

K

637/1/2

342.53(497.1)"1946"

019530112

COBISS •

II ВАНРЕДНО ЗАСЕДАЊЕ
НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
ФНРЈ

20 марта — 1 априла 1946 године

СТЕНОГРАФСКЕ БЕЛЕШКЕ

ИЗДАЊЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

1947

САВЕЗНО ВЕЋЕ

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ

II ВАНРЕДНО ЗАСЕДАЊЕ
НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
ФНРЈ

од 20 марта до 1 априла 1946 године

СТЕНОГРАФСКЕ БЕЛЕШКЕ

ИЗДАЊЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

1947

СВРТ ФАШИЗМУ — СВОБОДА НАРОДУ

II ВАНРЕДНО ЗАСЕДАЊЕ

НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

637

09 50 марта 60 1 марта 1946 година

D 14. XI. 1953 / 112

СТЕНОГРАФСКИ ВЕШНИК

Штампа Југословенског штампарског предузећа у Београду

1947

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Прва седница

(20 marta 1946)

Početak u 16,30 časova.

Pretsedavao predsednik **Vladimir Simić** (*Izborni srez Beograd III, NR Srbija.*)

Pretsednik: Otvaram prvi redovni sastanak II vanrednog zasedanja Saveznog veća Narodne skupštine FNRJ. Zapisnik današnjeg sastanka vodiće sekretar **Stevan Jovičić**.

Izvolite saslušati Ukaz Prezidijuma Narodne skupštine o sazivu ovog vanrednog zasedanja:

U K A Z

О САЗИВАНЈУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ У II VANREDNO ZASEDANJE

Prezidijum Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije na osnovu člana 74 tačke 1 Ustava rešava:

da se Narodna skupština Federativne Narodne Republike Jugoslavije sazove u II vanredno zasedanje na dan 20 marta 1946 godine.

U. br. 131
14 marta 1946 godine
u Beogradu

Prezidijum Narodne skupštine
Federativne Narodne Republike Jugoslavije

Sekretar,
M. Peruničić, s. r.

Pretsednik,
D-r I. Ribar, s. r.

Pre prelaza na dnevni red izvolite saslušati saopštenja.

Preko Prezidijuma Narodne skupštine FNRJ Savezno veće je primilo sledeće zakonske predloge:

- 1) predlog Zakona o državnim matičnim knjigama;
- 2) predlog Zakona o osnivanju i nadležnosti suda za pomorski ratni plen;
- 3) predlog Zakona o učenicima u privredi (šegrtima);
- 4) predlog Zakona o braku;
- 5) predlog Zakona o opštoj državnoj kontroli; i
- 6) predlog Opšteg državnog budžeta sa Finansiskim zakonom za budžetsku 1946 godinu.

Predlog budžeta Pretsedništvo je uputilo Odboru za privredni plan i finansije, a sve ostale predloge Zakonodavnom odboru, na osnovu odluke Narodne skupštine donete na zajedničkoj sednici od 4 februara o. g.

Pretsedništvo Saveznog veća podnosi Saveznom veću na rešenje predlog o izmenama i dopunama u Poslovniku Savezne skupštine Ustavotvorne skupštine od 6 decembra 1945 godine.

Ovaj se predlog štampa i narodni poslanici će ga dobiti sutra od 8 časova, u sali za razgovore, a biće stavljen na dnevni red onda kad Veće donese o tome odluku.

Zakonodavni odbor Saveznog veća podnosi Saveznom veću na rešenje svoje izveštaje:

- 1) o predlogu Zakona o državnim matičnim knjigama;
- 2) o predlogu Zakona o učenicima u privredi (šegrtima);
- 3) o predlogu Zakona o osnivanju i nadležnosti suda za pomorski ratni plen;
- 4) o predlogu Zakona o braku; i
- 5) o predlogu Zakona o opštoj državnoj kontroli.

Odbor za privredni plan i finansije podnosi Saveznom veću na rešenje svoj izveštaj o predlogu Opšteg državnog budžeta sa Finansiskim zakonom za budžetsku 1946 godinu.

Svi ovi izveštaji, sem izveštaja Odbora za privredni plan i finansije, koji se štampa i biće sutra razdeljen narodnim poslanicima, biće stavljeni na dnevni red onda kad Savezno veće donese o tom odluku.

Otsustva narodnih poslanika: Zvonko Brkić, Jurica Knez i Tode Čuruvija mole otsustvo sa sednica zbog hitnih i neodložnih službenih poslova; Marin Cetinić moli 20 dana otsustva; Petar Čolak mesec i po radi hitnih i neodložnih poslova; Tomo Feren-

Veće Naroda

čina moli odsustvo do 25 marta radi hitnih službenih poslova; Krume Naumovski moli 20 dana odsustva zbog bolesti, prema lekarskom uverenju; Boge Kuzmanovski moli 10 dana odsustva zbog bolesti, prema lekarskom uverenju; Elizabeta Frntić moli odsustvo sa ovog zasedanja radi porođaja; Ivica Gretić moli 12 dana odsustva radi hitnih i neodložnih poslova.

Predlažem Veću da se sva tražena odsustva odobre u trajanju od 10 dana, jer je prema predviđenom planu zasedanja nepotrebno da budu duža. Da li se prima ovaj predlog? (Prima). Objavljujem da je svima poslanicima koji su tražili odsustvo odobreno po deset dana.

Veće je primilo izvestan broj molbi i žalbi iz naroda.

Sve ove molbe i žalbe upućuju se Odboru za molbe i žalbe.

Prelazimo na dnevni red: utvrđivanje dnevnog reda. Kao dnevni red za iduću sednicu Pretsedništvo predlaže:

1) pretres predloga Poslovnika i

2) pretres predloga Opšteg državnog budžeta i Finansiskog zakona za 1946 godinu.

Kao što je rečeno, predlog Poslovnika još nije štampan. On će biti na raspoloženju narodnim poslanicima sutra od 8 časova izjutra u sali za razgovore.

Da li Veće prima predloženi dnevni red za iduću sednicu? (Prima). Prema tome objavljujem da je Savezno veće odredilo za iduću sednicu ovaj dnevni red:

1) pretres predloga Poslovnika i

2) pretres predloga Opšteg državnog budžeta i Finansiskog zakona za 1946 godinu.

Pošto je na ovaj način dnevni red utvrđen, predlažem da se iduća sednica, sa ovim utvrđenim dnevnim redom, održi sutra, 21 marta 1946 godine, u 16 časova. Prima li Veće ovaj predlog? (Prima). Objavljujem da će se idući sastanak održati sutra u 16 časova.

(Sednica je zaključena u 17 časova.)

VEĆE NARODA

Prva sednica

(20 marta 1946)

Početak rada u 16,45 časova.

Pretsedavao predsednik **Josip Vidmar** (NR Slovenija).

Pretsednik: Drugovi i drugarice narodni poslanici, otvaram prvi redovni sastanak II vanrednog zasedanja Veća naroda i saopštavam da će na današnjoj sednici voditi zapisnik sekretar drug **Joza Milivojević**.

Izvolite saslušati Ukaz o sazivanju ovog vanrednog zasedanja: (svi narodni poslanici ustaju)

U K A Z

O SAZIVANJU NARODNE SKUPŠTINE FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE U II VANREDNO ZASEDANJE

Prezidijum Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije na osnovu člana 74 tač. 1 Ustava rešava:

da se Narodna skupština Federativne Narodne Republike Jugoslavije sazove u II vanredno zasedanje na dan 20 marta 1946 godine.

U. br. 131
14 marta 1946 godine
u Beogradu

Prezidijum Narodne skupštine
Federativne Narodne Republike Jugoslavije

Sekretar
M. Peruničić, s. r.

Pretsednik
D-r **I. Ribar**, s. r.

Pre nego što pređemo na dnevni red, saopštavam da je Veće naroda preko Prezidijuma Narodne skupštine FNRJ primilo sledeće zakonske predloge:

- 1) predlog Zakona o državnim matičnim knjigama;
- 2) predlog Zakona o osnivanju i nadležnosti suda za pomorski ratni plen;
- 3) predlog Zakona o učenicima u privredi (šegrtima);
- 4) predlog Zakona o braku;
- 5) predlog Zakona o opštoj državnoj kontroli; i
- 6) predlog o Opštem državnom budžetu FNRJ za 1946 godinu sa Finansiskim zakonom.

Na osnovu odluke Narodne skupštine od 4 februara ove godine predlog Opšteg državnog budžeta sa Finansiskim zakonom upućen je Odboru za privredni plan i finansije, a svi ostali zakonski predlozi dostavljeni su Zakonodavnom odboru Veća naroda.

Pretsedništvo podnosi Veću naroda na rešavanje predlog o izmenama i dopunama u Poslovniku Skupštine naroda Ustavotvorne skupštine od 6 decembra 1945 godine. Ovaj se predlog štampa i narodni poslanici moći će sutra posle 8 časova da ga dobiju, pošto će biti stavljen na dnevni red.

Zakonodavni odbor podnosi Veću naroda na rešavanje svoje izveštaje:

- 1) o predlogu Zakona o matičnim knjigama;
- 2) o predlogu Zakona o učenicima u privredi (šegrtima);
- 3) o predlogu Zakona o osnivanju i nadležnosti suda za pomorski ratni plen;
- 4) o predlogu Zakona o braku; i
- 5) o predlogu Zakona o opštoj državnoj kontroli.

Odbor za Privredni plan i finansije podnosi Veću naroda na rešavanje svoj izveštaj o predlogu Opšteg državnog budžeta sa Finansiskim zakonom za budžetsku 1946 godinu.

Svi ovi izveštaji štampani su i razdeljeni sa predlozima zakona narodnim poslanicima. Mole se drugovi poslanici da ih čuvaju do konačnog rešenja, pošto su štampani u ograničenom broju.

Saopštavaju se molbe narodnih poslanika za odsustva: Nau-movski Naum moli 10 dana odsustva zbog bolesti; Gaš Aljuš izveštava da je bolestan i da ne može prisustvovati sednicama; Niko Jurinčić moli 4 dana odsustva zbog bolesti; Mate Kršul moli odsustvo radi neodložnog službenog posla; Venko Mar-

kovski, Oton Župančič, France Bevk, Lado Ambrožič, Lidija Šentjunc, d-r Pavel Lunaček i Spasoje Đaković mole otsustvo zbog bolesti.

Odobrava li Veće tražena otsustva? (Odobrava). Objavljujem da su tražena otsustva odobrena.

Veće naroda primilo je izvestan broj molbi i žalbi iz naroda. Sve ove molbe i žalbe upućuju se Odboru za molbe i žalbe.

Prelazimo na dnevni red: utvrđivanje dnevnog reda. Za iduću sednicu predlažem sledeći dnevni red:

1) pretres predloga o izmenama i dopunama Poslovnika Skupštine naroda Ustavotvorne skupštine i

2) pretres predloga Opšteg državnog budžeta i Finansiskog zakona za 1946 godinu.

Potpredsednik Savezne vlade Jaša Prodanović (NR Srbija): Ne možete staviti prvu tačku, jer predlog nije razdat 24 časa ranije.

Pretsednik: Ovo nije novi predlog Poslovnika, već predlog o izmenama i dopunama Poslovnika. (Potpredsednik Savezne vlade *Jaša Prodanović:* Možete staviti sve druge predloge koji su razdati, ali predlog o izmeni Poslovnika ne možete, jer nije razdat). Ja mislim, druže Ministre, da će o tome odlučiti Skupština. Stavljam ovaj moj predlog dnevnog reda na glasanje. Ko je za, neka digne ruku. Ima li ko protiv? (Potpredsednik Savezne vlade *Jaša Prodanović* diže ruku). Predlog je primljen sa jednim glasom protiv. (Potpredsednik Savezne vlade *Jaša Prodanović:* Onda će Skupština dizanjem ruku da ruši sve ono što je utvrđeno!) Druže Potpredsedniče, upozoravam Vas da nema većeg autoriteta od Narodne skupštine. (Potpredsednik Savezne vlade *Jaša Prodanović:* Ne može Skupština da rešava o stvarima koje su predviđene zakonom drukčije; ne može ona da rešava nešto mimo Poslovnika).

Time je dnevni red za iduću sednicu utvrđen, a naš posao završen. Zakazujem iduću sednicu za sutra u 16 časova.

(Sednica je zaključena u 17 časova.)

kovski, Ono župnik, France, Beč, Lado Andričić, Lada
župnik, b-r Pavel Lamberk, Špano, Dajković, mola odavna
zdog bolati.

Odobrava li župa, katekizma, katekizma, katekizma,
jean de ar, katekizma, katekizma, katekizma, katekizma,

Vede naroda primilo je veselo proji molbi, katekizma,
sve ove molbe, katekizma, katekizma, katekizma, katekizma,

Prelazimo na drugu, katekizma, katekizma, katekizma,
idnu sednici, katekizma, katekizma, katekizma, katekizma,

li predes predlog, katekizma, katekizma, katekizma,
Skupštine naroda, katekizma, katekizma, katekizma, katekizma,

li predes predlog, katekizma, katekizma, katekizma,
zakona, katekizma, katekizma, katekizma, katekizma,

li predes predlog, katekizma, katekizma, katekizma,
Ne može slaviti, katekizma, katekizma, katekizma, katekizma,

li predes predlog, katekizma, katekizma, katekizma,
Prelazimo: O, o, o, o, o, o, o, o, o, o, o, o, o, o, o, o,

li predes predlog, katekizma, katekizma, katekizma,
li predes predlog, katekizma, katekizma, katekizma, katekizma,

li predes predlog, katekizma, katekizma, katekizma,
li predes predlog, katekizma, katekizma, katekizma, katekizma,

li predes predlog, katekizma, katekizma, katekizma,
li predes predlog, katekizma, katekizma, katekizma, katekizma,

li predes predlog, katekizma, katekizma, katekizma,
li predes predlog, katekizma, katekizma, katekizma, katekizma,

li predes predlog, katekizma, katekizma, katekizma,
li predes predlog, katekizma, katekizma, katekizma, katekizma,

li predes predlog, katekizma, katekizma, katekizma,
li predes predlog, katekizma, katekizma, katekizma, katekizma,

li predes predlog, katekizma, katekizma, katekizma,
li predes predlog, katekizma, katekizma, katekizma, katekizma,

li predes predlog, katekizma, katekizma, katekizma,
li predes predlog, katekizma, katekizma, katekizma, katekizma,

li predes predlog, katekizma, katekizma, katekizma,
li predes predlog, katekizma, katekizma, katekizma, katekizma,

li predes predlog, katekizma, katekizma, katekizma,
li predes predlog, katekizma, katekizma, katekizma, katekizma,

li predes predlog, katekizma, katekizma, katekizma,
li predes predlog, katekizma, katekizma, katekizma, katekizma,

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Друга седница

(21 марта 1946)

Почетак рада у 16.10 часова.

Претседавао претседник **Владимир Симић**:

Претседник: Отварам други редовни састанак II ванредног заседања Савезног већа Народне скупштине. Записник данашњег састанка водиће секретар Љубчо Арсов. Изволите чути записник прошлог састанка.

Секретар Стеван Јовичић (*Изборни срез сремско-митровачки*) чита записник првог састанка од 20 марта 1946 године.

Претседник: Да ли има каква примедба на прочитани записник? (Нема). Пошто примедба нема, објављујем да се записник оверава.

Изволите чути молбе народних посланика за отсуства: Вељко Ковачевић моли десет дана, а Рикард Сутловић 15 дана отсуства ради хитних и неодложних послова; Јанез Хрибар моли осуство до оздрављења, према лекарском уверењу; Франц Лесковшек моли 14 дана отсуства због болести; Јосип Миклаужић моли два месеца боловања, према приложеном лекарском уверењу; Омер Глухић моли десет дана отсуства због болести; Љубинка Милосављевић моли месец дана отсуства, према лекарском уверењу. Предлажем Већу да се народним посланицима који су тражили отсуство одобри по десет дана, с тим да онима који су тражили мање буде одобрено онолико колико су тражили. Да ли Веће прима овај предлог? (Прима). Објављујем да су тражена отсуства одобрена онако како сам предложио.

Савезно веће примило је извештај број молби и жалби, које се упућују Одбору за молбе и жалбе.

Прелазимо на прву тачку дневног реда: претрес предлога Пословника Савезног већа. Извештавам Веће да је овај предлог Пословника предлог Претседника Савезног већа и Претседника Већа народа. У његовом раду учествовали су претседници законодавних одбора и то претседник нашег Законодавног одбора друг Моша Пијаде и претседник Законодавног одбора Већа народа друг Масларић. Предлог Пословника је углавном саображен Уставу, односно после доношења Устава требало је извесне одредбе и неке алинеје у Пословнику самим тим да отпадну. Иначе учињене су врло мале и незнатне промене.

Молим Веће да о томе саслуша извештај претседника Законодавног одбора друга Моше Пијаде.

Известилац Моша Пијаде (Изборни срез Београд I рејон, НР Србија): Другови народни посланици, чули сте већ од Претседника Већа да ово није ништа друго него Пословник Уставотворне скупштине, из кога је изостављено све оно што је било у њему специјално у вези са претресом Устава. Учињене су свега на три-четири места сасвим незнатне измене.

Учињена је међутим, код израде овог предлога једна омашка, изоставили смо чл. 3 који гласи:

„Ако се поништи мандат једног посланика због недостатка услова за уживање бирачког права, позваће се за посланика његов заменик.

У случају поништења мандата због неправилности изборне радње, услед чега се сматра да кандидат није ни изабран за посланика, позваће се на његово место онај срески кандидат са исте кандидатске листе који је на изборима добио после њега највише гласова, а ако није било другог среског кандидата на истој листи, онда онај кандидат који је на изборима добио највише гласова на истој окружној листи. Но ако су утврђене неправилности изборне радње у погледу свих кандидата једног изборног среза, Веће може, поништавајући мандат, наредити нове изборе у томе срезу.“

Омашка се десила због тога што овог члана није било у Пословнику Скупштине народа, а њега смо узели за подлогу при изради предлога овог Пословника. Према томе, овај члан 3 треба да дође као чл. 3, тако да би се нумерација за идуће чланове померила за један број.

Шта је измењено? У члану 9 предлога Пословника додато је као ново само то да чланови Савезне владе не могу бити и чланови одбора. Тога раније није било, јер су министри могли бити чланови Уставотворног одбора, али чланови ових редовних одбора не могу бити, и зато је то унето.

Затим, код члана 13 стоји да одбори могу радити и кад веће није на окупу. Изостављена је ранија одредба да ти одбори могу радити само уз нарочито решење Скупштине.

Пошто се може десити да при завршетку рада једног заседања не буде предвиђена потреба рада Законодавног одбора до идућег заседања, а може се догодити да у тој паузи Влада треба да поднесе извесне законе за идуће заседање, ми смо се сложили да вам предложимо да се изостави то нарочито решење Скупштине, као потребно ради рада Законодавног одбора и других одбора.

Затим, у вези са чланом 14 овога предлога изоставили смо оно што је било раније у Пословнику, где се каже, код претреса рада у одборима:

„Свако одвојено мишљење предаће се писмено одбору који ће га упоредо са извештајем већине изнети пред Скупштину...“ итд. Ми предлагемо да се то из овога члана изостави због тога што нема никакве потребе да један члан одбора одвоји своје мишљење; нема потребе да своје мишљење формулише кад има пуну слободу да га сам лично без посредништва одбора изнесе пред пленум Скупштине.

Онда у вези са чланом 32 овог предлога учињена је једна измена, а то је да у начелном претресу посланика могу трајати један сат, а раније је било предвиђено сат и по, а говори осталих посланика пола сата, а раније је било један сат. То је све измењено и мислим да је та мера довољно разумљива.

Најзад, у члану 44, где се говори о дискусији о буџету и гласању буџета, раније је то био чл. 49, који је предвиђао да се претрес врши у појединостима по делима, а гласање по партијама, — ми смо ставили да се и претрес и гласање буџета у појединостима врши по делима, јер раздела има двадесет и неколико, а партија 2.500, и ако би смо 2.500 пута дизали и спуштали руку, то би био немогућ посао.

Затим у истом том члану раније је било предвиђено да ако се одбор претставника група не би друкчије споразумео, онда претреси морају бити завршени за месец дана.

Ми смо то изоставили и казали онако као што сам већ изнео. Ми таква заседања која трају читав месец дана тешко да можемо остварити и замислити. Наша заседања трају 10—15 дана и смешно је предвидети могућност трајања од месец дана.

Ми смо изоставили још један рок, и то код члана 49, где се говори о интерпелацијама. По старом Пословнику било је речено да седнице за претрес интерпелација могу да се држе највише једанпут у 15 дана. Како једно заседање може трајати 10—15 дана, онда би таква одредба била чисто илузорна и значило би да би највише могло бити речи о једној интерпелацији, да се о њој говори или чак ни о једној, и зато предлажемо да буде без тога. Иначе нема никаквих других измена, осим чисто језичних, и овај Пословник је у ствари преписан онај стари. Због тога препоручујем да примите у целини наш предлог.

Претседник: Према ранијем Пословнику, а пошто сте саслушали извештај о предлогу, сада треба да приступимо претресу у начелу.

Известилац Моша Пијаде: Ја мислим да овај предлог треба да се третира као хитан и да се у целини о њему расправља.

Претседник: Прима ли Скупштина да се о Пословнику претреса у целини? (Прима). Молим секретара да чита предлог Пословника.

Секретар Стеван Јовичић чита наслов и члан 1. (Видети предлог на крају књиге).

Претседник: Прима ли Скупштина чл. 1 са насловом и називом Пословник Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ? (Прима). Објављујем да је примљен.

Секретар Стеван Јовичић чита члан 2.

Претседник: Прима ли Веће прочитани члан 2. (Прима). Објављујем да је члан 2 примљен.

Питам Веће да ли прима да се сви чланови предлога Пословника прочитају у целини, па да онда приступимо гласању у целини? (**Моша Пијаде:** То и јесте смисао краћег поступка). Прима ли Веће мој предлог? (Прима). Објављујем да ћемо тако и поступити.

Сад је на реду члан 3 који је случајно у овоме пројекту изостао из ранијег нашег Пословника.

Секретар Стеван Јовичић: Члан 3 гласи: „Ако се поништи мандат једног посланика због недостатка услова за уживање бирачког права, позваће се за посланика његов заменик.

У случају поништења мандата због неправилности изборне радње, услед чега се сматра да кандидат није ни изабран за посланика, позваће се на његово место онај срески кандидат са исте кандидатске листе који је на изборима добио после њега највише гласова, а ако није било другог среског кандидата на истој листи онда онај кандидат који је на изборима добио највише гласова на истој окружној листи. Но ако су утврђене неправилности изборне радње у погледу свих кандидата једног изборног среза, Веће може, поништавајући мандат, наредити нове изборе у томе срезу.“

Претседник: Овај је члан 3 случајном омашком изостављен у предлогу Пословника о коме се данас решава, а унет је из ранијег Пословника Савезне Уставотворне скупштине. Према томе члан 3 данашњег предлога Пословника постаје члан 4 и нумерација свих даљих чланова помера се за један број напред. Изволите чути даље.

Секретар Стеван Јовичић чита све чланове Пословника до краја.

Претседник: Приступамо гласању по предлогу Пословника. Гласање се врши у целини и поименично. Молим секретара да изврши прозивку. Гласа се са *за* и *против*.

Секретар Љубчо Арсов прозива народне посланике.

Гласали су за: Аголи д-р Неџат, Алексоски Борис, Андрић Ратомир, Антић Милоје, Антолић Фрањо, Антуновић Ристо, Апостолов Васко, Арсов Љубчо, Аугустинов Мато, Бабић Антун, Бакрач Јозо, Банак Јосип, Баричевић Перо, Белинић Марко, Беловуковић Милан, Бериша Рифат, Бећерић Тодор, Блажевић Јаков, Богданов Душан, Богданов В. Бура, Божовић Д. Никола, Боројевић Јован, Борштнар Јожеф, Бохинц Андреј, Бошковић Ђорђе, Бреџељ д-р Маријан, Бркић Душан, Бубањ Андрија, Буљан Вице, Бурић Хасан, Бурзевски Ванчо, Бутозан д-р Васо, Васиљев Гјорги, Васиљевић Живан, Вејновић Светозар, Веселинов Јован, Веселинов, Мунђан Станка, Видовић Никола, Виловић Мустафа,

Випотник Албин, Влахов Димитар, Војновић Петар, Војковић Томо, Вркљан Анте, Вујичић Милорад, Вукадиновић Ђуро, Вукашиновић Иван, Вукмановић Светозар, Вулин Сава, Вучковић Сретен, Гажи Фрањо, Гајић Гојко, Гаџић Радосав, Гашпар Јан, Геренчевић Павле, Гигов Страхил, Гиздић Драго, Година Фердо, Госпић Светолик, Гранђа Иван, Грбић Чедо, Гргурић д-р Јаков, Грк Душан, Грубић Чедо, Грујић Радован, Груловић Аним, Дамјановић Божидарка, Даниловић Угљеша, Деведић Душан, Дорошки д-р Јован, Дошен Илија, Драгин Радивој, Драушник Јурица, Ђермановић Живота, Ђорговски Васил, Ђукановић Перо, Ђукић Пане, Ђурђевић Чедо, Ђурић Љубодраг, Ђуровић Лазар, Ђуровић Михаило, Ерчић Живко, Жижа д-р Александар, Жујовић Сретен, Зековић Вељко, Зечевић Влада, Зечевић Славко, Зечевић Стево, Иванов Андреј, Иванчевић Никола, Ивић Стјепан, Јакшић Никола, Јанковић Љубо, Јанић Владимир, Јарамазовић Лајчо, Јеленц Алеш, Јеремић Воја, Јовановић Блажо, Јовановић д-р Драгољуб, Јовановић Ђура, Јовановић Иса, Јовановић Радош, Јовановић Спасоје, Јовановић Станимир, Јовичић Стеван, Јоксимовић Момир, Јосиповић Србољуб, Јоџић Живојин, Јуранчич Јоже, Карабеговић Осман, Карајовић д-р Драгомир, Карнер д-р Иво, Кеџмановић д-р Војислав, Ковачевић Вељко, Ковачевић Митар, Ковачевић Урош, Ковачић Иван, Комадина Петар, Комненић Симо, Корен Јаков, Косановић Сава, Косовац Младен, Костић Велимир, Кохаровић д-р Александар, Коџбек Јоже, Кочевар Франц, Крањец Мишко, Крзнар Ђуро, Крстић Бошко, Крстић Светозар, Крстуловић Вицко, Крце Павао, Крчић Мирко, Кузмановић д-р Славко, Колишевски Лазар, Курт Хуснија, Кухар Ловро, Лазин д-р Сава, Лакуш Филип, Лалић Ђуро, Лампрет Јоже, Лековић Војо, Лерик Иштван, Леша Акиф, Мустафа, Лукић Костадин, Луџић Грго, Љујић Велибор, Љујић Војо, Мајхен Владо, Малески Владо, Малишић Панто, Мандић Глигорије, Манџић Пашага, Маринко Миха, Марковић Драгослав, Марковић Момчило, Марковић Немања, Марчинковић Јозо, Мاستиловић Новак, Матић Радомир, Мачек Иван, Месић Јосип, Међо Томо, Мијатовић Цвијетин, Мијушковић Радован, Микуж д-р Метод, Милојевић Милоје, Милић Милка, Милић Милош, Минчев Никола, Мрковић Новица, Михајловски Кирил, Московљевић д-р Милош, Мркоџић Марко, Мундрић Петар, Недељковић Миодраг, Нешић Светомир, Нешковић д-р Благоје, Никодијевић Тихомир, Нико-

лић Живојин, Нимани Цавид, Новаков Душан, Новосел д-р Шиме, Новосел Стјепан, Омановић Хамдија, Опачић Станко, Остовић Адам, Павловић Михајло, Павловић Павле, Пахић Лука, Пашалић Едхем, Пенезић Слободан, Перуничкић Миле, Петровић Душан, Петровић Ратко, Петровић Славољуб, Петрушев Кирил, Пијаде Моша, Плавшић Лазар, Побрић Едхем, Полич Зоран, Половић Марко, Попов Живојин, Поповић Горољуб, Поповић Јован, Поповић Коча, Поповић Љубомир, Почуча Миле, Првчић Стјепан, Прибић Милан, Прибићевић д-р Раде, Пуцар Ђуро-стари, Радмиловић д-р Јерко, Радовановић Миливоје, Радовановић Милија, Рамљак д-р Анте, Ранковић Александар, Рапаић Тиро, Рац Винце, Рашовић Милош, Релић Петар, Реџић Енвер, Рибар д-р Иван, Рикановић Илија, Ритиг д-р Светозар, Савић Брано, Салаи Јожеф, Салај Ђуро, Светек Франце, Секел Јожеф, Симеонович Јанко, Симеунчевић Гавро, Синановић Хамдија, Смајовић Василије, Сремец д-р Златан, Стамболић Петар, Станковски Борис, Стефановић Иван, Стефановић Миливоје, Стојадиновић Михајло, Стојановић Богољуб, Сучић Мартин, Тодоровић Мијалко, Тодоровић Симо, Толо Нико, Томашевић Добросав, Томшич Вида, Трајковић Александар, Трифуновић Светислав, Туцман Јосип, Узуновски Цветко, Фајфар Тоне, Филаговић Имро, Филиповић Сулејман, Фотев Богоја, Хасангић Хилмија, Хаџе Матевж, Хаџи Мустафа Хасан Шукри, Хаџи Бошко, Хотић Месуд, Хоџа Мехмед, Хоџа Фадил, Хоџић Мујо, Хукић Мехмед Алија, Хумо Авдо, Цветић Боса, Цветнић Милија, Црнобрња Богдан, Чакић Бошко, Чалић Душан, Чамо Едхем, Чаушевић Чауш Иван, Ченгић Ферид, Чобански Спасоје, Чубриловић д-р Васо, Џојић Анто, Шакић Јован, Шарац д-р Заим, Шатев Павел, Шаџири Исмет, Шевић д-р Александар, Шегрт Владо, Шкаре Станко, Шнудерл д-р Макс, Шпиљак Фрања, Шутић Анте.

Отсутни: Бакарић д-р Владимир, Бисић Милорад, Бркић Звонко, Броз Јосип Тито, Влатковић Немања, Гајиновић Вујица, Глухић Омер, Гранфил Тома, Гретић Ивица, Ђурић Момчило, Жигић Раде, Ивековић д-р Младен, Јакић Велимир, Јакшић Мато, Јовичевић Павле, Јојкић Ђурица, Кардел Едвард, Кидрич Борис, Кимовец Франце, Кнез Јурица, Криџиу Хасан, Кутуреџ Тома, Куфрин Милка, Лесковшек Франц, Марковић Милош, Маркотић Мато, Миклаужић Јосип, Милосављевић Љубинка, Миљковић Мито, Мразовић Карло-Гашпар, Мугош Душан, Нађ Коста, Наумовски Круме, На-

цева Мара, Новаковић Груја, Пајковић Ђоко, Перичин Марко, Перковић Миле, Поповић Милентије, Радуловић Таса, Рибич Иван, Рибникар Владислав, Самарџија Стево, Стефановић Светислав, Суботин Иван, Сутловић Рикард, Темерлић д-р Хамдија, Турувија Тоде, Ференчак Иван, Ференчина Томо, Фрнтић Елизабета, Хебранг Андрија, Хољевац Већеслав, Хрибар Јанез, Цетинић Марин, Ченто Андонов Методије, Чешњај Томо, Чолак Петар, Шиљеговић Бошко, Шпиљак Мика, Шпрљан Гуште.

(После гласања)

Претседник: Има ли ко од присутних народних посланика да није прозван приликом гласања? (Нема).

Објављујем резултат гласања. Гласало је укупно 286 народних посланика и сви су гласали за. Ниједан посланик није гласао *против*. Према томе објављујем да је Веће прихватило Пословник.

Саопштавам Већу да је Президијум Народне скупштине упутио Савезном већу следећи акт:

ПРЕЗИДИЈУМ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 2752
Београд

ПРЕТСЕДНИКУ САВЕЗНОГ ВЕЋА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Београд

С обзиром да је на дневни ред оба већа Народне скупштине стављен претрес Општег државног буџета са Финансиским законом за 1946 годину, умољавате се да у споразуму са Претседником Већа народа закажете за данас, 21 марта о. г. заједничку седницу оба дома ради саслушања експозеа министра финансија Сретена Жујовића и експозеа заменика Претседника Владе, потпретседника Владе Едварда Кардеља.

21 марта 1946 г.
у Београду

Секретар
М. Перуничић, с. р.

Претседник
Д-р И. Рибар, с. р.

Како ми дневни ред данас нисмо исцрпели то, према сада изгласаном Пословнику, молим Веће за одобрење да можемо закључити ову седницу и приступити заједничкој седници оба дома, која ће се одржати у 18 часова.

Одобрава ли Веће да сада закључимо седницу и да се заједничка седница оба дома одржи у 18 часова? (Одобрава).

Закључујем ову седницу Савезног већа с тим да ће се наша наредна седница одржати после заједничке седнице оба дома, у продужењу, ако то временски буде могуће, а ако не, седница Савезног већа одржаће се сутра, 22 марта, у 16 часова.

(Седница је закључена у 17,30 часова.)

(22. марта 1946)

Продатак рада у 18,10 часова

Председник: Председник Јосип Видмар.

Председник: Другови! и другарице! савезари! други редовни чланови! и ванредни чланови! Већа народа! Молим друга секретара Нико Петровића да прочита записник прошле седнице.

Секретар Нико Петровић (NR СХМЈ) чита записник прошле седнице.

Председник: Чим се записник Јосип Видмар даје за читање?

Пеко Дандарић (NR Црна Гора): Тројица су гласала против, а се један, како је и записано, неће.

Председник: Молим да се објасне они који су гласали против. Шта је са посланицима Алехом Ђекићем и Радмилом Манујиловићем који су били потпредседници Савезне владе Југ. Прода? Они су гласали против предлога дневног рада.

Примају ли овај записник са овим козектурама? (Прима се). Записник се одржава.

Пре прелазе на дневни ред имамо једно изопштење. Народни посланик Владимир Назор није тромесечно отсуство ради избора у једном италијанско уверење. Председном Већу народа да одобри тромесечно отсуство народног посланика Владимира Назора. Прима ли Скупштина овај предлог? (Прима). Објашњујем да је отсуство посланику Владимиру Назору одобрено тромесечно.

VEĆE NARODA

Druga sednica

(21 marta 1946)

Početak rada u 16,10 časova.

Pretsedavao pretsednik **Josip Vidmar**.

Pretsednik: Drugovi i drugarice, otvaram drugi redovni sastanak II vanrdnog zasedanja Veća naroda. Molim druga sekretara Ninka Petrovića da pročita zapisnik prošle sednice.

Sekretar Ninko Petrović (NR Srbija) čita zapisnik prošle sednice.

Pretsednik: Čuli ste zapisnik. Ima li primedaba na zapisnik?

Peko Dapčević (NR Crna Gora): Trojica su glasala *protiv*, a ne jedan, kako je u zapisniku rečeno.

Pretsednik: Molim da se izjasne oni koji su glasali *protiv*. (Javljaju se narodni poslanici Aleksa Tomić i Radmila Manojlović, koji su pored potpretsednika Savezne vlade Jaše Prodanovića glasali protiv predloga dnevnog reda).

Primate li ovaj zapisnik sa ovom korekturom? (Prima se). Zapisnik se overava.

Pre prelaza na dnevni red imam jedno saopštenje. Narodni poslanik Vladimir Nazor moli tromesečno odsustvo radi lečenja i podnosi lekarsko uverenje. Predlažem Veću naroda da odobri tromesečno odsustvo narodnom poslaniku Vladimiru Nazoru. Prima li Skupština ovaj predlog? (Prima). Objavljujem da je narodnom poslaniku Vladimiru Nazoru odobreno tromesečno odsustvo.

Prelazimo na prvu tačku dnevnog reda: pretres predloga o izmenama i dopunama u Poslovniku Skupštine naroda Ustavotvorne skupštine od 6 decembra 1945 godine. Molim izvestioca d-r Dušana Bratića da podnese izveštaj.

Izvestilac d-r Dušan Bratić (NR Srbija): Drugovi narodni poslanici, Veće naroda radilo je po Poslovniku Ustavotvorne skupštine, a sad kad smo prešli na redovan zakonodavni rad, procedura našeg rada zahteva da donesemo Poslovnik koji će biti saobražen našim potrebama. U tome cilju iz Poslovnika Skupštine naroda Ustavotvorne skupštine izbačeni su članovi 3, 16, 17, 37, 38, 39 i 73.

Glavne izmene sastoje se u sledećem: u član 9, koji sad postaje član 8, uneta je odredba da članovi Savezne vlade ne mogu biti članovi odbora. Smatrali smo da to treba da uđe, jer mislimo da nije potrebno da članovi Vlade koji podnose zakonske predloge budu u isto vreme i članovi odbora, naročito zakonodavnih odbora koji imaju da rešavaju i odlučuju o tim zakonima.

Nije potrebno naročito zbog toga što drugi deo člana 15 daje pravo ministrima i poverenicima da budu prisutni na svima sednicama odbora i da uzimaju učešća u diskusiji po svakom zakonskom predlogu, naravno, bez prava rešavanja i odlučivanja o tim zakonskim predlozima.

Što se tiče izmene izbora svih odbora, da bi se procedura olakšala stavljeno je da se tamo gde postoji sporazum grupa izbor može vršiti aklamacijom a ne tajnim glasanjem.

U članu 10 stavljeno je da Zakonodavni odbor ima 21 člana, što je već u praksi uvedeno.

U članu 11 izostavljen je poslednji stav. U tome stavu se govorilo da mesto članova odbora koji su sprečeni da učestvuju u sednicama, mogu učestvovati u radu odbora njihovi zamenici iz iste poslaničke grupe. Ova je odredba izostavljena, jer se smatralo da nije potrebna.

Član 13, koji sada postaje čl. 12, izmenjen je i glasi:

»Odbori mogu raditi i za vreme kad Veće nije na okupu«.

Dosad je bilo da odbori mogu raditi samo ako to reši Veće. Pošto se nalazimo u punom jeku zakonodavnog rada, to će se sigurno ukazati potreba da Vlada podnosi i takve zakonske predloge za koje se ne može predvideti unapred da će ih podneti, pa je zato potrebno da odbori mogu biti sazvani kad se ukaže potreba i bez naročitog rešenja Veća naroda.

U članu 14, koji sada postaje čl. 13, izmenjen je drugi stav, koji sada glasi:

»Ako se odbor podeli na većinu i manjinu, i jedna i druga strana ima svog zasebnog izvestioca«.

To praktično znači da svaki onaj koji je u odboru odvojio svoje mišljenje može to mišljenje pred plenumom da brani na način kako misli da je to najbolje. Dosad je bilo da to svoje mišljenje mora da ustupi odboru i da izvestilac odbora to njegovo odvojeno mišljenje iznosi pred plenum. Sad smo uneli da svaki član koji ima odvojeno mišljenje može to svoje mišljenje pred plenumom i da brani.

U članu 18, koji postaje čl. 15, izostavljena je obaveza ministara da prisustvuju sednicama svih odbora u kojima se pretresaju zakonski predlozi iz njihovih resora. Međutim, to nije njihova obaveza nego pravo da bilo ministar ili njegov poverenik prisustvuju toj sednici.

U čl. 33, koji postaje čl. 31, doneta je izmena da govori poslanika koji govore u ime grupe u načelnom pretresu mogu trajati najduže 1 sat, a govori ostalih poslanika najduže pola sata; u pretresu u pojedinostima govori poslanika koji govore u ime grupe mogu trajati najduže pola sata, a govori ostalih poslanika najduže četvrt sata.

Smatram da je i ova odredba praktična i potrebna, jer se grupe mogu složiti da daju u načelnom pretresu više govornika. Mi znamo iz iskustva, iz debate o Ustavu, da su od 80 poslanika svega jedan ili dva govorili preko jednog sata. Verujem da nema toga zakonskog predloga o kome poslanik neće moći u roku od jednog sata da iznese sve svoje razloge za i protiv, osim ako ne nastoji da odugovlači debatu. Isto tako smatram da se i u pojedinačnom pretresu u jednom govoru od pola sata može sve obuhvatiti.

Član 42 i 43 su spojeni ujedno i postali član 37.

Član 49 postaje član 43. Ovaj član sadrži izmenu, koja se sastoji u tome što se pretres budžeta u pojedinostima i glasanje o njemu vrši po razdelima, a zatim će se vršiti pretres i glasanje o predlogu Finansiskog zakona. U starom Poslovníku bilo je da se pretres vrši u pojedinostima po razdelima, a glasanje po partijama. Drugovi i drugarice, vi ste videli iz ovog predloga budžeta da budžet rashoda ima 1049 partija a budžet prihoda 33 partije, što ukupno iznosi 1082 partije. Glasati po partijama nemoguće je i vremenski i tehnički, zato smo smatrali za

potrebno da se unese da se glasanje vrši po razdelima, pošto u ovom budžetu imamo svega 25 razdela.

Prema ranijem članu 49, pretres o Opštem državnom budžetu trebalo je da bude završen najmanje za mesec dana. Prema sadašnjem predlogu, Odbor pretstavnika grupa sporazumno će odrediti trajanje pretresa. Obzirom na vrlo kratko vreme koje nam stoji na raspoloženju, pošto budžet mora da bude donet do prvog aprila, mi moramo o tome voditi računa.

Raniji član 54 postaje član 48. U ovom članu izostavljen je poslednji stav, koji glasi:

»Sednice za pretres interpelacija mogu se držati najviše jedanput u 15 dana.«

Zašto je to izostavljeno? Naše sednice traju osam do deset, a najviše petnaest dana. Praktično bi to značilo da uopšte nema dana za interpelaciju. Zato je u članu 48, u prvom stavu, ostala odredba da će se po pitanju interpelacija rešavati na isti način, po istoj praksi i uzusu kao što se rešavaju i sva druga pitanja, svi drugi predlozi, tj. da će se staviti na dnevni red kad to Skupština reši, a ne da bude vreme ograničeno na jedan dan svakih 15 dana.

Član 57 postaje član 51. Poslednji stav ovoga člana sada glasi:

»Kada pri vršenju izbora dva ili više lica dobiju jednak broj glasova, vršiće se nov izbor«.

Izostavljena je, dakle, odredba: »Ako i tada bude jednak broj glasova, odlučiće glas predsedavajućeg.«

To je izostavljeno zbog toga što bismo prekršili princip tajnosti izbora kad bismo dozvolili da predsednik odlučuje prilikom jednakog broja glasova. Mi bismo time primoravali predsednika da javno glasa i time prekršili osvećeni princip tajnosti glasanja.

Eto, drugovi, to su sve bitne izmene i dopune. Kao što vidite, stvarno se ništa bitno ne menja, nego se samo procedura prilagođava našem sadašnjem radu. Zbog toga molim Veće da ovaj izveštaj primi.

Predsednik: Čuli ste izveštaj d-r Dušana Bratića o novom predlogu Poslovnika Veća naroda Narodne skupštine FNRJ. Otvaram načelnu diskusiju o ovom predlogu. Ko želi reč? (D-r Siniša Stanković: Molim za reč). Ima reč narodni poslanik d-r Siniša Stanković.

D-r Siniša Stanković (NR Srbija): Drugovi narodni poslanici, kao što ste videli iz izveštaja izvestioca po pitanju predloga Poslovnika, sadašnji Poslovnik o kome mi treba da raspravljamo u suštini je Poslovnik koji je važio i za vreme rada Ustavotvorne skupštine. Izmene koje smo sada čuli toliko su beznačajne i formalne da se mogu zaista smatrati kao jedna vrsta prilagođavanja starog Poslovnika današnjem normalnom radu Skupštine. Meni izgleda da su te izmene toliko prirodne i razumljive da ne bi zahtevale potrebu za neku načelnu diskusiju. Ja bih izneo mišljenje da bi Veće naroda moglo odmah da pristupi i pretresu samog projekta u pojedinostima ne ulazeći u načelnu diskusiju koja mi izgleda gotovo nepotrebna.

Pretsednik: Čuli ste predlog narodnog poslanika Siniše Stankovića. Prima li Skupština ovaj predlog? (Prima). Ima li ko protiv? (Nema). Prelazimo odmah na glasanje u načelu. Ko je za predlog novog Poslovnika kako ga je pročitao izvestilac, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema).

Prema tome, objavljujem da je Poslovnik u načelu primljen. Prelazimo na diskusiju u pojedinostima. Molim izvestioca d-r Dušana Bratića da čita član po član.

Izvestilac d-r Dušan Bratić: Čitaćemo samo one članove u kojima su izvršene dopune. (Videti identičan predlog Saveznog veća na kraju knjige). Tako se član 3 briše. Član 9 postaje član 8 i glasi:

»Odbori se biraju po listama i po načelu srazmernog predstavnštva. Kandidatsku listu može podneti najmanje deset poslanika.

Članovi Savezne vlade ne mogu biti članovi odbora.

Izbori svih odbora vrše se tajnim glasanjem, ako Odbor predstavnika grupa drukčije ne odredi.«

Pretsednik: Želi li ko da govori o članu 8? (Niko se ne javlja). Stavljam član 8 na glasanje. Ko je za ovaj član kako je pročitao, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Objavljujem da je član 8 primljen.

Izvestilac d-r Dušan Bratić: Član 10 postaje član 9 i glasi:

»Zakonodavni odbor se sastoji od dvadeset i jednog člana. Odbor za privredni plan i finansije od petnaest članova, a ostali odbori sastavljeni su od po sedam članova. Naročiti odbori imaju onoliko članova koliko Veće odredi u svakom posebnom slučaju.«

Pretsednik: Želi li ko reč o članu 9? (Niko). Stavljam član 9 na glasanje. Ko je za ovaj član, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko *protiv*? (Nema). Objavljujem da je član 9 primljen.

Izvestilac d-r Dušan Bratić: Član 11 postaje član 10. Kod toga člana brisan je poslednji stav:

»Na mesto članova odbora sprečenih da učestvuju u sednici, mogu učestvovati u radu odbora njihovi zamenici iz iste poslaničke grupe. O tome grupa mora pismeno obavestiti predsednika odbora.«

Inače ceo član ostaje isti. Prema tome, član 10 glasiće ovako:

»Svaki će odbor izabrati sebi predsednika, potpredsednika i sekretara.

Predsednika odbora ako je sprečen zameniće potpredsednik, a ako je i on sprečen, po godinama najstariji član odbora.

Pozivi za sednice odbora objavljuju se na mestu naročito za to određenom u zgradi gde se održavaju skupštinske sednice, a moraju se dostaviti lično svakom članu odbora ako pri zaključenju poslednje sednice nije bio utvrđen dan i čas naredne sednice odbora.

Veće će odrediti rok do koga odbor treba da podnese izveštaj. Ako odbor to ne učini u određenom roku ili mu Veće ne produži rok, Veće može izabrati nov odbor.

Odbor može rešavati ako je prisutno više od polovine njegovih članova. Punovažni zaključci donose se većinom glasova prisutnih članova.

Odbori će voditi zapisnik o svom radu u koji se beleže imena prisutnih članova, njihovi predlozi i odluke odbora.«

Pretsednik: Želi li ko reč o članu 10? (Ne želi). Stavljam član 10 na glasanje. Ko je za ovaj član, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko *protiv*? (Nema). Objavljujem da je član 10 primljen.

Izvestilac d-r Dušan Bratić: Član 13 postaje član 12 i izmenjen glasi:

»Odbori mogu raditi i za vreme kad Veće nije na okupu.«

Pretsednik: Želi li ko da govori o ovome članu? (Ne želi). Ko je za ovaj član, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko *protiv*? (Nema). Objavljujem da je čl. 12 primljen.

Izvestilac d-r Dušan Bratić: Član 13 u novoj redakciji glasi:

»Pošto predmet u odboru bude završen, odbor će odrediti svoga izvestioca, koji će u Veću pročitati i braniti izveštaj i predlog odbora.

Ako se odbor podeli na većinu i manjinu, i jedna i druga strana ima svog zasebnog izvestioca.«

Pretsednik: Traži li ko reč o ovome članu? Reč ima drug Josip Rus.

Josip Rus (NR Slovenija): Predlažem da reč »zasebnog« u drugom stavu stoji da i jedna i druga strana ima svog zasebnog izvestioca. Mislim da bi bolje bilo reći da i jedna i druga strana imaju svoje izvestioce.

Izvestilac d-r Dušan Bratić: Primam predlog druga Rusa da ova reč »zasebnog« ispadne.

Radomir Todorović (NR Srbija): Ovde u ovom članu u drugom stavu stoji da i jedna i druga strana ima svog zasebnog izvestioca. Mislim da bi bolje bilo reći da i jedna i druga strana imaju svoje izvestioce.

Pretsednik: To su sve redakcijske stvari. Stavljam na glasanje član 13 kako ga je pročitao izvestilac's tim da ispadne reč »zasebnog«. Ko je za ovakav član, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Objavljujem da je član 13 primljen. Prelazimo dalje.

Izvestilac d-r Dušan Bratić: Tekst starog člana 15 postaje čl. 14, a čl. 15, 16 i 17 brišu se. Član 18 postaje član 15 i glasi:

»Sednicama svih odbora može prisustvovati svaki poslanik. Na sednicama Zakonodavnog odbora mogu prisustvovati i predstavnici domaće dnevne štampe po prethodnom odobrenju predsednika.

Osim članova odbora samo članovi Vlade FNRJ i Vladini poverenici imaju pravo govora u odborskim sednicama.«

Pretsednik: Želi li ko da govori o članu 15? (Za reč se javlja Miloš Carević). Ima reč drug Miloš Carević.

Miloš Carević (NR Srbija): Ne znam zašto je potrebno stavljati »domaće i dnevne štampe«. Neka stoji samo »dnevne štampe«.

Izvestilac d-r Bratić: »domaće dnevne«.

Pretsednik: Traži li još ko reč? (Glasovi: Ne).

Stavljam član 15 na glasanje onako kako je pročitano. Ko je za član 15 kako je napisan i pročitano, neka digne ruku. (Svi

dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Objavljujem da je član 15 primljen.

Izvestilac d-r Dušan Bratić: Član 33 postao je član 31 i glasi:

»U načelnom pretresu govori poslanika koji govore u ime grupe mogu trajati najduže jedan sat, a govori ostalih poslanika najduže pola sata. U pojedinačnom pretresu govori poslanika koji govore u ime grupe mogu trajati najduže pola sata, a govori ostalih poslanika najduže četvrt sata.

U ime grupe može govoriti samo jedan poslanik, osim ako se Odbor pretstavnik grupa za pretres pojedinih predmeta nije drukčije saglasio.«

Pretsednik: Pošto se niko ne javlja za reč, stavljam član 31 na glasanje. Ko je za član 31 kako je pročitano, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Objavljujem da je član 31 primljen.

Izvestilac d-r Dušan Bratić: Bivši članovi 42 i 43 postali su sada član 37, osim onoga što je brisana reč »Ustava« i umesto toga stavljeno »zakonskim predlozima«.

Pretsednik: Molim vas, pročitajte član 37.

Izvestilac d-r Dušan Bratić čita član 37, koji glasi:

»Pretsednik je dužan izvestiti Veće na prvoj narednoj sednici o primljenim zakonskim predlozima.

Veće će najpre odlučiti po pitanju hitnosti za zakonske predloge. Zahtev za hitnost mora biti podnet pismeno.

Kad je tražena hitnost za zakonski predlog, Veće rešava o tome zahtevu bez pretresa uz prethodno saslušanje Savezne vladē, ako zahtev potiče od poslanika. Zahtev za hitnost može jedan od predlagača obrazložiti usmeno.

Ako je zahtev za hitnost primljen. Veće će predlog odmah uputiti nadležnom odboru, koji ga pre svih drugih predmeta uzima u rasmatranje. Odboru će Veće odrediti rok u kome mora biti gotov sa svojim izveštajem. Ako odbor ne završi rad u određenom roku, a Veće mu ne produži rok, Veće može uzeti predlog u pretres i bez izveštaja odbora ili izabrati nov odbor.«

Pretsednik: Pošto se niko ne javlja za reč, stavljam na glasanje član 37. Ko je za član 37 onako kako je pročitano, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Objavljujem da je član 37 primljen.

Izvestilac d-r Dušan Bratić: Član 49 postaje sada član 43 i glasi:

»Kad Veće primi budžet ili privredni plan od Odbora za privredni plan i finansije, oni se moraju staviti odmah na prvo mesto dnevnog reda. Prvenstvo imaju samo predlozi i interpelacije koji su oglašeni za hitne.

Pošto predlog državnog budžeta i predlog finansiskog zakona budu primljeni u načelu, vrši se pretres budžeta u pojedinostima i glasanje o njemu po razdelima. Zatim će se vršiti pretres i glasanje o predlogu finansiskog zakona.

Odbor predstavnika grupa sporazumno će odrediti trajanje pretresa po predlogu državnog budžeta i finansiskog zakona.«

Pretsednik: Traži li ko reč o članu 43? (Ne traži). Stavljam član 43 na glasanje. Ko je za, neka digne ruku. (Svi). Ima li ko protiv? (Nema). Član 43 je primljen.

Izvestilac d-r Dušan Bratić: Član 54 postaje član 48 i glasi:

»Svaki poslanik ima pravo upravljati članovima Savezne vlade interpelacije. Interpelacije se podnose pismeno preko predsednika Veća, koji ih saopštava odnosnom članu Savezne vlade, a Veće izveštava o njima na prvoj narednoj sednici. Na toj sednici se odmah određuje i dan za njihov pretres, ako član Savezne vlade nije zatražio određeni rok radi prikupljanja podataka. Posle toga roka Veće pristupa pretresu interpelacije i bez odgovora člana Savezne vlade. Svaka interpelacija se mora odmah umnožiti i razdati poslanicima. Interpelacije koje su oglašene kao hitne stavljaju se na dnevni red ispred svih ostalih koje nisu hitne.

Odluka Veća kojom se završuje pretres o interpelaciji i prelazi na dnevni red može biti prosta ili obrazložena.

Ako je predložen prost prelaz na dnevni red i član Savezne vlade na to pristaje, onda će se staviti na glasanje prost prelaz pre svih onih koji su motivisani.

Ako je predloženi prost prelaz na dnevni red odbačen, prelazi se na glasanje o motivisanim predlozima.

U slučaju kad nije predložen nikakav prelaz na dnevni red, onda se bez ikakvog glasanja prelazi na ostale interpelacije, ako su na dnevnom redu.«

Pretsednik: Traži li ko reč o članu 48? (Ne traži). Stavljam član 48 na glasanje. Ko je za, neka digne ruku. (Svi). Ima li ko protiv? (Nema). Objavljujem da je član 48 primljen.

Izvestilac d-r Dušan Bratić: Član 57 postaje član 51 i glasi:

»Veće može punovažno rešavati ako je prisutno više od polovine ukupnog broja poslanika.

Za punovažan zaključak potrebna je većina glasova prisutnih poslanika.

Kada pri vršenju izbora dva ili više lica dobiju jednak broj glasova, vršiče se nov izbor.«

Pretsednik: Traži li ko reč o članu 51? (Ne traži). Stavljam član 51 na glasanje. Ko je za, neka digne ruku. (Svi). Ima li ko protiv? (Nema). Član 51 je primljen.

Izvestilac d-r Dušan Bratić: Ostali članovi po redu menjaju redni broj; a brisan je član 73, zaključne odredbe bivšeg Poslovnika. Iza toga dolazi član 67, koji glasi:

»Ovaj Poslovník stupa na snagu čim ga Veće izglasa.«

Pretsednik: Traži li ko reč o članu 67? (Ne traži). Stavljam član 67 na glasanje. Ko je za, neka digne ruku. (Svi). Ima li ko protiv? (Nema). Objavljujem da je član 67 primljen.

Joza Milivojević (NR Hrvatska): Mislim da treba prihvatiti i izmjene u članu 1, s obzirom da se u novom prijedlogu kaže da Verifikacioni odbor ima 21 člana, dok je u starom Poslovníku stajalo da Verifikacioni odbor ima 20 članova. To treba da se ujednači.

Pretsednik: Prihvata li Veće predlog druga Joze Milivojevića? (Prihvata). Prima li Skupština član 1 u novoj redakciji? (Prima). Objavljujem da je time Poslovník primljen u pojedinostima.

Prelazimo na glasanje u celini. Molim druga sekretara da izvrši prozivku poslanika. Glasaće se sa za i protiv.

Sekretar Ninko Petrović proziva narodne poslanike da glasaju.

Glasali su za: Abduraim Mustafa, Aguši Kurteš, Ambrožič Lado, Andrejev Bane, Apostolski Mihailo, Augustinčić Anton, Aceva Vera, Babić Ljubo, Babović Spasenija, Bajalski Risto, Bakić Mitar, Barbarić Božo, Bebler d-r Aleš, Berus Anka, Blagojević d-r Obren, Bojnović Đurađ, Borić Franjo, Bratić d-r Dušan, Brašnarov Panko, Brkić Hasan, Bursać Milan, Vasiljević Dušan, Vidmar Tone, Vlajković d-r Milorad, Vrbovski Pavel, Vujašinović Todor, Vujačić Marko, Vukosavljević Sreten, Galijašević Bećir, Garčević Gojko, Golubović Marinko, Golubović Radonja, Gošnjak Ivan, Gregorić d-r Pavle, Dapčević Peko, Dimitrijević Spasoje, Dobrašinović Miloje, Dolinšek Tone, Dugonjić Rato,

Duričin Milivoj, Žižić Živko, Žumer Srećko, Zogović Radovan, Ivović Dušan, Ilić Pavle, Imamović Fadil, Jadrešin Bogde, Jakovljević d-r Stevan, Jegdić Jovan, Jeras Josip, Kavčić Stane, Karđelj Pepca, Kerime Muča, Komnenić Petar, Kotnik Beno, Kocbek Edvard, Krizman d-r Hinko, Kulenović Skender, Lautuš Trajan, Lubej France, Maglajlić Šefket, Malinska Veselinka-Dordeva, Manojlović Radmila, Martinoski Nikola, Marušić d-r Drago, Maslarić Božidar, Masnić Petar, Milanković Ivan, Milivojević Joza, Milošević Mira, Mitrović Božo, Mitrović Mitra, Mićunović Veljko, Mlakar Alojzij, Mojsov Lazar, Nad Gavriilo, Nestorov d-r Dimitar, Nikolić Zora, Novak Ivan, Olah Šandor, Oreščanin Bogdan, Orović Savo, Pavlović Kosan, Papić Radovan, Pejnović Kata, Perović Puniša, Petrović Mato, Petrović Ninko, Pešev Nikola Pančev, Pogljajen Franc, Polak Bojan, Popivoda Krsto, Popović Dušan, Popović S. Milan, Popović d-r Miloš, Popović Radovan, Radović Vuko, Radosavljević Dobrivoje, Rebac Hasan, Redža Zekerija, Rkman Dušan, Rus Josip, Savić Kirilo, Saili Dragutin, Salacan don Ante, Sali Lisi, Sejfula Kemal, Skerlić Velimir, Smiljanić Milan, Snoj Franc, Spirov d-r Boris, Stanković d-r Siniša, Stojanović Aleksandar, Sulejmanovski Nafi, Sučić Florijan, Temelkovski Borko, Todorović Radomir, Tomić Aleksa, Četković Jovan, Čišić Husein, Čurčić Živojin, Filipović Krsto, Frol Frane, Hafner Tone, Hodža Mustafa, Hodžić Džeko, Hrnčević d-r Josip, Cajnkar d-r Stanko, Carević Miloš, Carić d-r Vojin, Celeski Lazar, Čiković Tomo, Čolaković Rodoljub, Čubriović d-r Branko, Džankić Hasan, Šećeragić Murad, Šukria Ali.

Otsutni: Babić Anto, Bevk France, Varga Ištvan, Veslijevski Naum, Gavrilski d-r Gjorgi, Gaš Aljuš, Grbić Mihailo, Đaković Spasoje, Đilas Milovan, Župančić Oton, Zatrić Sait, Ilić S. Dragoljub, Jurinčić Niko, Kapetanović Hajro, Krajačić Ivan, Kršul Mate, Lunaček d-r Pavel, Markovski Venko, Miljovski Kiril, Momčilović Ljuba, Mugoša Andrija, Nazor Vladimir, Naumovski Naum, Nenezić Radojica, Nošpal Tode, Pavić Niko, Petrović Nikola, Plepelić Stjepan, Prodanović M. Jaša, Smodlaka d-r Josip, Sulejmanij Hivzi, Turković Ivan, Herljević Franjo, Hamović Rade, Čalovska Ljiljana, Šentjunc Lidija, Šoti Pal.

Pretsednik: Za predlog novog Poslovnika Veća naroda glasalo je 137 poslanika i svi su glasali za. Otsutno je 37 narodnih poslanika.

Predlog novog Poslovnika Veća naroda primljen je i time novi Poslovník odmah stupa na snagu.

Time je iscrpena prva tačka dnevnoga reda. Druga je tačka dnevnog reda: predlog Opšteg državnog budžeta sa Finansiskim zakonom za budžetsku 1946 godinu. U vezi s tim imam jedno saopštenje.

Prezidijum Narodne skupštine FNRJ uputio je sledeći akt:

PREZIDIJUM NARODNE SKUPŠTINE

Br. 2752

PRETSEDNIKU VEĆA NARODA NARODNE
SKUPŠTINE FNRJ

S obzirom da je na dnevni red oba veća Narodne skupštine stavljen pretres Opšteg državnog budžeta sa Finansiskim zakonom za 1946 godinu, umoljavate se da u sporazumu sa Pretsednikom Saveznog veća zakažete za danas, 21 marta o. g., zajedničku sednicu oba doma radi saslušanja ekspozea ministra finansija Sretena Žujovića i ekspozea zamenika Pretsednika Vlade, potpretsednika Vlade Edvarda Kardelja.

21 marta 1946 godine u Beogradu

Sekretar,

M. Peruničić, s. r.

Pretsednik,

D-r I. Ribar, s. r.

U saglasnosti sa ovim dopisom Prezidijuma, predlažem da drugu tačku dnevnoga reda nastavimo na zajedničkoj sednici, na kojoj ćemo saslušati ekspoze Ministra finansija i zamenika Pretsednika Vlade.

Primate li ovaj predlog? (Primamo). Predlog je primljen. Rad ćemo nastaviti u zajedničkoj sednici.

(Sednica je zaključena u 17 časova).

ЗАЈЕДНИЧКА СЕДНИЦА САВЕЗНОГ ВЕЋА И ВЕЋА НАРОДА

Прва седница

(21 марта 1946 године)

Почетак рада у 17,30 часова.

Претседавао претседник Савезног већа **Владимир Симић**.

Претседавајући: Отварам прву заједничку седницу оба дома II ванредног заседања Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије. Записник данашње седнице водиће секретар *Воја Лековић*.

Према предлогу Президијума, који је захтевао ову заједничку седницу, треба утврдити дневни ред. Такође према предлогу Президијума на дневном реду је експозе Министра финансија о предлогу Општег држ. буџета и Финансиског закона за 1946 год., као прва тачка, и експозе заменика Претседника Владе, потпретседника Едварда Кардеља о општој ситуацији, као друга тачка. Прима ли заједничка седница оба дома овакав дневни ред? (Прима). Објављујем да је дневни ред заједничке седнице утврђен.

Дајем реч министру финансија другу Сретену Жујовићу. (Аплауз).

Министар финансија Сретен Жујовић: Другови и другарице народни посланици, за време рата ми нисмо имали буџет. Мислим да се не може сматрати за буџет нити онај који су у име Југославије правиле емигрантске издајничке владе у Лондону, нити оне буџете које је Недић правио у Србији и Павелић у Независној Држави Хрватској. Све је то било криминално трошење народне имовине, злочиначко помагање окупатора и издаје и слабљење наше земље, зашто

ће, мислим, добити заслужену казну када буду у рукама народне правде. Ми смо ратовали без буџета. Ја мислим да је наша народно-ослободилачка војска била једина војска која није била плаћена (буран аплауз), и сећам се да су амерички и енглески војници били запањени кад су сазнали од партизана да они за све време рата нису примили ни марјаша. Буџете смо почели доносити тек по ослобођењу, а предложени пројекат буџета је први буџет потпуно формиране државе.

Израда буџета за целу 1946 годину, под условима у којима се налазимо, претставља крупну ствар, за нас нарочито, јер поред тога што је то први буџет после рата који обухвата цео једногодишњи период и први буџет у прелазном времену са ратног на мирнодопски период, његов је значај још у томе што је он финансиски план нове државе, нове по суштини и карактеру власти, нове по форми, дефинитивно Уставом одређене и проглашене ФНРЈ.

Значај овог финансијског плана је још у томе што је то прорачун за период када, пошто је рат свршен, треба преколотежити живот, специјално привреду на ток мирног живота. Тај прелаз је и тежак и компликован.

Прелаз са ратне на мирнодопску привреду изазвао је у свима земљама крупне проблеме и велике тешкоће.

У земљама капиталистичке производње оне су истог карактера и имају исте узроке. Рат је захтевао максималну мобилизацију свих сретстава зарађених земаља. То је уједно значило и централизовано располагање тим средствима. Државе су биле принуђене да се активно умешају у руковођење привредом и њеном подређивању ратним потребама.

У капиталистичким земљама се тиме још више компликовала функција државе. — Држава је морала не само да утиче, већ и директно да преузме на себе контролу над привредом, да врши расподелу сировина и радне снаге, и с друге стране, да утиче на однос између различитих грана привреде и производње, било правним прописима, ангажовањем државних сретстава, изграђивањем ратне индустрије, уређаја итд. водећи у првом реду рачуна о потребама натуреним ратом.

Једна од главних карактеристика ратне привреде била је та да је због ратних потреба држава постала главни купац претежне количине израђених продуката, углавном на рачун и на уштрб потреба цивилне потрошње.

Ово мешање капиталистичких држава у привреду несумњиво да је морало довести до супротности са интересима крупних капиталистичких организација, монопола и банака. Радило се или о савлађивању отпора тих капиталистичких организација или о ослањању на њих, то јест о јачем или слабијем њиховом међусобном утицају.

При прелазу од ратне на мирнодопску привреду још се јаче заоштрава питање тог међусобног утицаја, питање одржања, јачања или слабљења активне привредне делатности државе у капиталистичкој производњи. Продужавање активног мешања државе у привреду долази у сукоб са интересима многих капиталистичких група, због тенденције да капиталистичка привреда уопште не трпи никакву контролу нити ма каква ограничења у својој производњи. Исто тако капиталистичка производња и финансиски капитал не трпе никаквих ограничења у погледу располагања финансиских сретстава. Данас то мешање државе у привреду мора да подређује организацију и даљи развој привреде мирнодопским потребама. Према томе, многе гране ратне производње опадају, а јачају оне привредне гране које углавном подмирују потребе широке потрошње. И обратно, напуштање или слабљење интервенције државе препушта даљи развој привреде конкурентским и неограниченим апетитима капиталистичких група. У трци за профитом оне не воде рачуна о потребама народа и земље да би на основу тога организовали и развијали привреду. Напротив, за рачун што већег искоришћавања појачавају беспослицу, беду и ограничење потреба народних маса и појачавају све више хаос и кризу капиталистичке производње.

Многе капиталистичке групе чијим је интересима погодвало развијање ратне производње пружају отпор прелазу на мирнодопску привреду и неће презати од потстрекавања постојећих и изазивања нових заплета, сукоба и ратова. Њихов утицај се већ осећа у још несређеним послератним међународним односима и сталном заоштравању појединих нерешених међународних проблема. Звезкање оружјем последњег времена видљив је знак и тога отпора и намере тих група да се докопају водећег утицаја у свету.

Савлађивање последица рата, њихово отклањање и омогућавање нормалног развоја привреде и државног живота управо су данас основни проблеми. Несумњиво да се они

не постављају и не решавају подједнако у свима земљама. Друкчије су се те последице одражавале на земљи у којој се ратне операције нису директно водиле и друкчије у земљи која је била под окупацијом. Код оних првих постављало се питање само пребацивања привредне на мирнодопски колосек, док код ових других углавном обновом или једно и друго.

У главном се своди на неколико група проблема. То су, прво: питање демобилизације и, у вези с тиме, питање запослене досада радне снаге и питање ослобођене демобилизацијом а неупослене радне снаге, њено увлачење у продукциони процес. Ту је и питање саме производње: преоријентација постојећих предузећа за производњу предмета цивилне потрошње; обнова порушених предузећа; изградња нових предузећа и организација нових грана производње или појачавање постојећих грана производње. Ту се појављују и економско финансиска питања; питање валуте и платног и кредитног система; питање прихода и расхода, питање карактера система државних дажбина, државних предузећа; питање новчане циркулације, робног промета и одржање куповне потрошачке моћи. Ту је и питање међународног робног и платног промета и обнова међународних економских и финансиских веза. И последње питање карактера привреде и односа државе према њој.

За време рата и ради потреба успешног вођења рата структура производње је променљива. Основна карактеристика ратне привреде: огромни пораст производње која служи потребама рата и смањење производње која служи потребама становништва. С тим у вези је измена поделе друштвенога рада и повећање броја запослених иако је велики број људства мобилисан и под оружјем: измена у броју запослених по појединим гранама производње — оне које непосредно служе ратним потребама, као, на пример, метална и хемиска, готово су се удвостручиле, док оне гране које служе за цивилну потрошњу за толико су се готово умањиле. То је дошло као последица преоријентације ратне и регулисања мирнодопске привреде, под условима капиталистичке производње и без ограничења капиталистичког профита и та преоријентација одразиће се различито на разне класе и групе становништва и већ доводи до оштре борбе често противуречних интереса.

С друге стране једно од најважнијих питања јесте да се осигура продужни и стални процес производње и с тим у вези да реше економске и финансиске тешкоће нормалног тока робног и новчаног промета.

Процес непрекидног рада производње за време рата био је обезбеђен потребама рата, односно поруцбинама државе. Држава као купац била је у стању да утроши све произведене предмете. Рад је био обезбеђен поруцбинама а потражња произведених предмета била је неограничена још пре њихове израде огромним непродуктивним трошењем и уништавањем продуктивних снага у рату.

У нормалним условима мирнодопске привреде показује се прилагођавање привреде потребама потрошача, купаца.

Данас после завршеног рата, кад је ратне потрошње нестало, када су се потребе за војску свеле на текуће потребе за одржање војске и смањују се демобилизацијом, и производња и потрошња робе своди се на потребе становништва и зависне су од њихове куповне моћи. Поново се дакле поставља питање пијаце и тржишта, потражње робе од стране купаца, питање њихове куповне моћи тј. поставља се питање производње и продаје робе, реализације кружног процеса од производње добара до њихове потрошње. Питање реализације тог кружног процеса робе од њене израде па до њеног претварања у новац, до њене продаје, како би се наново, помоћу најамне радне снаге, набављене сировине прерадиле у робу, претставља за капиталистичку привреду питање опстанка.

Финансиска питања чине посебне тешкоће, како због висине трошкова рата, који су били изванредно велики и натурали огромни терет државним финансијама, тако и због потребе да се установи валутна вредност и што пре омогуће међународне економске везе у робном и платном промету.

Државни расходи за време рата расли су све више у колико рат дуже траје и потребе рата бивају све веће. Ти огромни расходи нису се могли покрити из редовних прихода, ма колико се трудило да се појачају нормални извори новчаних средстава. Обилно су коришћени порески приходи и повећавани како посредни тако и непосредни порези. У Америци су, на пр., редовни приходи, углавном порези,

у буџетској 1944/45 год. износили осам пута више од редовних мирнодопских времена. У Америци укупни буџетски расходи федералне владе за период од јула 1940 до 30 јуна 1945 износили су 317,4 милијарди долара што чини 15.870 млрд. динара, од чега је на рат утрошено 281,2 млрд. долара, што чини 14.060 млрд. динара.

Последње буџетске године расходи су износили 65% националног дохотка.

У Енглеској су буџетски расходи од априла 1939 до марта 1945 износили 27,9 млрд. фунти стерлинга, што износи 5.580 млрд динара, од чега је за рат утрошено 23,2 млрд. фунти стерлинга, што чини 4.640 млрд. динара. Последњих година буџетски расходи премашили су 70% националног дохотка. Редовни приходи у Енглеској у 1944/45 години, углавном порези, износили су 3,1 млрд фунти стерлинга (3 млрд. 100 милиона). Та сума је преко три пута већа од редовних прихода предратних година.

Мобилизација оваквих огромних сретстава морала се и вршила једино путем државних зајмова и обавеза, што је с једне стране повећавало расходе државе за њихову отплату ануитета и плаћање камате и још више теретило буџет и, с друге стране, повећавало масу новчаних сретстава у оптицају.

Државни дуг САД-а (унутарњи) порастао је од 40 млрд. долара из 1939 године на 300 млрд. долара, што износи 2.000 млрд. динара и 15.000 млрд. динара. Државни дуг Енглеске порастао је од априла 1939 до краја 1944 године од 7,3 млрд фунти стерлинга на 20,8 млрд. фунти стерлинга, око 4.160 млрд. динара.

У Бугарској у буџету од 44 млрд. лева расходи на државне дугове, износе једну петину целога буџета.

Расходи за амортизацију зајмова и плаћање камата у америчком буџету за 1944/45 годину износе 3,8 млрд. долара, а то је 70% мирнодопског буџета прихода. У Енглеској они износе 420 млрд фунти стерлинга односно 40% мирнодопског буџета.

Пораст државнога дуга изазива опасност инфлације и развија је, ствара предуслове за обезвређивање новца. Ни у Енглеској и Америци не прети непосредна опасност инфлације, јер се овоме питању обраћа нарочита пажња, а и за време рата доношене су одлучне мере за регулисање и одржавање цена. Али ипак постоје реални предуслови за то:

у проширеном обиму новчаног оптицаја и у лаганом, али сталном порасту цена. Количина новца у оптицају повећала се у Енглеској од 1939 до краја 1944 године од 555 милиона фунти стерлинга, што износи 111 млрд. динара, на 1239 милиона фунти стерлинга, што износи 247.800.000.000.— динара. У Америци се оптицај од краја 1940 године до краја 1944 године повећао од 8,7 млрд долара, што износи 436 млрд динара, на 25,3 млрд долара, што износи 1265 млрд динара.

Ситуација у другим земљама далеко је тежа и гора те долази до катастрофалних размера, као у Грчкој, која се подаје туђим утицајима да јој реше ситуацију и да је спасу.

Јачање државних финансија и равнотежа државног буџета је крупно питање и може се решити једино јачањем привредне моћи, која служи врелом за стварање извора новчаних сретстава и за повећање и прилив прихода. Међутим се у капиталистичким земљама прилив прихода може обезбедити једино повећањем већ великих дајбинских терета и порезима на капиталистичке приходе. Доношењем нових мера о повећању пореских терета само још заоштрава постојеће противуречности и ствара нове тешкоће и нова питања. Привреда једне капиталистичке земље није у стању сама да реши сва ова питања и уколико год је она привредно јача толико их теже може решити.

Јер колико год се питање беспослице, недостатак квалификоване радне снаге, продужење радног времена и питања наднице могу решити на рачун радничке класе и радних маса у земљи, питање набавке сировина, питање тржишта за прођу робе, питање цена и вредност валуте у зависности су од повезаности привреде са другим земљама. На примеру Америке и њених напора у погледу повезивања са привредом финансијским пословањем са осталим земљама то се јасно види.

У још несређеним међународним приликама и односима, основна противуречност капиталистичке привреде између друштвеног карактера производње, — где се производи за продају а не за подмирење потреба — и приватног карактера присвајања — у коме су средства за производњу приватна својина и производи се ради сопственог профита — већ доводи до низа сложених и тешких ситуација.

У вези са пребацивањем привреде на мирнодопски колосек у капиталистичким земљама већ долази до низа еко-

номских и друштвених потреса. Није чудо да империјалистички кругови и ратни профитери, из бојазни да изгубе ратне профите и пред немогућношћу да их обезбеде мирнодопском привредом и да мирним начином реше настале проблеме, поново оживљавају и развијају ратничке и завојевачке тенденције.

Једина земља где се овакви проблеми не постављају јесте Совјетски Савез. Иако повезан са привредом разних земаља, Совјетски Савез је како у погледу снабдевања сировинама тако и у погледу производње и прође робе, успео да постане техничко-економски потпуно независан.

Организацијом совјетског државног уређења, совјетског друштвеног поретка, својом друштвеном структуром и организацијом планске производње, Совјетском Савезу је успело да обезбеди неометан развитак своје привреде и стално повишење нивоа животних услова грађанима СССР. Независан од светских извора сировина и тржишта и у сталном јачању производних снага у земљи, Совјетски Савез постао је прогресивна снага стваралачког рада и нема потребе за туђим тржиштима и изворима сировина.

„Ствар је у томе, како је рекао Генералисимус Стаљин на предизборном скупу бирача Стаљинског изборног округа града Москве, 9-II-1946, да неравномерност развитка капиталистичких земаља доводи обично у току времена до оштрог нарушавања равнотеже у самом светском систему капитализма, при чему она група капиталистичких земаља која се сматра да је мање обезбеђена сировинама и продајним тржиштима обично врши покушаје да измени ситуацију и поново подели „сфере утицаја“ у своју корист, употребом оружане силе. Као резултат тога настаје расцеп капиталистичког света на два непријатељска табора и рат међу њима.

Можда би било могуће, каже Стаљин, избећи ратне катастрофе, кад би постојала могућност да се периодично врши расподела сировина и продајних тржишта између појединих земаља, према њиховој економској важности — путем прихватања одлука постигнутих споразумно и на миран начин. Али у данашњим капиталистичким условима развитка светске привреде то није могуће остварити.“

Тај план, који је немогуће остварити у капиталистичким условима, Совјетски Савез код себе остварује. По победоносном завршетку овога рата, Совјетски Савез је поставио одређени задатак — превести ратну привреду на колосек мирнодопске привреде на основу конкретних закључака

Савез Совјетских Социјалистичких Република, према речима претседника Државне комисије за планове СССР, Вознесенског, чврсто корача напред путем даљег учвршћења и развитка социјалистичког уређења, не плашећи се економских криза, депресија и незапослености, постепено преоријентише народну привреду и повећава темпо обнове и развитка народне привреде на основу државних планова, који у СССР имају снагу економских закона развитка. СССР ће и убудуће развијати економске везе са страним државама с тим да очува опробану линију совјетске владе, која је срачуната на техничко-економску независност Совјетског Савеза.

Основни привредно-политички задатак петогодишњег плана СССР за 1946—1950 годину састоји се у томе да се обнове пострадали реони земље, да се постигне предпртни ниво индустрије и пољопривреде и да се касније тај ниво премаше у знатним размерама. То значи: повећати производњу индустријских производа у поређењу са предратним нивоом за скоро један и по пут и обезбедити примарну обнову и развитак тешке индустрије железничког транспорта, без којих је немогућа брза и успешна обнова и развитак целе народне привреде СССР. Без брзе обнове тешке индустрије не може се учврстити техничко економска независност земље, (2) постићи успон пољопривреде и индустрије која производи средства за потрошњу, ради обезбеђења материјалног благостања народа Совјетског савеза, као и стварања у земљи обиља основних предмета потрошње. Неопходно је премашити предратни ниво народних прихода и ниво народне потрошње; (3) осигурати даљи технички прогрес у свим гранама народне привреде СССР, као услов снажног успона производње и повишења продуктивности рада. Зато је неопходно не само достићи већ и премашити у најкаће време резултате науке ван граница СССР; (4) обезбедити брзи темпо социјалистичке акумулације и (5) даље повећање одбранбене способности СССР-а и наоружање оружаних снага Совјетског Савеза најновијом ратном техником. „Не треба заборавити, каже Вознесенски, — да је монополистички капитализам у стању да рађа нове нападачи.

Друг Стаљин је упозорио да у будуће мирољубиви народи могу бити опет изненађени агресијом, ако они већ сада не израде специјалне мере које су у стању да спрече агресију.

За спречавање нове агресије неопходно је потпуно разоружати агресивне нације, подврћи их војној и економској

контроли и у лицу Уједињених народа имати орган који би стајао на страни међународног мира и безбедности и који би био у стању да брани мир и да се супротстави новој агресији.

Петогдишњи план обезбеђује обнову и развитак народне привреде СССР и у исто време продужава пут развитака који је био прекинут нападом хитлеровске Немачке. Он предвиђа решење основног економског задатка СССР: стићи и престићи главне капиталистичке земље у економском погледу, претставља у том правцу даљи корак напред. Овако јасно постављене задатке, разрађене општим привредним планом за одређене временске рокове може имати само земља сигурна у себе, у своје снаге и своје могућности и средства, предана миру и стваралачком раду.

Несумњиво је и сигурно је да ће велика заједница совјетских народа под генијалним руководством Стаљина ове задатке извршити.

Наша се земља, другови, у послератној ситуацији налази у посебном положају. Наша држава, Федеративна Народна Република Југославија, и њена привредно-финансиска ситуација претставља, у односу на друге капиталистичке земље и стање у њима, изванредан изузетан случај и појаву.

Исто онако, као што смо у великом народноослободилачком рату почели организацију борбе и наших народа ни из чега, из самог почетка у условима окупације, разбијене државе и разбијене војске, били смо исто тако принуђени да под истим условима на економско-финансиском пољу почињемо испочетка. То је био упоран, многостран посао који је захтевао снаге, стрпљивости и издржљивости, али у првом реду свести о томе шта се хоће.

Политичка борба наших народа и борба за ослобођење земље успешно се развијала до победе, зато што смо имали у свести јасну перспективу развитака самог друштва, одређени и са јасним циљем политички пут и веру у снаге наших народа. Главни услов који нам је обезбедио успех борбе био је тај, да је постојало јединствено политичко руководство и јединствена политичка организација, на челу које је био наш Маршал. У ове услове, сопственим снагама успешно вођена борба наших народа против окупатора до победе задобила је признање целог света.

Те сопствене снаге, свест о циљу, вера у свој народ, чврста организација и руководство, привеле су нас до победе,

до остварења одређених политички циљева и стварања наше нове државе. Нема никаквих разлога не веровати да и на привредном пољу, у борби за бољи живот и даљем руковођењу државом не постигнемо потребне успехе.

Ма колико да је рат био страшан и пустошан, вођен са много жртава и напора, у њему смо много научили и стекли велико искуство. Организација и стварање народноослободилачке војске, њено наоружање и снабдевање и вођење рата захтевали су огроман политички, организаторски и практичан рад. За тај посао требало је ангажовати све више људи, масу народа, управо цео народ. Та организација вршила се под изванредним условима, али по новом. То ново проиходило је из карактера народноослободилачког рата, из карактера наше војске, из начина и тактике ратовања и нарочито из односа према народу. Народ је био тај који је стварао своју војску, борио се за своју земљу и слободу. У ту војску народ је упућивао своју децу, а своју децу, војнике народноослободилачке војске, народ је помагао и хранио.

Организација посла морала се спроводити по ратном начину; потребно је било брзо мислити, брзо радити, тачно извршивати; цео процес, од замисли до њене примене у пракси, од почетка до краја, морао је бити и смишљен и спроведен; морао се имати за сваку акцију, за сваки посао разрађен план.

Онда када команда, штаб издаје заповест — то је целовит план: он предвиђа: 1) јасан циљ и тачан задатак; 2) све околности и потребе у вези са тим; 3) све елементе: тактичке задатке, начин извршења, факторе дејства, помоћна оруђа и материјал; 4) све извршне органе: расподелу посла, однос и повезаност њихових дејстава и одговорност.

По свршеном задатку вршио се преглед, анализа, критика и извлачење поука.

Тај систем рада нас је држао у сталној будности према својим обавезама, недостацима, грешкама и одговорности.

Нашу особину политичког руковођења и организације маса, политичке процене сврсисходности дела, допунили смо и учврстили са практичним руководством народа и радних маса, руковођењем послова и са успешним извршивањем постављених задатака.

Тај начин, систем и методичност у раду, брзина и тачност извршења, одговорност за успех предузетог задатка

преносили смо свуда. Мислим да од њих не смемо одустати још мање заборавити.

Ово наглашавам, јер има таквих који то заборављају, губе се у новим условима и формама рада, у обимности полова, пред тешкоћама и новим задацима.

Где год се појављивала наша војска и народноослободилачка власт почињао се уводити ред, организација и уобличавати нов однос према људима и нови живот, пун активности и стваралаштва. Народне масе, радне масе стављале су се у покрет и преображавале себе и сав живот око себе.

И када су се јединице наше војске састале на нашем земљишту са ослободилачком Црвеном армијом, и када смо кроз уста совјетског народа и кроз уста великог Стаљина чули речи признања и поверења у дело наше борбе и наших народа, били смо не само осокољени и одушевљени, већ и потврђени у нашем схватању, да су снаге прогреса несавладиве и да је будућност наших народа, будућност наше земље, али и будућност човечанства у сигурним рукама.

Узгред да напоменем: може се претпоставити каква би ситуација била код нас да је место Црвене армије дошла нека друга војска, а да ми нисмо кроз борбу дошли са готово изграђеном нашом војском, са готовом политичком изграђеношћу о држави, њеној форми, готовим органима нове власти и изграђеном свешћу о праву народа и обавези коју имамо према њему и његовој будућности.

Као такве нас је наш измучени и напаћени народ прихватио и пошао напред у свој нови живот.

У ситуацији по ослобођењу пред нас и наше народе поставио се у пуном обиму и пуном смислу речи крупан задатак: организација државе, обнова и организација целокупног друштвеног живота на основи очувања, учвршћења и даљег развитка тековина народноослободилачке борбе.

Период од ослобођења до данас претставља бурни период превлађивања тешкоћа, како оних које су пристигле из потребе прелаза са ратног на мирнодопски период, тако и оних које су неизбежно искрсавале у прелазном времену са старог на ново.

Политичке потребе које су у току овог времена остварене биле су: организација нове власти и њено учвршћење, покретање и организација народа, стварање широког народног фронта за покретање народних маса за учешће у власти,

за добар и исправан рад органа власти, за организацију државе, административног апарата и његово правилно функционисање, за разбијање отпора непријатељских елемената нашег народа и државе.

Наше економске потребе биле су: покренути и развити акцијом Народног фронта стваралачке снаге радних маса; покренути и ставити у погон продуктивна сретства; створити и обезбедити материјална и финансиска сретства за обнову и изградњу земље, њене привреде и живота, и, најзад, онемогућавање експлоататорских капиталистичко-спекулативних елемената и њиховог утицаја у народној привреди.

Наши економско финансиски подухвати од почетка су се развијали под условима велике разрушености и без икаквих организованих резерви.

Подаци, другови, о разрушености, ма колико да су недовољни, показују ситуацију такву да се ми ни најмање не смемо с њоме заваравати. Ја ћу вам дати само неколико података: у саобраћају од 10.720 километара железничких пруга горњег строја од пре рата уништено је или оштећено 6.140 км. Од 13.000 комада скретница уништено је или оштећено 3.800 комада. Од 2447 мостова у дужини од 57.000 м. уништено 725 у дужини од 31.000 м. Од мостова распона преко 30 м. од 371 комада од пре рата уништено 212 т. ј. од 30.000 м. порушено 20.400. Од пропуста до 5 метара од 20.760 порушено 8.300 т. ј. од 31.000 м. порушено 13.500 м.

У пољопривреди, у сточарству од укупног броја у 1939 години 1,270.000 коња ми смо имали после ослобођења свега 490.000; од 4,200.000 говеди 1,900.000; од 10,000.000 оваца 4,800.000; од 1,865.000 коза, свега 1,000.000; од 3,400.000 свиња 1,490.000; од 22,000.000 живине свега 9,000.000.

У нашој индустрији разрушеност у појединим грама производње лење се преко 50%. Текстилна индустрија порушена је за 53,30%, наша прехранбена индустрија преко 22%, дакле укупно разрушеност је око 27%. Готово ни један од наших рудника по ослобођењу није био способан за рад.

Ми смо после ослобођења нашли нашу земљу без икаквих организованих резерви. Једина постојећа вредност била су природна богатства земље која је, као и сву другу имовину уколико је постојала требало радиношћу народа и организацијом посла ставити на употребу и корист државе и народа.

Главна карактеристика послератног периода прелаза на мирнодопски колосек код нас то није напор државе да, имајући или не, материјална сретства и могућности обнови, организује и руководи привредом. Државу смо тек створили и стварамо је. Главна карактеристика је та да је народ организован у току борбе народноослободилачког рата организовао и своју нову народну власт и своју нову државу и своје народно газдинство. Народни и државни интереси постали су брига и одговорност целокупног народа и сваког појединца. И народ подиже државу и њено газдинство.

Главни елемент који је извршио и врши одлучујућу улогу код нас, у послератном периоду прелаза на мирнодопски колосек то је сам народ, свестан да гради своју државу, организује и управља својом народном привредом, где је сваки појединац свестан да је његово лично благостање резултат развитка богатства земље и њене привреде и где свако постаје одговоран за правилан рад и за успех нашег општега дела. Главни елементи, главни фактор су наши народи, јединство наших народа, њихови напори, поверење и воља радних маса у чврстину наше државе и у њено руководство.

Наша обнова не значи просто само техничко успостављање онога што је било. Наша техника пре рата била је слаба и недовољна, наша индустрија била је неразвијена, наша пољопривреда примитивна.

Наша привреда и финансије биле су везане и зависне страним утицајима и стални дужник капиталистичких земаља. Наши спољни дугови износе око 50 милијарди и у предратном буџету ставка по служби отплате дугова износила је 1,200 милиона динара.

Чак и ако смо пољопривредна земља, широке масе нису биле поштеђене глади и лишавања баш због по народ штетне привредно-финансиске политике, која је ишла за тим да домаћем и страном капиталу обезбеди профите а не да побољша животне услове народа.

Када данас говоримо о обнови, о техничком успостављању привреде, онда се ради о њеном усавршавању, бољем и вишем него што је било. Али главна ствар, суштина обнове и њеног техничког успостављања и усавршавања лежи у томе, да то буде средство за развијање наших економских снага, за подизање нивоа нашег живота, за побољшање животних снага, а не за коришћење и профит домаћег и стра-

ног капитала. Основна ствар је у суштини наше привреде, у успостављању нових економских односа.

Ради се дакле о успостављању народне привреде за рачун и у интересу народа. То је главна карактеристика наше привреде, у промени тих старих економских схватања и услова, у новим схватањима економских услова и економике. У томе се и наша привредно-економска ситуација разликује у односу на друге капиталистичке земље и стања у њима и у томе смислу она претставља изузетан случај и појаву.

Према томе и наша финансиска политика је друкчија и мора бити друкчија него што је раније била.

Она мора да одговара новом карактеру државе, новом карактеру народне власти, нашој друштвеној структури и карактеру нове народне привреде.

Она мора да происходи из промењених нових економских услова и схватања. Њен главни задатак је да повезује, омогућава и развија привредну делатност и јача привредну снагу земље. Према томе, она нема спекулативни и профитерски карактер од пре рата, да обезбеђује и ствара финансиска средства преваљивањем свих трошкова и терета на народне и радне масе или задуживањем државе независно од привредне снаге и моћи народа и независно од развоја и тока саме привреде. Она мора да происходи из планомерног развоја, организације и руковођења привредом и да буде њен саставни део. Тим више је њена дужност да регулише у том смислу нормалну функцију новца и кредита у платном и робном промету и да не дозволи капиталистичким елементима злоупотребу и искоришћавање ван оквира законом одређених граница.

Својом применом наша финансиска политика мора имати главни и једини циљ: стварање новчаних сретстава неопходних да обезбеде правилан ток функција наше народне државе, њихову концентрацију без уштрба по развој привреде и доследну контролу утрошка финансиских сретстава и извршавања плана.

У току прошле године дана све мере и операције привредно финансиског карактера имале су ову сврху.

Наши главни извори сретстава у првим данима ослобођења били су стварно народна радна снага и материјална средства која су се затекла у разрушеној привреди и код самог народа. Тек са стављањем у погон и оживљавањем привредне организације и привредног живота, успоставља-

њем нових односа према раду, повезивањем организације целокупног живота народа и земље почели су се показивати извесни резултати.

Привредни и новчани промет почели су оживљавати те се дала могућност да се одреде смернице и заузме одређенији став према проблемима и појединим гранама привреде: питању организације снабдевања, обраде земље, питању трговине и индустрије, финансиским питањима, питању саобраћаја, руда, шума и питању обнове уопште.

Преброђавању последица ратне пустоши и првих највећих тешкоћа у покретању рада у привреди имамо да захвалимо свести радничке класе и организацији Народног фронта, које су успеле да покрену најшире народне слојеве становништва свих крајева.

Отежано регулисање привредног и новчаног промета огромном количином окупациског новца у оптицају, погодовало је шпекулацији, црној берзи и скакању цена и кочило сређивање и нормализацију привреде.

Прва крупна и једна од главних мера која је довела до преокрета и поставила основе за даље сређивање привреде и земље претставља доношење од стране Националног комитета ослобођења Југославије неколико закона који су сачињавали једну целину: Закона о замени окупационих новчаница, Закона о ценама, Закона о надницама и платама, Закона о борби против шпекулације и Закона о ратној добити.

Нови динар Демократске Федеративне Југославије решио је питање новца и отклонио хаос који је постојао у циркулацији новца и хаос у привреди због неједнакости цена и шпекулације и ударио стварно нов печат нашој привреди и привредном животу.

У самој замени, другови, ми смо извршили и пустили у оптицај нових динара 5.779,000.000. Сем тога ондашњим федералним јединицама Хрватској и Босни и Херцеговини дали смо још по 200 милиона за разлику сума у оптицају. Према томе целокупна сума пуштена износила је 6.179,000.000. Подаци са којима располажемо о замени показују да је код нас било пре замене у укупној суми 292 милијарде разних новчаница. Од тога албанских франака 18,800.000, италијанских лира 1.800,000.000, бонова партизанских које су пустили наши другови у Словенији било је 104 милиона, бонова Рупникових 156 милиона, куна 241 милијарда, лева новчаница

3.400,000.000, лева бонова 687 милиона, немачких марака 428 милиона, рајхскредитшајна 9,372.000, пенга 490 милиона, српских Недићевих динара 43.364,000.000 и сумњивих хиљадарки 136 милиона. Свега 292.377,000.000. Целокупна та сума исплаћена је са ових 6 милијарди динара.

Несумњиво да смо заменом извршили једну крупну операцију такве врсте коју готово ниједна капиталистичка земља није успела да изврши. Не само операцију финансиске категорије него је она по себи доказ колико је наш народ имао поверења и у ослободилачку војску и у народноослободилачку власт кад је после врло кратког времена по ослобођењу прихватио једну такву меру. И ми смо замену извршили без и једног инцидента на територији Југославије. Несумњиво да нам је извршеном заменом омогућено да можемо већ организованије да поставимо решења извршења појединих привредних проблема, у првом реду робног промета и у другом реду самог хода привреде од производње до потрошње.

Кроз разрез поднетих потврда види се отприлике какав је био распоред и размештај количине новца код појединаца. Не можемо кроз то проценити величину ратних добитника и богаташа, јер су многи успели да тај новац расподеле код разних људи за размену.

Замена, са применом закона који смо донели, осетила се како у организацији наше привреде, тако и у покретању самог нашег привредног живота. Ми смо на тај начин омогућили да се повеже систем цена са системом плата и надница и већ увелико може слободно да кружи процес робе од производње до потрошње.

Систем цена који је спроведен донекле је утицао на регулисање снабдевања и у вези са законом против шпекулације дао могућност организацији трговине и робног промета и успостављању дистрибутивне мреже трговачких предузећа, државног и задружног сектора и приватног сектора детаљне трговине.

Међутим несумњиво да смо доношењем овога закона наишли на доста јак и велики отпор од стране приватног сектора односно њеног шпекулативног дела. Несумњиво да се то јавља у форми извесних теорија: како треба пустити да буде слободна трговина итд. Под слободном трговином код нас се разуме схватање да то значи натурање цена онаких какве дају они који ту робу поседују. Тако су шпеку-

ланти под питањем слободне трговине стално подизали и набијали цене и само развијали црну берзу или шпекулацију.

Систем цена је омогућио да се среди однос цена појединих артикала у трговини и нарочито у индустрији, како сировина тако и готових продуката и омогући правилну калкулацију производних трошкова зараде и рентабилности рада. Поред овог критеријума омогућен је и критеријум за одмеравање индекса цена и животних потреба.

Систем надница и плата, поред тога што недовољно одражава унутарњи однос појединих врсти рада и служби, заменио је стари изабљивачки систем послодавачких надница и плата и учинио сношљивом несразмеру која постоји у капиталистичком систему између високих цена и неодговарајућих неправедно ниских надница и плата.

У финансиском смислу систем цена и систем надница и плата омогућили су и олакшали финансиски прорачун и расподелу потребних нам финансиских средстава.

У току прошле године успели смо да не само организујемо и средимо већ и потпуно оспособимо наш банковни и кредитни систем и систем унутрашњег платног промета. У првим данима ради подмиривања основних потреба плаћања и кредитирања принуђени смо били вршити концентрацију средстава и завести контролу исплата потраживања и давања кредита. Последица овога било је оживљавање платног промета и привредне делатности и банке су могле доћи до обртних средстава.

После замене окупационих новчаница могли смо приступити уређењу банкарског и кредитног система и апарата организацијом крупних банака, оснивањем земаљских привредних банака са мрежом филијала у целој земљи. На тај начин обезбедили смо потпуно функцију индустриског, трговачког и задружног-пољопривредног кредита и ова служба *показала је повољне резултате* како на подручју кредитирања, тако и на подручју организовања неупослених готовина и на подручју плаћања без готовине.

Политика спроведена у организацији система кредитирања потпуно је онемогућила финансиски монопол крупних капиталистичких банака и исцрпљивање и осиромашавање привреде од стране финансиског капитала скупим и зеленашким кредитом. Да би се видело какав су резултат отприлике имале те мере у пракси, даћу вам неколико података о томе. Банке су могле да стварно отпочну рад у другој половини прошле године. Низ мера дао је очекиване резул-

тате, те можемо сматрати да је најтежа фаза савладана и да је и банкарско пословање коначно нормализовано. Солидну основу за будући рад целокупног кредитног апарата одредио је Закон о уређењу и деловању кредитног система који је донет крајем септембра прошле године.

Прилив сретстава није био нарочит и стога су банкарска предузећа била упућена на Народну банку. Што се тиче штедних улога у току године запажен је одлив, али већ крајем прошле године и на томе пољу констатовано је побољшање. Тако Поштанска штедионица, као наша главна депозитна установа за штедњу најширих народних слојева, бележи пораст штедних улога крајем прошле године. Овај прилив није још ни издалека у тим размерама да би могао задовољити огромне потребе обнове и стога је Народна банка морала да пружи државним банкарским предузећима потребна средства за њихов рад.

Народна банка је у току 1945 г. одобрила кредита у укупном износу од 5.458,325.000 а укинула је кредита за дин. 238,325.000, тако да на дан 31 децембра прошле године укупно одобрени кредити износе 5.220,000.000. Од те суме одобрених зајмова пада 3.145,000.000 дин. на савезне кредитне установе, 1.675,000.000 дин. на земаљске привредне банке и 400,000.000 дин. на Управу државних монопола.

Државна Хипотекарна банка. Њено пословање у 1945 години било је под утицајем ненормалних привредних прилика, које су долазиле као последица рата и окупације. И поред тога банка је успела да се прилагоди ново насталој ситуацији и да удовољи задацима који су јој постављени. Тако је банка забележила у току прошле године код пасивних послова значајан прилив Фонда за обнову земље и помоћ пострадалим крајевима и знатан промет по улозима по текућим рачунима, а код активних послова појачану активност код зајмова на непокретности и нешто активности код државних и комуналних зајмова.

У току 1945 г. банка је одобрила — ово се све односи на другу половину 1945 године, углавном из својих редовних сретстава — 793 хипотекарна зајма у износу од динара 36,179.000; 12 зајмова за индустријске сврхе у износу од 28,445.000 динара; 9 комуналних зајмова у износу од динара 68,350.000 и 5 зајмова држави и федералним јединицама у износу од 173,277.000 динара.

Посматрајући развој Хипотекарне банке у целини за прошлу половину године можемо рећи да она иде путем

постепеног изграђивања послова за које је она одређена и за које има праксу.

Поштанска штедионица као носилац штедње најширих народних слојева најпопуларнија је наша депозитна установа. Почетно опадање улога на штедњу у почетку године у току године престало је и Поштанска штедионица забележила је пораст, те на крају 1945 године штедни улози код Поштанске штедионице износе 35,000.000 динара. Овоме износу треба додати још предратне улоге у суми од око 150,000.000 динара.

Исто тако чврсто и сигурно држи Поштанска штедионица своју позицију у поштанско-чековном и вирманском промету, те данас нема ни једног надлештва, установе, предузећа и приватника са иоле разгранатом благајничком службом, а да није учесник у поштанско-чековном и вирманском промету. Нарочито држава користи ову службу у пуној мери, те се највећи део благајничке службе државе врши преко Поштанске штедионице. Успех рада Поштанске штедионице на томе пољу, најречитије доказују следећи подаци.

На крају прошле године било је отворено 23.842 чековна рачуна, а сума улога под тим рачунима износила је 3,287 милиона динара. Упоређујући овај износ са стањем улога по чековним рачунима крајем 1940 године видимо да је сада уложено више за 606 милиона динара.

Укупан промет по свима чековним рачунима износио је прошле године 94.4 милијарде динара или 70% од промета у току 1940 године, ма да је служба код појединих филијала отпочела тек пред крај године. Међутим, ако се постигнути промет у месецу децембру пр. године када је радила целокупна мрежа веза Поштанске штедионице (све филијале и пословнице), помноже са 12 добива се износ од 220 милијарди динара, тј. за 63% више од промета у 1940 години.

Коначно, Поштанска штедионица ће повести интензивну пропаганду штедње, па је приступила припремним радовима. Њен је задатак да омогући организацију штедње у широким народним масама.

Индустриска банка Југославије отпочела је са радом 1 августа пр. године. Банка кредитира за обртне капитале индустрију, рударство, савезна трговачка предузећа која раде са индустријом и рударством. Организује њихове неупошене капитале и врши највећи део финансиских послова поменутих предузећа.

Банка је за протеклих пет месеци њеног пословања основала филијале у Загребу, Љубљани, Сарајеву и у Новом Саду, као и пословницу у Земуну. У поменутом периоду времена, Банка је одобрила кредита у укупном износу од 3.201,5 милиона динара, од чега је потпуно ликвидирано 172,3 милиона динара, тако да је крајем године било на снази 3.029,2 милиона динара одобрених кредита. Од суме одобрених кредита искоришћено је 2.013,8 милиона динара.

У организацији неупослених капитала индустриског и рударског сектора банка је постигла врло добре резултате те је крајем године респолагала са око 800 милиона динара таквих сретстава, према томе организовањем неупослених капитала постигнуто је аутофинансирање привреде које се у данашњим приликама креће између 37,2 и 44,2%.

Занатска банка као специјална банка организована за финансирање занатства почела је одобравати кредите тек маја месеца прошле године. До тога времена занатске радионице и занатлије добијале су робу на прераду или су радили послове за потребе грађанства у мањем обиму, те нису имали потребе за кредитом. Банчина централа одобрила је у току 1945 године кредите, и то:

У Београду 319 зајмова у износу од дин. — 14,117.830.—
У унутрашњости 71 зајам у износу од дин. — 1,529.000.—
Кредит. задругама 8 зајмова у износу од дин. 1,850.000.—
произв. и набав. задр. 19 зајм. у износу од дин. 20,313.000.—
укупно Дин. 38,809.830.—

Кредити одобрени занатлијама појединцима су просечно око 40.000.— динара.

Поред централа, филијале су одобриле кредите, и то:

Загреб — — Дин. 2,122.500.—

Љубљана — — Дин. 1,657.000.—

Сарајево — — Дин. 2,167.000.—

Свега Дин. 5,946.500.—

Иако услед тешкоћа које су се до сада указивале Занатска банка није могла да постигне већи успех у кредитирању, она је пружила кредит свима оним занатлијама и занатским задругама које су имале услова за рад.

Перспективе за њено пословање у 1946 години су врло повољне.

Задружна и пољопривредна банка. Кредитно пословање у току 1945 године развијало се под условима које су наметнули ратни догађаји: с једне стране банка је остала без својих средстава, а с друге стране проблем обнове наше привреде наметао је банци дужност да свим силама прегне да нашој привреди у своме делокругу т. ј. у сектору задругарства и пољопривреде пружи најнеопходнија средства за успешну обнову.

Банка је у времену до 1 августа пр. год. ставила задругарству и пољопривреди на расположење свега 94,600.000 динара а од 1 августа до краја прошле године дала је динара 1.150,310.000, дакле укупно 1.244,910.000 — ово је износ какав Привилегована аграрна банка пре рата није никада за тако време пружила југословенској привреди. Тај износ се приближава укупном износу кредита који је Привилегована аграрна банка одобрила од свог оснивања до почетка рата. Поменути укупан износ одобрених кредита расподељен је као што следује:

државни сектор — — — — — — — —	636,400.000.—
радничко-службеничко задругарство — —	270,025.000.—
земљорадничко задругарство — — — — —	338,210.000.—
приватни сектор — — — — — — — —	275.000.—

Ако износ од динара 1.244,910.000 аналишемо и расподелимо по намени одобрених кредита, видимо да је одобрено кредита за промет добара 1.042,835,000; произвођачких кредита 202,075.000.

У погледу надлежности централе и њених филијала кредити су одобрени као што следи: Централа у свом делокругу динара 682,700.000. централа за филијале 554,550.000; филијале у свом делокругу свега 7,660.000.

Из горњих прегледа види се да се пословање банке у току прошле године ограничило на давање кредита првенствено и скоро искључиво задругарству и државним установама и предузећима, и то углавном за промет пољопривредних производа-намирница и контролисане робе намењене за исхрану и снабдевање варошког и сеоског становништва.

Земаљске кредитне установе основане су као банкарска предузећа од општег значаја за федералну јединицу. Свака федерална јединица има своју земаљску банку и на дан 31-ХИ-1945 године постојале су следеће земаљске банке: При-

вредна банка Србије, Привредна банка Војводине, Земаљска банка за Хрватску, Денарни завод Словеније, Привредна банка Босне и Херцеговине, Привредна банка Црне Горе, Македонска стопанска банка. Основна главница земаљских банака износи 105,000.000 а банке су за кратко време свог постојања већ прикупиле око 3.000,000.000 сретстава, од чега је већа половина пласирана. Као установе краткорочног типа прикупљају таква средства на своме подручју а исто тако врше и финансирање. Ове банке показале су се већ до сада као одличне централе за регулисање и организовање платног промета на своме подручју, те ће у будуће бити главни регулатор краткорочног кредита својих јединица.

Са отварањем Државног завода за осигурање и реосигурање држава је ушла и у осигурање као активни носилац посла. У овој области привредне делатности, државни сектор показује добре резултате. Државни завод за осигурање и реосигурање са снажним замахом осваја тржиште осигурања у земљи и може се рећи да већ влада њима. За само пет месеци свога рада створио је портфељ имовинских осигурања чији осигурани износ достиже преко 40 милијарди динара а премије преко 150 милиона динара. Огромни значај ових цифара постаје јасан ако се каже да су сва осигуравајућа предузећа у Југославији пре рата имала у току једне године премија једва 170 милиона динара. Своју делатност Државни завод за осигурање и реосигурање ће у првом реду управити на спровођење обавезних осигурања од општенародне важности;

Поставља се још потреба за организацијом и развијањем службе штедње, која може да обухвати крупна новчана средства и пружи користи и улагачима и привреди. У току године морала се обратити велика пажња приходној служби и њеној организацији и она се приметно сређује. Коренитије измене извршене су у пореском систему са доношењем новог Закона о порезу са важношћу од 1 јануара ове године који садржи свега два пореска облика: порез на доходак и порез на наслеђе и поклоне.

Порез на доходак заменио је досадашње порезе на принос од земљишта, зграда, радња, предузећа и занимања, капитала и рада у служби. Он претставља савршенији начин опорезивања. Док се досадашње опорезивање вршило већим делом по претпостављеном приходу и није зависило од стварне пореске снаге обвезника, по новом закону оно ће се вршити по стварном дохотку обвезника. Друга одлука је да

се распоред пореза врши преко пореских комисија скоро свим пореским обвезницима, порез на наслеђе и поклоне место раније таксе зависиће од вредности самог наслеђа или поклона и економске снаге наследника односно поклоно-примца.

У плаћању пореза више учествују они који су више имућни, што је и праведно. Међутим порески систем код нас је такав да још увек захтева поправку и ревизију.

Низ других мера по разним гранама финансиског пословња, спроведених прошле године, омогућиле су све организованије и нормалније развијање послова, како расходне и приходне службе, тако и целокупног привредно-финансиског деловања народног живота.

Као што сам напоменуо у образложењу пред Одбором за привредни план и финансије, почетком прошле године није се могао уопште правити ма какав ни приближан прорачун за дуже време. Вршећи прво прорачуне на краће и потом дуже периоде следили смо за организацијом, развојем и резултатима наше привреде и наших финансија, узимајући у обзир све нове моменте, који су проиштили из карактера и организације наше народне привреде и који су имали утицаја на састав буџета за даље буџетске периоде.

Тако смо организацију и састав буџета све више подређивали бољој систематизацији и планирању и кретали у правцу да се од буџета начини стварни финансиски план, као део општедржавног плана.

На крају године већ смо могли, захваљујући низу мера, све бољој организацији и развијању послова и нарочито сређивању и организацији наше привреде, приступити извесном привредно-финансиском планирању и постављању одређених конкретних задатака за 1946 годину: индустрији, саобраћају, рударству, грађевинарству и осталим гранама.

То је пружио могућност да обезбедимо и потребна финансиска средства за извршење овога плана.

Наш финансиски план — буџет за прошлу годину као и предложени за 1946, не одговара ни по свом саставу ни по распореду у извесним деловима и формама нашој ситуацији, стању ствари и односа, и у многome нити форми управе и организације, нити начину управљања. У томе ће он морати претрпети доста крупних и битних измена.

Финансиско пословање за прошлу годину показало нам је приближан оквир наших прихода и расхода и наше привредне моћи.

Извршење буџета за прошлу годину, другови, показује нам, отприлике, и метод рада којим смо се ми служили у прошлој години, метод рада наших руководилаца и државних органа и уједно нам показује недовољно сазнање како треба руководити при вршењу финансирања нашег народног живота.

У прошлом буџету, управо у буџету за шест месеци 1945 године, предвиђања која су се вршила била су често пута скроз нереална. Од одобрених расхода било је таквих да се уопште нису могли извршити. То нам показује да стварно људи нису умели да процене ни саму ситуацију, ни стање код себе, нити пак могућност извршења предузетих послова у раду.

Ми, на пример, имамо укупно одобрених расхода, у периоду 1945 године, по савезном буџету, у суму од 12 милијарди и 19 милиона. Међутим, извршени расходи на терет буџета износе 12 милијарди и 752 милиона. Али, поред предвиђених и извршених расхода, ми смо имали и одобрене расходе по ванредним кредитима, чија укупна сума износи 13 милијарди и 358 милиона. Међутим, од тога је извршено свега 4 милијарде и 796 милиона.

У жељи и у намери да посвршавају што више послова, да изврше што већу обнову, да преузму на себе велике обавезе, људи су тражили кредите па их нису могли утрошити. Упоређењем ове суме од тражених 13 и по милијарди па до утрошене суме од 4 милијарде и 790 милиона показује се најбоље са колико се мало реалне подлоге приступало предузимању извесних радова.

Укупно извршени расходи за цео период 1945 године по савезном буџету, као и на терет обртног капитала, износи 17.5 милијарди динара; са дотацијама народним републикама које износе 2.998,000.000 динара, укупни расходи у прошлој години били су 20 милијарди и 540 милијона. Буџети република за то време и њихови расходи износили су свега 4.325,000.000 динара. И код република показао се изванредан раскорак у предвиђеним и извршеним расходима. Тако, на пример, од одобрених 6 милијарди 935 милијона утрошено је свега 4.280,000.000 динара.

Што се тиче наших прихода у прошлој години, и они су предвиђани доста нереално. Међутим, онако како су наплаћени, ја мислим да можемо бити потпуно задовољни. Било је предвиђено и процењено да ћемо имати укупно прихода 10.660,000.000 динара. Од тога је остварено динара

6.800.000.000, или 60% просечно. У ову суму од 6.800.000.000 није уопште ушла сума вишка прихода од привредних државних предузећа. Ми смо још у периоду буџетирања за прошлих 6 месеци били издвојили државна привредна предузећа и омогућили им, баш због гипкости и самоиницијативе коју треба да имају, кредитирање преко банковног кредитног система. О нашим привредним предузећима потребно је позабавити се посебно. Ми смо тим државним привредним предузећима дали и извесне одговорности, а наиме да организујући грану одређене производње покажу и извесне користи по државу, по државну благајну, тј., извесну рентабилност, затим да све више и више подижу капацитет производње и да снижавају висину производних трошкова. Многа предузећа су показала извесне резултате, али богами има их и доста која то нису показала. Многи људи, који су руководили предузећима, схватили су тако да немају никакве обавезе према држави, зато што су самостална привредна предузећа. Било је и таквих који су предвидели и губитке, те једноставно сматрали да те губитке треба да надокнади држава, пошто су односна предузећа сада постала државна.

По моме мишљењу, руководства државних привредних предузећа морају томе послу да приступе много озбиљније него што је то био случај до сада. Ради се о томе да управе предузећа снесу пуну одговорност како за сам ток пословања самих предузећа, тако и за рентабилност предузећа, а исто тако и за односе који владају при раду, разуме се и односе између радника и управа.

Финансирање преко банака, које се добро развијало у прошлој години, обавезује предузећа на пословне односе и обавезе. Морам признати да многа предузећа још ни до данас нису израдила и поднела своје билансе рада за 1945 годину, на основу којих би се могло да процени колико ћемо од вишкова њихових прихода узети за државу и колико распоредити у привреду. И мислим да би им уколико то заборављају, требало утерати у памет да су они одговорни пред нашом државом. Дужност им је да се утркују у производњи, дужност им је да знају да сваки динар уштеђен или зарађен на смањењу режије и производних трошкова, на бржој производњи робе, значи снажење наше привреде и наше државе и мислим да је већ време да су, после три месеца нове године, привредна предузећа дужна да положи рачун о своме раду у прошлој години.

Извршење нашег буџета у прошлој години, другови, показао нам је много тешкоћа и недостатака. У првome реду, као што рекох, тешкоће које су произишле из порушености наше привреде, из потреба за организовањем рада, из потребе за повезивањем целог тог процеса обнове и пуштањем у погон многих предузећа, повезивањем целокупне привреде, почев од производње па преко саобраћаја и трговине до потрошње. У целом том послу, мислим, да се у прошлој години много успело.

Финансиска страна питања исто тако, мислим, да је омогућена и да смо у прошлој години де факто успели да од наше финансиске политике направимо покретач за правилно и нормално функционисање наше привреде. Ми нисмо могли да сва средства која су потребна за обнову наше привреде, индустрије, саобраћаја, пољопривреде итд. унесемо у буџет. Финансиска средства, и поред тога што се показују огромна у буџету, нису довољна да нам дају могућност да из тих сретстава подмиримо обнову наше привреде. Зато смо из нашег буџета изузели обнову и пребацили је на фонд за обнову. На крају године показало се да та привреда, онаква каква је, не може да задовољи наше потребе; да је потребно још више појачати нашу привреду. Наша привреда, и уколико је обновљена, још не искоришћује пун свој капацитет рада. Ми имамо предузећа у којима је обнова далеко већа него што је искоришћен капацитет. У металној индустрији капацитет после ослобођења био је 30%. На крају 1945 године капацитет је био 85%, а међутим искоришћавање тог капацитета било је свега 55%. Цементна индустрија, чији је капацитет после ослобођења био свега 8%, и повећан однос обновљен на 67%, даје свега 26% употребе свога капацитета.

Танин, артикал који нам је потребан за извоз и који се од нас тражи, а који можемо да производимо, који има капацитет 85% производње искоришћавамо свега са 37% итд. Једина грана производње у индустрији коју стопроцентно искоришћавамо је производња стакла и туткала.

Показало се на крају године да је обнова извршена у току године у односу на разрушеност, која је код нас постојала врло мала и да у неким гранама износи свега 6%. Према томе, као што видите, пред нама стоје много већи задаци него што то појединци мисле.

Показало се да је потребно јачати оне гране производње које претстављају базу наше привреде за њено јачање и развијање. Јачати тешку индустрију, јачати електро-енер-

гију, индустрију горива, угља и нафте и јачати наш саобраћај. Без јачања тих индустрија не може нам ни лака индустрија, која производи предмете за широку потрошњу, радити. Показало се да су високи трошкови администрације и да је наш буџет, који је врло висок, буџет администрације а не финансиског плана народне привреде. Показало се да многи наши људи и органи народне власти одоздо до горе још увек издају многа средства на непродуктивне сврхе и трошкове, без обзира што су циљеви за које су издати врло потребни. Пред нама је задатак да наш буџет, који има много ставки које су утрошене у административне сврхе, претворимо у финансиски план финансирања наше привреде, за њено јачање и за њено учвршћење.

Показало се да су потребни велики напори и крупна материјална и техничка средства да би се привреда поставила и подигла до степена да подмири наше потребе. Показало се да постоји неравномерност у развоју и привредној способности и могућности појединих народних република, и отуда проистиче потреба за разумном расподелом финансиских средстава појединих република и појединих грана привреде. Има и таквих примера да тамо где је ситуација релативно боља него у другим републикама своди се брига само на своју републику, а не води се рачуна о томе да је Југославија де факто била привредно неповезана земља и да наша привреда има да чини једну јединствену целину и да према томе напреднији, индустриски јачи треба да поднесу, можда и већи терет него друге републике, које су пољопривредно или привредно-финансиски слабије.

У досадашњем пословању могли смо створити финансиска средства како за потребе индустрије тако и за потребе привреде. Исто тако обезбеђена су средства и за идућу 1946 годину. Нашом финансиском политиком успели смо да одржимо вредност динара не излажући се опасности инфлације. Вредност динара је уско везана за однос цена и надница с једне стране, а с друге стране за способност наше производње, наше трговине да произведу и набаве потребне количине добара бар до најнужнијих народних потреба. Тај однос између цена и надница је веома важан и можемо га и даље одржати нашом политиком цена и све већим оспособљењем привреде.

Оваквом нашом политиком успели смо да обезбедимо нормалну циркулацију новца, што је ретка појава, када се има у виду инфлација која влада у многим капиталистичким

земљама. Наш оптицај креће се још увек стално до висине предатног оптицаја.

У погледу индекса живота овај однос је доста сношљив, а у поређењу са многим другим земљама је релативно добар. По својој улози платежно сретство изражене вредности динара добро регулише односе у промету привреде наше земље. С друге стране одржавање вредности динара проистиче поред тих економских момената и из политичког и привредног карактера саме наше народне државе.

Све оно што осигурава и јача нашу привреду и државну организацију: доследна примена законских прописа и мера у области плата и надница, контрола шпекулације, ратне добити и малверзација с једне стране, с друге стране повећање продукције потребних намирница у производњи робе, развијање нових односа према раду, вршење јавних радова, јачање ударничког покрета — сви ти моменти исто тако обезбеђују и јачају вредност нашег динара. За нашу привредно-финансиску ситуацију у изгледу су још извесне могућности које могу бити од знатног утицаја. То су, на пример, репарације. По питању репарација имамо само добијање извесних количина од Мађарске, иначе од репарација још немамо ништа. Решавање и добијање репарација несумњиво да би ојачало нашу привреду, али би нам исто тако натурило крупан проблем инвестиција за те машине и уређаје. У томе правцу за појачање наше привреде поставља се и могућност унутрашњег зајма, мера коју ми нисмо користили нити за сада имамо у плану да је користимо. Поставља се још успостављање и јачање система штедње. Остаје и могућност закључења спољњег зајма, за коју меру код нас постоје извесне присталице. Ми, међутим, стојимо на гледишту да своје основне потребе задовољавамо својим сопственим средствима и својом снагом, т.ј. да стандард живота, који је код нас релативно низак, расте по мери развитка наше производне снаге и националног дохотка. С друге стране, јачати оне гране производње које ће прерађивати сировине које су раније служиле за извоз. У томе правцу треба да се креће наша политика у обнављању наше привреде и финансиских веза. Основна помоћ од иностраних зајмова још више би оптеретила ставку отплате наших иностраних дугова. Ми питању решавања спољних дугова још нисмо пришли, међутим, то питање не може се у недоглед одуговлачити и једнога дана морамо ставити на дневни ред питање отплате наших дугова.

Према томе, општа тенденција у свету у капиталистичким земљама за оживљавање и учвршћење међународних привредних веза и успостављање платнога промета, састоји се у повезивању привреде у једну целину и укључење привреде осталих земаља, односно у сферу оних земаља које су заинтересоване за извоз и увоз између појединих земаља. Несумњиво да тенденција оживљавања светске трговине и сировина у првом реду служи за држање у погон привреде извозничких земаља, у конкретном случају Америке, која има интереса и мора да тражи тржишта за своје индустријске производе и изворе сировина за своју привреду. У томе погледу, уколико би се ми само јавили као купац, без снаге да од својих добара извозимо, несумњиво да би се јавили као стални дужници оних земаља из којих увозимо. Несумњиво да би нам таква политика отежала финансијски положај. Да би могли ступити у међународне економске везе потребно је да ојачамо нашу привреду утолико да би могли набављати девизе у иностранству и у првом реду да би могли набављати оно што нам је потребно за јачање привреде, како би ми сами производили потребне продукте.

И последња ствар и могућност, још увек стална могућност, је повећање прихода државног привредног сектора, и државних привредних предузећа. Ми морамо разумети да је државна привреда онај фактор и извор који ће нам обезбедити како организацију и сталну продукцију, тако и сва потребна средства државе за подмирење њених трошкова. Код нас се још увек показује да се важност сектора привреде не схвата довољно. Код нас још увек у сектору привреде није спроведена финансијска контрола, у пословању наших привредних предузећа, налази се и на то да не постоји књиговодство нити евиденција извршених трошкова. Међутим, мора се водити о томе рачуна да наша привредна предузећа буду један домен снаге наше државне привреде, која на основу прегледа свога рада, плана и рачуна обезбеђују и снагу привреде и приходе државе.

При састављању буџета за 1946 годину узети су у обзир сви они елементи који су се у пракси показали као потребни и добри. Предлог Општег државног буџета за 1946 годину израђен је према новом Закону о државном буџету и према федеративном уређењу наше државе. Закон предвиђа општи државни буџет, који се састоји из савезног буџета и збирног буџета република. То је главно обележје овога предлога буџета. У њему су садржани расходи и при-

ходи по савезном буџету и буџетима појединих република. У предлогу Општег државног буџета за 1946 годину предвиђа се укупно расхода 33,966.415.000. Моја основна примедба је да је наш буџет стварно висок, да су ту огромна средства потребна и да ми морамо озбиљно схватити и приступити у пракси спровођењу и извршењу овога буџета.

На расходе по савезном буџету долази 20.607,500.000 динара или 61%; на расходе збирних буџета народних република 13.358,915.000 динара или 39% свих расхода по општем државном буџету.

При изради предлога буџета поставило се питање: које расходе и у коме обиму треба предвидети у овоме предлогу? Усвојено је начело, у гљубоком реду, да обнову не треба уносити у буџет, већ да се финансирање обнове врши из ванредних средстава. У ту сврху створен је, као што знате, Фонд за обнову земље, у који улазе приходи од продаје робе, коју испоручује УНРА, која нам је била од велике помоћи, приходи по Закону о одузимању ратне добити и приходи који су нам по Закону о замени новца остали. Према томе, у Општем државном буџету предвиђају се расходи само за редовне неодложне државне потребе, а не расходи у сврху обнове. У овој околности лежи друга карактеристика овога буџета. Међутим, ми у овоме буџету нисмо могли да предвидимо ни расходе за све текуће државне потребе него је ту требало извршити избор између мање или више потребних, мање или више неодложних и мање или више важних потреба. Први пројекти од тих предложених нацрта буџета, како од република тако и од савезног министарства, износили су далеко већу суму. Према томе, у тој ситуацији, ми смо предвидели расходе према степену приоритета појединих потреба. То је отприлике треће карактерно обележје овога предлога.

Укупни расходи по предлогу савезног буџета у износу од 20.607,500.000 упоређени са двоструким износом буџета за период јули—децембар 1945 године показују смањење расхода за 4.480,000.000 динара. Ово смањење је више техничко-рачунске природе. Делимично пренашање једног дела из савезно-републиканског буџета, а делом због тога што смо у буџет унели нето буџетирање Управе државних монопола, ипак је ово смањење донекле последица штедње код одмеравања расхода. Укупни расходи састоје се из личних расхода од 8.159,120.000 или 39,59%; материјални ра-

сходи 12.349,948.000, или 59,93%; инвестициони расходи 98,141.000 или 0,48%.

Расходи првог раздела, Президијума Народне скупштине, предвиђени су у суми 237,251.000 према удвострученом износу расхода за шестомесечни период 1945 године, показује се повећање од 127 милиона динара. У томе повећању су лични расходи за повећање бројног особља код јавних тужиоштава, затим код Скупштине, код Привредног савета и код бивше Рачунске контролне комисије. Сем тога отпада сума на дневнице народних посланика и сума потребна за израду ордена.

Сам буџет, другови, мора претрпети измене због укидања извесних министарстава и због организације комитета. Међутим, ове суме које су биле на буџетима министарстава која ће се укинути послужиће за буџете оних министарстава која ће се основати.

Министарство унутрашњих послова има врло мали буџет и он се стварно односи само на саму администрацију, обухватајући личне расходе од 4,600.000 и материјалне расходе у износу од 2,650.000.

Расход бившег Министарства просвете замишљен је за свега 378.000 више од ранијег буџета. Пошто ово министарство није предвиђено, то ће се ови расходи употребити и једним делом пренети на Комитет за просвету при Влади.

Расходи Министарства финансија 1.106,932.000. Ова је сума повећана углавном зато што су у расходе Министарства финансија ушле и исплате пензија и помоћи у износу од 920,000.000. Раније се то показивало на буџету Министарства социјалне политике.

Расходи Министарства правосуђа износе укупно 20,610.000 или за 5,752.000 више од двоструког износа ранијег расхода за шест месеци. Лични расходи су 6,092.200, а материјални 14,517.800. Међу расходима Министарства правосуђа предвиђени су издаци за новоустановљени Врховни суд социјалног осигурања у Загребу.

Расходи Министарства грађевина износе свега 329,539.000. Упореди са двоструким износом буџета прошле године за период јули—децембар ови издаци показују повећање за око 128,000.000. Ово повећање је резултат повећања расхода за одржавање путева и мостова и за задовољење других потреба.

Министарство народног здравља укида се, али је оно у овоме буџету показало, у односу према удвострученом

износу прошлогодишњег шестомесечног буџета свега вишак од 78.000 динара.

Министарство социјалне политике се укида. На његовом месту је новосновани Комитет за социјално старање и Министарство рада. Буџет Министарства социјалне политике био је један од највиших, а његове ставке највеће.

Ми смо, другови, у прошлој години издали огромне суме на давање помоћи жртвама фашистичког терора и породицама бораца Југословенске армије, изгинулих и живих, као и на помагање социјално угрожене деце. По мом мишљењу, посао око збрињавања деце и давања помоћи није, од самог свог почетка, био организационо добро постављен, тако да ни сама та намена, ни организација помоћи нису имали оне резултате које би требало да имају.

Питање организације дечијих домова није се оправдало у пракси само због тога што није било довољно контроле. Подаци о утрошцима и контроли домова, као и подаци о помоћи недостају код многих још и данас. А одговорност за поделу помоћи, одговорност за организацију дечијих домова, одговорност за збривање деце мислим да је крупно питање коме треба посветити нарочиту пажњу.

Социјална помоћ и њено издавање пребачено је сада на буџете народних република. Међутим, сума која је дата на име помоћи смањена је у знатној мери. И, владе односно министарства социјалне политике народних република јесу тела која одговарају за руковођење, организацију и давање те помоћи за контролу рада дечијих домова.

Расходи IX раздела — Министарства трговине и снабдевања — по предлогу буџета износе укупно 26,625.000 динара, што према двоструком износу расхода по буџету за јули — децембар 1945 године чини смањење од 912.400 динара. Смањење је углавном код личних расхода који износи 22,116.400 динара, док су материјални расходи који сада износе 4,508.600 динара, повећани. Материјални расходи повећани су углавном ради плаћања закупнина. Смањење личних расхода је рачунско - техничке природе, оно долази отуда што су отпали расходи Уреда за цене, који се показују код Привредног савета. Стварно предлаже се повећање личних расхода у износу од 2,100.000 динара.

Међутим, трговачка предузећа не улазе у буџет. Огромна средства у том погледу стоје у рукама тих предузећа, којима се она служе. Ја мислим да је Министарство трговине дужно да ове године поведе нарочитог рачуна о употре-

би кредита које та трговачка предузећа добијају и имају. Показало се у пракси да у њима има и народних непријатеља и шпекуланата који наша финансиска средства, наше државне паре, тако потребне за организацију и јачање наше привреде, употребљавају и служе се њима да би радили или давали другим да раде. Међутим контроле или није било никакве, или је била врло слаба, тако да се очигледне грешке, недостаци и неправилности нису приметиле и запазиле, те се показало да привредна предузећа послују потпуно самостално, без контроле. Ја мислим да је потребно извршити ревизију рада свих трговачких предузећа за прошлу годину. Потребно је да та предузећа положи рачун о своме раду, да покажу за које су време извршила употребу кредита које им је држава дала, тако да кроз ревидирање њиховог рада можемо да видимо какве су они способности за рад и какав однос имају према државној имовини.

Расходи X раздела — Министарство индустрије — показује се у овом буџетском предлогу у динара 40,871.000 што према двоструком износу расхода по буџету за јули—децембар 1945 године претставља повећање за динара 16,061.400

Повећање од 16,061.400 динара није у целости ново, јер се у току извршења буџета за јули—децембар 1945 године показало као неопходно, да се расходи Министарства индустрије повећају ради стручног усавршавања службеника у земљи и иностранству, као и за оснивање научно-индустриских института. Није потребно нарочито наглашавати од колике ће користи ово бити за развој наше народне индустрије.

Лични расходи предвиђени су у износу од 15,992.500 динара, а материјални у износу од 24,360.000 динара.

Расходи XI раздела — Министарства пољопривреде — предлажу се у укупном износу од 17,395.000 динара, што према двоструком износу расхода за буџетски период јули—децембар 1945 године чини повећање од 7,795.000 динара. Лични расходи предвиђају се у износу од 10,379.700 динара, а материјални у износу од 6,240.300 динара. У буџет су ушли савезни научни и истраживачки заводи који су основани у току буџетског периода јули—децембар 1945, а финансирани су из ванредних кредита.

Инвестициони расходи предложени су у износу од динара 775.000.—

Расходи XII раздела — Министарства шумарства — предвиђају се у укупном износу од 9,400.00.— динара, што према удвостручену износу расхода за период јули—децембар 1945 године чини смањење од 62.000.— динара.

Сви ови расходи ући ће у буџет новог Министарства пољопривреде и шумарства, јер Министарство шумарства се ликвидира и прелази у компетенцију Министарства пољопривреде.

Расходи XIII раздела — Министарства рударства — предвиђају се у укупном износу од 16,471.000.— динара, или 2,712.800.— динара више него што је двоструки износ расхода по буџету јули—децембар 1945 године. Ово повећање јавља се код личних, материјалних и инвестиционих расхода.

Лични расходи износе 8,526.900.— динара, материјални 6,944.100.— динара, а инвестициони један милион динара.

Као значајно повећање расхода долази кредит од 1,430.000.— динара, на име трошкова за научно-истраживачке радове на терену. Важност ових радова може бити од неоцењиве вредности за наше рударство.

Треба приметити да је дужност Министарства рударства да боље повеже пословање наших рудника и рударских предузећа са банковно-кредитним системом како би им се олакшало пословање, а Министарство имало бољи преглед њиховог рада и обезбедила контрола финансијске стране њиховог пословања.

Расходи XIV раздела — Министарства саобраћаја — предлажу се у износу од 6,681,072.000.— динара, или за 1,305,692.200.— динара више од двоструког износа буџета за јули—децембар 1945 године. То је једна од најкрупнијих ставки у нашем буџету. Та средства су несумњиво потребна Министарству саобраћаја, па и још много већа. Међутим, имам једну примедбу на руководиоце нашег саобраћаја, кад се ради о обнови самог саобраћаја, а то је: да у жељи да оспособе наш саобраћај, у жељи да што пре и што више послова сврше, они предвиђају временски рок и мисле да за једну годину могу израдити оно што се не може израдити ни за две до три године. Они предузимају послове који трају много више него што су они предвидели, т.ј. не предвиђају ствари реално, тако да послови коштају скупље него што је предвиђено. Наш саобраћај је преузео на своја леђа огромне послове и терете. Ја бих желео да они то све и постигну.

Наш саобраћај још није потпуно обновљен.

Он је обновљен у извесном малом делу. Наш саобраћај је још у провизоријуму. Многи објекти су још у провизоријуму. Наш саобраћај треба изграђивати и обнављати. Али у жељи да што пре сврше послове, руководиоци саобраћаја прелазе често преко прописа државног рачуноводства и не траже сагласност за неке своје послове. На тај начин остају често пута и без сретстава. И уопште проблем очувања и пословања прописа државног рачуноводства, проблем финансиске и рачунске контроле је један од, може се рећи, врло озбиљних проблема код нас данас. Треба знати да још у потпуно несређеној ситуацији, у времену кад контрола још није до краја и потпуно спроведена, постоје многи људи који једва чекају и желе да не буде контроле над њима, који ће било онемогућавати нам посао, било нам једноставно красти државну имовину, било ометати радове и наше послове. При једном добро вођеном рачуноводству таквих ствари не може да буде.

У поређењу са прошлогодишњим буџетом Министарство саобраћаја има повећање од 1,305.692.200 динара. Ово повећање долази, с једне стране, услед повећања личних расхода за 385.399.300 динара, а с друге стране, повећање материјалних расхода за 920 милиона динара. Повећање личних расхода последица је ступања у живот одлуке о распоређивању звања службеника извршних железничких јединица као и одлуке о укидању трећег разреда скупоће.

Код материјалних расхода повећани су издаци на саобраћајну и грађевинску службу. Предвиђа се генерална оправка горњег и доњег строја. До сада су ови расходи, услед недостатка материјала и рада на хитном оспособљавању саобраћаја, вршени само делимично. Расходи за набавку угља повећавају се за преко 400 милиона динара.

Могу рећи да је наш саобраћај доста добра приходна служба и да су једно време, неколико месеци у прошлој години, наши другови у саобраћају постигли да изравњају своје расходе. На жалост, то им није било дугог века и они су опет постали пасивни. Мислим да би наш саобраћај са оваквим темпом рада, али са бољом унутрашњом организацијом службе и дисциплине, стварно могао да постигне уравнотежење свога буџета.

Министарство колонијација, другови, ликвидира се. Министарство Конституанте такође.

Расходи Министарства иностраних послова предвиђени су у износу од 165,874.000 динара, што чини за 85,370.600 динара више но што је био двостуки износ прошлогодишњег буџета. То се повећање јавља и код личних и код материјалних расхода. Лични расходи износе 102,870.000 динара. Они су повећани код Министарства за преко 11 милиона динара, а код заступништва у иностранству за преко 60 милиона. Највећи део повећања долази услед тога што се ти расходи врше у иностранству, па се јавља разлика на курсу услед плаћања у страном новцу. Показало се да је цена за живот у осталим земљама много већа него код нас и да су плате израчунате у динарима мале за издржавање наших посланстава.

Ми нисмо имали после ослобођења ниједно претставништво на страни. Међутим, у току године дана обновили смо нашу дипломатску службу, успоставили смо дипломатске односе скоро за свима земљама.

Министарство пошта, телеграфа и телефона износи предлог расхода од 746,000.000 или 154,000.000 више него двоструки прошлогодишњи буџет. И ово је Министарство приходно. Ја мислим да ће оно тако и остати са још бољом организацијом своје службе и дисциплином рада и унутрашњим односом према раду. Министарству пошта је исто тако као и саобраћају природен велики задатак не само за обнову наших телеграфских, телефонских и поштанских линија и службе него и подизањем нових линија. Мислим да је Министарство пошта велики део послова и обавило. Међутим се појављује питање потпуне обнове тих линија, које су и саме провизорне.

Министарство информација предвиђа предлог у износу од 125,000.000 или за 66,000.000 више него раније. Министарство информација је исто тако разгранало своју инострану мрежу и има своје претставнике готово у свим земљама где имамо и наше дипломатске претставнике. Од ових расхода 81,000.000 отпада на личне, а 41 милион на материјалне расходе. Код материјалних се појављују нови издаци због успостављања радио Сарајева, Цетиња, Скопља, Загреба и радио дирекције Словеније. Друго је повећање код Танјута у износу од 7,800.000.

Расходи Министарства народне одбране износе динара 10.500.000.000, што значи половина савезних расхода или трећину расхода општег државног буџета. Ја мислим да о томе колики су расходи за нашу војску неће бити ни једног

грађанина у земљи који ће казати да они не би били потребни. (Бурно одобравање). Нашој војсци од почетка требало је од капе до цокуле, од виљушке до пушке. Наша војска је била рђаво наоружана, још је слабије одевена; наша војска још није потпуно ни обувена. Међутим, ради формирања наше војске, ради њеног ојачања, ради претварања у модерну војску, ради наоружања модерним техничким средствима потребне су огромне суме новаца. Ми смо досада успели да подмиримо трошкове одржања војске, и у извесној мери њеног наоружања и побољшања техничког квалитета. Ми смо у томе нешто и успели, али мислим да за нашу војску треба, бар докле не створимо ту сигурну базу народне одбране, још увек давати и не жалити средства.

По буџету народних република предвиђени су расходи од 13,358.915.000 динара. По појединим републикама то износи: збирни буџет Народне Републике Србије 4,773.150.000, Хрватске 3,437.950.000, Словеније 1,263,000.000, Босне и Херцеговине 2,290.600.000, Македоније 940,715.000 и Црне Горе 653,500.000.

Збирни буџет Србије обухвата расходе аутономне покрајине Војводине и области Косова и Метохије и њихове народне одборе. Од укупних расхода предвиђених на Србију 3.144,955.000, на Војводину 1.234,500.000, а на област Косово и Метохију 393,695.000. Укупни расходи Народне Републике Србије деле се на личне од 2.931,158.000, на материјалне 1.799,266.000 и инвестиционе 42 милиона.

Значајна промена и повећање расхода код Републике Србије показује се у томе што је Министарство финансија Србије преузело на себе да врши исплату пензија са територије своје републике.

Код Хрватске на личне расходе отпада 2.012,000.000, на материјалне 1.400,000.000 и на инвестиционе 8,156.000. Исто тако углавном су повећања у расходима на пензије.

Словенија: на личне расходе 914,348.000.000, на материјалне 342,000.000 и на инвестиционе 450,000.000. И код Министарства здравља 111 милиона. На пензије 280 милиона. Код Хрватске на пензије 522 милиона, код Србије на пензије 350 милиона.

Код Босне и Херцеговине на личне расходе 896,955.000 на материјалне 1.266,585.000 и на инвестиционе 125 милиона. Повећање расхода углавном код Министарства социјалне политике на име помоћи која се преноси са савезне надлежно-

сти 300,500.000. Код Финансија и Грађевина на име радова 161 милион.

Код Македоније на личне расходе 530 милиона, на материјалне 275 милиона, на инвестиционе 124 милиона. Од тога на пензије 190,988.000. Инвестиције су предвиђене код свих грађевинских управа и оправка путева, школских зграда, канала, разних алата и куповине пољопривредних машина.

Код Црне Горе инвестиције 677 милиона, лични расходи 352 милиона и материјални 232 милиона. Показује се повећање за 85 милиона. Пензије и помоћи у суми од 102,800.000. За инвестиционе радове предвиђа се продужење радова на новим гимназијама 7,700.000, на здравствене установе динара 10,100.000, социјалне 6,100.000, нове циглане 10 милиона. За унапређење пољопривреде, шумарства 10 милиона.

Као што се види код свих народних република ови су расходи неопходни и нужни који се показују у буџету.

У приходе предвиђена је сума за општи државни буџет која износи 27.456,134.000 или 63%, а на збирне приходе 10.148,634.000 или 37%. Приходима од месних пореза и градских трошарина располажу народне републике, а порези на промет и таксе спадају у општи државни приход и њиме располажу сваке године буџетом и то тако да један део иде у корист републике а други део савезу. У погледу буџета за 1946 годину предвиђа се да народне републике од пореза на пословни промет добију 624 милиона динара, а Савез 87 милиона динара. Код прихода од такса предвиђа се да народне републике добију 518,406.000 динара, а Савез 982,594.000 динара.

Свима осталим општим државним приходима располаже надлежна савезна власт. Међу ове приходе долазе и приходи општинских и државних предузећа, уколико нису распоређени у надлежност република.

У предлогу буџета предвиђа се да од прихода државних привредних предузећа народне републике добију динара 515,200.000, а савез 2.984,800.000 динара.

Иначе, процена прихода вршена је на основу података о остварењу прихода у буџетском периоду јули—децембар 1945 године. При томе се имало у виду укидање разних ослобођења од дажбина, која су била оправдана и нужна у првим данима после ослобођења, али која се више не могу правдати. И што је најважније, при процени прихода пошло се од исправне претпоставке да ће побољшање саобраћаја, снажење привреде и повећање прамета, — којима треба да

допринесе и овај буџет, — изазвати већи и бољи прилив прихода. Ипак, као што ће се у посебној анализи прихода показати при процени прихода настојало се увек да те процене буду што стварније.

Анализа прихода савезног буџета

У предлогу савезног буџета приходи су подељени у четири раздела и то:

I Посредни порези — — — —	2,322,094.000.—
II Монополи (вишак прихода) —	5,744,424.700.—
III Приходи државне привреде	9,165,283.400.—
IV Приходи држ. администрације	75,697.900.—

Од тих 9,165.000.000 бруто прихода долази на Министарство саобраћаја 5,012,000.000, на Министарство пошта и телеграфа 1,110,756.800, на вишкове прихода државних привредних предузећа 2,984,800.000, на Поштанску штедионицу 35,716.300 и на Класну лутрију 21,099.500.

Као што се види, највећи приход се очекује од државне привреде, која треба да пружи 53% свих прихода. Приходи монопола треба да дају 33,2%, приходи посредних пореза 13,4% и приходи државне администрације 0,4%.

Приходи посредних пореза састоје се из следећих објеката:

порез на пословни промет 88,000.000;

од трошарина, таксе и царине 2,234,094.000;

приходи од монопола показују се као вишкови у суми од 5,744,424.700 динара;

приходи по збирним буџетима народних република процењени су од 10,148,634.000 динара.

По појединим републикама они се предвиђају у овим износима:

Народна република Србија	4,773,150.000
Народна република Хрватска	2,489,518.000
Народна република Словенија	1,439,703.000
Народна република Босна и Херцеговина	830,968.000
Народна република Македонија	470,651.000
Народна република Црна Гора	144,644.000

Као што се види ми нисмо могли да уравнотежимо буџете народних република. Једино је уравнотежен буџет народне републике Србије а буџет народне републике Словеније показује вишак прихода.

Приходи народне републике Србије — по предлогу збирног буџета састављени су из прихода Србије и њених народних одбора у суми од 3,540,057.000 динара, прихода Војводине и њених народних одбора у суми од 1.095,596.000 динара; прихода Косова и Метохије 137,497.000 динара.

Приходи Србије састоје се из следећих облика:

Приходи непосредних пореза 1.757,062.000; приходи земаљске привреде 307.449.000; приходи од удела у државним приходима по савезном буџету 486.000.000 и приходи народних одбора Србије 989.546.000 динара.

Хрватска. Приходи непосредних пореза 520,000.000 динара; приходи земаљске привреде 88.092.135 динара; приходи од удела у државним приходима по савезном буџету динара 470,000.000; приходи разни 127,179.313 динара; приходи народних одбора 1.284,246.552 динара. Укупно 2,489.518.000 динара.

Код Србије се од свих република очекује највећи приход од непосредне порезе, 69% од укупних предвиђања, док удео у државним приходима износи 19%.

Код Хрватске приход од непосредних пореза износи 43,9%.

Босна и Херцеговина. Приходи непосредних пореза 233,624.600 динара; приходи земаљске привреде 184,424.300 динара. Приходи од удела у државним приходима по савезном буџету 107,500.000 динара. Приходи разни 2,883.351 динар; приходи народних одбора 302,535.749 динара. Укупно: 830,968.000 динара.

И овде се највећи приходи очекују од непосредних пореза, тј. за 44%, док приход од удела у државним приходима по савезном буџету чини 20% од укупних прихода Народне Републике Босне и Херцеговине.

Македонија. Приходи непосредних пореза 72,400.000 динара; приходи земаљске привреде 95,879.320; приходи од удела у државним приходима по савезном буџету 95,000.000; приходи разни 172.748; приходи разних одбора 207,198.932. Укупно 470,651.000 динара.

Највећи приход се очекује од земаљске привреде са 36%. Скоро исто толико се очекује од удела у државним

приходима из савезног буџета, а 27% од прихода непосредних пореза.

Црна Гора. Приходи непосредних пореза 33,000.000; приходи земаљске привреде 26,650.000. приходи од удела у државним приходима по савезном буџету 46,500.000; разни приходи 6,494.000; приходи народних одбора 32,000.000. Укупно 144,644.000 динара.

Народна република Црна Гора очекује највећи приход од удела у државним приходима из савезног буџета, тј. 41%. Затим се од непосредних пореза очекује непуних 30% а од земаљске привреде 23%.

Као што се види, другови, ми нисмо успели да уравнотежимо ни савезни буџет, Општи државни буџет, а код република само се показује вишак код Републике Словеније, с једне стране, а вишкови расхода код осталих република, с друге стране.

Предвиђени вишак прихода у збирном буџету Народне Републике Словеније износи 176,703,000 динара. Према чл. 3 предложеног Финансиског закона за 1946 годину, тај вишак прихода иде у корист савезне касе. Другим речима, то значи да се за тај износ смањује удео Народне Републике Словеније у државним приходима, који се одређују према чл. 4 предложеног Финансиског закона за 1946 годину.

Код осталих република вишкови расхода износе: код Републике Хрватске 948,432.000; код Босне и Херцеговине 1.459,632.000; код Македоније 470,064.000 и код Црне Горе 508,856.000 динара.

У процентима изражени, ови вишкови расхода према укупним расходима појединих република износе: у Републици Хрватској преко 27%, у Босни и Херцеговини преко 63%, у Македонији преко 50%, у Црној Гори преко 77%.

Буџетска равнотежа, дакле, као што видите није остварена. Међутим, може се поставити и питање да ли у једногодишњем периоду нашег рада треба по сваку цену њој и тежити. По питању састављања буџета од стране народних република имале би се ставити извесне примедбе. Тамо су често предвиђања била доста нереална, нарочито се није водило рачуна о начелима која су изложена у упутству савезног Министарства финансија о буџетима земаљским и народних одбора. На тај начин прелазећи преко упутстава предвиђане су опште економско финансијске прилике у којима се налазимо, те због тога нисмо првобитно предложене пројекте могли да прихватимо.

За извршење овога буџета апсолутно потребно је придржавати се строго предвиђених прорачуна; уложити максимум напора да се привреда подигне бар на предратни ниво; развијати основне гране производње; спроводити најстрожију штедњу у трошењу државних финансиских сретстава на непродуктивне сврхе; обезбедити и појачати приходну службу финансиских сретстава државе; свим средствима чувати и обезбеђивати вредност наше валуте; и установити и спроводити строго контролу и рачуноводство — књиговодствену евиденцију свих расхода и прихода.

Финансиска политика Владе састојаће се у систематском спровођењу највеће штедне трошења државних финансиских сретстава на непродуктивне сврхе, што значи рационално и економично коришћење државним финансиским средствима и максимално коришћење свих расположивих сретстава на обнову земље, јачање привредног сектора државе и економско подизање народа.

Штедња у непродуктивним расходима треба да нам обезбеди повећање националног дохотка и стабилност наше националне валуте. Да би се постигао пун успех у испуњењу ових задатака, потребно је да у спровођењу ових мера узму учешће поред Министарства финансија и руководиоци државног привредног сектора и широке масе радног народа. Извори прихода нове Југославије битно се разликују од прихода старе Југославије и по карактеру и по пореклу. Данас у нашој новој држави главни извор прихода треба да буде државни привредни сектор. Према томе, од правилне и брзе организације финансиског пословања државног привредног сектора зависиће и брзина економског подизања земље. С тим у вези пред Министарство финансија стоје крупни и озбиљни задаци од нарочите важности, а то је: преоријентисати буџет администрације, какав је он досада био, на буџет финансирања народне привреде. У том циљу Министарство финансија ће у најскоријем времену извршити своју реорганизацију, како би одговорило постављеним му задацима и изградити нов систем финансиског планирања, који ће обухватити целокупну привредну делатност државе. Ради извршења ових задатака, финансиски апарат мора стајати у уској вези са привредним предузећима и помоћи им да добију тачан преглед своје имовине, да исту правилно организује и да је искористе на најрационалнији начин у интересу државе. Главна пажња мора се поклонити питању: која предузећа имају услове за рад, да ли располажу довољно

обртним средствима да ли су средства правилно распоређена; затим, да ли су норме обртним средствима установљене и уколико јесу — њихову правилну расподелу и на концу рентабилност сваког предузећа посебно и његов однос према државном буџету. Однос предузећа према буџету манифестује се у томе што буџет даје предузећима потребна основна и обртна средства, а уколико поједина предузећа имају вишак, она улазе у буџет с тим да буду уступљена оним предузећима којима то недостаје. На тај начин буџет помоћу финансиских планова државних привредних предузећа врши расподелу средстава у народној привреди и тиме омогућава извршење државног привредног плана.

Министарства финансија, савезно и републиканска, дужна су узети на себе руководство финансиским пословима државе. Међутим, да би се овај проблем успешно решио, министарства финансија ће стајати у тесној вези и сарадњи са ресорним привредним министарствима, како би што ефикасније могла спровести финансиску политику Владе.

На завршетку треба нагласити да је за испуњење ових задатака потребна контрола Министра финансија у свим секторима државне делатности где се ангажују државни расходи и прикупљају државних приходи и у том циљу новом реорганизацијом министарства успоставиће се јединствена буџетска контрола, која ће се старати да високо подигне и негује неопходно финансиску дисциплину код свих органа којима је поверено како извршење државних расхода, тако и прикупљање државних прихода.

Предложени општи државни буџет на разматрање и потврду Народној скупштини предвиђа све потребе наше земље онакве какве су оне данас. За извршење 34 милијардног буџета потребан је напрегнут рад свих наших државних привредних органа и напор свих грађана наше земље. Уверен сам да ћемо и овај посао сви савесно испунити.

Молим Народну скупштину да предложени Општи државни буџет прихвати и прогласи за обавезан закон свих грађана наше земље. (Крај говора министра финансија Сретена Жујовића сви народни посланици пропратили су дуготрајним одобравањем).

Претседавајући: Како је време одмакло и на дневном реду је још и експозе Заменика Претседника Владе, предлажем заједничкој седници оба дома да се ова седница за-

кључи и да се са наставком дневног реда друга закаже за сутра 22 о. м., у 16 часова. Прима ли скупштина овај предлог? (Прима).

Другови народни посланици добили су билтен Одбора за привредни план и финансије. У том билтену су штампани изводи из говора, а не потпуни говори. Међутим, утврдило се да народни посланици не прегледају своје стенографисане говоре ма да им је на то скренута пажња. Зато Стенографски биро није у стању да да тачне стенографске забелешке говора и отуда су учињене извесне грешке. Молим народне посланике који имају у Бироу своје говоре да их исправе.

(Седница је закључена у 20,30 часова.)

ZAJEDNIČKA SEDNICA SAVEZNOG VEĆA I VEĆA NARODA

Druga sednica

(22 marta 1946 godine)

Početak rada u 16 časova

Pretsedavao pretsednik Veća Naroda **Josip Vidmar**.

Prétsedavajući: Visoki dome, drugovi i drugarice, otvaram drugu zajedničku sednicu II vanrednog zasedanja oba Veća Narodne skupštine.

Zapisnik današnje sednice vodiće sekretar Ljubčo Arsov.

Molim druga sekretara da pročita zapisnik prošlog sastanka.

Sekretar Ljubčo Arsov (*Izborni srez štipski, NP Makedonija*) čita zapisnik I zajeničke sednice.

Prétsedavajući: Čuli ste zapisnik. Ima li ko kakvu primedbu? (Nema). Pošto primedaba nema, zapisnik se overava.

Prelazimo na dnevni red: ekspoze zamenika Pretsednika Vlade FNRJ. Reč ima potpretsednik Savezne vlade Edvard Kardelj. (Stupanje na govornicu potpretsednika Vlade Edvarda Kardelja bilo je praćeno burnim i dugotrajnim aplauzom).

Potpretsednik Savezne vlade Edvard Kardelj (*Izborni srez Ljubljana II, NR Slovenija*): Drugovi poslanici, budžet koji je predložen Skupštini na odobrenje pretstavlja svakako jedan od najvažnijih događaja u izgradnji nove Jugoslavije. Njegovu važnost i značaj određuje sama činjenica da je to prvi godišnji budžet naše Federativne Republike.

Razume se da ovaj budžet nije po obimu ni po svojoj strukturi takav da bismo s njim mogli biti sasvim zadovoljni. Budžet nesumljivo još nosi na sebi pečat nedograđenosti. U njemu mnoge stvari nisu još ni načelno prečišćene — naročito u njegovoj strukturi. Sve je to odraz naše žive stvarnosti, koja još nije po svim linijama našla svoje ustaljene forme. Teoretičari će svakako moći da nađu povoda za teoretsku kritiku, ukoliko budžet još nije uvek pravilno odrazio strukturu naše državne vlasti. Praktičari će, možda, prigovoriti da srazmer raspodele rashoda na pojedine grane državnog života ne zadovoljava sasvim i da će često, i pored najveće štednje, teško ostati u okviru budžeta.

Sve to može biti tačno. Ali sama činjenica da smo uspeli u našoj zemlji — koju je razrušio i opustošio okupator, koja je proživela takve krupne promene u pogledu državnog i društvenog uređenja i novih odnosa među našim narodima već deset meseci posle isterivanja okupatora, da primamo godišnji opšte-državni budžet, sama ta činjenica pretstavlja jednu od naših najkrupnijih pobeda. Razume se da taj uspeh nije slučajan. Takođe je razumljivo da taj uspeh nije samo posledica napornog rada našeg saveznog Ministarstva finansija ili republikanskih ministarstava finansija i pored nedvojbene činjenice da je i njihov istrajni rad mnogo doprineo takvom rezultatu. Ali ono što je glavno, po mom mišljenju, to je činjenica da je naša zemlja sa vanrednim naporima i samopregorevanjem čitavog naroda u vrlo kratkom vremenu uglavnom uspela da izide iz organizacionog haosa i upravnih ruševina koje nam je ostavio okupator i da smo, uglavnom, uspeli da unesemo red i sistem u rad naše državne uprave, u rad čitave naše narodne vlasti. Ja sam, dakako, daleko od tvrđenja da možemo biti sasvim zadovoljni sa onim što je postignuto, ili da više ne postoje krupni nedostaci i nepravilnosti u organizaciji i sistemu rada naše državne uprave. Ali svako mora da prizna da su postavljeni solidni temelji, koji nam sada omogućuju da se prihvatimo mnogo zamašnijih poslova.

Ako pogledamo unatrag put koji smo prošli u vremenu posle završetka rata i na posao koji je obavljen, onda će nam značaj ovog budžeta i rezultata naše državne izgradnje uopšte biti još očigledniji. Za nas su nesumnjivo bila u početku najvažnija dva zadatka:

izgraditi jedan solidan aparat državne uprave, koji će moći preuzeti na sebe zadatak obnove naše zemlje na osnovi principa na kojima je izgrađena naša narodna vlast;

utvrditi opštu liniju privredne obnove i izgradnje, izvršiti one neophodne zadatke koji će nam omogućiti prelaz ka plan-skoj privrednoj obnovi i izgradnji zemlje.

I u jednom i u drugom pogledu mi smo imali posle isterivanja okupatora iz naše zemlje pred sobom ruševine. Što se tiče državnog upravnog aparata, treba naročito podvući da smo stari upravni aparat morali razrušiti, ne samo zbog njegovog ličnog sastava, koji nosi pečat nesrećne prošlosti Jugoslavije, svih mogućih protivnarodnih i terorističkih režima, ne samo zbog toga što je služio okupatoru, nego i zbog toga što je po čitavoj svojoj strukturi i po svome duhu tuđ i neprijateljski principima na kojima se zasniva istinski demokratska, narodna vlast. Ne može da služi jedan aparat koji je bio građen kao orude eksploatacije i ugnjetavanja državi koja je instrument vlasti većine naroda, tj. njegovih radnih masa, juče ugnjetavanih i eksploatisanih klasa i društvenih slojeva.

Mi smo, dakako, izuzeli poštene službenike pojedince, koji mogu pošteno i verno da služe svome narodu. Reč je tu ne o pojedincima, nego o sistemu.

Pri izgradnji novog državnog aparata, mi smo imali već jedan takav čvrst temelj kao što su narodnooslobodilački odbori i takvu solidnu osnovu kao što je bio upravni aparat koji su narodnooslobodilački odbori stvorili na oslobođenoj teritoriji u toku rata. Ali, ne treba zaboraviti da je oslobođena teritorija obično zahvatala privredno najzaostaliye delove naše zemlje, pa je zbog toga upravni aparat na tim teritorijama bio ne samo malen nego su mu nedostajala iskustva iz najvažnijih grana državne izgradnje. Jasno je da se u prvim danima moralo pokazati da naš improvizirani upravni aparat nije u punoj meri dorastao za rukovanje tako kompliciranom mašinom kao što je država, koja je pored svega ostaloga još preživljavala duboke unutarnje promene u svojoj političkoj i socijalnoj strukturi. Otuda je u početku bilo i kolebanja, i zaostajanja za potrebama i stalnog ponavljanja grešaka. Naši rukovodeći kadrovi u po-jedinim granama državne izgradnje bili su premalo teoretski spremni i premalo su se učili na istoriskim iskustvima da bi mogli u vanredno teškim objektivnim uslovima uvek u punoj meri odgovoriti zadacima. Ali i same objektivne teškoće bile su često stvarno nesavladive sredstvima kojima je raspolagala naša zemlja.

Taj proces, naravno, i do danas još nije sasvim završen, ali je ovaj budžet svedok i ubedljiva potvrda da smo tu krizu uglavnom savladali.

Mi imamo danas jedan, uglavnom, izgrađen aparat narodne vlasti od najnižih njenih organa, mesnih narodnih odbora, pa do najviših organa narodne vlasti.

Privremena narodna skupština u avgustu 1945 godine je ne samo priznala i učvrstila tekovine narodnoslobodilačke borbe, nego je donela i niz zakona, koji su dalje razvijali naš državni aparat, kao što je na pr. Zakon o uredjenju sudova, Zakon o javnom tužioštvu, kao i niz političkih zakona koji su izvršili prelaz iz ratnog stanja i pripremili saziv Ustavotvorne skupštine. Istovremeno je Savezna vlada izgrađivala svoja ministarstva i na osnovu pravilne podele nadležnosti počela da uređuje odnos saveznih i republikanskih kompetencija. Pomoću uputstava, konferencija i neposredne pomoći, Vlada i njena ministarstva pomogli su u izgradnji upravnog aparata kod narodnih odbora.

Ovaj u dobroj meri izgrađeni i povezani državni aparat bio je u stanju da organizuje i provede izbore za Ustavotvornu skupštinu i da pripremi solidnu bazu za donošenje Ustava.

Ustav je tako izgrađeni državni aparat ozakonio, stabilizovao ga, unoseći u njega još određenije veze i precizno formulišući međusobne odnose pojedinih organa državne vlasti i uprave. Ustav je ne samo dao nadležnost, organizaciono ustrojstvo i osnovne zadatke svim organima državne vlasti, državne uprave, sudstva i javnog tužioštva, nego je dao i precizan sistem povezivanja i učvršćivanja našeg državnog aparata na osnovnim principima federacije i demokratskog centralizma. Na taj način Ustav principijelno jasno razgraničava prava i kompetencije između FNRJ i narodnih republika.

Donošenjem Ustava konačno je sasvim oslobođen put za punu reorganizaciju naše vrhovne državne uprave, savezne i republikanske.

Objektivne prilike bile su takve da smo u početku zadržali skoro sasvim organizacione kalupe starih ministarstava. Jasno je da je takva organizacija bila ozbiljna smetnja za rad naših rukovodećih organa, koji treba da odgovaraju sasvim drugim zadacima nego što su ih rešavala ministarstva stare Jugoslavije. Sada reorganizacija ide punim tokom. Ona je već postigla znatne rezultate, a u najskorije vreme ona će dobiti svoje čvršće oblike u nizu zakona i uredba koje se pripremaju i koje se tiču organizacije i rada naše vrhovne državne uprave kao i upravnog aparata i rada narodnih odbora.

Treba pre svega imati u vidu da naša vrhovna državna uprava, savezna i republikanska, mora da se u punoj meri pri-

lagodi promenjenoj socijalno-ekonomskoj strukturi naše zemlje. U tom pogledu naročito su važna četiri bitna elementa koji predstavljaju najvažniju promenu u poređenju sa starom Jugoslavijom. Ta su četiri elementa sledeća:

1) Opštenarodna imovina u našoj privredi predstavlja vanredno snažan faktor za razvitak celokupnog našeg privrednog i socijalnog života. Ne može biti sumnje da se tu razvija jedan socijalistički sektor u našoj privredi, koji će biti čvrsta ekonomska osnovica demokratskoj narodnoj vlasti, a u isto vreme i garancija za naše narodne mase da više nema povratka na staro stanje svakodnevne brige za hleb i neizvesnu sutrašnjicu, nego da je pred nama jedan put postepenog podizanja naše privrede i postepenog podizanja životnog standarda naših narodnih masa. Jasno je da je pravilno rukovođenje i pravilno razvijanje toga sektora naše privrede najvažniji zadatak rukovodećih organa naše privrede.

2) U našoj zemlji postoji i privatni sektor u privredi. On će, naravno i dalje da postoji i biće važan elemenat u razvitku naše privrede. Ali sasvim je razumljivo da u zemlji gde postoji narodna vlast, gde presudnu ulogu na državnu politiku imaju radne mase, privatni sektor ne može da bude potpuno prepušten svome anarhičnom razvitku i ne može mu se dozvoliti da određuje svoje odnose prema zajednici isključivo prema interesima pojedinaca. Zato u našoj zemlji postoji državna kontrola nad celokupnom privredom kao drugi bitno novi elemenat u socijalno-ekonomskoj strukturi naše zemlje. Neka vrsta državne kontrole postajala je, naravno, i ranije. Međutim, smešno bi bilo govoriti da državna kontrola može sasvim da veže ruke izrabljivačima, špekulantima, kartelima i svakojakim ljudima koji žele da žive od tuđe muke tamo gde široke radne mase nemaju uticaja na državnu politiku i državnu kontrolu. Državna je kontrola u našoj zemlji ustvari kontrola naroda i u interesu naroda kao celine. Ne ograničavajući inicijativu pojedinaca, državna privredna kontrola odrediće odnos privatnih i opštenarodnih interesa i na taj način omogućiti da se i privatni privredni sektor planski uključi u opšti napor zajednice u cilju privrednog podizanja zemlje i poboljšavanja životnih uslova širokih narodnih masa.

3) Treći bitno novi elemenat u socijalno-ekonomskom razvitku nove Jugoslavije jeste opšti državni privredni plan, znači — planska privreda. Samo po sebi se razume da je takvo planiranje u privredi moguće isključivo samo zbog postojanja prva dva elementa, o kojima sam pre govorio. Jasno je da mora ruko-

vodeći upravni privredni aparat države vršiti kudikamo veće i značajnije zadatke kada se radi o planskoj privredi, koja znači istovremeno potrebu svakodnevne evidencije, svakodnevnog ispravljanja propusta, grešaka i slabosti, svakodnevne pomoći, svakodnevne praktične aktivnosti, ne gubeći pri tome iz vida opšte perspektive našeg socijalno-ekonomskog razvitka. Svih tih zadataka, razume se, stari aparat Jugoslavije nije imao.

4) Imajući u rukama takva tri snažna oružja, kao što sam ih nabrojao, država može i mora biti svesni rukovodilac privrednog razvitka zemlje. Treba što pre da predamo zaboravu vreme kada su kalkulacije pojedinaca, uslovi na tržištu i razne slučajnosti određivale put privrednog razvitka naše zemlje, a naročito industrijalizaciju u našoj zemlji. Narod kao celina ima pravo i treba da određuje preko svojih organa vlasti, preko svojih narodnih skupština i narodnih odbora, kojim putem treba da ide privredni razvitak naše zemlje da bi ona postala zaista nezavisna i da bi svim građanima naše zemlje bio obezbeđen bolji život u budućnosti.

Takvi su u prvom redu razlozi koji su pored mnogih drugih tražili reorganizaciju naše vrhovne državne uprave i prilagoda vanje čitavog našeg upravnog aparata tim zadacima

Jasno je da je pod takvim uslovima birokratizam starog kova dvostruko štetan. Privredom se ne može upravljati birokratskim formulama, neposredno iz kancelarija ministarstava ili narodnih odbora. U početku je, doduše, kod nas bilo tako. Bilo je za prvi početak to i neizbežno. Ali je vrlo brzo praksa pokazala da produžavanje takvih metoda rukovodstva može biti samo štetno za razvitak naše privrede. Pokazalo se kao hitno i nužno potrebno da naša ministarstva i narodni odbori zadrže opštu rukovodeću ulogu, stavljanje zadataka i kontrolu ispunjavanja, a da operativne funkcije predu na neposredne rukovodioce i organizatore naših privrednih i drugih ustanova, dajući im najveću moguću samostalnost, a istovremeno tražeći od njih najveću inicijativu i odgovornost za poverene im zadatke.

Pri tome je neophodna potreba najstrožija kontrola izvršavanja. To važi ne samo za privredu, nego za celokupnu našu upravu. Skoro potpuno odsustvo ili slabost te kontrole omogućilo je u početku ne samo da neprijatelji iskorišćavaju sve slabosti u radu državnog aparata, nego i da poštteni radnici naše uprave ostaju bez pomoći i bez konstruktivne kritike grešaka koje prave u svome neznanju. Stvaranje državne kontrolne komisije biće zato vrlo ozbiljna pomoć organima naše državne uprave pri njihovom radu. Ona će olakšati da će se mnoge

greške i nedostaci mnogo brže ispravljati i omogućiće se međusobno korišćenje iskustava sa raznih područja državnog života. Njen će zadatak biti taj da se postigne što veće jedinstvo u poslovanju našeg upravnog aparata.

Poznato je, takode, svima nama da pretstavlja jednu od najvećih smetnja za uspešan rad naše uprave nejasnost i neodređenost u pogledu funkcija i kompetencija pojedinih organa državne uprave. Mnogo se u tom pogledu već popravilo, a ja sam ubeden da ćemo moći u najkraće vreme uglavnom savladati taj problem. Vlada priprema za sledeći redovni saziv Narodne skupštine projekt Zakona o vrhovnoj državnoj upravi, koji će u opštim okvirima odrediti funkcije i kompetencije pojedinih ministarstava. Taj će zakon moći da koriste i republikanske narodne skupštine kao primer i uput u pogledu stabilnije organizacije republikanskih vlada, odnosno ministarstava. Takode se predviđa niz uredaba o organizaciji, poslovanju i odgovornosti svakog ministarstva posebno. Isto tako se priprema opšte uputstvo za republikansko zakonodavstvo u pogledu narodnih odbora, njihove organizacije i njihovog poslovanja. Predviđaju se obavezni pravilnici za sve organe državne vlasti, koji treba da preciziraju njihovu organizaciju, njihovu odgovornost i njihovo poslovanje. Savezni komitet za zakonodavstvo i izgradnju vlasti izradiće opšta uputstva za te pravilnike. Ovakvi obavezni pravilnici treba konačno da likvidiraju razne proizvoljne organizacije i sastave mnogih naših upravnih ustanova, a naročito upravnog aparata oko naših sreskih i okružnih narodnih odbora.

U vezi sa tim biće naročito jasno određene i razgraničene savezne i republikanske kompetencije i odgovornosti, čime će se ojačati, s jedne strane, inicijativa pojedinih naših narodnih republika, a s druge strane, daće se puni autoritet saveznim organima uprave na području koje spada u saveznu nadležnost.

Hteo bih u vezi s tim da naglasim još jedno pitanje. Dajući našoj upravi te određene forme i tu precizniju organizaciju, pred nama se postavlja zadatak da konačno likvidiramo i poslednje ostatke naše ratne partizanske organizacione improvizacije, koja, treba priznati, još nije sasvim iščezla iz našeg upravnog aparata.

Takva je improvizacija bila u prošlosti nužna i korisna i njoj u prvom redu treba da zahvalimo da smo u tako kratkom vremenu izašli iz krize. Od nje treba da stalno zadržimo onaj oduševljeni elan, upornost u sprovođenju zadataka, inicijativu, neumornost u mobiliziranju širokih narodnih masa. Ali, s druge strane, vreme je da svi naši aktivisti na terenu i u svim organima

državne uprave shvate da je prošlo vreme kada je trebalo raditi samo po sopstvenom iskustvu i po sopstvenom znanju, kada je trebalo računati samo sa snagama svog područja i zadovoljavati samo potrebe svog područja. Danas imamo izgrađenu državnu vlast, povezanu upravu i zakone, koji su podjednako obavezni za sve građane naše zemlje. I zato treba energično suzbiti sve ostatke samovolje, ako bi se oni još gde pojavljivali, svaku nemarnost u pogledu izvršavanja zakona i propisa državnih vlasti, bez obzira na ljude koji čine takve greške i bez obzira na njihove prošle zasluge. (Aplauz). Sva naša uprava mora u svakom pogledu da počiva na zakonitosti i na punoj odgovornosti predstavničkim organima državne vlasti, saveznim ili republikanskim narodnim skupštinama i skupštinama narodnih odbora. U suštini i uglavnom mi smo to svuda postigli. Sada valja voditi borbu protiv svih onih sitnih otstupanja i grešaka, koje se na terenu ipak još pojavljuju.

Konačno je potrebno još naglasiti da Savezna vlada smatra kao svoj zadatak, kao zadatak celokupne državne uprave, da se naš upravni aparat i subjektivno osposobi za krupne zadatke koji stoje pred njim. Službenici naše državne uprave ne smeju biti — kao što je svoje činovnike vaspitavala stara Jugoslavija — bezdušni, birokratski automati koji formalno svršavaju svoj posao po službenoj dužnosti i koji automatski napreduju po godinama službe, ne interesujući se ni za šta drugo nego za svoja materijalna pitanja. Država će sa svoje strane stalno težiti za tim da poboljšava položaj službenika. Vlada je potpuno svesna činjenice da naši državni službenici imaju malene plate i da oni slabo žive. Ona će učiniti sve što bude dopuštao privredni položaj naše zemlje da se njihov položaj popravi na jedan ili na drugi način. Ali, s druge strane, interes naroda traži da svi državni službenici pravilno shvate svoj položaj u državi. Mi hoćemo da imamo u upravnom aparatu države, i to u svim njegovim granama, žive ljude koji misle svojom glavom, koji razvijaju inicijativu, koji rade stvaralački i misle o svome poslu, težeći stalno za tim da ga poboljšavaju, kako bi na taj način pomogli svome narodu u njegovim nadljudskim naporima da obnovi svoju zemlju i da obezbedi srećan život narodnim masama. Mi tražimo od službenika da gledaju na državu kao na svoju kuću, u kojoj aktivno i inicijativno rade na njenom usavršavanju, isto tako kao što svestan čovek radi za svoj dom. Sve te elemente imaće pred očima i Zakon o državnim službenicima, koji je u pripremi.

Da bi demokratski dogradili zgradu naše narodne vlasti, mi moramo još u ovoj godini, i to što pre, da sprovedemo izbore za ustavotvorne skupštine pojedinih narodnih republika, a posle toga, na osnovu ustava koje će doneti ustavotvorne skupštine narodnih republika, preći ka opštim izborima za narodne odbore.

Takvi su dosadašnji rezultati u izgradnji naše narodne vlasti, takvi su naši zadaci koje moramo da ispunimo u toku ove godine. Za izvršenje svega toga budžet predviđa relativno znatne sume. Međutim, sve je to neophodno potrebno ako hoćemo u toku ove godine zaista u punoj meri da osposobimo našu državnu upravu, kako bi u idućoj godini mogla da preuzme na sebe mnogo teže zadatke, naročito one koje će pred nju postaviti naša planska privreda i planska državna izgradnja uopšte.

Korisno je, s druge strane, ukratko pogledati na rezultate našeg privrednog razvitka. Drug Žujović je juče izneo mnogo podataka koji ukazuju na postignute uspehe.

Pred našu se Vladu na području industrije nakon oslobođenja postavio zadatak ne samo da stavi u pogon porušenu industriju, nego takođe da je postavi na nove osnove.

Prvi je zadatak bio da se celokupna industrija stavi u pogon. Ovaj zadatak je ostvaren, iako je industrija bila u početku radi valutarnih poteškoća takoreći bez novaca i kredita, skoro bez saobraćajnih sretstava, osnovnih sirovina i goriva. Zatim se prišlo obnovi industrije, te su do danas postignuti ozbiljni rezultati. Uzimajući u obzir sredstva koja nam stoje na raspoloženju, može se reći da su ti rezultati zadovoljavajući.

Najvažniji udeo u obnovi industrije imala je radnička klasa. Ona je nevidenim poletom i požrtvovanošću uzela da obnovi i osposobi preduzeće po preduzeće. Ovi napori radničke klase sada se još sistematiziraju planom prvomajskog takmičenja.

Mi smo, dakle, uspeli da uzmemo industrisku proizvodnju u svoje ruke i da stvorimo osnove za plansku industrisku proizvodnju pod uslovom da ćemo industriju u punoj meri obezbediti sirovinama. Držim da ćemo sa uređenjem naše spoljne trgovine taj zadatak uspešno rešiti.

Naše rudnike zatekli smo prilikom oslobođenja u užasnom stanju. Većina je rudnika bilo porušeno ili onespobljeno za rad. Tako je na pr. samo oštećenje rudnika uglja iznosilo preko 60%, a proizvodnja je u prvim mesecima iznosila jedva 16% prosečne predratne proizvodnje. Ali obnova rudnika značila je obezbeđenje sirovina naročito za tešku industriju i obezbeđenje

pogonskih sretstava za čitavu industriju i saobraćaj. Zbog toga je Vlada svim snagama nastojala da se rudnici što pre obnove i da se njihova produkcija povisi.

Odmah po oslobodenju, uz saradnju vojske i civilnog stanovništva, otpočelo se sa obnavljanjem rudnika. Prvi i najveći napor bio je uložen u obnovu rudnika uglja. U radnom naporu takmičenja produkcija ugljena bila je u poslednje doba povišena na 90% predratne proizvodnje. Iako smo postigli lep uspeh u pogledu povišenja proizvodnje, ipak kod nas još uvek vlada velika nestašica goriva, jer se uglavnom proizvodi lignit i ugali niskih kalorija.

U rudnicima gvožđa oštećenje nije bilo ništa manje. Bile su isto tako razrušene Simens-Martinove i visoke peći. Uprkos svim nedostacima i poteškoćama uspelo je u velikoj meri obnoviti našu čeličnu proizvodnju. U daljem obnavljanju naše crne metalurgije još uvek predstavlja ozbiljnu prepreku nestašica koks.

Osim toga uspeli smo da obnovimo više rudnika bakra, olova, antimona i žive.

Produkcija nafte bila je pre rata beznačajna. Danas ona predstavlja značajan faktor. Iako su bila postrojenja kao i rafinerije jako oštećeni, ipak smo uspeli da današnja proizvodnja već uskoro dostiže normalno stanje, uzimajući u obzir sredstva sa kojima danas raspolazemo.

Na području rudarstva više se nego igde borimo sa nedostatkom stručnjaka. Poduzeli smo energične korake za uzdizanje stručnog kadra.

U cilju obezbeđenja hleba radnom narodu, vojsci i gradovima uopšte, pred našu poljoprivredu postavio se zadatak naglog povišenja i poboljšanja proizvodnje. Da bi poljoprivreda mogla udovoljiti tim zadacima i da bi se stvorili uslovi za njeno dalje podizanje, bilo je potrebno poduzeti niz odlučnih mera. Naši seljaci u većini shvataju svu težinu sadašnjih iznimnih prilika i daju krepku podršku naporima Vlade.

Agrarna reforma efikasno se sprovodi. Kolonistima kojima je bila dodeljena zemlja, naročito u Vojvodini i Slavoniji, i agrarnim interesentima u drugim krajevima, država pruža pomoć preko mašinskih stanica i dodeljivanjem semena, kako bi omogućila da poseju i obrade dodeljenu im zemlju. Izvršene su sve pripreme za oranje 4,500.000 ha zemlje ovoga proleća.

Od blagovremenog rešenja problema saobraćaja zavisila je ne samo obnova naše zemlje, nego i ishrana našeg stanovništva u toku ove zime. Naša Vlada rešavala je ovaj problem

sa brzom obnovom železničkog i uvođenjem kamionskog saobraćaja.

Preko pola železničkih pruga i skoro isto toliko mostova bilo je oštećeno u času osloboljenja. Već do kraja 1945 godine uspeći smo da opravimo 82% pruga i 67% dužine mostova. Ova obnova izvršena je našim vlastitim sredstvima.

U poslednje doba približili smo se predratnoj visini utovara, a izuzev male sektore, celokupna je naša železnička mreža povezana. Treba, razume se, dodati da je ta obnova železničke mreže provizorna, kod koje ne možemo dugo da ostanemo, pa će zato saobraćajni problem još dugo tražiti od nas maksimalnih napora.

U sektoru trgovine i snabdevanja otpočeli smo rad pod vrlo teškim okolnostima. Sirovina i gotove robe nismo imali, i to je bilo u malim količinama. Vladao je valutni haos. Razoreni saobraćaj sprečavao je svaku pravilniju distribuciju. Naša Vlada odmah je poduzela mere da zaštiti stanovništvo od špekulanata i crnoberzijanaca i da stvori nov trgovački aparat koji bi bio kadar da odgovara novom ekonomskom stanju.

Otuda se na sektoru trgovine išlo najpre u pravcu donošenja novih mera radi uspostavljanja reda u trgovini, uspostavljanja evidencije i što brže distribucije dobara radnim slojevima. Uredba o planskoj raspodeli dobara je bila jedno od važnih sretstava u ovom pravcu. Po ovoj Uredbi najvažniji proizvodi prehrane stavljeni su pod režim planske raspodele, i stvorene su norme kako za raspodelu robe narodnim republikama, tako i za raspodelu među kategorijama potrošača, vodeći računa o njihovom radu na obnovi zemlje.

Država je uzela na sebe trgovinu sa najvažnijim zemljoradničkim proizvodima za prehrambenu industriju i dobar deo uvožno-izvozne trgovine, a od unutrašnje trgovine trgovinu naveliko sa racioniranim predmetima odnosno predmetima pod planskom kontrolom. Stvoren je sistem državnih preduzeća i narodnih magazina kao mehanizam za raspodelu u ovom sektoru.

Sa našim mehanizmom distribucije uspeći smo da spasemo naše narodne mase od direktne gladi. Ali, treba priznati da je naš distribucijski aparat još uvek spor i birokratski i potrebno će biti preduzeti nove mere da se njegov rad poboljša.

Osim toga treba dodati da nam je pozitivne rezultate u snabdevanju velikim delom omogućila pomoć Unre. Stanje u našoj zemlji je još uvek takvo da nam je pomoć Unre i dalje neophodno potrebna. Bez Unrine pomoći morali bi

se boriti sa formalnom gladu. Prihodi koji dolaze od Unrine robe idu opet na obnovu naše razrušene privrede. I ta činjenica nam je olakšala ubrzavanje tempa obnove.

Razume se sa svim tim mi smo napravili takoreći tek prvi korak. Naše narodne mase još uvek žive teško, još uvek su na rubu formalne gladi. Naša industrija je bila uvek slaba, a sada — kada je samo delimično obnovljena — pokriva tek samo jedan deo naših potreba. Nemamo prema tome razloga da smo zadovoljni postignutim rezultatima. Ali treba imati u vidu da se sa istim problemima danas bore sve evropske države, a pogotovu one koje su bile pod hitlerovskom okupacijom. Ako naše uspehe posmatramo sa tog stanovišta, onda ćemo tek u punoj meri shvatiti sav njihov značaj.

Vrlo ozbiljnu pomoć u obnovi naše privrede je predstavljao za nas trgovinski ugovor sa Sovjetskim Savezom. Taj je ugovor bio za nas utoliko dragoceniji što je bio sklopljen u vreme kada je nama u privrednom pogledu išlo najteže. Vlada sada nastoji da i sa drugim državama uredi svoje privredne odnose. Mi se naročito nadamo da će biti vrlo plodne naše trgovinske veze sa Čehoslovačkom i Poljskom. Poseta predsednika Vlade druga Tita Poljskoj i Čehoslovačkoj nesumnjivo će u svakom pogledu učvrstiti prijateljsku saradnju sa bratskim republikama na svim područjima. (Buran aplauz.) Pošto će Skupština još imati prilike da posebno raspravlja o tom događaju, ja neću sada ulaziti u detalje.

Baš ovih dana nalazi se takode u Londonu naša trgovinska delegacija u trgovinskim pregovorima sa vladom Velike Britanije. Mi se nadam da će po mnogim pitanjima biti postignut sporazum. Sa Sjedinjenim Državama Severne Amerike naši privredni razgovori unekoliko su zaostali. Uzroci su, kako izgleda, u nekim nesporazumima čisto formalne prirode i oni će biti — u to sam uveren — otklonjeni.

Uređenje svih tih pitanja — a ona su isto toliko važna za druge države koliko su važna za nas — naša će obnova ići još bržim tempom.

Svi uspesi naše državne izgradnje, o kojima sam govorio, stvorili su uslove da je Jugoslavija danas jedna od retkih zemalja koje su bile pod okupacijom za vreme rata u kojoj vlada potpuni red i mir i u kojoj se na svakom koraku oseća atmosfera opšte narodne aktivnosti na obnovi i duboko ubeđenje širokih narodnih masa da su naši narodi sada na pravom putu.

Potpuno smo svesni da se mnogima takvo stanje u našoj zemlji ne sviđa i da bi radije videli da se ona previja u teškim

unutrašnjim sukobima i političkim krizama. Takva bi situacija, dakako, mnogo više odgovarala planovima da naši narodi ponovo postanu plenom stranaca, sakrivenih iza leda prodanih jugoslovenskih politikanata iz prošle Jugoslavije. Međutim, stvarnost je druga. I krajnje je vreme da sa tom stvarnošću svi računaju i da odbace smešne priče o tobožnjim ustancima, koje fašističke i svakakve reakcionarne priče odlažu od zime na proleće, od proleća na leto, od meseca u mesec. Činjenica da se naša zemlja, u kojoj su se u toku rata naučili i deca i žene da rukuju oružjem, tako brzo smirila i uspostavila takvu primernu sigurnost i red za sve građane i da se takvom jednostavnošću latila obnove svoje zemlje, najbolje dokazuje kako se visoko podigla politička svest naših narodnih masa. (Buran aplauz.)

Mislim da treba tu činjenicu naročito podvući. U narodno-oslobodilačkom ratu mi smo izvojevali ne samo nacionalnu pobjedu nad spoljnim neprijateljem naših naroda, nego i jednu drugu, istorisku pobjedu, koja je odlučujuća za sav istoriski razvitak naših naroda. A ta se pobjeda sastoji u tome što su naše narodne mase stekle u tome ratu tako bogata iskustva i tako se visoko podigla njihova politička svest, tako da su jasni postali njihovi pogledi i sa takvom inicijativnom snagom one brane ta svoja saznanja, izrasla iz tolikih patnji i samopregora, da su uzaludni svi naponi raznih političkih špekulanata i reakcionarnih mračnjaka da bi ih obmanuli i da bi okrenuli tok istorije unatrag. Iako su sva ta gospoda prepuna fraza o demokratiji, oni ne mogu da se povežu sa masama i ne mogu da postanu ozbiljan politički faktor. I zato toj gospodi ne ostaje drugo nego da pišu kilometarske izveštaje svojim prijateljima u inostranstvu, u kojima klevetaju svoju zemlju i svoj narod i priželjkuju tuđe mešanje u naše unutarne stvari. I kao što može biti svaki čestit građanin ove zemlje ponosan na svoj narod, koji sa tako neiscrpnom i svesnom snagom čisti ispred sebe ruševine i ostatke starih protivnarodnih mračnih režima i polaže temelje za svoj sutrašnji svetli dom, blagostanja i napretka, tako isto može samo da prezire one reakcionarne pigmeje u raznim tuđim službama, koji hoće da ometaju veličanstveni napor naših naroda da pođu pravcem jedne nove istoriske perspektive napretka i veličine, koja se otvara pred njima. Istina, mi ne sanjamo o takvoj veličini Jugoslavije o kakvoj su sanjali fašisti i svake vrste nacionalisti, imperijalisti, ne sanjamo o velični osvajanja, podjarmljivanja drugih naroda, zavojevanja tuđih teritorija, ne sanjamo o veličini imperija i nasilja nad ne-

moćnima. Takvu veličinu nove Jugoslavije mi ne želimo i nećemo, ona je suprotna duboko demokratskim i čovečanskim načelima za koje se naš narod borio protiv svojih neprijatelja. Veličina nove Jugoslavije za koju se mi borimo, to je veličina ciljeva za koje rade naši narodi unutar Jugoslavije, to je veličina napora koji treba svakom građaninu naše zemlje da obezbedi svakodnevni hleb i život kulturnog čoveka, to je veličina rada koji treba od jedne privredne i kulturno zaostale zemlje, kakvu smo dobili u nasledstvo od njenih nekadašnjih gospodara, da napravi jednu naprednu i cvatuću državu, u kojoj se njeni građani neće bojati za svoj sutrašnji dan i sa kojom će moći da se ponose.

Kad smo već kod toga, dozvolite mi da kažem nekoliko reči o pitanju međunarodne politike. Izvesni krugovi u svetu, uprkos svega što sam izneo, ipak smatraju za potrebno da nam s vremena na vreme daju lekcije u pogledu naše demokratije. Za neke ljude, naime, demokratija prestaje tamo gde u većini naroda preovlađuje svest o tome da država treba da bude instrument radne većine naroda, a ne oruđe šake izrabljivača, tuđih agenata i njihovih reakcionarnih pomoćnika. A mi smo, nasuprot, mišljenja da tu istinska demokratija tek počinje. Svakako je čudnovata logika onih koji misle da je demokratija samo dotle demokratija dok ona daje vlast raznim kapitalističkim i drugim reakcionarnim krugovima, a da prestaje biti demokratija tamo gde se većina naroda odluči da uzme vlast takvim krugovima. Ima, kao što je poznato, i takvih »demokrata«, koji smatraju da je posve u duhu demokratije ako jedna fašistička ili bilo kakva protivnarodna manjina silom naturi svoju vlast narodu, ali koji u isto vreme smatraju da prestaje svaka demokratija tamo gde se većina naroda odluči za jedan poredak u kome se izrabljivačima radnog naroda i svakojakim špekulantima stane malo jače na prste. Jasno je, dakako, da naše narodne mase, posle svih iskustava iz svih mogućih prošlih pseudo-demokratskih režima, niko neće moći da natera da uzmu takvu lažnu logiku za pravu logiku. Neki ljudi, na primer, takođe misle da posve odgovara demokratskim principima kad se u nekim zemljama u krvi guši borba ugnjetenih naroda za svoju slobodu, dok s druge strane na sve moguće načine klevetaju našu zemlju zbog njene borbe protiv svake vrste kvislinških ostataka. A mi smo, nasuprot, mišljenja da u takvom njihovom stavu nema ni traga demokratije.

I u tom duhu moglo bi se u beskonačnost dalje diskutovati. Međutim, kakve može biti koristi od takve diskusije, kada se

radi o tome da se izgradi mir na ruševinama koje nam je ostavio Hitler. Držim da je sve drugo samo ne lojalno i prijateljski kada neki krugovi u savezničkim zemljama nikako ne prestaju da mere na metre demokratiju onih zemalja koje su svoj demokratizam mnogostruko dokazale u svojoj junačkoj i predanoj borbi protiv fašizma za opštu savezničku stvar i koji dandanas dokažu svoju borbu protiv fašističkih ostataka, protiv reakcionarnih ratnih huškača, a za učvršćenje mira i saradnje među narodima. To je utoliko više potrebno pošto bi se takav metar, kao što to svakodnevno pokazuju događaji u svetu, mogao sa mnogo više razloga uzeti u ruke kada se radi o »demokratiji« mnogih današnjih profesionalnih branilaca »demokratije«. Kuda vodi takva diskusija i kakva je njena prava suština, to je nedavno najbolje razotkrio gospodin Čerčil. Napravio je svakako medvedu uslugu svima lažnim i napola demokratima koji drže lekcije o demokratiji, kada je glasno i jasno rekao da se ne radi o demokratiji nego prosto naprosto o ratu kapitalističkih zemalja protiv Sovjetskog Saveza i zemalja Istočne Evrope. Kao Meternih u početku XIX stoleća, a u strahu od ideja francuske revolucije, poziva danas gospodin Čerčil sve reakcionarne znage u svetu na »svetu alijansu« i na krstaški rat protiv progresivnih snaga u svetu. Istorija nam svedoči da su svi Meternisi dosad propali i nema razloga da se veruje da gospodin Čerčil ima više izgleda na uspeh. (Burno i dugotrajno odobravanje).

Ako je zadatak svih vlada savezničkih zemalja da učvrste mir u svetu — a nesumnjivo stoji pred njima upravo takav osnovni zadatak — onda je vreme da se sa takvom diskusijom prekine i da svet, koji je toliko prepatio od jedva završenog rata, ne strahuje neprekidno od novog rata i svakojakih atomskih bombi. Mi smo ubeđeni da postoje svi razlozi kod svih država da se mir zaista učvrsti i da se što pre otklone posledice rata u odnosima između naroda. Na tome poslu saveznički narodi treba da saraduju sa uzajamnim razumevanjem interesa i potreba i sa ciljem da sada, u ovim vremenima, odstrane što više takvih spornih pitanja i područja, koja bi kasnije mogla unositi nemir i nesporazume među savezničke narode.

Iz tih razloga narodi Jugoslavije prate sa velikom pažnjom i očekivanjem pripreme za mirovnu konferenciju. Iz prvog svetskog rata Jugoslavija je izišla kao mlada država, koja se jednim delom tek oslobodila ispod turskog i austro-madarskog ropstva, jako oslabljena i veliki delovi jugoslovenske teritorije, kompaktno naseljene jugoslovenskim življem, ostali su izvan njenih granica. Ništa nije prirodnije nego da Jugo-

slavija posle ovoga rata, u kome je toliko mnogo dala za zajedničku savezničku stvar, ističe svoje zahteve, da se te jugoslovenske teritorije priključe njoj, jer u Jugoslaviju etnički i spadaju. (Buran aplauz). I poslednji Jugosloven je očekivao da će u tom pogledu Jugoslavija imati podršku svih njenih saveznika. Na žalost mi se moramo danas truditi da ubedujemo svet o nečem što je toliko jasno, da je skoro neprijatno ponavljati.

Jugoslavija je već predložila svoje zahteve u pogledu Italije i Austr. je. Na tome teritoriju živi jedna trećina od ukupnog broja Slovenaca. Jasno je, prema tome, da se tu ne radi o korekturama granice, nego o sudbini jednog naroda. Preko 25% Slovenaca živi samo u Julijskoj Krajini. Pored toga u Julijskoj Krajini živi 6% od ukupnog broja Hrvata. Na toj istoj teritoriji, u Trstu i u nekim drugim gradovima, živi svega 0,7% od ukupnog broja Italijana. Svako ko želi da gleda objektivno na stvari, razumeće zašto je taj problem toliko važan za narode Jugoslavije. Nije potrebno dokazivati etničku opravdanost naših zahteva. Takode ne treba ponavljati, da mi ne tražimo tuđe teritorije. Zar nije posle svega toga, blago rečeno, vrlo čudnovato kada izvesni krugovi u savezničkim zemljama pokušavaju da zaštite osvajačke, imperijalističke zahteve svog jučerašnjeg neprijatelja od opravdanih nacionalnih zahteva svog saveznika?

Nepotrebno je da neko štiti italijanski narod od nas. Niko nije u ovome ratu neposredno toliko pomagao italijanskim antifašistima u njihovoj borbi protiv fašizma kao mi. Sa nama su se rame uz rame borili s oružjem u ruci najbolji italijanski ljudi. I oni su se mogli uveriti u to, da mi ne samo ne mrzimo italijanski narod, nego da smo njegovi najbolji prijatelji. Ti Italijani su shvatili da će biti stvarno slobodna samo takva Italija, koja će biti prijateljski povezana sa Jugoslavijom. Oni su takode shvatili da takva Italija, koja bi bila neprijateljska Jugoslaviji neće biti ni slobodna, ni demokratska, ni nezavisna. Eto otkuda simpat je demokratskih antifašističkih italijanskih masa za novu Jugoslaviju, i eto zašto je sasvim nepotrebno da neko štiti italijanski narod od nas.

Priključenje Julijske Krajine Jugoslaviji ne traži samo Jugoslovenska vlada. Takav zahtev u prvom redu postavlja sam narod Julijske Krajine. Zato je taj narod i krvavio za vreme rata. Tu svoju volju narod Julijske Krajine manifestuje na toliko očigledan način da mogu bez preterivanja da kažem da u toj njegovoj volji po svoj prilici isto toliko tačno mogu da

znaju u savezničkim pretstonicama kao što mi znamo ovde u Beogradu. I kada danas ogromne mase naroda svaki dan ponovo ureduju Međunarodnu komisiju da je to jugoslovenska zemlja i kada žene plačući govore da bi vraćanje Italiji značilo za njih gore nego smrt, onda je to jedan potresan dokument za današnje vreme, u kome se nijedna reč tako često ne izgovara kao reč »demokratija«. Jer, nema možda danas u svetu kutića u kome bi volja naroda bila očiglednije i jače izražena, nego što je to u Julijskoj Krajini.

Ne bih hteo ništa da prejudiciram, ali bih hteo da istaknem jedan uslov bez koga mi smatramo da je danas nemoguće objektivno odrediti etničku granicu u Julijskoj Krajini. A taj je uslov sledeći: ne falsificirane brojke statistika vekovnih ugnjetača naših naroda, nego volja i izjava živih ljudi treba da bude merilo pri određivanju etničke granice u Julijskoj Krajini. A ta je volja tako silna i tako potresna da je ne mogu pokolebati ni razne provokacije, ni razračunavanja od strane onih koji pošto-poto hoće da sakriju i daju guše očigledne činjenice. Uovoljiti što pre željama ogromne većine stanovništva Julijske Krajine značilo bi osloboditi stotine hiljada ljudi straha da će biti predati Italiji, u kojoj su proživeli toliko užasa sve od 1918 godine pa dalje. Teror koji vrši italijanska policija već sada u Trstu i drugim mestima nad stanovništvom, a uz punu odgovornost savezničke vojne uprave, najbolji je dokaz šta imaju da očekuju narodne mase Julijske Krajine od Italije ili nekakve internacionalizacije Trsta. Tome treba dodati da je za priključenje Jugoslaviju ne samo slovenska većina, nego i većina italijanskog stanovništva po obalskim gradovima. Šovinsti govore da su to samo simpatizeri komunizma, koji su zaboravili na svoje italijanstvo. Italijanski antifašisti u Trstu i u Puli svojim ogromnim manifestacijama sami su dali najbolji odgovor tim klevetnicima. Mi Jugosloveni, koji smo se izbliza u krvavoj borbi protiv Musolinijevog fašizma i hitlerizma upoznali sa junčkim italijanskim borcima iz Trsta i Pule i drugih krajeva Julijske Krajine, kada su se oni borili rame uz rame sa nama protiv zajedničkog neprijatelja, možemo samo reći da su to mnogo bolji Italijani od onih italijanskih šovinsti koji su do poslednjega časa služili Musoliniju, a danas nazivaju izdajnicima one koji su osvetlali obraz italijanskog naroda. (Živo odobravanje i aplauz). Ako je danas većina tršćanskih Italijana za Jugoslaviju, onda su oni za takvo rešenje upravo zbog toga jer su dobri Italijani, jer znaju da cene istinsku slobodu, jer dobro shvataju da Trst u novoj Jugoslavij znači konačno postignuće

mira i bratstva između Slovena i Italijana na tom području, na kome je vekovima vladao žandarmski teror i u kome se narod vekovima neumorno i krvavo borio za slobodu kakvu je hteo da postigne konačno u ovom ratu svojim ustankom protiv fašističkih ugnjetača (Burno odobravanje i aplauz).

To naravno nikako nije jedino pitanje koje nas interesuje u vezi sa Mirovnom konferencijom.

Dodirnuo sam samo ona pitanja koja su sada t r e n u t n o najaktuelnija. No Jugoslovenska valda vrši sa istom pažnjom pripreme i za rešavanje ostalih pitanja, koja će doći na dnevni red Mirovne konferencije. Naročito je u vezi s tim za nas važno pitanje reparacija. Naša je zemlja suviše opustošena da bismo mogli menjati stav koji je naša Vlada već iznela i koji je vama poznat.

Ako na kraju pogledamo na postignute rezultate, onda mora postati svakome jasno da takve uspehe ne bi mogla da postigne nikakva vlast koja se ne bi oslanjala na većinu narodnih masa. Svi su ti rezultati plod jednodušnog napora našeg naroda pod rukovdsvom svoje narodne vlade. A to je činjenica koja nam daje potpuno jemstvo da ćemo moći da izvršimo i zadatke koje smo sebi postavili za ovu godinu. (Buran i dugotrajan aplauz).

Pretsedavajući: Drugovi, čuli ste ekspozé zamenika predsednika Vlade, potpredsednika Vlade Edvarda Kardelja. Time je dnevni red II zajedničke sednice iscrpen i sednica je zaključena.

Oba doma nastaviće rad posle pola sata odeljeno, svaki za sebe, i nastaviće sa diskusijom o predlogu Finansiskog zakona i budžeta za tekuću godinu. (Aplauz).

(Sednica je zaključena u 17.20 časova).

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Трећа седница

(22 марта 1946)

Почетак рада у 18,20 часова

Претседавао председник **Владимир Симић**.

Претседник: Отварам трећи редовни састанак II ванредног заседања Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ.

Записник данашње седнице водиће секретар Воја Лековић.

Изволите саслушати записник прошлог састанка.

Секретар Воја Лековић чита записник II редовног састанка.

Претседник: Да ли има примедба на записник? (Нико се не јавља). Примедба нема, објављујем да је записник примљен.

Саопштавам Савезном већу да је Претседништво овог Већа примило од Већа народа акт који је томе Већу поднело 55 народних посланика. Акт гласи:

Претседнику Већа народа Народне скупштине ФНРЈ

Београд

Доле потписани посланици Већа народа предлажу да се начелна дискусија о претресу Општег државног буџета за годину 1946 одржи на заједничким седницама оба дома, уместо одвојено у сваком дому и да се ова одлука достави Савезном већу као предлог овога Већа.

Предлог подносимо у смислу члана 61 Устава ФНРЈ.

Овај предлог је потписало 55 народних посланика Већа народа.

Усваја ли Веће предлог Већа народа да се дискусија у начелу о Општем државном буџету за годину 1946 одржи у заједничкој седници оба дома, уместо одвојено у сваком дому? (Присутни народни посланици ацлаудирањем прихватају учињени предлог).

Је ли неко против овог предлога? (Народни посланици др. Драгољуб Јовановић и др. Милош Московљевић истовремено питају да ли је овај предлог усвојен у Већу народа или је то само предлог потписаних народних посланика). Овај је предлог усвојио Веће народа. (Нико од присутних народних посланика не изјављује да је против предлога).

Објављујем да је предлог Већа народа примљен једногласно.

Закључујем данашњу седницу. Наредна седница Савезног већа биће заказана писменим путем.

Молим народне посланике да остану у дворани, пошто ћемо одмах позвати Претседништво и народне посланике Већа народа на заједничку седницу, на којој ће се узети у претрес у начелу Општи државни буџет за годину 1946.

(Седница је закључена у 18,30 часова.)

VEĆE NARODA

Treća sednica

(22 marta 1946)

Početak rada u 18,05 časova.

Pretsedavao pretsednik **Josip Vidmar**.

Pretsednik: Visoki dome, drugovi i drugarice, otvaram treći redovni sastanak II vanrednog zasedanja Veća naroda Narodne skupštine i molim druga sekretara Ninka Petrovića, koji će voditi današnji zapisnik pošto je sekretar Joza Milivojević bolestan, da pročita zapisnik prošle sednice.

Sekretar Ninko Petrović čita zapisnik drugog sastanka.

Pretsednik: Ima li primedaba na ovaj zapisnik? (Nema.) Pošto nema, zapisnik se overava.

Pre prelaza na dnevni red izvolite čuti molbe za odsustva narodnih poslanika. Narodni poslanici Niko Pavić, Andrija Mugoša i Varga Ištvan mole desetodnevno odsustvo radi neophodnog službenog posla, a d-r Georgi Gavrilski izveštava da zbog bolesti ne može prisustvovati sednici.

Predlažem Veću da ovim narodnim poslanicima odobri po 10 dana odsustva. Prima li Veće ovaj predlog? (Prima.) Prema tome, ovim narodnim poslancima odobrena su tražena odsustva.

Pre prelaza na dnevni red izvolite čuti još jedno saopštenje. Pretsedništvo je primilo predlog koji je potpisao narodni poslanik Mitar Bakić i još 54 narodna poslanika. Predlog glasi:

PRETSEDNIKU VEĆA NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Dole potpisani poslanici Veća naroda predlažu da se načelna diskusija o pretresu Opšteg državnog budžeta za 1946 g. održi na zajedničkim sednicama oba doma, umesto odvojeno u svakom domu, i da se ovaj predlog dostavi Saveznom veću kao predlog ovoga Veća.

Predlog podnosimo u smislu čl. 61 Ustava Federativne Narodne Republike Jugoslavije.

(Sleduju potpisi 55 narodnih poslanika).

Stavljam predlog na glasanje. Ko je za ovaj predlog — da se načelna diskusija o budžetu i Finansiskom zakonu za godinu 1946 vodi na zajedničkim sednicama, neka digne ruku. (Svi dižu ruku.) Ima li ko protiv? (Glasovi: Nema.) Predlog je primljen.

Sada ćemo prekinuti sednicu i saopštiti ovaj naš zaključak Saveznom veću.

(Posle prekida).

Pretsednik: Predlog Mitra Bakića i drugova o zajedničkoj sednici Veća naroda i Saveznog veća radi pretresa u načelu predloga Opšteg državnog budžeta za 1946 g. usvojen je i u Saveznom veću. Prema tome, molim drugove narodne poslanike da izvole preći u salu Saveznog veća na zajedničku sednicu.

(Sednica je zaključena u 18,30 časova).

ЗАЈЕДНИЧКА СЕДНИЦА САВЕЗНОГ ВЕЋА И ВЕЋА НАРОДА

Трећа седница

(22 марта 1946 године)

Почетак рада у 18,30 часова.

Претседавао председник Савезног већа **Владимир Симић**.

Претседавајући: Отварам трећу заједничку седницу оба дома Народне скупштине.

Записник данашње седнице водиће секретар Воја Лековић.

Изволите саслушати записник са прошле седнице.

Секретар Воја Лековић (Изборни срез Пријепоље—Прибој—Нова Варош): чита записник II заједничке седнице.

Претседавајући: Да ли има примедба на прочитани записник? (Нема). Примедба нема, објављујем да је записник оверен.

Према предлогу који је усвојило Веће народа, као и Савезно веће, на дневном је реду претрес Општег државног буџета и Финансиског закона за 1946 годину у начелу.

Начелна дискусија, према томе, водиће се у заједничким седницама оба дома. Приступамо дневном реду и отварамо претрес о предлогу државног буџета и Финансиског закона за 1946 годину у начелу.

Дајем реч известиоцу Одбора за привредни план и финансије Савезног већа другу Стамболићу.

Извештач Петар Стамболић (Изборни срез драгачевско-моравички, НР Србија): Другови, предлог буџета који ви имате штампан је пре него што је прошао кроз седницу

Владе. Он је у Влади претрпео извесне измене, које ви имате у прилогу. Одбор за привредни план и финансије претресао је предлог буџета по изменама које су донете у Влади, тако да ћете ви морати имати у виду ове измене.

Извештај Одбора за привредни план и финансије Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ о предлогу Општег државног буџета и предлогу Финанског закона за 1946 годину гласи: (Видети прилог на крају књиге).

Претседавајући: Молим известиоца Одбора за привредни план и финансије Већа народа да да свој извештај.

Известилац др. Обрен Благојевић (НР Црна Гора): Другови посланици, на сједницама Одбора за привредни план и финансије Вијећа народа узет је у разматрање предлог Општег државног буџета за 1946 годину. Са сједница Одбора имам да поднесем извјештај. Међутим, у току рада Одбор за привредни план и финансије Вијећа народа био је стално у контакту са Одбором за привредни план и финансије Савезног вијећа, тако да је извјештај једног и другог Одбора у потпуности идентичан. Због тога сматрам да није потребно поново читати извјештај који сте чули од друга Петра Стамболића, претсејдника Одбора за привредни план и финансије Савезног вијећа. Ја ћу на крају само прочитати крај извјештаја, који гласи:

Подносећи овај извјештај, Одбору је част умолити Вијеће народа Народне скупштине ФНРЈ да усвоји предлог Општег државног буџета ФНРЈ за 1946 годину са измјенама и допунама. За извјестиоца по овом предлогу изабран је народни посланик Иван Гошњак.

Претседавајући: Пошто сте саслушали извештај Одбора за привредни план и финансије, приступамо начелној дискусији по Општем државном буџету и Финанском закону за 1946 годину. Молим народне посланике да се пријаве за реч у смислу Пословника. Дајем реч већ пријављеном говорнику др. Благоју Нешковићу. (Аплауз.)

Др. Благоје Нешковић (Изборни срез Београд VII, НР Србија): Другови народни посланици, буџет који нам је поднела Савезна влада претставља огроман успех за нашу земљу, и то успех који је постигнут за релативно кратко време, од ослобођења до данас.

Мало је земаља које су изашле из рата да би могле да се похвале са оваквим једним буџетом као што је буџет наше земље.

Буџет који је поднела Савезна влада говори о сразмерама привредне делатности која се развијала у прошлој години у нашој земљи, говори о широким сразмерама обнове наше порушене земље. Даље, савезни буџет је доказ учвршћења и обнављања нашег државног, нашег управног апарата. У исто време, буџет који имамо пред собом доказ је да широке народне масе указују пуну подршку нашој народној власти у задацима које она извршава.

Буџет у исто време изражава и солидност политичког стања у нашој земљи, изражава расположење најширих народних маса у односу на нашу нову државу ФНРЈ. Кроз савезни буџет такође можемо да констатујемо бригу наше Савезне владе о свим републикама које сачињавају ФНРЈ, која брига се одражава јасно у помоћи свима народима Југославије да се, уколико је могуће, равномерно развијају, подижу своју порушену земљу и побољшају живот широких народних слојева. Према томе је и кроз буџет доследно спроведен демократски принцип братства и јединства наших народа, а сам буџет јасно изражава чврстину морално-политичког јединства нашег народа.

У исто време ми кроз савезни буџет можемо видети и све тешкоће на које наилази наша власт у своме раду и сву тежину ситуације коју смо затекли при ослобођењу и сву тежину прилика које још увек владају у нашој земљи. Такође могу да се виде — као што је то друг Кардељ рекао — сви недостаци који се испољавају како у организацији тако и у раду нашег управног апарата.

Што се тиче буџета Народне Републике Србије, то се јасно види да он претставља извесну стабилизацију према прошлогодишњем. Видимо да се расходи покривају приходима. Истина је да савезно Министарство финансија даје извесну дотацију — 734,000.000, али већина тих прихода ипак је подмирена приходима са територије Народне Републике Србије. Од тих прихода највећи део долази на непосредне порезе: 69%. Сасвим је разумљиво, другови, да једна република која има на својој територији тако богате покрајине и округе, као што је то Србија, тј. имајући у своме саставу Војводину, Космет и богато Поморавље и Посавину и поред тога богатство са рудницима и у приличној мери са индустријом, јасно је да таква република треба да показује у својим приходима велики проценат непосредних пореза, што наравно не може бити случај у републикама у којима преовлађују пасивни крајеви.

Да би остварили све предвиђене приходе, а исто тако и расходе, јер није ни њих увек лако остварити онако како је то закон замислио, неопходно је да у овој години у нашој Републици буде још више појачана привредна делатност, више него што је то био случај у прошлој години, и то делатност свих привредних грана.

Без рационалног искоришћења буџета и пуне подршке народних маса у радовима који буду предузимани на бази буџета, јасно је да се не може очекивати остваривање предвиђених како прихода тако и расхода. Јасно је да се без осетног побољшања економског положаја широких народних маса не може буџет остварити онако како је замишљен овде у предлогу.

Да ли је могуће, другови, да ми у Републици Србији постигнемо те резултате и да ли је могуће да ми остваримо како приходе тако и расходе. Мислим да смо у стању да то извршимо. Када се то утврди, онда треба видети шта се урадило на територији Србије у прошлој години, то јест, да утврдимо у каквом се положају налази сада Србија, како у политичком тако и у привредном погледу.

Пре свега морамо констатовати да је учвршћивање политичког положаја Народног фронта у Народној Републици Србији непрекидно до данас расло.

Од четника у Србији може се казати да није остало ништа. Њихови остаци потпуно су разбијени, а њихови кадрови или су се предали, или су у борби ликвидирани. Данас у Србији њихових организација и кадрова више нема. Може се рећи да у Србији постоји понека бандица, али она нема никаквог политичког ослоња у народу.

Што се тиче Војводине, можемо констатовати велико побољшање стања. Питање братства и јединства Срба и Хрвата и других народа у многоме се побољшало и ти су односи много бољи него што су били пре годину дана.

Разни сепаратистички елементи који су дошли до изражаја 11 новембра на изборима данас сасвим друкчије изгледају.

Што се тиче Косова и Метохије, видимо да од разних наоружаних терористичко-фашистичких банди које смо застали по ослобођењу данас није остало ништа. Нешто се разбегло у друге суседне земље, те их ми на терену немамо и не осећамо, а питање братства измђу Срба, Црногораца и Шиптара данас је још чвршће него што је то било пре годину дана.

С друге стране, ми наше народне масе видимо врло активне и чврсто окупљене око Народног фронта, видимо их окупљене у спровођењу политике Народног фронта.

Као резултат напора наше власти на територији Србије за обнову наше земље, ми видимо да се у овој години, и поред неродице услед суше, углавном обезбедила исхрана градског становништва и становништва у пасивним крајевима. У извесној мери, били смо у стању да пружимо помоћ становништву и у сточној храни, ма да у недовољној мери.

Индекс цена животних трошкова се углавном тако кретао да после једног наглог повишења индекса у августу, имамо једно нагло падање у септембру, а после тога постепено пењање до новембра и тенденцију да остане на истој висини чак и да мало падне у месецу децембру.

Што се тиче радова на обнови земље у току прошле године, ја бих овде најважније од њих поменуо.

У грађевинској делатности, у радовима који су се спроводили у надлежности министарства грађевина Србије и разних власти, окружних, среских и месних одбора, подигнуто је 13 гвоздених мостова са укупном дужином од 820 метара, 22 масивна моста са укупном дужином од 195 метара, око 120 дрвених мостова, са укупном дужином од 2.558 метара. Отпочели су радови на везивању Србије са Санџаком преко Златибора, али ту се, тако рећи, најмање урадило, сем што су оправљени коловози у дужини од 400 километара.

За све те радове ми смо предвидели суму од 35 милиона динара. Међутим, укупна стварна вредност свега онога што се урадило огромна је. Она је дошла услед учествовања најширих народних маса у тим радовима.

Што се тиче попаљених, порушених и оштећених сеоских и градских зграда, и у томе се послу нешто урадило, ма да не много. Од 61.000 станбених и привредних сеоских зграда подигнуто је и поправљено у прошлој години 10.500. Све је то урађено углавном са оних 30 милиона динара, које смо били добили стварајући један фонд за оправку сеоских зграда, оптерећујући луксузне артикле.

Што се тиче градова, ту је стварно врло мало урађено. Од 25.000 јавних и станбених зграда око 200 је што оправљено, што подигнуто.

У погледу шумарства углавном се врши експлоатација дрвета, вршило се регулисање бујица и вршени су припремни радови за пошумљавање у овој години.

Наша влада добила је од Савезне владе половином прошле године 52 рудника. То су мали рудници, малог капацитета, са примитивним средствима за експлоатацију. Али карактеристично је да смо успели од јуна до децембра месеца да се продукција повећа скоро два и по пута. Продукција тих рудника пре рата била је свега 22.000 тона. Међутим, ми смо у јуну месецу имали производњу 21.000 тона, а у децембру 50.000 тона. Разумљиво је, са једне стране, што смо били присињени да вршимо експлоатацију често пута и нерентабилних рудника, да би на сваки начин обезбедили огрев градова. А с друге стране, то показује и огроман напор који су улагале наше власти да разраде те руднике и да подмире, колико је год могуће, становништво огревом.

У индустрији углавном су предузећа на територији Србије обновљена и у току читаве прошле године запажамо сталан пораст техничког капацитета у предузећима и фабрикама. Ако смо у јуну месецу имали 50% капацитета, у децембру смо имали 90%, а у текстилу у предioniцама 180% капацитета. Било је потребно да се продукција повећа и радило се у више смена.

У занатским радионицама, којих има у Републици око 40.000, од чега на територији уже Србије око 20.000, мало се урадило, због недостатка сировине.

Треба поменути радове на поправљању електричних водова, инсталација по градовима и електричних централа на територији Србије, и припремне радове за електрификацију по савезном плану. У томе се успело до те мере, да смо на територији Србије централизацијом рада и контролом централа, поправком водова, успели, нарочито у унутрашњости Србије, да умногоме побољшамо услове потрошње струје. Ми смо успели да цену струје за осветлење од 25 до 40 динара по киловату спустимо на 7 динара, а термичку на 4 динара; у Београду се успело да се цена термичке струје спусти на 3 динара по киловату. Ма да су то скромни резултати, ипак за наше тешке прилике у градовима означавају значајан допринос побољшању живота становништва.

У пољопривреди, углавном, можемо рећи да је јесења сетва, и то поглавито сетва пшенице, задовољавајућа, чак и преко очекивања. Ужа Србија засејала је 97%, Косово и Метохија такође 97%, Војводина 107%, просечно за читаву Републику 102%; што значи да је просечно премашено предвиђање.

Док то важи за пшеницу, остали су усеви слабији. Колики су напори можемо најбоље видети по томе што можемо рачунати да на територији Србије имамо око 40% коња од предратног броја, а говеда и крава нешто око 50 до 60%, али не више од 70% од предратног броја. И тако са смањеним бројем запрега, са изанђалим и доста уништеним инвентаром постигнути резултати, мислим, да могу у приличној мери да буду задовољавајући.

На сектору трговине и снабдевања задатке су углавном извршивала наша државна трговачка предузећа. После њих може да се види активност задруга, док је приватни сектор у прилично малој мери учествовао, бар у трговини која је легална и контролисана. Међутим, то не значи да приватни сектор није учествовао и да не учествује на неконтролисаном тржишту тј. мање више на терену спекулације. То можемо видети и по кредитима који су давани трговачком сектору, тако да имамо нешто преко 50% државног сектора, нешто око 30% задружног а испод 20% користио је трговачки сектор. Углавном, као што сам казао, расподелу, дистрибуцију жита су вршила државна предузећа. Ако узмемо трговачко предузеће Прежис, које је вршило откуп жита у Србији, можемо констатовати да је оно извршило обрт од око 360 милиона динара. Вршећи откуп и расподелу жита и стоке укупна зарада предузећа на ту суму је око 11 и по милиона динара. Било је приговора у Србији и код људи у Фронту и ван Фронта, како то да држава тргује и зарађује на житу. Међутим, узимајући укупну количину жита и зараду коју држава има, види се да та зарада износи 0,4 паре по килограму, и не више. То је таква сума да се не може ни говорити о некој заради на житу.

Што се тиче других индустријских артикала, добили смо од домаће индустрије и УНРЕ извесну количину обуће, углавном фабричке, на сваког седмог — осмог становника један пар, а на сваког другог становника по један метар текстила.

Снабдевање становништва дрветом успели смо да ове године задовољимо са 50%, док смо надлештва снабдели са 70%, а индустрију и занатство са 90%. Треба да подвучем учешће задруга у систему откупа и расподеле како земљорадничких тако и индустријских продуката. У прошлој години задруге смо, углавном, могли да осетимо у расподели индустријске робе, док смо их у откупу земљорадничких продуката врло слабо осећали и поред тога што имамо само у Србији

преко 4.000 задруга, плус 900 нових, које су створене од ослобођења до данас.

С транспортом смо имали доста тешкоћа, али ипак и неких резултата. Ми смо маја месеца прошле године почели са 25 камиона. Данас их имамо нешто преко 500 у саобраћају. Они су извршили око 21.771 возњу, прешли преко два и по милиона км. и превезли око 146.000 тона разноврсне робе. Осећамо да је транспорт и сувише скуп, и то нарочито камионски. А присиљени смо да се њим служимо за одржавање и доважање од железничких станица и пристаништа до места која немају другог саобраћаја. Пред нас се поставља проблем да што више смањимо цене за употребу камиона и да створимо повољније услове.

Хтео бих још да нагласим важност путничког сухопутног саобраћаја, важност аутобуса. Ми смо по једној уредби коју смо донели одмах при стварању наше Владе узели читав транспортни и путнички саобраћај у државне руке, узели под закуп сва моторна возила за која плаћамо закупнину приватним лицима. И то се показало по нашем мишљењу као правилно, јер камионски саобраћај исто тако као и аутобуски може држави да донесе велике приходе, које може корисно да употреби за своје опште потребе.

На нашој смо територији извршили око 75% предвиђених разреза и остало је да остваримо осталих 25%. За нас је значајно да смо у прошлогодишњем буџету, републиканском, узели курс на стварање хоризонталног буџета. Сада још не можемо да одредимо тачне приходе док се не изврши расподела компетенција предузећа на савезна, федерална итд. Још не можемо да одредимо све приходе који треба да покрију све издатке. Али, углавном, ми смо поставили тај принцип да што је могуће више пребацимо у надлежност месних власти, окружних, среских и месних одбора, дајући им могућност за покриће својих расхода.

У домену просвете исто тако можемо да забележимо изванредан резултат у прошлој години, како у подизању и оправци школа и зграда, тако и у политици расподеле кадрова просветних радника. Нарочито је у тешком положају у прошлој години био Универзитет, пошто су, такорећи, све зграде оштећене, а штета је врло велика — око 280 милиона динара. Поред тога, наша Влада је указала извесну помоћ и самим студентима у смештају, оправљајући домове, итд.

Унутарња безбедност је у нашој земљи што се тиче криминала доста добра; констатујемо да углавном нема пораста криминала, у односу на предратно стање; нема ни опадања; има само ситних случајева, али оно што можемо да утврдимо, то је да није било пораста, што је исто тако необично за прилике које за собом оставља један рат као што је овај и што није случај са свим земљама преко којих је прошао овај рат.

Још бих поменуо бригу око деце коју је примила наша Република, то јест око 6.000 деце која су из Бугарске пребачена у Србију и смештена, углавном, у 60 домова.

У санитету можемо констатовати извесно побољшање од онога што се затекло, чак и у односу на предратно стање. Брига наше санитарне службе је да обезбеди широким слојевима народа што доступнију медицинску помоћ.

У организацији нашег државног апарата, поред сређивања персоналног питања, које је за нас нарочито тешко, пошто смо наследили читав апарат бивше Југославије и Недићев, наша је влада водила нарочиту бригу око организације и пружања могућности статистичкој служби и служби планирања. Поклањамо пажњу задругарству, тако да смо при нашој влади створили једно одељење за задругарство, а исто тако стварамо у среским одборима отсеке или реферате за задругарство. И то се показало као врло корисно, јер народна власт преко тих органа може да непосредно пружи помоћ за побољшање рада задруга на терену, јасно — не мешајући се у њихов рад, остављајући задругарство онакво као што треба да буде — на добровољној основи и на најширим демократским принципима.

Поред тога осећамо да у нашем прошлогодишњем раду, као што је добро друг потпретседник Кардељ рекао, има крупних недостатака. Ми, специјално у Србији, осећамо да у довољној мери наша врховна власт, наша влада и министарства немају увид и контролу над свим управним органима, а нарочито немају увид и контролу над органима у Војводини и области Косова и Метохије.

Даље, осећа се недостатак централизованог општег руководства и надзора у привреди, и то опет у односу на Војводину и Косово и Метохију. Наша индустриска предузећа која су у нашој надлежности такође су производила разне потребе, нарочито земљорадничке, и продају их по прилично скупим ценама. Нема увек координације између

индустрије, тј. између индустријских предузећа и оних тела која дају поруцбине, тј. разних министарстава, тако да од тога имамо велике штете. С тим у вези ми се често питамо: да ли није по среди саботажа, или се просто ради о немарности разних бирократа.

У прошлој години се испољио као крупни недостатак, недостатак евиденције у погледу житног приноса, услед чега је проистекло много грешака по питању разреза вишкова за откуп.

У трговачком сектору запажена је појава угушивања задружне иницијативе од стране државних предузећа, што се може окарактерисати као врло штетно. Наши органи на терену не могу да замисле упоредно постојање државног и задружног сектора, што је сасвим погрешно.

Нарочито треба нагласити, да је било врло много случајева да су вршене неправилне оцене по питању ратних добитника, а било је таквих случајева и по питању аграрне реформе, нарочито у првој фази њеног спровођења. Међутим, наше власти су на време спречавале да ове грешке буду спроведене у живот и да изречене пресуде постану извршне.

Имали смо случајева да се ударало по ситним људима, који по слову и духу закона не би могли да се сматрају као ратни добитници, као што је н. пр. случај са занатлијама, ситним трговцима, приватним професијама итд., који нису радили са непријатељем с циљем да му учине ратне услуге, а да се сами обогате.

У вези са планом у овој години који је поставила наша влада, и у вези са општим државним планом, било би од интереса да се изнесу неки подаци о стању и потребама на селу, нарочито о потребама сељака.

Одељење за планску обнову при нашој влади извршило је месеца новембра и децембра прошле године једну анкету на селу да би се утврдиле потребе села. Ми смо констатовали помоћу те анкете, која је вршена у зимским месецима у свим срезовима Србије и Космета, да су сељаци у то време највише оскудевали у обући, тако да је било случајева да су сељаци у току јесени и зиме клали стоку да би дошли до обуће, да би правили макар и сирове опанке. Јасно је да од тога није могао имати користи ни сељак, а држава је имала само штете.

На другом месту по хитности потреба које су се сељаку постављале било је питање рубља. Затим би дошли лекови против сточних болести, уљане погаче, резанци, шећерна репа

итд. Јасно је да ова анкета носи печат времена кад је извршена, али без обзира на то, што се тиче обуће и рубља, то остаје као највећа њихова потреба и данданас. Јасно је да ће се што се тиче сточне хране стање изменити.

Што се тиче индустријских артикала недостаци су у поткову за стоку, на другом месту недостатак резервних делова за плугове, вршалице, затим шине за кола, потребе за сточну храну итд.

Дакле као што видите, карактеристично је да сељаци стављају на прво место личне потребе, изнад потребе инвентара за пољопривредне радове. То је јасан доказ доста тешког економског стања на селу, када они запостављајући инвентар и питање обраде земље, стављају на прво место своје личне потребе. Јасно је да то може да има последица за саму пољопривреду уколико ће они задовољити личне потребе, па онда потребе пољопривреде. Даље, анкетом се констатовало да је необично важан за село материјал за крпеж, тако да се стварно може поставити питање: да ли је корисније сељаку да му се да извесна ограничена количина готове робе или материјал који може да крпи, што значи материјал за крпеж обуће, рубља и одела, као и делови од појединих пољопривредних справа, а не читаве справе. И несумњиво да у моменту кад не може да му се да она количина која му треба, а још више кад он не може да је апсорбује, да је потребно давати му оно што је њему најпотребније. На пример, за територију уже Србије и Косова и Метохије у питању обуће требало би 150.000 килограма ђона, што би износило 14.000.000 динара и 84.450 килограма ексера за потков, да би сељаци задовољили најпрече потребе за крпеж обуће коју не могу да носе пошто немају чиме да је поправе. Пада у очи такође да је потражња како предмета за личну употребу тако и инвентара већа у сиромашним него у богатим крајевима, што је сасвим разумљиво. Услед тога што сељаци не могу да добију у довољној количини индустријске продукте има појава да се они враћају на патријархалну привреду, тако да индустријско биље, које треба иначе да предају нашој привреди, они задржавају за себе и праве сами себи рубље и друге ствари, што је од приличне штете за саму нашу индустрију.

Питање куповне моћи такође је значајно и то треба имати у виду при давању задатака нашој индустрији и трговини. Ако би узели целокупни приход сељака од продуката

који они имају за продају у 1945—46 г. и ако би те приходе проценили на износ од 4,800.000 онда би куповну моћ сељака надмашивале њихове потребе, које су они ставили пред комисију. Они су отприлике изнели њихове потребе у вредности 13 милијарди динара. То су релативне цифре. Значи да је три до четири пута куповна моћ сељака слабија него што су његове потребе. То је сасвим разумљиво да после рата који је јако опустошио не само градове него и села, постоји немогућност да сељаци обнове како своје личне потребе тако и потребе за инвентаром и деловима инвентара. Они обично постављају врло велике захтеве, тако да се и ту показује извесна претераност. Ако би Србију и Космет поделили по реонима, ми би могли видети да има извесних реона где је куповна моћ сељака велика, тако да може купити све те своје потребе. Али то је мања група. Имамо даље реона где има сељака који могу да задовоље већи део својих личних потреба а само делимично потребе у инвентару. Најзад имамо и реона у којима сељаци једва могу да задовоље своје личне потребе и потребе за стоку. Од кредитирања села, а нарочито задруга, од начина дистрибуције робе, којим ће се редом и која количина давати селу, водећи наравно рачуна о томе да се прво да тамо где је најпотребније, моћи ће се регулисати несразмера између куповне моћи и стварне потребе сељака. При томе треба имати у виду да сељак купује такве објекте, који му нису потребни само за ову годину него за дуги низ година, као што су пољопривредне справе и друго.

Што се тиче планова обнове за ову годину, наша је влада по упутствима Привредног савета Савезне владе израдила план на бази редовнога буџета, и из кредита за обнову. Иако је овај буџет за 18% мањи од прошлогодишњег, ја сам убеђен да ћемо постићи много веће резултате него што смо их до сада постигли. Поред ове суме коју овде имамо, а уз помоћ народних маса ја сам уверен да ћемо ми у добровољним радовима, поред суме коју смо добили од Савезне владе као кредит за обнову, који износи 250,000.000 за Србију и 200,000.000 за Београд, сигурно остварити оно што смо предвидели, да вредност израђених објеката буде пет пута већа но што је сума уложеног новца. Осим тога из фонда за обнову сеоских зграда, који смо основали оптерећујући луксузне предмете, ми ћемо добити око 100,000.000 динара, а то ће бити знатна помоћ за село.

Ја сам уверен да ћемо извршити план буџета прихода и расхода зато што се већ сад широм Србије види велики талас такмичења, који је захватио не само грађане него и село и сељаштво.

При томе може се казати да је мало крајева Србије, где такмичење није постало, може се рећи, једна широка народна појава.

Пред нама, другови, стоје крупни задаци, у првом реду извршење пролетње сетве, јер има скоро још две трећине земље која може да се засеје а незасејана је, у првом реду сетве кукуруза и индустријских биљака и других потреба. То је доста тежак проблем, због недостатка сточне хране и слабости стоке. Али, заједничким радом, мобама, испомагањем и добрим радом наших тракторских станица, ја мислим да ћемо успети да засејемо велике површине, поготову што верујем да ће наше широке сељачке масе, нарочито ако буде добра година, увидети да ће имати крупне користи, и уколико више буду засејали да ће бити бољи њихов лични и материјални положај.

Даљи проблем је пред нама да у питању индустрије, која стоји непосредно у нашим рукама што више снизимо цене индустријској роби, нарочито пољопривредним алатима и да поправимо квалитет уколико је више могуће.

У државном трговачком и задружном сектору проблем је да се што више смање манипулативни трошкови, а што се тиче другга да их оспособимо путем кредита да створе што боље материјалне услове, да их оспособимо да могу да врше откуп сељачких продуката, да преко задруга добијамо оне количине сељачких продуката које сељаци нису обавезни да дају држави. То досад нисмо могли у широким размерама да извршимо, али већ има у појединим окрузима појава непосредних веза радничких задруга са сеоским задругама, и то треба да буде наш узор.

Свим овим мерама, другови, не само да ћемо остварити потпуно све приходе и расходе, да ћемо извршити све радове који произлазе из овог буџета, већ ћемо несумњиво осетно поправити положај наших најширих народних слојева.

Ја сам уверен да ће наша Савезна влада на челу са другом Титом, уз помоћ најширих народних слојева и уз правилан рад наших републиканских власти, успети да у потпуности сви сви задаци буду извршени. (Бурно одобравање и аплауз.)

Претседавајући: Има реч друг Владимир Бакарић.

Dr. Vladimir Bakarić (*Izborni srez Zagreb IV, NR Hrvatska*): Drugovi narodni poslanici, govoreći o predlogu Finansijskog zakona i budžeta moram u prvom redu kazati da primam sve ono što su o tome govorili u svojim ekspozicijama drug Ministar finansija i drug Potpretsednik Vlade. Mislim da je to budžet koji mi svi moramo primiti, jer pokazuje zaista konsolidaciju prilika nove Jugoslavije, a zatim pokazuje pozitivan napredak u pitanju bratstva naših naroda, jer uvažava konkretnosti, uvažava različitosti pojedinih narodnih republika i nastoji da učini sve za njihov zajednički napredak.

On dalje osigurava napredak Jugoslavije i on je postigao, po mome sudu, jednu krupnu stvar, koja je pokazala kako čvrsto idu zajedno naša Vlada i naš narod, kad su mogli održati naš dinar, i budžet tako izbalansirati i urediti.

Ovdje moram govoriti u jednom malo drugom svojstvu. Govoriću o članu 2 Finansijskog zakona, gdje se govori o budžetu Narodne republike Hrvatske, koji pokazuje jedan dosta znatan deficit.

Naš zemaljski budžet iznosi, odprilike, nešto manje od 3 i po milijarde rashoda, a pokazuje deficit gotovo od jedne milijarde. Ja sam ovdje, drugovi, dužan da vam objasnim zašto je taj deficit nastao jer je to, tako da kažem, jedna negativna strana našeg budžeta. Za taj se deficit ima uglavnom zahvaliti posljedicama rata. On ne znači kod nas nekonsolidaciju ili slabu konsolidaciju političkih prilika, kao što ćete vidjeti iz nekoliko osnovnih cifara i iz nekoliko osnovnih razloga. Uzroci su tome u prvom redu uništenje ogromnih predjela u Hrvatskoj u toku rata. To su delovi koji su prije rata bili pasivni, koji su tokom rata skroz uništeni, u kojima su pokidane komunikacione veze i koji su i inače pretstavljali teškoću u razvoju. To je Dalmacija, čitavi okruzi Like, Korduna, Banije i Hrvatskog Primorja. Tu je potpuno uništena svaka privredna djelatnost, uništen je obrt, uništena industrija i seljaštvo je gotovo prestalo da radi, pa nije ni bilo u mogućnosti da bude poreski platac. S druge strane, to je uzrokovalo da su naše obaveze prema tome stanovništvu bile u materijalnom pogledu vrlo velike, tako da smo mi na pr. u toku druge polovine prošle godine morali potpomagati 170.000 porodica i na to smo za 6 meseci izdali 870 miliona dinara. Sada se, doduše, taj broj smanjio, ali su ipak tu naše obaveze tako ogromne da od našeg novog budžeta otpada gotovo 30% na socijalnu pomoć i penzije, i to sve da bi tim krajevima i ošte-

ćenom narodu omogućili goli opstanak, a kao što ćete vidjeti tamo i sama cifra našeg deficita iznosi cirka 28% budžeta.

Dalje, to osiromašavanje je uzrokovalo izvjesnu drugu stvar. Zdravstveno stanje pogoršalo se tako da mi u dječijim domovima imamo oko 50% djece bolesne od tuberkuloze. U brojkama izraženo: za prošlih 6 mjeseci od budžeta od 127 miliona na zdravstvo je išlo 98 miliona na materijalne rashode. U socijalnoj politici od 49 miliona išlo je na materijalne rashode 42 miliona, tj. na domove i socijalno ugrožene. Za omogućavanje ikakvog obnavljanja, obnavljanja privrednog života u tome kraju, za obnavljanje na primjer u poljoprivredi na 87 miliona moralo je ići 72 miliona na materijalne rashode, tj. na pomoć u stoci, inventaru itd. Ista je stvar kod budžeta za naše narodnooslobodilačke odbore koji su bili neizbalansirani, te smo bili prisiljeni da ih pomažemo.

Ta je situacija, drugovi, glavni razlog, da je ovaj budžet ovako neuravnotežen i da je pokazao deficit.

U zadnje se vrijeme ekonomska situacija znatno poboljšala, zahvaljujući ogromnim naporima i poletnom radu našeg naroda, zahvaljujući ogromnoj pomoći Jugoslovenske armije na izgradnji i obnovi zemlje, tako da možemo reći da je ovaj budžet za nas realan, i da ćemo ga ostvariti, a u slučaju povoljnog razvoja prilika i povoljne plodnosti, da ćemo moći na strani prihoda da ga malo povećamo, a na strani rashoda, možda, malo smanjimo.

Govoreći o ekonomskoj situaciji, mislim da nećemo učiniti krupnu pogrešku ako cijelu Hrvatsku podijelimo na dva osnovna dijela, koje bi dijelila otprilike Sava. Južni dio, to su pasivni krajevi, to su krajevi na kojima se razvijao ustanak, i sjeverni dio, koji nije tako uništen i koji je pokazivao lakšu mogućnost razvoja. U donjim krajevima naš narod živi na deke, kako kažu Dalmatinci, od sledovanja koja kupuje po propisanim tablicama, a u ogromnoj većini živi od pomoći koju dobija od UNRE. Kod naroda u sjevernim krajevima, nije takva situacija. Tamo smo uspjeli da obnovimo dobar dio industrije, uspjeli smo da industrijske proizvode stavimo u cirkulaciju, da se roba prodaje, i uspjeli smo u glavnim crtama da organizujemo pravilnu raspodjelu. Ako pogledamo kako živi narod tih krajeva, mi vidimo neke pojave koje pokazuju izvjesnu neuravnoteženost. Od momenta kada smo razmijenili Pavelićeve kune za dinare, pa do početka ove godine, radničke nadnice pokazivale su stalan pad od 10, 12 i 13% mjesečno. To je trajalo sve do nedavna. Taj pad je zaustavljen, bar u nekim mjestima,

tek početkom ove godine, negdje u mjesecu januaru, a negdje u februaru. Skupoća dnevnog života pokazivala je ogromne razlike. Krajevi koji su inače bogati u životnim namirnicama imali su vrlo različiti stepen skupoće. Relativno bogata Virovitica imala je početkom ove godine indeks skupoće 108 prema Zagrebu dok je Petrinja imala otprilike 60—61, Križevci 61 i Koprivnica 79. Tako se pokazalo da je pitanje distribucije osnovni regulator skupoće. Tu su se pokazivale izvjesne neuravnoteženosti, ali te oscilacije nijesu danas tako velike. U Zagrebu, u toku januara, porast skupoće se znatno smanjio, i u zadnje vrijeme nastalo je izvjesno pojevtinjanje. Gledajući statistiku toga, vidimo da racionirani artikli nešto rastu, dok artikli koji su predmet slobodne prodaje i crne berze — padaju. Ako bismo pravili statistiku životnih potreba na osnovu podataka crne berze, vidjeli bismo vrlo veliki pad. To se ima u prvom redu zahvaliti poboljšanju organizacije snabdijevanja i većem doturivanju robe sa strane našeg državnog trgovačkog sektora.

U pitanju južnih krajeva, te statistike, naravno, izgledaju sasvim drugačije. Lika je opskrbljena dosta dobro, no strogo po tablama. Dalmacija je opskrbljena dobro, no takode po tablama. Hrvatsko Primorje dobilo je na pr. za ova dva mjeseca samo brašno i šećer, i kako na tržištu nema ničeg drugog, narod živi samo od toga. Ta je situacija još i danas. Toliko o gradovima.

Na selu su one glasovite škare cijena koje postoje između industrijskih i seljačkih proizvoda isto tako pokazale izvjesnu oscilaciju. Ako uzmemo da smo maksimalni cijene žitu i da vršimo otkup žita dok su istovremeno cijene industrijskih proizvoda rasle, tako da je taj raspon bio sve veći, seljak je tražio izlaza u tome što je povišavao cijene neracioniranim proizvodima.

No, iz mjeseca u mjesec možemo vidjeti da se prilike sve više stabiliziraju, da pokazuju da je ovdje problem saveza radnika i seljaka izdržao svoju kušnju; da se potvrdio, da smo uspjeli otkupiti žito, da smo uspjeli uvjeriti seljaka da je to jedini put kojim možemo ići naprijed, da smo uspjeli uvjeriti radnika da izlaz iz teške situacije nije u povišenju nominalne nadnice. Ta ekonomska stabilizacija, koju danas statistike pokazuju, dokazuje da je i politička stabilizacija takode bila u toku.

Danas se u cijeloj našoj zemlji još uvijek vrši izvjesna prilično krupna migracija u vezi sa kolonizacijom i agrarnom reformom. Mislim da nakon dovršenja toga posla, koji će se završiti kroz nekoliko mjeseci, slika naše zemlje treba da izgleda

priлично drukčije, jer je ogroman broj porodica iz najpasivnijih krajeva prelazio u plodnije krajeve, naseljavajući zemlju koju su ostavile Švabe i zemlju koja je pala pod udar agrarne reforme. Ta migracija još i danas nije završena i još i danas ona nije našla svoj određeni, smišljeni ekonomski odraz, tako da o njemu ne bih mogao detaljnije da govorim. Naravno, sve se ovo moglo dogoditi na osnovu jedne političke stabilizacije.

Mi smo danas u Hrvatskoj postigli jedno praktički potpuno jedinstvo, sa vrlo malo smetnji. Ostaci ustaških bandi bili su tokom ove zime razbijeni i danas se o njima kao o ozbiljnoj opasnosti ne može govoriti. Ukoliko ih je bilo u zadnjem tromesečju prošle godine, to su uglavnom bili bjegunci koji su dolazili natrag izvana. Ali se te grupe kroz ovu zimu uglavnom nijesu održale. Danas je tu isto jedna oscilacija, te postoje jedva nekolike grupe koje ne premašuju 50 ljudi. Njihov glavni kadar sačinjavaju i danas fašistički ostaci koji su bili pobjegli i koji se vraćaju, momentalno najviše iz Mađarske pa Austrije i Italije. Glavne veze bile su održavane preko jednog dela katoličkog klera.

Čitav naš rad na stabilizaciji bio je u znaku sređivanja opštih prilika u Jugoslaviji. Čitav politički život odvijao se na izgradnji našeg Ustava, da bi se na tom osnovu osigurao slobodan život i nezavisnost naše zemlje i time slobodan razvoj svih naših republika. U tom znaku se razvijala naša politička aktivnost i politička stabilizacija u toku prošle godine, sve do sada.

Moram ovdje da govorim i o izvjesnim ustaškim ostacima kod nas. Moram da govorim i da razjasnim one događaje koji su bili u vezi sa katoličkom crkvom kod nas. Ja činjenice neću mnogo izlagati, htio bih samo da vam kažem ono što je najosnovnije.

Još u toku same okupacije, tj. u toku rata, konstatovalo se da je veliki broj katoličkog klera angažovan na strani Njemačke tj. na strani ustaša. Visoki i zvanični funkcioneri su se čuvali toga do u posljednje vrijeme. Početkom 1945 godine konferencija biskupa izdala je jednu poslanicu, jedno pastirsko pismo kojim se zalagala za opstanak »Nezavisne države Hrvatske« tj. za jednu reakcionarnu tvorevinu stvorenu od Njemaca.

Današnji su nam podaci pokazali tačno porijeklo te poslanice. Ideju za to pastirsko pismo dao je lično Pavelić, koji je dao i nacrt, a poslanicu je razradio šef propagande Ivo Bogdan, dostavljajući je ministarstvu pravde. Oni su tu poslanicu garnirali sa izvjesnim vjerskim izgledom i tako pustili u svijet. Nakon isterivanja okupatora iz naše zemlje, mi smo pokušali sve da

uspostavimo izvjesne normalne odnose između katoličke crkve i nas. Kazali smo jasno naše namjere sa katoličkom crkvom, namjere koje nijesu bile namjere progona, nego smo postavili iste zahtjeve koje postavljamo svim građanima tj. da vole svoju zemlju i rade na njenoj izgradnji.

U tom smislu su se neki naši funkcioneri sastali sa biskupima, između ostalih i maršal Tito, 2 juna 1945 godine. Tom prilikom izloženi su naši pogledi. Primijećeno je da razvoj događaja ne ide tim tokom i da je ustaško žarište mnogo jače. Konstatovalo se da je velika većina kurirskih veza išla preko zagrebačkog Kaptola, pronašli smo gdje se skriva materijal, zatim da je tamo bio šef ustaške policije, da je on razgovarao sa nadbiskupom Stepincem i da se oko toga razvija čitava mreža.

U to vrijeme pada i izvjesno oživljavanje, moralno oživljavanje (ako se može kazati tako), ustaškog žarišta i tako dolazi do drugog pastirskog pisma.

Ja mislim, drugovi, s obzirom na izvor kampanje koja se vodi u svijetu, da vam kažem nekoliko riječi. U toj kampanji se često puta čuje da mi napadamo crkvu, navodno zato jer je na čelu naše države Komunistička partija kao rukovodilac, kažu da su komunisti inspirisali tu borbu jer smatraju vjeru opijumom naroda i jer smatraju da ona štiti klasno ugnjetavanje i da ako crkvu još nijesu sasvim uništili to je samo zato što ne smijemo i što je naša politika oportunistička.

Teško je, drugovi, danas govoriti, i to godine 1946, o politici koja je određena već mnogo ranije, koja je određena za komuniste, odnosno onda socijaliste, još u prošlom stoleću, kada je kazano da komunisti od države zahtjevaju da se vjera, religija, smatra kao privatna stvar svakoga čovjeka. Kada je tako nema smisla iznositi da se vrši progon crkve. Engels je još ismevao Bizmarka s njegovim Majskim zakonima o progonu crkve.

Mi smo danas, kada smo uklonili izvjesne klasne odnose postavili pred svakog građanina jednako, pa i pred crkvu, jedno pitanje, na kome smo htjeli sa njima da razgovaramo: hoće li sudjelovati u izgradnji naše domovine ili ne. To je jedno pitanje na kome smo mi htjeli s njima da razgovaramo, jedno pitanje na kome smo mi naše odnose prema njima bili odredili. Nikakvo drugo pitanje nije bilo, jer smo Ustavom sproveli naš plan da se crkva odvoji od države. Naša je želja — da se ovdje negativno izrazim — samo to da se u crkvi ne krije strana imperijalistička nemačka, odnosno ustaška agentura. To je jedino što od nje tražimo da ne bude i ništa više.

Uklanjanje te agenture je jedan kompliciran posao. Mi smo dio tog posla završili. Sada nije više na nama, nego je na sudu da dalje kaže svoju riječ. A naša želja prema crkvi je tj. mi ne bi ništa drugo želili, nego da crkva bude vjerna svome narodu.

Sa strane tih ustaških redova pruža se žestok otpor i sprovodi jedna interna disciplina koja sprečava sveštenstvo da iskaže što želi. Sva naša raskrinkavanja spomenute agenture se pokušavaju svesti na napad na crkvu i time za zaoštrenje odnosa između nas i sveštenstva.

Mislim da danas smijem reći da je ta politika bila ne samo osuđena na neuspjeh, nego da se prvi znakovi neuspjeha te politike već pokazuju.

Mogu ovdje istaknuti jednu vrlo svijetlu ulogu svećenstva Istre, jednu vrlo pozitivnu, nacionalnu ulogu, koja je danas već dobrim dijelom doprinijela jedinstvu našeg naroda u Istri i bratimljenju sa italijanskom manjinom tamo.

Govoreći dalje o ostacima fašizma kod nas, mogu vam napomenuti da smo imali izvjesne pojave u srednjim školama. Ali ta je stvar danas već uglavnom likvidirana. Jedno ustaško vođstvo pokušalo je zavesti omladinu da onemogući redovan rad srednjih škola. To se očitovalo na pokušaju rastjerivanja naših radnih brigada, koje je omladina organizirala, ali to je već toliko pri kraju da mislim da o tome ne bi danas trebalo mnogo ovdje ni govoriti.

Hoću samo da vam naglasim da su južni krajevi, koje sam odijelio od sjevernih krajeva, od početka pokazivali uvijek drugu sliku i da je ta omladina gotovo svuda imala prosječnu ocjenu skoro 4, tj. skoro vrlo dobru, i da se one negativne pojave u omladini nijesu pojavljivale.

Ja više ne bih imao šta da kažem, a imam i anginu. Samo htio bih da kažem da mislim da ćemo ovaj naš budžet ostvariti i da ćemo i dalje, pod vođstvom naše Savezne vlade i njenog Maršala doprineti učvršćenju naše nove domovine. (Burno odobravanje u celoj skupštinskoj dvorani).

Pretsedavajući: Određujem odmor. Sednicu ćemo nastaviti večeras u 22 časa.

(Sednica je prekinuta i odmor je dat u 20,15 časova).

(Nastavak sednice u 22 časa)

Pretsedavajući: Nastavljamo sednicu. Molim drugove narodne poslanike koji bi želeli da uzmu reč večeras da se ponovo prijave da ne bi dao reč nekome koji nije spreman.

Ima reč narodni poslanik d-r Marijan Brecelj.

D-r **Marijan Brecelj** (*Ljubljana III, NR Slovenija*): Drugovi narodni poslanici. Odmah u pocetku hoću da naglasim da se u potpunosti slažem sa ekspezeom druga potpredsednika Kardelja i druga ministra Žujovića.

Što se tiče opštih političkih prilika u Republici Sloveniji, one pokazuju čvrstu zbijenost narodnih masa oko Narodnog fronta i jaku podršku nastojanja Vlade maršala Tita.

Danas možemo utvrditi da su svi pokušaji reakcije propali. Belogardejci i plavogardejci su već uoči oslobođenja pokušali da se pretstave kao eksponenti zapadnih saveznika i da tom parolom pridobiju za sebe izvestan deo zaostalih masa. Brzim vojničkim operacijama naše vojske njihove su naoružane bande razbijene do nogu, a političko rukovodstvo pobeglo je preko granice. Ostaci reakcije u zemlji i malobrojni sakriveni belogardistički politički agitatori u svojoj nemoći pokušali su da zavaraju zaostale mase inostranom intervencijom i svaki su dan izmišljali nove datume kada će doći vojska kralja Petra sa zapadnim saveznicima. Ova propaganda vezala se sa delatnošću protivnarodnog reakcionarnog sveštenstva. Osim prekodravskeg predela, ova propaganda na teritoriji Slovenije nije imala nikakvog uspeha. To se najjasnije očitovalo u pobedi Narodnog fronta na izborima za Ustavotvornu skupštinu. Samo u nekoliko pograničnih srezova u severnoj Sloveniji očitovala se razorna delatnost ovih elemenata, koji su imali direktnu podršku izbeglica koji su uživali utočište preko granice. Ovi srezovi koji nisu proživeli narodnooslobodilački rat i gde je već pre rata bila dosta jaka gestapovska mreža i u kojima naš aktiv nije bio na visini zadatka, naseli su čak uveravanjima o inostrnoj intervenciji za 13 novembar. Ogromna pobeda Narodnog fronta u Sloveniji i u čitavoj Jugoslaviji otkrila je narodnim masama i ovih srezova svu laž i prevaru i od tada je počeo jak preokret masa ka Narodnom frontu. Interesantno je da je sada pre mesec dana na izborima u Mariboru postignuto učešće narodnih masa sa 92%.

Sa pastirskim pismom, čiju je pozadinu osvetlio drug Bakarić, reakcionarno sveštenstvo pokušavalo je i u Sloveniji da postane predvodnik borbe protiv Narodnog fronta. Efekat je bio baš suprotan. Narodne mase, poznavajući napore vojske, političkog pokreta i rukovodstva u borbi protiv fašizma, u tom pokušaju videle su samo zaštitu dobara crkve i okrenule su leđa takvim pokušajima.

Danas, kada diskutujemo o našem prvom proračunu, Slovenija je politički sasvim konsolidovana, čitav narod obuhvaćen je radnim poletom, koji se živo odražava u prvomajskom takmičenju. Istina, imamo puno problema i teškoća, ali sve je to pitanje boljeg funkcionisanja javne uprave i pravilne primene naše privredne politike.

U načelnoj debati želim da se u prvom redu dotaknem samog budžeta republike Slovenije, pošto smo kod sastavljanja toga budžeta imali pred očima načelne direktive naše državne, opšte, finansijske i privredne politike, koja se u tom našem budžetu i odražava i koja je bila osnov našeg zajedničkog budžeta FNRJ.

Dozvolite mi da u nekoliko reči iznesem naša iskustva iz godine 1945 i iz prvih meseci 1946 godine.

Zadatak da sastavimo budžet za juli—decembar 1945 zatekao nas je neposredno posle oslobođenja i stoga je razumljivo da ovaj predlog budžeta nije mogao biti ni odraz stvarnih potreba u polovini prošle godine, niti je mogao da bude izrađen na osnovi promišljenog radnog plana. Slovenija je zamenila tri okupacione valute za naš dinar tek do kraja jula, što je imalo izvestan uticaj na našu finansijsku i privrednu situaciju. Uopšte, imalo je uticaja na čitav rad to što je Slovenija bila poslednja oslobođena. Da smo bili ipak sposobni da dostignemo Beograd i druge ranije oslobođene pokrajine Jugoslavije, imamo da zahvalimo većem broju partizanskog kadra i kadra Osvobodilne fronte, koji se, na osnovu iskustva i škole za vreme narodno-oslobodilačke borbe, srazmerno brzo snašao na vodećim upravnim i ekonomskim funkcijama.

Direktive upućene nam za sastav ovog provizorija od strane Savezne vlade i naročito od saveznog Ministarstva finansija olakšale su nam u mnogo čemu posao i prinudile nas da smo već u prošloj godini, bar uglavnom, pravilno usmerili svoju politiku izdataka. Što se tiče rezultata naših upravnih i ekonomskih napora u drugoj polovini prošle godine, moramo da konstatujemo da je Slovenija u ovom periodu dobila bar osnovni pregled svojih potreba i da je već u to vreme bila omogućena kontrola pravilnog funkcionisanja naše javne uprave i privredne delatnosti. Slovenija je u toj godini uglavnom izvršila postavljene zadatke i to u okviru budžetskog provizorija. Izdatke koji su joj bili odobreni od saveznog Ministarstva finansija nije prešla.

U smislu intencija Savezne vlade i u cilju što brže obnove najvažnijih privrednih grana, vlada Narodne Republike Slove-

nije u prošloj godini usmerila je, pre svega, sve svoje sile na obnovu industrije, na opskrbu i ishranu stanovništva i na jesenu setvenu kampanju. U godini 1945 u Sloveniji su obnovljene razne industrije, kao tekstilna, rudarstvo, metalurgija, kožarska industrija, papirna, hemijska, grafička, kao i industrija ishrane.

S tim u vezi treba da podvučemo da je radnička klasa Slovenije, povezana sa radništvom čitave Jugoslavije, razumela u celini potrebu hitne obnove i ispunjavala ovaj zadatak sa punom svešću odgovornosti.

Seljaštvo Narodne Republike Slovenije odazvalo se u celini pozivu za obradu zemlje. U predelima koje su bili Nemci iselili i u koje se tek u jesen 1945 počeo vraćati narod, obrađena je zemlja dobrovoljnim radom, pre svega obrađile su je omladinske brigade. Na ovaj način bilo je obrađeno čitavo Krško Polje u Sloveniji.

Što se tiče ishrane i opskrbe, treba napomenuti da smo u prvom periodu vodili računa i o ishrani Trsta. Iako je naš aparat bio još mlad i neiskusn, ipak je ova zadaća, uz podršku narodnih masa čitave Jugoslavije, u potpunosti bila izvršena. Iako je ishrana i opskrba u godini 1945 uglavnom zadovoljila potrebe Slovenije, i to zahvaljujući naročito Vojvodini, jer nije bilo slučajeva gladovanja, moramo ipak konstatovati da su na ovom sektoru učinjene neke greške. Besumnje mobilizacija domaćih prehrambenih sretstava bila je premašena. Činjenica da se organizacija opskrbe i ishrane nije u većoj meri oslonila na zadrugarstvo, kočila je na jednoj strani nužno potreban razvoj samog zadrugarstva, dok je na drugoj strani prouzrokovala u narodnim masama opravdanu kritiku našeg ministarstva trgovine i opskrbe. I u pogledu distribucije veći gradovi u Sloveniji bili su izvesno vreme favorizovani na račun industriskih centara, umesto da se radi što brže na obnovi industrije, dešavalo se obratno. Tome je uzrok pogrešno izvedena centralizacija distribucije, što se u ovoj godini ispravilo. Naše ministarstvo trgovine forsiralo je u godini 1945 trgovačka preduzeća sa učešćem državnog i privatnog kapitala. Iskustva su pokazala da pojedina preduzeća nisu postigla određeni cilj i to s jedne strane zbog privatnog kapitala, koji je tražio samo svoju sopstvenu dobit bez ikakvog smisla za zajedničku privrednu organizaciju, a s druge strane zbog našeg i suviše blagog stava prema privatnim licima, koja su uložila svoj novac u preduzeća.

Sasvim je razumljivo da smo u godini 1945 u pogledu obnove nužno potrebnih zgrada učinili sve što je bilo moguće, s obzirom na našu opštu finansijsku situaciju i na organizacione

i materijalne mogućnosti. Treba da podvučemo da je organizacija naših tzv. tehničkih baza, kojih smo imali u Sloveniji 27 i koje su imale zadatak da pruže našem narodu materijalnu i tehničku pomoć u izgradnji i obnovi, pokazala vrlo zadovoljavajuće uspehe. Ovim tehničkim bazama u saradnji sa zadrugama za obnovu, kojih ima 185, uspelo je da obnove zajedno s našim federalnim građevinskim preduzećima »GRADISOM«: 1609 kuća i 2356 privatnih zgrada, 185 školskih zgrada, 70 mostova, 21 veću upravnu zgradu, 8 većih pilana itd.

Moćan faktor u našoj građevinskoj obnovi u godini 1945 bio je dobrovoljni i udarnički rad, koji je na ovom sektoru dao sledeće rezultate: 303.700 radnih časova, što predstavlja zajedno sa besplatno sakupljenim materijalom sumu od 62 miliona.

Na sektoru prosvete i zdravlja išli smo u godini 1945 za tim da uspostavimo staro stanje. Pripreme izvršene na ovim sektorima već za vreme oslobodilačke borbe pružale su nam veliku pomoć. Učiteljski i profesorski kursevi, koji su pored stručne nastave pružali našem prosvetnom kadru i osnovni politički odgoj, produženi su posle oslobođenja i još se produžuju. Hitna je bila potreba i u pogledu sanitetskih tečajeva, pre svega u pogledu odgoja pomoćnog sanitetskog kadra, pošto smo od strane crkvenih ustanova naišli u velikoj meri na nerazumevanje.

Značajan uspeh predstavlja i osnivanje potpunog medicinskog fakulteta u Ljubljani, gde se sada vrši nastava za sve semestre medicine i na kome studira oko 500 studenata.

Naše ministarstvo za socijalnu politiku izdalo je u godini 1945 na potpore 150 miliona iz saveznog budžeta i 30 miliona iz federalnog. Iskrsle su izvesne poteškoće zbog centralizacije pri određivanju potpora i u početku nije bio mogućan oslonac na narodne odbore, pošto ovaj aparat nije bio isproban niti izvežban. Do kraja 1945 godine bilo je u Sloveniji 40.300 invalida, udovica i vojne siročadi i ostalih žrtava fašističkog terora koji su primali državnu potporu.

U godini 1945 izvršena je preko Slovenije repatrijacija 180.000 Jugoslovena, što je iziskivalo od naše vojske, našeg ministarstva za socijalnu politiku i ostalih organa umešnu organizaciju i znatne napore.

Pripreme izvršene za vreme narodnooslobodilačke borbe u pogledu organizacije naše unutrašnje uprave, iskustva u izgradnji naše vlasti na oslobođenoj teritoriji i iskustva kojim smo se koristili posle oslobođenja Beograda, omogućile su nam da smo u godini 1945 bili u stanju da izvedemo upravnu podelu Slovenije, uspostavimo sve okružne, sreske i mesne narodno-

oslobodilačke odbore. Slovenija je u toj godini imala četiri okruga, 29 srezova i 1.550 mesta i još upravnu jedinicu Ljubljano — grad u rangu okruga. Izvršena je i organizacija oteka za unutrašnje poslove pri svim tim odborima koji su, povezani sa ministarstvom unutrašnjih poslova, organizovana je milicija itd.

Dok smo u drugim granama javne uprave i naše privrede uspeli da razbijemo stari aparat i da oslonimo naš rad na nove organizacione principe, ne može se isto tvrditi i za organizaciju naše finansijske službe. Zbog postojećeg sistema razrezivanja i ubiranja poreza, računovodstva itd., koji se uglavnom oslanja još na staro jugoslovensko zakonodavstvo i staru praksu, nije bilo moguće da reorganizujemo ovaj sektor javne uprave dok se ne izvrše potrebne promene i postave novi organizacioni principi u opsegu čitave države. Borba protiv crne berze i špekulacije kao i postupak za utvrđivanje ratne dobiti dali su u godini 1945 sledeće rezultate: u postupku je bilo 2317 slučajeva špekulacije, kod kojih je dobit utvrđena u iznosu od 112 miliona.

Ako povučemo glavni zaključak iz prošlog polugodišta, koji je u budžetskom pogledu označavao provizorium juli—decembar, vidimo da je to bio period u kome smo tek isprobali naše najosnovnije potrebe a nismo još pristupili politici prihoda, što sačinjava kao što se razume samo po sebi, osnovu pravog budžeta. U tom periodu utrošili smo 797,000.000 dinara. Dotacija od saveznog Ministarstva finansija je iznosila dinara 496,000.000, prilikom zamene bilo je obračunato 104,000.000 za okupatorske valute, dok je Slovenija sama sakupila prihoda u visini 197,000.000.

Na osnovu direktiva naše Savezne vlade, njenog Ministarstva finansija kao i Privrednog saveta stavljeni smo u godini 1946 pred sasvim novi zadatak, zadatak koji smo i sami, kako na osnovu naših iskustava tako i na osnovu jasnog pregleda naše situacije, primili i razumeli kao pravilan. Trebalo je preći od tzv. politike izdataka na politiku prihoda. Naša vlada, naš upravni aparat kao i sav svesni slovenački narod primio je odluku našeg saveznog Ministra finansija — da treba ne samo konsolidovati vrednost našeg novca, nego ga i podići — sa svim razumevanjem i pozdravio je. Narod je razumeo da pokriće naših potreba iz vlastitih sretstava znači ujedno i našu državnu političku i privrednu snagu, konsolidaciju i najsolidniju osnovu našeg brzog i dobrog razvoja. U početku je bila tendencija da će samim faktom oslobođenja biti omogućena obnova u celini, u svim granama našeg javnog života. Međutim, kad su počeli

naši ljudi ocenjevati naš domači državni položaj, pre svega privredni, i uporedivati ga sa položajem u drugim državama, počeli su da uvidaju pravilnost naše finansijske i privredne politike. Očuvati vrednost našeg novca, ne povećavati količinu novca u opticaju, starati se za što bržu cirkulaciju novca, podpirati čekovni i beznovčani promet, davati prednost onim privrednim granama koje su od životnog značaja za naš dalji razvoj, sačuvati i produbiti pravilan odnos prema našoj Jugoslovenskoj armiji, sve ove stvari nisu realizovane samo na papiru nego i u praksi i došle su do izražaja baš kod izrade našeg budžeta, koji smo izradili za godinu 1946, u obimu predviđenom shemom našeg saveznog Ministarstva finansija. Sve dotle dok nisu našem federalnom aparatu i našim narodnim odborima bile jasne gore spomenute smernice naše državne, finansijske i privredne politike, izgledao je i prvi projekat našeg proračuna Narodne Republike Slovenije prilično drukčiji nego dosadašnji. Kada su naša ministarstva i naši narodni odbori predložili prvi nacrt budžeta, iznosili su naši predviđeni izdaci 3.800.000.000 dinara dok prihodi nisu dostigli niti jednu milijardu. Ovo je karakteristično za prvobitni mentalitet na osnovu kojeg se htelo što više obnoviti, što više novoga učiti, realizovati zadatke koji su ostvarljivi tek u budućnosti, dok se nije ni mislilo uopšte na to otkuda crpiti sredstva, kakva je porezna moć našeg naroda itd. Stoga je bio prvi projekat izraden samo sa gledišta naših potreba i velikih planova, a ne sa gledišta naših mogućnosti.

Naš današnji budžet Narodne Republike Slovenije za godinu 1946 predviđa 1.262.000.000 izdataka prema 1.458.000.000 prihoda. Slika se dakle u osnovi razlikuje od predašnje i naš budžet ne samo da je uravnotežen i za više nego dve trećine manji od prvobitnog projekta, nego je čak aktivan. Ako naše savezno Ministarstvo finansija odnosno naša Skupština uzme u obzir naš predlog povišenja budžeta za 286.000.000 na izdatke, u isto vreme za 286.000.000 novih prihoda, onda naša Vlada može tvrditi da je proračun Narodne Republike Slovenije sa 1.549.000.000 izdataka, prema 1.745.000.000 prihoda realan, što znači da u godini 1946 Slovenija neće utrošiti preko milijardu i po dinara i da će sakupiti 1.700.000.000 dinara. Uprkos ovog predloga za povećanje, naš budžet za 1946 godinu ostaje za 40.000.000 dinara manji od prošlogodišnjeg budžeta.

Najpre ukratko što se tiče prihoda. Ako smo već usvojili osnovnu liniju naše finansijske i privredne politike, dakle potrebu pokrića iz vlastitih sretstava, onda je svaka narodna republika bila obavezna da detaljno prouči poresku snagu svoga stanovni-

štva i utvrdi sve moguće izvore državnih prihoda. Ako smo, s druge strane, uzeli kao princip pokrića samo najhitnijih potreba u budžetu, onda je svaka narodna republika bila obavezna smanjiti svoje izdatke na minimum i to bez obzira na visinu njenih prihoda. Na osnovu ova dva principa Narodna Republika Slovenija faktično je pokazala višak u budžetskom predlogu. Razume se da je taj višak u prvom redu rezultat našeg opšteg ekonomskog stanja i činjenice da je Slovenija u odnosu na mnoge ostale republike srazmerno manje stradala u ratu. Kod pregleda prvog budžetskog predloga naših ministarstava i odbora uočili smo već spomenutu pogrešku, da se prihodi de fakto nisu proučavali nego da se za osnovu prihoda uzeo nepotpuni statistički pregled iz stare Jugoslavije. Posle detaljnog proučavanja poreske snage našeg naroda i drugih izvora državnih prihoda, koje je izvršila naša komisija za privredni plan zajedno sa ministarstvom finansija, došli smo do zaključka da su bili prihodi u prvom našem predlogu postavljeni suviše prenisko. Ovo možemo danas utvrditi sasvim sigurno, pošto se kod ubiranja poreza već pokazuje efekat koji je predviđen prema našem sadašnjem budžetskom predlogu. Porez od prihoda prema ovom predlogu iznosi 370 miliona, službenički porez 172 miliona, neimenovani prihodi 5 miliona. Pored toga, prihode u našem budžetu sačinjava i prirez saveznih poreza i taksa u iznosu od 44 miliona, dakle, zajedno 221 milion. Pod uslovom dobre organizacije, a pre svega pod uslovom savesnog poslovanja narodnih odbora i poreskih komisija, Narodna Republika Slovenija biće sposobna da ubere predviđene prihode. U mesecu januaru, na primer, ubrali smo 132 miliona dinara poreza, od toga 60% federalnih. Razume se da su porezi za čitavu državu jednaki i da zbog toga Slovenija neće postići predviđeni višak pomoću većeg razrezivanja poreza. Isto tako kod odmeravanja čistog katastarskog prinosa, naš seljak neće biti više opterećen nego što je bio pre rata. Srazmerno će plaćati isto toliko, u mnogim slučajevima čak i manje. Pošto nisu dozvoljeni poreski dodaci preko 100%, porez na prihode pogodiće seljake svuda podjednako i srazmerno. U bivšoj Jugoslaviji dodaci na zemljarinu i druge neposredne poreze dostigli su 700%, pa čak i više po sto. Jedina ne sasvim jasna postavka u prihodima je porez na prihode državnih preduzeća, koji se utvrđuje prema utvrdenom bilansnom čistom dobitku. U tom pogledu biće potreban u svim ovim preduzećima pravilan odnos upravnika prema fiskusu, kao što će biti zadatak naših kontrolnih ustanova, pre

svoga Revizionog zavoda, da naši bilanci stvarno predstavljaju privrednu situaciju u preduzećima.

Sada o izdacima. Treba podvući da smo morali duže vremena intenzivno raditi na tome da uskladimo naše potrebe sa predviđenom visinom budžetskih izdataka. Morali smo doslovno proceniti za svakog čoveka uposlenog u našem aparatu da li je potreban ili nije, da li bi se njegov rad mogao da prebaci na nekog drugog, morali smo kod materijalnih izdataka voditi računa o svakom dinaru ponaosob, da li je potreban ili nije. Ponovne konferencije sa našim ministrima i našim narodnim odborima dale su pozitivne rezultate. Bili smo prinudeni da pristupimo radikalnoj reorganizaciji naše javne uprave. Danas, posle dva meseca, vidimo da ova reorganizacija ni u čemu nije ukočila naš razvoj, nego da su se ukazale i mogućnosti većih uspeha, kako u poslovanju naše javne uprave, tako i privrednoj delatnosti Narodne Republike Slovenije. Pre svega smo počeli sa smanjivanjem upravnog aparata. Pokazalo se prvobitno da su naša ministarstva kao i naši narodni odbori u početku hteli da u Sloveniji uposle mnogo više činovništva nego u bivšoj Jugoslaviji. Prvobitni nekontrolisani predlog dostigao je čak cifru od 35.000 činovnika. Danas mi imamo u javnoj upravi naše Narodne Republike 14.700 činovnika (među kojima 6.757 iz resora prosvete i 2.714 iz resora zdravlja). Naši okružni odbori upošljavaju do 60 činovnika, sreski do 40, mesni 1 do 2.

Druga mera koja će uveliko pojednostiti poslovanje javne uprave jeste prenos sve privredne delatnosti iz sektora javne uprave na državna preduzeća i na državne privredne ustanove koje imaju svoje vlastite budžete. Na ovaj način naša ministarstva i naši odbori ostali su na privrednom sektoru samo još direktivni i kontrolni organi, dok se sama realizacija prenela na preduzeća i ustanove.

Tako, na primer, iznosi budžet našeg ministarstva građevina samo 6 miliona dinara, pošto su državno građevinsko preduzeće »Gradis« kao i već gore spomenute tehničke baze preuzele većinu poslova koje je prije obavljalo samo ministarstvo. Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva ima u proračunu svega 19 miliona dinara, pošto su pojedina državna ogledna dobra, traktorske stanice itd. preuzela od njega određene poslove i pošto je državno preduzeće »Les« preuzelo pored eksploatacije šuma i samo čuvanje šuma u svoju režiju. Isto tako stoji s industrijom i trgovinom. Uprave industriskih preduzeća, koje se sada organizuju prema pojedinim industriskim granama, preuzele su već mnoge poslove samog ministarstva, isto kao

što je i Uprava trgovačkih državnih preduzeća preuzela poslove koje je pre obavljalo ministarstvo na račun budžeta. U Sloveniji je taj prenos uglavnom već izvršen i državna preduzeća, kao i njihove uprave, pokazali su već *raison d'être* i finansijsku mogućnost svoga postojanja.

Isto onako kao što je Narodna Republika Slovenija poduprla nužnu potrebnu centralizaciju finansijskih sretstava u svedržavnom obimu, izvodi ovu centralizaciju i u federalnom obimu time što navezuje komunalne novčane zavode na Centralni slovenski novčani zavod, što omogućava vladi i narodnim odborima, kao i državnim preduzećima republikanskog značaja, njihovo poslovanje. Postignuti su i uspesi u bržoj cirkulaciji novca i organizaciju sitnog prometa. Kod sastavljanja našeg budžeta rukovodili smo se načelom, da treba Narodnu Republiku Sloveniju u celini i još napose u pogledu privredne organizacije uključiti u naš opšti državni radni plan, u pripreme za izradu privrednog plana, kao nužno potrebne osnove za našu opštu, kao i privrednu politiku. Princip prioriteta teške industrije, rudarstva, prometa, ukratko osnovnih privrednih grana usvojila je Narodna Republika Slovenija u celini. Radi nužno potrebne i korisne centralizacije najvažnijih privrednih grana, razmera u budžetu između resora u pojedinim narodnim republikama razumljivo je drukčija, kao što pokazuje ovu razmeru budžet Savezne vlade.

U Sloveniji ima 65% seljačkog stanovništva. Slovenački seljak u partizanskim predelima mnogo je žrtvovao za vreme narodnooslobodilačke borbe. Pored doprinosa u krvi i opskrbe ishranom partizanske vojske, mnogo je patio od okupatora usled razaranja domova. Danas je položaj seljačkog stanovništva u Sloveniji ovakav: ne zapaža se pomanjkanje ishrane, naprotiv, još uvek vlada nestašica industriskih proizvoda, pre svega tekstila i obuće, i to uglavnom zbog pomanjkanja novca. U nekim krajevima imamo čak ozbiljnu pojavu pomanjkanja gotovog novca i to pre svega u onim predelima gde su se vratili seljaci koje su Nemci bili iselili i gde su, vrativši se, našli potpuno opljačkane domove. Izvođenje agrarne reforme, kolonizacija i organizacija produktivnog nabavljачkog i potrošačkog zadrugarstva to je sadašnja politika u odnosu prema širokim seljačkim masama. Agrarna reforma završiće se ovih dana, i među naše slovenačke seljake biće podeljeno preko 40.000 hektara obradive zemlje. Približno 5% ove zemlje ostaće u državnim rukama.

Zemlja je obrađena gotovo sva, izuzev malih predela na napuštenoj zemlji u Kočevju, a koji će biti upotrebljeni za stočarske stanice i za dobivanje sena. Obradena zemlja iznosi 306.750 hektara. Od toga 40% pšenice, raži i ječma, 20% krompira, 14% kukuruza, ostalo otpada na industrijske biljke i druge kulture.

Narodna Republika Slovenija kolonizirala je u Vojvodini 643 seljačke porodice. Unutrašnjom je kolonizacijom naseljeno, odnosno preseljeno 800 seljačkih porodica. Vrlo pozitivna pojava u Sloveniji su prve produktivne zadruge, čiji broj iznosi sada oko 15. Zajednička obrada zemlje, zajedničko vodstvo zadržnog imanja i zajednička prodaja produkata pobudila je veliko interesovanje ostalih, pre svega manjih seljaka, i izgleda da se produktivnom zadrugarstvu pružaju lepe perspektive za razvoj. Najveća od sada postojećih produktivnih zadruga računa na osnovu realne kalkulacije u ovoj godini na 3 miliona čistoga dobitka.

U pogledu opskrbe u ovoj godini počela je bolje da uspeva politika sakupljanja vlastitih sretstava. Komisije za otkup, koje su osnovane u svim srezovima, sakupljaju sa većim uspehom određene količine masti, pšenice, krompira itd. Na osnovu uspeha ovih komisija za otkup, Slovenija će biti sposobna da u većoj meri zadovolji potrebe ostalih narodnih republika u pogledu semenskog krompira. Vlada Narodne Republike Slovenije u saglasnosti sa saveznim Ministarstvom trgovine i snabdevanja namerava da izmeni sadašnju praksu u pogledu prodaje i otkupa višaka seljačkih proizvoda. Pokazalo se naime da je na osnovu naših uredaba, s jedne strane, dovoljan otkup manjih količina masti, mesa i drugih racioniranih namirnica, dok s druge strane, seljak opet na osnovu drugih uredaba ne sme ovo da prodaje. Mnšljenja smo da je pravilno da se puste svi vjškovi u slobodnu prodaju, da se rigorozno ustraje na predavanju određenih kontingenata, a pomoću zadrugarstva i državnih magacina da se regulišu cene namirnica koje su u slobodnoj prodaji. — Napominjemo da je Slovenija u godini 1946 proizvodila 54.000 kubnih metara drveta.

Nabavljačko-potrošačko zadrugarstvo postiglo je u ovoj godini znatan napredak. Dosadašnja praksa pokazala je da je udruživanje zadruga u poslovne saveze celishodno samo do okružnog obima. Udruživanje zadruga u federalne zadrugne centrale u praksi bi značilo odstupanje od zadržnog principa. Iz tog razloga imamo u Sloveniji organizirane okružne poslovne centrale, dok će federalna zadržna centrala fungirati samo kao

revizionna centrala. Organizacija poslovnih okružnih centrala omogućava distribuciju namirnica i opskrbe uopšte, fungira kao grosista za one industrijske artikle koje može fabrika da direktno šalje ovim okružnim centralama i pomoću mreže nabavljačkih i potrošačkih zadruga de fakto postaje najjači aparat našeg ministarstva trgovine, pomoću koga će se snabdevati narodne mase. Što se tiče kreditiranja zadružnog sektora biće potrebni izvesni ugovori sa centralom Agrarne banke, pošto je dosadašnja praksa pokazala da je postupak suviše komplikovan i da više puta otežava — naročito u sezoni — potrebnu ekspeditivnost poslovanja. Isto tako treba hitno rešiti pitanje malih kredita, jer inače seljak sve do letine nije u mogućnosti da kupuje industrijske proizvode.

Na osnovu iskustva u godini 1945 sa trgovačkim preduzećima i na osnovu razgovora sa Ministarstvom trgovine i snabdevanja Savezne vlade dobila je organizacija trgovačkih preduzeća u ovoj godini u Sloveniji solidniju osnovu. Izvršena je revizija dosadašnjih društava i na osnovu iskazanih potreba imamo sada u Sloveniji 8 trgovačkih preduzeća, koja nastupaju kao grosisti u federalnom obimu i koja vrše trgovačko poslovanje sa ostalim narodnim republikama. Ova preduzeća uključuju promet sa gorivom, hartijom, voćem, vinom, tekstilom i kožom, gvoždem i građevinskim materijalom. Većina ovih društava postoji u obliku deoničkih društava sa pretežnom većinom državnog kapitala.

Vlada Narodne Republike Slovenije ukinula je ministarstvo za lokalni saobraćaj i prenela prometno rukovodstveno poslovanje na ministarstvo unutrašnjih poslova, a ostale poslove na specijalno republikansko državno preduzeće. Time je rasterećen državni budžet.

Karakteristično je kod budžeta Narodne Republike Slovenije da najveće postavke predstavljaju sektori prosvete i narodnog zdravlja. Proračun prosvete, uzevši u obzir i dodatni predlog, iznosi nešto preko 300 miliona, dok proračun zdravlja iznosi 223 miliona. Ne samo da je situacija Slovenije već u bivšoj Jugoslaviji diktirala potrebu da se očuva barem približno isto stanje u sektoru prosvete i zdravlja, nego je još u većoj meri zahtevao prosvetni i zdravstveni rad u toku narodnooslobodilačke borbe i sadašnji politički položaj Slovenije da se posveti pažnja ovim sektorima. Smanjenje budžeta našem ministarstvu prosvete značilo bi de fakto demontažu naše prosvete, isto tako kao što bi smanjenje budžeta za narodno zdravlje značilo de fakto demontažu organizacije sanitetske službe u

Sloveniji. Jedno i drugo išlo bi na štetu čitave države. Slovenija ima danas svih vrsta škola tj. narodnih, učiteljskih, gimnazija, privrednih i glazbenih 959, tj. 15 manje od god. 1940. Bolnica, zdravstvenih domova, stanica i centara ima 68, tj. nešto manje od 1940 g. ali bolnice imaju 700 postelja više no pre rata.

Treba još spomenuti da je iskustvo prošlog polugodišta pokazalo da se putem revizije naše upravne podela i istovremenim poboljšanjem funkcionisanja naših narodnih odbora može ujedno postići i pojeftinjavanje državnog aparata. Iz tog razloga mi smo dva sreza udružili u jedan, tako da imamo sada svega 28 srezova, dok je naše Odeljenje za izgradnju narodne vlasti pripremlilo predlog za smanjenje broja mesnih upravnih jedinica od 1.550 na 600. Time bi mesne jedinice obuhvatale do 1.500 ljudi. Takav opseg omogućava u celini potrebnu aktivizaciju stanovništva.

Posebnu postavku u privredi Narodne Republike Slovenije pretstavlja turizam. Na osnovu već izvršenih priprema i već odobrenog dvadesetmilionskog specijalnog kredita biće Narodnoj Republici Sloveniji omogućeno da u ovoj sezoni uspostavi turistički promet, i to preko turističkih preduzeća koja su u državnim rukama, sa približno 3.000 postelja i preko privatnih preduzeća sa približno 1.500 postelja. Naša vlada predložila je u određenom roku Privrednom savetu kreditni plan za sredstva iz Fonda za obnovu, kao i plan za optacaje kredita, koji je predložen saveznom Ministarstvu finansija. Prema zaključku Savezne vlade Narodna Republika Slovenija dobila je od Privrednog saveta 120 miliona malog građevinskog kredita. Svi krediti koji će se iz Fonda za obnovu upotrebljavati na teritoriji Slovenije, kako u industriji tako i u prometu i građevinama, iznose otprilike polovinu našeg budžeta. Iz tog razloga Narodnoj Republici Sloveniji zagarantovana je za godinu 1946 dosta opsežna privredna delatnost.

Na kraju još nešto o predlogu za povišenje izdataka za sumu od 268 miliona i istovremeno povišenje prihoda u jednakom iznosu. Posle sastavljenog budžeta moralo je, naime, predsedništvo naše vlade obrazovati više institucija i ureda, neke prema uputstvima Savezne vlade i Privrednog saveta ojačati, što pre nije bilo predviđeno. Radi se o Revizionom zavodu, o Računsko-kontrolnoj komisiji, o Odeljenju za upravu narodne imovine, o Statističkom uredu i o Uredu za cene. Nadalje obrazovano je kod nas novo ministarstvo rada, dok je kontrolna komisija postala samostalan organ u okviru Narodne Republike Slovenije. (Kod toga napominjemo da ministarstvo za lokalni saobraćaj i

ministarstvo za šume nisu uslječeni u predlog budžeta za godinu 1946.) Iskustvo iz prošla dva meseca ove godine pokazalo nam je da treba hitno povisiti budžet ministarstva prosvete za 44 miliona i ministarstva poljoprivrede za 4 miliona 270 hiljada. Pošto smo tek sada preuzeli od vojske organizaciju službe reparacijacije, prinudeni smo i za ovu službu predložiti novu budžetsku postavku. Glavna potreba za povišenje ukazala se kod narodnih odbora. Posle detaljnog proučavanja pokazalo se da je i za njihovo funkcionisanje potrebno povišenje od 165 miliona. Kod toga napominjemo da smo kod sastavljanja budžetskog predloga smanjivali budžete narodnih odbora na račun naših ministarstava, pošto smo po svaku cenu hteli da ostanemo u okviru 1 milijarde 263 miliona. Pošto smo istovremeno predvideli isto toliko prihoda i to na službeničkom porezu još 70 miliona, na zaostalim porezima još 60 miliona i na приходima iz narodne imovine 115 miliona, neće biti tim povišenjem ni u kom slučaju taknut naš ukupni državni proračun niti će biti uvedeni novi porezi. Kao novi porez predlažemo samo trošarnu na alkohol, prosečno 2 dinara na litar, koja kod nas još nije uvedena i koja bi nam donosila 40 miliona dinara, čime bi u celini postigli visinu predloženog povišenja našeg budžeta. I u tom slučaju budžet Narodne Republike Slovenije iskazaće višak kao i pre.

Ako u celini pogledamo političku i ekonomsku situaciju u Sloveniji, treba da konstatujemo da su bili, uprkos svim poteškoćama kako u prošloj tako i u ovoj godini, postignuti uspesi, i to pre svega u organizaciji naše javne uprave i poljoprivrede. Uspesi su bili postignuti zbog konsolidacije političkih prilika. Isto tako kao što je naš narod u velikoj meri i požrtvovano podupirao narodnooslobodilačku borbu, tako je i odmah posle oslobođenja sa velikim elanom pristupio obnovi naše države i tako i sada prima i podupire ekonomske i političke mere. Narodne mase vide u organima naših vlasti pre svega u Saveznoj i federalnoj vladi istinsku pomoć i brigu za njihove osnovne probleme.

Predloženi je državni budžet dokaz našeg pravilnog shvatanja federativnog uređenja države. Budžet i obrazloženje koje je dao ministar finansija Savezne vlade drug Sreten Žujović jeste dokaz da naša Savezna vlada kao i vlade pojedinih republika u celini pravilno shvataju izgradnju naše federacije u praksi iako su proračuni pojedinih narodnih republika, u odnosu na izdatke i prihode, različiti, pa i uprkos tome treba konstatovati činjenicu da su svi izgrađeni po istim principima političkog i ekonomskog jačanja naše zajedničke države.

Očekivani prihodi našeg proračuna biće u celini ostvareni zbog toga što ne predstavljaju samo matematički izračunate mogućnosti Republike Slovenije, nego su istovremeno i izraz volje narodnih masa da ih ostvare. Narod razume da su svi privredni propisi sastavni deo izgradnje boljeg života najširih narodnih masa. Reakciji su potpuno propali planovi da iz posleratnih poteškoća kuje politički kapital za sebe. Možemo danas da kažemo da osnovne narodne mase radnika, seljaka i radne inteligencije potpuno shvataju sve mere narodnih vlasti koje su ili koje će biti potrebne da dobijemo bitku i na privrednom polju, u smislu reči i direktiva koje je dao maršal Tito u novogodišnjoj poslanici.

Briga za radničku klasu, politika ishrane s jedne strane, kao i agrarna reforma i briga za podizanje našeg sela s druge strane, to su sve mere koje pokazuju našim radnicima i seljacima već jake crte njihovog budućeg blagostanja. Zbog toga oni već danas pokazuju udarničkim radom svoju spremnost i na budući rad i žrtve.

Jedinstvena i jaka Jugoslavija predstavlja za Sloveniju jezgro vanjske i unutarnje politike. Svest da je samo u Jugoslaviji moguće rešenje svih pitanja koja interesuju slovenački narod, svest da je bilo samo u ujedinjenju snaga svih naroda Jugoslavije moguće osloboditi sve naše krajeve, uključujući i Trst, Julijsku Krajinu i Istru duboko je usađena u slovenačkom narodu.

Predloženi proračun je nov dokaz snaga naše Jugoslavije, nov dokaz da federacija u našoj Republici znači stvarnu ravnopravnost svih naroda i pomoć svakom narodu ponaosob, bez mogućnosti prevlasti jednog ili drugog. Na taj način ćemo faktički učvrstiti Jugoslaviju u kojoj će svaki davati doprinos po svojim snagama, a istovremeno i dobivati pomoć za svoje najnužnije potrebe.

U vremenu kada se rešava pitanje naših zapadnih granica, kada mi Slovenci ponovo osećamo na zapadu i na severu pritisak imperijalističkih snaga i novi pokušaj zadržavanja nesrećnog stanja stvorenog posle prvog svetskog rata, u vremenu kada se ponovo proliva slovenačka antifašistička krv po ulicama Trsta, mi Slovenci osećamo naročitu važnost jake, jedinstvene i bratske Jugoslavije.

Uveren sam da izražavam volju čitavog slovenačkog naroda kad se zahvaljujem za rad i odlučan stav Savezne vlade, a naročito njenog predsednika maršala Tita i potpredsednika Kardelja u vezi sa priključenjem Juliske Krajine, Trsta i Istre Jugoslaviji. (Aplauz).

Najveći izdatak po proračunu budžeta pretstavlja izdatak za našu vojsku. Čini mi se da je potrebno ovu činjenicu naročito naglasiti i izraziti našu saglasnost i zadovoljstvo s tim. To nije samo znak zahvalnosti našoj vojsci, nego i ponovna potvrda odlučnosti svih naših naroda da branimo plodove naše teške borbe.

Uveren sam da će slovenački narod sa svim snagama podupreti našu opštu politiku, koju je izneo drug Kardelj u svome ekspozeu, kao i našu finansisku i privrednu politiku, kako je izneo drug ministar Žujović u obrazloženju budžeta, i da će zato sav slovenački narod ovaj budžet usvojiti za koji ja glasam kao i za predloženi Finansijski zakon. (Aplauz.)

Претседавајући: Има реч народни посланик Родољуб Чолаковић. (Аплауз.)

Родољуб Чолаковић (НР Босна и Херцеговина): Другови и другарице народни посланици, сва настојања наше државне политике иду за тим да се учврсти и ојача политички и економски наш демократски поредак, као онај друштвени оквир у коме трудбеници наше земље треба да развију друштвене продуктивне снаге, да на тај начин осигурају своје материјално благостање и свој културни развитак, да тако осјете не само политичке него и материјалне благодети нашег демократског преображаја и да у нашој земљи створе потребне услове за даљи развитак. Посматран у тој свјетлости, наш буџет претставља несумњиво један велики допринос. Он говори о срећености и консолидацији наше државе, али он се истовремено показује као моћна полуга за даљи развитак наше земље. С друге стране, он дјелује охрабрујући на све патриоте наше отаџбине. Први пут послије ослобођења наши народи добијају у буџету бар приближно изражену слику економског стања наше земље, а исто тако виде са каквим средствима располажу за изградњу свог властитог живота. Нема сумње да су наше потребе огромне и да су наша средства скромна, али кад помислимо да смо колико јуче завршили рат, и то најстрашнији рат који је запамтила наша земља, рат који је прогутао огромне материјалне и људске жртве, проузроковао невиђено пустошење, изазвао дубоки поремећај у привредном животу, оставио за собом прави валутарни хаос, онда можемо бити с правом задовољни оним што смо за ову годину дана урадили. То је велика добијена битка наше младе државе. Наши непријатељи очекивали су да ћемо се ми на нашем тешком

послу обнове сломити; они су говорили да смо ми умјели ратовати, али да нећемо моћи без њих, јучерашњих утњетача и експлоататора, кренути напријед у области обнове и изградње наше земље. Они су нас у нашем раду својски ометали, настојећи да праве збрку тамо гдје смо ми уносили ред и организованост, да сију малодушност и панику и да тако смање радни полет народних маса, да саботирају мјере наше народне власти, да краду и уништавају народно добро. Иако су нам прилично напакостили, ипак смо ми побиједили и на том фронту, који је за многе од нас био ново оружје којим досад нијесмо баратали.

Побиједили смо зато што су наши трудбеници имали неограничено повјерење у своју народну власт, што су у раду на обнови испољили исти онај патриотски самопријегор који су испољили и у ослободилачком рату, — онда свјесни да се за себе боре, а сада свјесни да за себе раде и стварају. Побиједили смо зато што је за кормило нашег државног брода исто оно руководство на челу с маршалом Титом, које нам је осигурало побједу у рату, а сад, својом чврстом и мудро политиком, осигурава побједу на фронту обнове. (Аплауз.)

У предложеном државном буџету ја видим и резултат те побједи и средство да се крене даље у учвршћивању наше државе, у обнови и изградњи наше земље, и то да се крене сигурније и брже, без тапкања у мјесту, са више плана, система и јасности циља, јер сад можемо да се користимо свим нашим стеченим искуством и да се поучимо из властитих погрјешака.

Прије него што пређем на проблем Босне и Херцеговине, хтио бих да се задржим само на једном дијелу Општег буџета Савезне владе. То је буџет за нашу Армију. За њу је предвиђена за наше прилике импозантна сума од 10 и по милијарди. Ја поздрављам нарочито овај предлог Савезне владе, јер сматрам да је потребно што хитније модернизовати нашу народну војску у сваком погледу. Ми хоћемо да наша славна Армија буде најбоље наоружана. (Живо одобравање и аплауз.) Ми се поносимо тиме што смо се голоруки умјели наоружати и што смо без фабрика оружја и муниције знали водити рат и побиједити. Ми добро знамо како је то скупо плаћено крвљу наших другова, и ми не желимо да икада више будемо доведени у такав положај. (Бурно одобравање и аплауз.) Хоћемо да будемо спремни за сваки случај; наше оружје неће никада угрозити слободу

и независност ниједног народа; оно ће служити одбрани наше слободе и, ако хоћете, мира и слободе читавога свијета. Времена у којима живимо бурна су; до капија вјечитог мира још је, на жалост, прилично далеко. Већ се чују гласови потстрекача на нови рат, звецкају оружјем они који се боје буђења демократских снага у свим земљама. То значи, треба бити будан у овом неспокојном времену и треба бити спреман да се свака евентуалност дочека како треба. Никада нама не би било опроштено ако бисмо се сад, послје тешко извојеване побједе, успавали и поуздали само у наше право. Живимо у свијету у коме је још сила један од најважнијих, ако не најважнији аргуменат и дужност је наша да се бринемо како би нам и тај аргуменат био што убједљивији за оне који друге аргументе и не признају. (Бурно одобравање и аплауз.)

Дозволите ми да се сада дотакнем неколико проблема Босне и Херцеговине. Ми већ скоро годину дана радимо у миру. Услови у којима радимо нијесу лаки, јер је наша Република била сва, изузев 8 од 77 срезова, скоро четири године попрште покретног рата, који је пустио села и градове. О степену економске опустошености Босне и Херцеговине већ сам једном говорио са ове трибине и изнио бројке које само приближно одражавају тешке материјалне услове у које је она запала. Стога не желим да то сад понављам, али хоћу да нагласим да такво тешко стање није обесхрабрило народе Босне и Херцеговине; они нијесу за ову годину сједили скрштених руку крај својих згаришта, кукајући и чекајући помоћ, него су се латили посла: да раскрчују рушевине, да дижу куће, обнављају фабрике, поправљају мостове и жељезничке пруге, да засијавају своја поља итд. итд. Ради илустрације овога што рекох, допустите ми да наведем само неколико бројки. Од ослобођења поправљено је у Босни и Херцеговини 85% порушених жељезничких и 75% колеских мостова; обновљено је 60 индустријских предузећа, од 130 оштећених, и 24 рударска, од 36 оштећених; покренута је 31 парна пилана, тако да је данас у нашој шумској индустрији нашло запошљења 15.000 радника, према 2.500 колико их је било на дан ослобођења. У току рата уништено је у Босни и Херцеговини око 172.000 кућа за становање, око 210.000 господарских зграда, 1.183 школе и 498 јавних зграда. Од тога је поправљено и подигнуто, што у току рата, што од ослобођења наовамо 52.000 стамбених, 43.000 господарских, 188 јавних зграда и 395 школа. На многим згари-

штима већ се бијеле нови домови и почиње да се буди живот ондје гдје је до јуче била очајна пустош.

Све ово могло је бити урађено благодарећи финанси-ској помоћи Савезне владе, помоћи наше војске и радном полету народних маса, нарочито наше омладине и жена. Ако упоредимо суму новца утрошену на обнову и ефекат рада изражен у новцу, онда добијамо однос 1 : 4. То је био добровољан рад нашег народа који у све већој мјери постаје свјестан да радити за обнову значи радити за себе.

Наша влада посвећивала је велику бригу народном просвјетивању. Готово у свим крајевима у којима смо ратовали није остала читава ниједна основна школа. Данас у Босни и Херцеговини раде 633 основне школе са округло 105.000 ученика. Отворено је 16 учитељских течајева и 4 учитељске школе за школовање тако потребног учитељског кадра, у коме јако оскудијевамо. У средњим школама учи округло 14.500 ученика. Недавно смо отворили Вишу педагошку школу у Сарајеву за образовање средњошколског наставничког кадра.

У области народног здравља учињени су велики напори, и постигнути извјесни резултати, ма да они нијесу ни издалека задовољили потребе становништва Босне и Херцеговине. И ту је била права пустош. Досад је обновљено 6 окружних болница са 2.700 постеља и 11 среских болница са 900 постеља. Осим тога, у многим срезovima створена су прихватна одјељења са 5—10 постеља. Број јавних апотека повећао се од 55 на 71. Оштро осјећамо недостатак медицинског кадра, медицинских сестара и љекарских помоћника. У читавој Босни и Херцеговини ради свега 227 љекара, што је, с обзиром на потребе становништва, веома мало.

У Босни и Херцеговини рат је уништио много људских живота, довео на просјачки штап велики број људи, створио много ратне сирочади, ишчупао из корјена и избацио из колосјека на десетине хиљада породица. Све је то требало како тако збринути, требало је зацјељивати ране, помагати људима да стану опет на своје ноге. Што из својих сретстава, што из сретстава Савезне владе, наше министарство социјалне политике издало је око 500,000.000 динара помоћи партизанским породицама, ратној сирочади, породицама погинулих бораца итд. Отворене су 242 школске кухиње, у којима се храни око 40.000 школске дјеце, 9 обданишта и 47 дјечјих домована.

Тешко питање које је требало ријешити у току прошле године и данас било је за нас питање снабдијевања. Земљи економски крајње исцрпљеној ратом, погођеној незапамћеном сушом прошлога љета, пријетила је опасност глади. Није се радило о томе како да снабдијемо народ предметима широке потрошње, већ се радило о комаду хљеба, и за нас је био проблем да нам нико не умре од глади у току јесени и зиме. Благодарeћи помоћи коју добијамо од Унре и из Војводине, ту смо опасност углавном отклонили. Снабдијевање је било скромно, али се вршило и врши се редовно.

Што се тиче снабдијевања осталим животним намирницама, оно је углавном сведено само на оно што добијамо од Унре, јер наш сељак, и да га није погодила страховита суша која га је погодила, не би могао да побољша храну из својих властитих сретстава. Можда ће бити поремећаја у снабдијевању, које је досад ишло редовно, иако оскудно и веома скромно, ако се обустави или смањи она помоћ у храни коју Унра даје нашој земљи. Ако би се то догодило, сматрам да би нашој земљи била учињена грдна неправда, јер ако је ико заслужио, Југославија је заслужила да јој се помогне у њеним напорима за обнову земље.

За овај период од ослобођења до данас урађено је у нашој Републици, с обзиром на средства са којима се располагало, доста, али мало с обзиром на потребе народа; то је, такође, тек први корак да се ископамо из бијеле и немаштине, која је старог датума у Босни и Херцеговини, а коју је рат умногостручио. Али, могу смјело рећи да народи Босне и Херцеговине нијесу никада запамтили овакву бригу државне власти за њихове потребе, никада нијесу осјетили овакву помоћ какву су осјетили од ослобођења. Народ се на свом властитом искуству увјерио да је ово доиста његова држава, чији је врховни интерес благодатање и културни напредак широких народних маса.

Нема сумње да се за ову годину могло и више урадити да је било више плана у нашем раду. На примјер, много нашег рада отишло је прошле године на послове нећу рећи некорисне, али свакако на послове који нијесу од одлучне важности за наш даљи економски развитак. Нијесмо увијек довољно брзо уочавали шта за нас значи на вријеме свршити одређени посао који ће имати и свој одређени економски ефекат, како бисмо онда могли тај ефекат искористити за постизање што веће користи по читаву заједницу. Није свеједно обновити, рецимо, рудник ма гдје; важно је обновити

тачно онај рудник који ће нам данас давати што јевтинији угаљ, који ћемо моћи најлакше дотурити потрошачу. То је први недостатак у нашем раду у прошлој години.

Други наш недостатак јесте недовољна контрола и провјеравање рада свих државних органа и установа. Поред неукости и невјештине, учестале су грубе појаве бирократизма, самовоље, неуредности у пословању државном имовином, крађе и свјесна саботажа и штеточинство. Тек у посљедње вријеме ми смо се ту тргли и том проблему посветили више пажње. Надам се да ћемо уз помоћ контролне комисије, која је недавно образована и која је показала видне резултате у свом раду, искоријенити то зло које кочи наш правилни и брзи развитак.

Трећи недостатак у нашем раду је немање финансиске дисциплине, како се изразио јуче друг Жујовић. Приличан број наших милиона утрошен је друкчије него што смо желјели, а оправдање тог утрошка није увијек онако како то треба да буде у држави у којој се правилно газдује. Наш је динар скуп, и ми морамо настојати да у нашем државном газдинству ниједан динар не оде онамо куда ми не желимо, и да се за сваки утрошени динар тачно зна зашто је утрошен. Даље, били смо у извјесној мјери немарни у тражењу извора државних доходака, који су се могли наћи да се није полагало од једне тачне, али сувише опште поставке: да је народ осиромашео и да је ту тешко истјерати неке државне приходе. Али, када се на то прегло, видјело се да има извјесних извора из којих засад неће тећи потоком, али ће ипак да капље.

И, најзад, нијесмо били довољно будни према нашим непријатељима који су на економском фронту покушавали да омету сређивање наших прилика. Били смо доста лабави према црноберзијанцима и шпекулантима, који су рушили читав наш систем цијена, што у крајњој линији значи рушење нашег динара и ометање свих наших напора у привредној области. Тек у посљедње вријеме заузели смо према њима један чврст курс, настојећи да тиме не погодимо здраву приватну иницијативу.

Другови и другарице, пред вама је предлог буџета и за нашу Републику. Као што видите, расходи су 2.290.600.000 а приходи 830.968.000 динара. Вишак расхода над приходима је 1.459.632.000. Такав огроман дефицит одражава степен економске опустошености Босне и Херцеговине. Са средствима која стоје ове године на расположењу нашој влади

моћи ће се, радећи плански, водећи рачуна о сваком динару, мобилишући народне масе на добровољан рад за обнову земље, много урадити.

Руководеће начело наше владе у трошењу тих средстава јесте: што је могуће више утрошити непосредно продуктивно, не занемарујући при томе културне, здравствене и остале потребе народа.

У области пољопривреде, осим помоћи сељаку да засије што више и што интензивнијих култура, утрошићемо знатне суме за обнову државних пољопривредних добара, како би она што прије постала и расадници рационалних начина рада у пољопривреди и извори државних прихода. Прошле године имао је и наш сељак и држава лијеп приход од воћа. Ове године почећемо да у ту важну грану наше привреде уносимо више плана и организованости, како у подизању воћњака, у сађењу племенитих сорти воћа, тако и у погледу спремања воћа за трговину.

Ове године приступићемо са свом озбиљношћу проблему обнове сточарства у нашој Републици, које је у току рата код нас уништено за 75%, а има срезова гдје је проценат далеко већи, иде до 90%. Прошле године добили смо око 50.000 грла ситне и крупне стоке, већи дио из Србије, нешто од војске и из Бугарске. Ове године основаћемо двије велике ергеле за подизање босанског коња и двије велике фарме за подизање овчарства. Перспективе за развој ове привредне гране у Босни и Херцеговини веома су повољне.

У области индустрије, из компетенције наше Републике, разумије се, наша влада посвећује ове године нарочиту бригу подизању мјесне индустрије, ситних идустриских предузећа, која ће радити на бази мјесних сировина. Развитак такве индустрије, надам се, олакшаће снабдијевање становништва, а исто тако осигураће извјесне приходе мјесним властима.

Нарочито тежак проблем за нашу владу претставља ове године враћање избјеглица на њихова огњишта. Њих има око 120.000, што значи 5% становништва Босне и Херцеговине. Њих је бура рата истргла с корјеном из земље, они су избачени из колосјека. Није лак посао вратити на своја огњишта тих 25.000 породица. 90% од њих треба да се врати, такорећи, на голу ледину. Предузели смо да тај посао извршимо ове године, да тако ријешимо једно од најболнијих питања Босне и Херцеговине. Тиме ћемо ријешити важан социјални и економски проблем, укључићемо у процес

производње тај свијет који је до сада живио добрим дијелом од државне помоћи, омогућићемо му да опет заснује своју егзистенцију на основу властитог рада, отворићемо му перспективу за будућност, коју не може имати човјек који живи стално очекујући од некога помоћ.

Посебно питање, и то не само као питање наше Републике већ читаве Југославије, јесте питање планског и рационалног искоришћавања природних богатстава Босне и Херцеговине. Она су некада немилице пљачкана и од иностраних освајача и од домаћих властодржаца. Ту на првом мјесту мислим на рудно богатство Босне и Херцеговине. Нигдје у Југославији не постоје такви услови за развитак црне металургије као у нашој Републици. Ту је жељезна рудача, ту је угаљ. Оно што је радила у том погледу Аустрија и доцније Југославија била је чиста колонијална пљачка. Оно што нам је остало од предузећа и што смо обновили, то је старудија, чије одржавање много кошта, а која даје скупу продукцију. Нама је стало да добијемо што јевтиније производе црне металургије, јер се без тога не може замислити брз развитак наше земље.

Даље, ту су огромна лежишта боксита, ту су, и поред све пљачке, још богате босанске шуме, ту је огромна енергија наших ријека, која би дала не само јевтину електроенергију за наша индустријска предузећа, већ и енергију за наводњавање и исушивање херцеговачких поља, која се за неколико година могу претворити у праве златне руднике, благодарећи културама које ту могу успијевати, на првом мјесту одличан дуван.

Прије него што завршим своје излагање желио бих да се дотакнем проблема јавне безбједности у нашој Републици. Прије годину дана на територији Босне и Херцеговине налазио се приличан број четничко-усташких банди, било домаћих, било оних које су се пребациле из Србије и Хрватске приликом повлачења окупатора и остале у Босни због повољних услова за скривање у босанским шумама. Они су у извјесној мјери претстављали сметњу за сређивање наших прилика, за изградњу нашег апарата, за рјешавање свих оних задатака који су стајали пред нашом државном влашћу. У току ове године, благодарећи напорима Југословенске армије, органима јавне безбједности и самон народа, те су оружане усташко-четничке банде разбијене. Остале су мале групице злочинаца који су окрвавили своје руке и који сада, хајдукујући, спасавају своју главу. Данас они не претстав-

љају никакву опасност за јавну безбједност у Босни и Херцеговини.

У посљедње вријеме, прије неколико мјесеци открили су органи наше јавне безбедности такозвану крижарску организацију. То је заправо усташка организација која је промијенила компромитовану усташку фирму. Осим малих група на терену, откривене су такве организације и у неким градовима, Сарајеву, Зеници. Интересантно је то, у вези са оним што је говорио друг Бакарић, да су стварне и духовне вође тзв. крижара усташки настројени католички свештеници. Они, заједно са великосрпским и муслиманским реакционарима не претстављају никакву снагу у Босни и Херцеговини. Они немају никакву подршку у масама. То је, како их је оквалификовао друг Кардељ, агентура иностране реакције; они претстављају пету колону која сања о иностраној интервенцији и о повратку својих изгубљених позиција уз помоћ оружане интервенције освајача. Могу рећи да смо за ову годину успјели да наше политичке позиције ојачамо иако је реакција покушавала да искористи све тешкоће које нијесу биле мале у Босни и Херцеговини и да на практичном раду провјеримо оданост присталица Народног фронта и његову чврстину. У том погледу можемо бити сасвим задовољни.

На крају желим да вас увјерим, другови и другарице, да ће наша Република уложити све своје снаге за то да се наш предвиђени државни буџет оствари и да ће мобилисати широке народне масе за извршење планова Савезне и републиканске владе на свима пољима обнове и изградње наше земље.

Изјављујем да ћу гласати за предложени буџет и Финансиски закон. (Аплауз.)

Претседавајући: Има реч народни посланик Душан Чалић.

Душан Чалић (*Изборни срез Пакрац, НР Хрватска*): Другови и другарице, пред нама стоји предлог првог буџета наше нове домовине. Ја бих само неколико ријечи хтио да кажем поводом тога приједлога.

Прва основна ствар која извире из нашег буџета јесте да у њему провејавају оне основне тековине на којима почива наша нова отаџбина. Прва значајна ствар јесте да кроз наш буџет провејава једна од наших најважнијих тековина, а то је: равноправност наших народа, јединство и братство. Исто онако као што су се наши народи борили

једнодушно за своју слободу током народноослободилачке борбе, исто тако у периоду обнове очитује се кроз овај наш буџет да наши народи помажу једни друге. То се нарочито лијепо види на буџетима појединих наших федералних република и на помоћима појединим републикама из савезних прихода.

Ми можемо да утврдимо у овоме приједлогу буџета да федерална јединица Словенија има више прихода него расхода. Тиме де факто она помаже оне наше федералне јединице које су највише страдале у току овога рата, а то су специјално Босна и Херцеговина, затим Хрватска и остале јединице на чијим су се територијама водиле ратне операције у току овога рата.

Из овога се види да је отпало оно што је некада било једна од основних сметњи у животу старе Југославије: неравноправност и изабљивање, оно што је некада био принцип старих буџета: да се изабљивало поједине народе у интересу великосрпске реакције и да се онемогућавао развој појединих народа, као што је био случај специјално са Македонијом, са Хрватском итд.

Друга једна одлука приједлога буџета који се налази пред нама јесте да је ту дата широка иницијатива нашим нижим властима, тј. федералним јединицима и одборима, јер су непосредни порези остављени у њиховој компетенцији. Њима је дата могућност да оне саме настоје да што више уберу непосредних пореза, да ту покажу иницијативу, да ангажују масе, окружне и котарске одборе, који ће добивати извјестан дио од тих прихода и тако бити заинтересовани да што више допринесу у сабирању прихода за наш државни буџет. Неће се радити као за вријеме старе Југославије, да се спутава иницијатива маса, нижих власти, да се круто централише све у рукама врхова и тако онемогући помоћ народу. Зато народ није волио стару државу. Да ми данас немамо ово супротно правило не бисмо нашим буџетом никада могли изићи из рушевина, о којима смо мало-прије чули од друга Чолаковића, нити би могли да извршимо основни задатак: обнову наше земље.

Ако погледамо на те нове принципе на којима почива наш буџет, ми можемо, иако се налазимо у доста тешкој ситуацији, да будемо ведра чела и да имамо довољно наде да ћемо и овдје извојевати побједу.

Ја сам сагласан са приједлогом буџета и гласаћу за њега. (Буран аплауз у целој скупштинској дворани.)

Претседавајући Владимир Симић: Другови народни посланици, ако се слажете, ја ћу са вашим пристанком, иако нисмо завршили данашњи дневни ред, ову седницу закључити (Гласови: Слажемо се) и другу заказати за сутра, 23 о. м., у 16 часова, са истим дневним редом: наставак претреса у начелу предлога Општег државног буџета ФНРЈ са Финансиским законом за 1946 г.

(Седница је закључена у 23,35 часова.)

ЗАЈЕДНИЧКА СЕДНИЦА САВЕЗНОГ ВЕЋА I ВЕЋА НАРОДА

Четврта седница

(23 марта 1946 године)

Почетак рада у 16,30 часова

Претседavao претседник Већа народа **Josip Vidmar**.

Претседavajuћи: Visoki dome, drugovi i drugarice, otvaram четврту заједничку седницу II ванредног заседанја Народне скупштине FNRJ и molim друга секретара Ninka Petrovića да прочита записник треће седнице.

Секретар Ninko Petrović чита записник треће заједничке седнице.

Претседavajuћи: Чули сте записник. Има ли ко какву примедбу на прочитани записник? (Nema). Примедaba нема, записник се overava.

Прелазимо на дневни ред: продуženje претреса у начелу предлога Општег државног буџета и Финансиског закона за 1946 годину. Први на листи говорника је народни посланик Лазар Колишевски. (Aplauz).

Лазар Колишевски (Изборна околија Скопје I, НР Македонија): Другари и другарки народни преставители, од двете изнесени декларацији — една на министерот на финансите Жујовић и друга вчерашна на другарот Кардељ — доволно јасно се огледуе значението на сојузниот буџет за нашите народи. Исто така во буџетот влезе и доволно јасно се подцрта принципот на братството и равноправието на нашите народи.

Јас не би сакал да ги повторам думите на нашите предговорници и би се задржал само на некој карактерни особини во положението и развитието на Македонија во 1945 год.

Основна задача пред нашиот македонски народ непосредно след ослободуенето беше изградуење на нашиот управен апарат. Во тоа одношение, нашиот народ располагаше со малку или со никакво искуство. Останалите југословенски народи имаа некакво искуство во тоа одношение, но за сожаление нашиот народ го немаше.

Благодарејќи на помошта, која ни беше укажана од нашето централно раководство, во прво време од Националниот комитет, а после од Сојузната влада, ние успеваме да го организираме нашиот управен апарат и да го издигнеме на доволна висина, упркос на многу недостатоци. Несомнено, во тој млад апарат имаше и сериозни пропусти и грешки, но денеска тој е посposобен за да ги исполнуе задачите кои се поставуваат пред нашиот народ и пред нашата народна Влада.

Паралелно со изградуењето на државниот апарат пред нас се постави и прашањето на обнова. Тоа што беше специфично кај нас беше и недостигот на финасиските средства. На нас окупаторот не ни остави нити пребиена пара во нашите учреждениа. За тоа како прва задача пред нас се постави да оствариме финансиски средства за да можеме да го издржиме тој апарат и да започнеме со изградуењето и обновата. Ние бевме присилени да донесеме закон за еднократни данок. Тој закон е единствен во цела Југославија и со него ние удривме уште во почетакот по ратните печалбари, кои можеја да даваат за обновата на нашата земја. Ние си поставивме задача да преку тој закон оствариме една сума од една милиарда лева. Може да се каже, дека предвидениот план го исполнивме сто по сто. Ние собравме 850,000.000 лева, со која сума ние можевме да ги платиме работниците и целиот државен апарат.

Во периодот до јули 1945 г. ние не можевме да правиме буџетски прорачун. Исто така во тој период ние се боревме со доста мачнотии, на прво место во Македонија имавме окупациони финансов систем који идеше во разкорак со југословенскиот финансов систем и требеше да се бориме да го потиснеме болгарскиот финансов систем и да го воведеме југословенскиот финансов систем. За уцврстуенето на тоа положение многу припомогна и размената на парите, уредба за надниците и цените на најважните животни про-

дукти, мерките за борби против шпекулацијата. Се тоа се одрази на стварањето на основи за нашиот потамошен стопански развој. А тоа овозможи да се премине на поредовен финансиски живот, со стварањето на буџетски план. За седум месеци, од ноември 1944 г. до јули 1945 г., карактеристично е да предвидените планови не могле да се исполнат и, дејствително, нашиот апарат не беше во состојание да предвиди сите нужди. Ние не успеваме во првиот период да потрошиме ни 50% од предвидените суми.

Во другиот период од јули до декември 1945 г. положението се подобри и реализирањето на расходите предвидени за обновата на Македонија се поправи. Ако погледаме во резултатите кои се постигнати со средствата кои ни стоеја на расположение, можеме да констатираме, дека тие резултати се големи, и поред сите грешки и пропусти кои се начинени.

Јас би поцртал особено значајно кое кај нас во Македонија игра просветата на народот. Имајќи пред вид тоа, ние предвидевме во буџетот доста големи суми и јас можам да кажам дека нашата просвета оправда задачите кои пред неја беја поставени. Нашето министерство потроши динари 64,000.000, што преставуе 18% од расположивиот буџет на нашата влада.

За постигнатите успеси во тоа одношение јас ќе направам една паралела, земајќи за база 1937 г., кога имаше во Македонија најмногу ученици. Година 1937 имаше 95.335 ученици во основните школи, а во школската 1944/45 г. ние имавме 93.947 ученици. Од тоа произлиза, дека во 1944/45 имаше 2% помалко ученици, али треба да се има пред вид дека во таја година имавме 14% повеќе школи. Во школската 1945/46 г. имаме во основните школи 111.196 ученици во 1200 школи, што преставуе поголемиуење на бројот на учениците за 17% а на школите за 30%.

Со ослободуењето ние констатиравме дека укупниот број на квалификуваните учители — даскалите беше 450. Далеку од тоа дека тој број можеше да задоволи најосновните потреби на нашиот народ. За тоа ние во миналата година оспособивме преку курсеви — нижи и виши 1400 лави учители. Во бившата Југославија имаше во Македонија само една учителска школа и за тоа може да се разбере малкиот број на затечените учители.

Исто така ние имавме голем успех и со отворуењето на шиптарските и турските школи. За прв пат Шиптари и Турци

си имат свои сопствени школи. Денеска има 15.220 ученици шиптари со 206 учители и 6300 турски ученици со 118 учители.

И во средните школии забележивме успех. Ако земеме за база 1932 г., кога имаше 3360 ученици, во школската 1944/45 ние имавме околу 15.000 ученици, или четири пати повеќе. Додека пред рат имавме само 10 гимназии, денеска во Македонија има 24 гимназии, од кои 11 полни. Ние осекјаме голем недостиг на кадри. Кадрите со кои располагаеме едвам задоволуат 30% од нашите потреби. Осем гимназии ние отворивме и 11 нови стручни школи.

Во миналата година се обновиа 58 школски згради, а 248 села самоиницијативно ќе подигнат во 1946 г. школски згради. По себе се разбира дека народната влада ќе им укаже на тие села полна подкрепа. И школскиот инвентар беше многу упропастен, така да ние и во тоа одношение требе доста да учиниме. Во оваја година ние мислиме да направиме, поред останало, 5.000 школски клупи и 800 табли.

Јас не би можел да говорам за некои специјални политички моменти во Македонија затоа што ги нема. Најдобар доказ преставуат изборите кои покажаа участие на народот од 97%. Основно прашање кај нас во политичко одношение беше уцврстуенето на братството и единството на македонскиот народ со останалите национални групи во Македонија и останалите народи во Југославија. Јас можам да кажам дека во тоа одношение постигнавме најдобри резултати. Затоа јасно говорат односите на нашата влада према нашите мањини, а исто така и пропорционалното участие на мањините во народната власт, почев од селските одбори па до нашата влада и Собранието.

Во областа на народното здравје ние положивме големо внимание. Министерството на народното здравје од одобриениот буџет искористи 32 милиона, или 9% од укупниот буџет. Буџетските суми беја употребени најмногу во борбата против маларијата и туберкулозата. Имаме во проект, а и со обзир на желите на нашите емигранти од Македонија во Америка, кои испратија околу 20 милиони динара за изградуене на една болница, да ја прошириме скопската болница на голем степен, со доградуене на туберкулозното и хируршкото оделение, а после неколку години да отвориме и медецински факултет.

Во полето на социјалната политика ние потрошивме, поред сумите од сојузниот буџет, и 28 милиони динари од

републиканскиот. Пред нас се постави, меѓу останалите, и проблемот на осигурување и прехраната на бежанците од Егејска Македонија.

Од останалите министерства на прво место иде Министерството на градежите. Ние утрошивме 42 милиони или 12% од укупниот буџет. Опустошениата на нашите мостови прилично се големи. Во течение на прошлата година ние поправивме 85 дрвени мостови, 10 бетонски, 4 армирани и 23 времени, сето во дужина од 2800 метра. Заедно со другите изработени мостови укупна дужина на поправените мостови износи 4279 метри. Обновата на мостовите као и поправката на другите постројки и 700 кукји беше улеснена со доброволната работа.

Во областа на земледелието се утроши 34 милиона или 10% од укупниот буџет. Обновени се како сите опустошени стопанства, така и расадници и други објекти. Благодарение на тоа ние постигнавме извесно планско производство, односно да нашето земледелие ориентираме кон производството на индустриските билки, за кој Македонија има специфични услови. Оваја година ние мислиме да го покачимо производството на тутунот од 7 на 14 милиона кг., а исто така на оризот, памукот, опиумот и т. н.

Важен проблем преставуе и пошумуењето на голети. Ние сечеме годишно околу 150.000 кубни метра дрва. Нашите расадници беја прилично разрушени за време на окупацијата, а капацитет беше мал. Ние мислиме ова година да посадиме околу 1.5 милиона садници. Сојузното министерство на пољопривредата ни укажа голема помоќ. Од цифрите кои ќе ги наведем подолу најдобро се оценуе таа помоќ. Во миналата година на нашите селани беше доделено околу 3 милиона кг. пшеница, 700.000 кг. јачмен и т. н. Нашата народна Влада отпусна за обработуене на запуштените имоти околу 1 милион дин. како безкаматен заем. За откуп на семина дадено е 750.000 дин. Есената сетва прилично добро успеја и површината на обработената земја износи 92%. Имајќи пред вид локалната суша од миналата година, нашата Влада зеде решение да отпусне на нашите селани безкаматен кредит од 5 милиони динари за набавка на семе.

Радосна новина е дека нашите селани много добро се однесуат спреам новите методи на работа. Ние успеваме да организираме околу 8 тракторски станици со 120 трактори.

Тежок проблем кај нас преставуе снабдуенето на нашиот добиток. Македонија располага со прилично големо

сточарство, но поради големата суша имаме случаи на угнување на добиток. И слама тешко се намирале кај нас, која се продаваше најмалко по 24 дин. за 1 кгр. Помокјта на Сојузната влада ублажи тоа положение но таа не беше доволна. Најголемата пречка при тоа се покажа мачнотијата при преносот.

Нашата индустрија не е многу развијена. НР Македонија има прилично услови за развиток на индустријата. Од тоа се огледа и политиката на бившите режими во Југославија. Од одобрените буџет на индустријата е утрошено околу 42 милиона динари. Ние имаме 83 индустриски претпријатија и кои ги обновиме во текот на 1945 г. Капацитетот на нашата индустрија ограничен е поради недостигот на сурови материјали. Така, на пр., текстилната индустрија работеше во миналата година со 26% на незиниот капацитет, а последните два месеци на оваја година процентот порасна на 37%. Во миналата година подигнавме 6 нови претпријатија, како фабрика на гипс, металски завод „Маршал Тито“ кои има околу 300 работници и т. н.

Јас нема да ви говорам за резултатите кои се постигнати во рударството, затоа ќе ви говори надлежниот министер.

Проблемот на снабдување кај нас се поставува во доста оштра форма со обзир на многу мачнотии и на сушата од миналата година. Но, јас пак сакам да укажам на огромната помокј која ни беше укажана од Сојузната влада. Ние успеваме од ноември 1944 г. до денеска да увеземе во Македонија од Војводина 56 милиона кгр. житарици. Во многу месеци мачнотиите беа многу големи и по некој пат утовар и претовар требеше да се врши и по 6 пати. Но ние успеваме да осигураме прехраната на нашето население. Во последното време положението со исхраната се поправи и со пристигането на стоки од Унра. Ние во главно задоволивме основните дажби за леп, сол, петролеј и т. н. но се осетиле голема липса во некои производи, као на пример компир и др. Куповната моќ на нашето население е прилично слаба. Нашиот селанин е истрошен и осиромашен и не е во положение да купува најнужните потреби. Особено голем недостиг се осекја кај нас во текстил. Во тоа одношение ние задоволуваме само 8% по статистиките од 1939 г., за чорапи 5% и т. н.

Откупот на афион во 1945 г. успе сто по сто т. е. откупивме 22.000 кгр. Исто така успеваме и со откупот на волната.

Откупено е 716.000 кг. волна. По одношение на житарици, откупени се вишкови за 80%. Разподелата во Македонија е спроведена преку градските државни претпријатија и кооперации. Така може да се каже дека главната трговина се движеше во рамките на државниот сектор.

И ако структурата на буџетот истрошен во 1946 г. правилно одразува основите нужни задачи, кои требеше да ги решава нашата влада, финансиското положение ланската година имаше и свои сериозни недостатоци.

Би поменал фактот да многу министерства не го извршија буџетот и ако за тоа имаа средства. Ако се донекаде и уважат разлозите споменати во I период (слаби комуникации немање на кадар, недостаток на технички средства и сл.) се пак главниот разлог си лежи во недостаток на планска и организирана работа. Некаде разбира се и предвидуењата се нереални, баш поради нерачунање со горните факти. Така на пр. Министерството на градежи немаат остварено близу 1/3 од своите буџетски средства, землodelието исто така и тн.

Второ нешто е практиката која на многу места се јави, да се за извесни објекти или нужди од локално значење заведуват дажбини без предходното согласие на Министерството на финансиите и создавање на различни фондови, што ако не би се енергично отклонило во новата година, би довело до скриено финансирање на голем број нужди, а тоа би оневозможило правилен увид, контрола и кординација по задоволување на јавните нужди.

Во миналата година каде нас со наплата на приходите се постигна задоволителни резултати, така да се предвидените непосредни и посредни даноци остварија. Приходите пак од стопанските претпријатија потфрлија. Тоа важи како за државните претпријатија, така и за земјоделските стопанства, кои не остварија предвидените приходи. Ете зошто во новата буџетска година ќе треба тие недостатоци да се отклонат.

Понатамо, еден од крупните недостатоци во спроведуењето на буџетскиот план за 1945 г. беше и недоволното исползуење на онаја доброволна работа, за која беше готов нашиот народ. Недоволното искуство за исползуењето на оној работен елен е причина што није не можевме да постигнеме поголеми успеси во обновата и реализирането на редовниот буџетски план.

Во однос на новиот буџет кој достига сумата за приходи 940.715.000 дин. а наши приходи 470,651.000 дин. пружа поширока можност за развивање на сите сектори на нашиот стопански и културен живот. Неговото исполнување навистина би значило голем чекор напред. Бидејќи осим тие средства ние имаме и средствата од фондот за обнова и оној голем допринос, који го во се поголема мера дават нашите народни маси со доброволната работа.

Од структурата на новиот буџетски план може јасно да се види настојањата на владата за правилно распределување на предвидените средства, што се види од следниот однос:

За просветата отпаѓа од целокупниот буџет 21%

за градежите — — — — —	12%
за земјоделието — — — — —	11%
за народното здравје — — — — —	10%
за социјалната политика — — — — —	10%
за индустријата — — — — —	6%

што значи према тој план ние на прво место ставаме за исполнување подигање на просветата, градежните работи, земјоделието и народното здравје и со дел од своите средства подигање на нови индустриски претпријатија. Но за да се изврши тој буџетски план пред нас стоји задачата да постојано зацврстуваме нашата народна власт, да го оспособуваме нашиот државен апарат, издигајќи ги кадровите за нејзиното извршување. Со организирањето на стручна и општа контрола која постојано ќе може да пружа помоќ, ние ќе постигнеме во многу да отклониме оние недостатоци во нашиот државен апарат, во државните и задружните претпријатија кои до сега ни многу пречеја во правилното извршување на поставените ни задачи.

На крајот сакам да кажам дека предложениот државен буџетски план, како го поднесе сојузниот Министер на финансиие а во који је нашиот републикански буџетски план наполно усвојен, претставуе стварен одраз на нашето стопанско положение. Примам оправданите замерки на другарот министер Жујович управени на републиканските влади, бидејќи многу од нив правилно укажуат на оние пропусти који се направени како во извршувањето на прошлите буџетски планови така и во приготвувањето на сегашниот наш буџетски план.

Јасно е да новиот буџетски план не може да задоволи сите потреби на нашата опустела и осиромашена земја од периодот на окупацијата. Многу уште напори ќе мора да вложат нашите народи за да се обнови се она што го разрушија окупаторите.

Реализирајќи овој буџетски план во много ќе се поправи нашето стопанско положение, а тоа не може а да не се одрази и на потамошното зацврстување на нашето внатрешно политичко положение.

За предложениот буџетски план во начело гласам. (Аплауз).

Претседавајући: Има реч народни посланик Блажо Јовановиќ.

Блажо Јовановиќ (*Изборни срез цетињско-даниловградски, НР Црна Гора*). Другови народни посланици, овај буџет, који данас претресамо, претставља један крупан успјех и не само то, него у односу на буџете који су се доносили у бившој Југославији, претставља једну новину, и то новину такве врсте, која одговара по свему тековинама народноослободилачке борбе. Прије свега овај буџет је израз остваренога братства и јединства, јер исто тако као што се је у борби притицало у помоћ један другоме да заједничким снагама ослободимо своју отаџбину, овдје се притиче оним народним републикама, које су биле заостале и ратом оштећене и опустошене. До сада таква политика није вођена. Даље, овај буџет је јасан, одређен и без камуфлажа, док су ранији буџети били без контроле и са камуфлажом. Потребни су били раније дешифранти да дешифрирују те буџете, јер су се доносиле такве одлуке преко Финансијског закона и спроводиле под строго поверљивим бројем како би се избјегла народна контрола и огромне суме трошиле на ненародне сврхе. Данас је меѓутим буџет приступачан широким народним масама и он иде у корист широких народних маса. О томе најбоље говори то што се овим буџетом поклања велика пажња обнови и изградњи наше индустрије, у првом реду тешке индустрије, а то значи директну помоћ нашем народу, чиме се ствара база за јачање развоја нашег привредног и економског живота и осамостајења. Исто тако се поклања пажња нашем саобраћају који је великим дијелом порушен и оштећен. Без обнове и веќе изградње саобраћаја ми не би могли извр-

штити задатке који стоје пред нама, јер је то крвоток нашег привредног живота. Зато ја мислим да је онај дио буџета који се односи на саобраћај оправдан и неопходан.

Не може бити непосредније помоћи широким народним масама, него што је помоћ одређена за одржавање наше војске, за њено модернизирање и усавршавање. На око изгледа сума од 10,000.000.000 велика, али кад је у питању наша војска, која се одњихала на прсима наших народа и без које се не може замислити сигурност и независност наше земље онда је потпуно оправдана толика свота за нашу народну Армију, јер она чува и брани тековине наше борбе, а у туђе не дира. Посебно наглашавам да се овим буџетом предвиђа нарочито старање о инвалидима, док су они у бившој Југославији били доведени до просјачког штапа. То старање види се из буџета народних република, који су саставни дио овог буџета.

То исто може да се рече и о свима онима који су раније брисани из буџета, тј. о онима којима је потребна социјална помоћ и социјално старање.

Овдје би се могло говорити и о томе да ли је овај буџет уравнотежен или није. Када се на једној страни узме у обзир чињеница да је овај буџет створен након тешког ратног пустошења и под тако тешким условима обнове, и својих властитих сретстава, а на другој снага радног елана наших народа и њихова стваралачка моћ, ојачање из дана у дан вредности нашега динара, на нашем и иностраном тржишту, — онда можемо да кажемо да је у својој основи буџет уравнотежен, да је реалан тако да нам на њему могу завидјети многе друге земље, а нарочито оне које су биле окупиране у току овога рата.

Ја бих хтио, другоги, особито да потцртам то да је у оживљавању овога буџета нарочито важна штедња и контрола, да треба о свакоме динару водити рачуна, јер на тај начин водимо рачуна о нашој домовини, коју смо створили крвљу својих најбољих синова. У свему је овај буџет чврста база за даљи финансиски и општи државни развој наше младе Републике Југославије и он отвара јасне перспективе за бољи живот, без обзира на многе тешкоће и препреке на које се наилази, а које нам је донио овај страховити рат и немилосрдно пустошење од стране фашистичких окупатора и њихових помагача — домаћих издајника.

У вези са чланом 2 Финансиског закона, који се односи на расходе и приходе народних република, у којем су

предвиђени расходи за Народnu Републику Црну Гору — 653,500.000, а приходи 144,644.000 динара види се једна крупна разлика у износу од 508,856.000. Откуда потиче ова разлика? Прије свега Црна Гора је у бившој Југославији била потпуно занемарена, нарочито у економском погледу, тако да би се могло рећи да је према Црној Гори вођена маћехинска политика. То не значи да се и сви други народи у бившој Југославији нијесу осјећали као у тамници. Тиме се хтјело да се Црна Гора држи у пасивности, и поред тога што је Црна Гора имала својих природних богатстава и могла се привредно подићи. Од репарација и од Блеровог зајма, гдје је била предвиђена једна сума за подизање Црне Горе, ниједан динар није отишао на Црну Гору, и све је расходовано гдје не треба. У таквом стању Црну Гору је затекла онаква капитулација и оружана народноослободилачка борба, која је у њој трајала непрекидно четири године.

У току народноослободилачке борбе Црна Гора је страховито настрадала, тако да смо имали не само поједина села него и читаве срезове гдје ниједна кућа није остала здрава, а у већини срезова скоро двије трећине кућа биле су порушене и уништене.

Имамо градова који су до темеља порушени, на примјер, наш фактички главни град и економски и саобраћајни центар — Подгорица. Остали градови, као што су Колашин, Беране, Бијело Поље, Никшић, Даниловград порушени су упола или више. Укупно је оштећено 43% станбених зграда или 35.000 зграда, не убрајајући остале просторије. У великом броју мјеста, кад смо ослободили Црну Гору, нијесмо имали гдје смјестити наше народне власти и установе.

И наш саобраћај је био потпуно порушен. Цесте су биле онеспособљене за саобраћај. Од мостова и пропуста готово ниједан није остао, сви су порушени. То је било и са електричним централама и осталим постројењима које смо ми имали.

Даље, у току народноослободилачке борбе наше сточарство било је готово сатрвено и уништено. У процентима изражено оно је страдало за 70%. Прије рата, примјера ради наводим, Црна Гора је имала 669.478 оваца, а сада има 220.000; коза је било 178.000, и нешто више, а сада 80.000. Наш сељак је остао не само без инвентара, него је остао и без покућанства и свега што му је било потребно. Велики број оних којима је била потребна социјална помоћ остао

је незбринут. Ето, тиме се објашњава толика разлика између расхода и прихода Народне Републике Црне Горе.

Кад смо ослободили Црну Гору, пред нас се поставило као најважније и најхитније питање: поред упоредног изградњавања народне власти, помоћи измученом и нападеном народу, притећи му у помоћ да не умре од глади, јер му је пријетила отворена опасност у том погледу. Ми смо у 1945 години успјели како тако да ријешимо тај проблем, а затим смо приступили сјетвеној кампањи и у њој успјели у потпуности, но, онаква страховита суша потпуно је уништила љетину. Поново се пред нас поставило као најважније и најбитније питање: прибавити парче хљеба не за поједине крајеве, него за цио народ. Да би успјели у томе, поставило се као најглавније питање: оспособљавања путева и уопште саобраћаја. Због тога што смо на вријеме поправили и оспособили путеве и мостове, успјели смо да пребацимо на вријеме храну, и тако нијесмо дозволили да ма ко настрада од глади.

Наметала су се и друга питања и други проблеми. Морали смо да поклонимо пажњу и тако важној грани као што је сточарство код нас. У својим настојањима успјели смо да набавимо 35.000 оваца из Метохије и Македоније, као и око 5.000 грла крупне стоке. Затим смо приступили оправци електричних централа и оправци порушених школа. Оспособили смо поједине сеоске куће у којима се налазе наше основне школе. Исти је случај и са гимназијама и појединим надлештвима. Морали смо оспособити и пилане. Подигли смо из згаришта седам пилана, које још не могу задовољити наше потребе, јер је њихов капацитет производње недовољан. Пред нас се поставило и питање болница које су биле порушене. Успјели смо да макар и привремено ријешимо то питање оспособљавајући извјесне зграде за болнице. Отворили смо и неколико дјечијих домова. Обновили смо 7 државних расадника и 7 државних имања. Оспособили смо фабрику уља у Бару и фабрику сапуна „Ривијера“ у Котору, чија производња већ премаша предратну производњу, али немамо довољно сировина и морамо их набављати са стране. Даље је било потребно да поклонимо више пажње воћарству, и ми смо то и учинили. Направили смо око 130 сушница, како бисмо могли што боље искористити воће. Оспособили смо 2 циглане. То није довољно да убрза обнову порушене Црне Горе. Потребно је још више тих циглана, и зато смо приступили стварању још 3 циглане.

И у погледу пчеларства и рибарства постигли смо извјесне успјехе. Али, другови, све ово што смо ми учинили у Црној Гори ни издалека не задовољава. Чак и да смо успјели обновити све оно што је порушено, то не би могло ни издалека да задовољи. Због тога се поред обнове поставља пред нас задатак и да изградимо Црну Гору. А ово што смо до сада постигли, постигли смо захваљујући помоћи Савезне владе, с једне стране, а с друге стране, захваљујући свијести и родољубљу нашег народа, који је добровољно и ударнички кренуо на посао, схватајући потпуно правилно своју дужност и своју обавезу према својој отаџбини.

Кад говорим о Црној Гори, о њеним приликама и тешкоћама, ја бих хтио да додирнем нека питања која нијесу важна само за Црну Гору, него су, по моме мишљењу, од општег значаја. Наиме, привредни план и активност Црне Горе не могу се замислити без жељезнице. Готово у свима народним републикама постоје жељезнице. Кроз Црну Гору жељезница још није прошла. Нарочито је важна изградња жељезнице од Никшића за Подгорицу, на растојању од неких 46 километара. Ми не можемо приступити темељитој обнови па чак ни обнови Подгорице без ове жељезнице, јер транспорт код нас врло много кошта. Примјера ради наводим да цигле које пребацујемо из Котора за Подгорицу коштају 5.80 динара, док на лицу мјеста коштају 3 динара. То значи да је превоз раван продуктивним трошковима. Према томе, то је једно важно питање, које је не мање важно и са другог становишта: да ми не можемо у довољној мјери искористити прилично богате шуме које посједујемо, велике комплексе шума који су сазрели и који већ пропадају. Због тога што немамо жељезница, ми смо одвојени од привредних центара, од тржишта у Југославији преко читаве зиме, па се чак дешава да не можемо добити ни новине за по двадесет и више дана. С друге стране, и остале народне републике одвојене су од нашег Приморја и планина, гдје се човјек може најбоље одморити и гдје су повољни услови за развој туризма.

Поред овога питања поставља се и питање исушења и регулисања Скадарског Језера. Рјешење тога питања омогућило би осигурање исхране цијелог црногорског народа у потпуности.

Треба да истакнем да код нас постоје велике количине боксита најбољег квалитета, а нарочито бијелог боксита. Према мишљењу стручњака видљиве количине боксита износе 40 милиона тона, а вјероватне око 60 милиона тона. Код

нас исто тако постоје и велике количине каолина, а затим наслаге угља у околини Пљеваља и Берана. Ја, другови, знам да постоје и ближи и даљи задаци које треба остварити и свјесан сам да ће се ова питања рјешавати кад за то буду постојале могућности и услови. Али фактички да Црна Гора буде активна, да допринесе и припомогне заједници, то се не може постићи док се Црна Гора не подигне, а подићи ће се само на овај начин. Наши непосредни задаци јесу: производња и набавка грађевног материјала за обнову, унапређење пољопривреде и подизање прехранбене индустрије.

Хтио сам рећи још неколико ријечи у погледу народне власти и политичких прилика код нас у Црној Гори. И прије ослобођења ми смо имали организационо постављену мрежу народне власти. На изборима 30 септембра прошле године у ту народну власт ушли су најбољи и најоданији људи, тако да је та наша народна власт здрава и сигурна.

Нама недостају стручни кадрови, људи способни за администрацију. И пред нас се поставља питање да оспособимо колико је могуће више стручних кадрова. Зато смо ми отворили три ниже пољопривредне школе, једну учитељску, једну средњо-техничку и једну трговачку академију. И сада водимо курс да гимназија буде што мање, јер су нама данас најпотребнији ови средњи стручни кадрови.

Ми немамо окружних одбора, већ само среске одборе, које ћемо у циљу штедње да сузимо и збијемо, а тако и мјесне одборе.

Кад говорим о народној власти, могу да кажем да та власт и поред извјесних недостатака ужива приличан ауторитет и углед, ужива повјерење широких народних маса у својим мјестима.

Што се тиче политичког стања у Црној Гори, оно је најбоље дошло до изражаја преко избора 11 новембра 1945 године. Но, од тада се стање још више поправља, консолидује и учвршћује. Не потцјењујући свакодневни рад непријатеља, ја бих рекао да су непријатељи који постоје и живе код нас, потпуно изоловани од широких народних маса, да нијесу повезани, да живе од тога шта ће чути преко разних радио емисија, и од тога шта ће неко изван земље да проговори. Постоји код нас и једна група одметника такозваних шкрипара. Њихов број се креће око 150, нешто мање или више. Они су разбијени, одвојени, живе појединачно у двојкама и тројкама, риједак је случај да их је по пет или шест. Према томе, безбједност је код нас потпуно осигурана.

У погледу спекулације и саботаже нијесмо имали неких крупних случајева. Имали смо извјесне ситне случајеве, тако да то моментано не забрињава.

Надаље што се тиче цијена, оне су у једно вријеме биле поколебане, али доцније, захваљујући масовним организацијама, Антифашистичком фронту жена, омладини, синдикатима итд. оне су стабилизоване. Чак данас могу да се добију извјесни производи са села испод цијена, као што су јаја, воће, зеље итд.

Код нас постоји радни елан. Тај радни елан се осјећа свуда. Данас пред сјетвеном кампањом раде и жене, и младићи, и сви људи, такорећи и дјеца и старци. У овом такмичењу за 8 март и у првомајском такмичењу ми смо имали, што је била ријеткост или можда први случај у историји Црне Горе, да наше жене туцају шодер и то добровољно на цестама, и да помажу на кречанама итд. Све то говори о томе, да ће обављање послова, радећи на обнови и изградњи, поћи са више плана и да ће се са више искуства приступити свима пословима и задацима, нарочито користећи искуство из прошле године.

То све карактерише нашу политичку ситуацију.

У нашој Народној Републици живи један број Шиптара и један број Муслимана. Однос између Шиптара и Муслимана, с једне, и Црногораца, с друге стране, је правилно постављен и они заједно притичу једни другима у помоћ, заједно иду на скупове, на мобе. За њих смо отворили извјесне школе, тако да су заиста у нашој Народној Републици доживјели они што никада нијесу имали и што они, како сами кажу, никада нијесу очекивали.

Црногорски народ има огромно повјерење у наше руководство на челу са другом Титом. То повјерење долази отуда што се народ заиста увјерио да све оно што се догодило, догодило се у његову корист, у корист народа, и што је наш народ крвно везан са тековинама народноослободилачке борбе. Ја вјерујем да ће црногорски народ, народ Народне Републике Црне Горе своје задатке који стоје пред њим успјешно да изврши.

Хтио бих се само још дотаћи једнога питања, а то је да народ у Црној Гори, чак и свако чобанче, мисли, дискутује о Трсту, саосећа са оним људима, зна да је правда на страни наших људи који живе у Јулијској Крајини и Трсту. Једино праведно рјешење јесте припојење тих крајева њи-

ховој мајци Југославији, враћање у загрљај наших народа отргнутих дијелова у Трсту и Јулијској Крајини.

За све ове постигнуте успјехе ја са овога мјеста изјављујем своју захвалност и признање, у име Црне Горе, нашем руководству и другу Титу, и изјављујем да ћу гласати у начелу за предлог буџета за 1946 годину и за Финансиски закон. (Бурно одобравање у цијелој скупштинској дворани).

Претседавајући: За реч се пријавио народни посланик д-р Јаков Гргурић. (Аплауз.)

Д-р Јаков Гргурић (Izborni srez Vitez, NR Bosna i Hercegovina): Drugovi i drugarice narodni poslanici, pred nama je prijedlog državnog budžeta sa Finansijskim zakonom za godinu 1946, koji je ovome visokom domu, sa svojim izvještajem, podnio naš savezni ministar finansija drug Sreten Žujović da o njemu pretresamo i donesemo odluku.

Drugovi, ја нећу понављати ствари, питања и стања која су другови предговорници у својим опширним говорима износили и приказали за поједине народне републике, а нарочито наш друг Родолjub Čolaković за нашу Босну и Херцеговину.

Dozvolite mi да кажем слjedeће. Овај наш буџет, као и сви остали буџети демократски напредних народа и држава, јесте одраз, слика економско-привредног, финансиско-културног, проsvјетног а уједно и политичког живота наших народа у нашој заједничкој држави, Федеративној Народној Републици Југославији.

Bacimo li časovito poglede на нашу прошлост, pregledamo li parlamentarnu historiju наших народа у бившој Југославији у погледу донашања и састављања буџета, онда ћемо, другови, опазити једну маркантну и голему разлику између старих буџета и нашег новог буџета.

Budžeti srpskog naroda у бившој Кралjevini Србији, буџети у бившој такозваној Аутономној Хрватској, која је била потчињена и саставни дио бивше Аустро-Угарске, а нарочито буџети у старој Југославији, састављани су и донашани на једној ауторитативној бази, на бази владајућег система и њихових режима. Једном ријечи, ти су буџети били ненародни, јер ненародне режиме нису руководиле народне потребе, него су их руководиле већим дијелом њихови и њихове околине лични интереси. У буџетима бивше Југославије можемо наћи огромне цифре које су се употребљавале у личне сврхе, почев од краља па до задњег члана његове околине и виших државних органа, дочим се оправдане народне потребе у те буџете нису уносиле, нису биле предвидене, није се о

njima vodila briga. I ukoliko bi nešto i bilo unijeto u narodne budžete predviđeni novčani iznosi bili su nesrazmerni potrebama, bili su maleni i nijesu ih mogli podmiriti. Ali, drugovi, uza sve to i ta nedostatna novčana suma nije bila uvijek sva utrošena u narodne potrebe, u narodne svrhe, bilo ekonomsko-privredne, bilo kulturno-političke, nego bi se jedan dio toga novca prebacio zavedenim mračnim virmanisanjem iz jedne partije u drugu, iz jedne pozicije u drugu, iz jednog ministarstva u drugo, dok ne bi napokon dospelo u strane banke u korist vladajućih organa, u gradnju kuća, vila itd. viših državnih organa. Ovako se u staroj Jugoslaviji sastavljao budžet i narodni novac trošio. To je činjenica koju smo mi u Jugoslaviji doživjeli. Naprotiv, naš prvi budžet naše nove države još kod nestabilizovane novčane valute vodi očinsku brigu o narodnim potrebama svih naših naroda u svih šest narodnih republika, koje sačinjavaju jedinstvenu i nerazdjeljivu Federativnu Narodnu Republiku Jugoslaviju, da obnovi i izgradi našu državnu zajednicu, da podigne blagostanje i unaprijedi duhovni i materijalni život naših naroda. To je cilj i svrha našeg budžeta. Prema tome, naš je budžet demokratičan, jer je osnovan na širokim demokratskim principima, koji obuhvataju sve grane naše narodne privrede i državnog života. On je reprezentativan i žila kucavica našeg državnog ustrojstva. On je naš glavni krvni sud iz koga se razlijevaju sve potrebe i svi izdaci u krvne sudove svih šest naših republika, da bi sve republike zadovoljile svoje potrebe, a time i interesima naše državne zajednice.

Ovaj naš budžet je istodobno i stožer našeg života i napretka koji najbolje ukazuje svakom od nas, a i cijelom kulturnom svijetu da je naša država narodno-demokratska i da je naša zajednička Vlada svu svoju brigu posvetila jednom i glavnom cilju — napretku svoga naroda, obnovi i izgradnji naše zemlje. U vezi toga moram dodati motive i stanje iz koga je ovaj budžet proizašao.

Četvorogodišnju borbu nijesu naši narodi vodili samo zato da otjeraju okupatora i zemlju oslobode, nego su tu borbu vodili da dođu do boljeg i srećnijeg života i da u svojoj domovini imaju takav politički uređaj kakav odgovara njihovoj volji, njihovom životu, ekonomskim, privrednim, kulturnim i prosvjetnim interesima. To je uistini ostvareno i na temelju ovoga današnjeg stanja, budžet je stvarno i donesen. Da nije bilo narodnooslobodilačkog pokreta, da nije bilo narodnooslobodilačkog rata, — u kome su naši narodi sa našom hrabrom jugoslovenskom vojskom, na čelu sa našim narodnim vodom marša-

lom Josipom Brozom Titom, sudjelovali i borili se protiv okupatora i njihovih plaćenika i domaćih izdajnika, u društvu sa slavnom Crvenom armijom, koja je omogućila ne samo nama nego i cijeloj Evropi i cjelokupnom čovječanstvu slavnu pobjedu nad fašizmom i nacizmom, ne bi, drugovi, danas zaista bilo ni ovog budžeta.

Materijalna strana našeg budžeta je zadovoljavajuća. Pri-spodobimo li izdatke od 33 i po milijarde prema prihodima od 27 i po milijardi, uvažimo li porušenost naše zemlje u svima granama našeg narodnog života, uočimo li da zbog našeg ekonomskog i privrednog stanja ne možemo zasada svojim prihodima pokriti izdatke, onda moramo doći do opravdanog zaključka da je naša Savezna vlada posvetila osobitu, očinsku brigu da se sve važne narodne potrebe zadovolje bez obzira da li se one mogu sada i pokriti, a da ćemo ih docnije i pokriti jamči nam privredno bogatstvo naše zemlje i uopće naša vlastita snaga.

Ovakav sastav budžeta mogla je donijeti i donijela je samo naša narodna Vlada, koja istinski voli svoj narod i svoju novu državu, koja je sagrađena krvlju i kostima naših sinova i kćeri. Nije ovo budžet fiktivne, nego stvarne prirode, koji obuhvata narodne, a ne lične interese vladajućih režima, kako je to bilo u staroj Jugoslaviji. To su, drugovi, motivi i razlozi koji su rukovodili našu Saveznu vladu prigodom sastava i donošenja ovoga budžeta. Mi Hrvati pristaše Hrvatske seljačke republikanske stranke, koja je sastavni i nerazdvojni dio našeg jedinstvenog Narodnog fronta Jugoslavije, a napose mi Hrvati iz Bosne i Hercegovine poručujemo iz ovog uzvišenog doma svima i svuda, svima našim otvorenim i prikrivenim neprijateljima u zemlji i van zemlje, a napose d-r Vlatku Mačeku, njegovoj okolini i reakciji koja je s njim povezana, a takode i katoličkom kleru koji je pokušao bušiti temelje naše narodne zajednice, da mi Hrvati, a i svi ostali naši narodi, ne damo i nećemo dati da se gaze tekovine stečene u ovom teškom, velikom, ali slavnom ratu, našom krvlju i žrtvama naših sinova, na kojima se upravo ovaj budžet bazira i na kojima je i osnovan. Neka svako zna da smo mi pripravnici u svako doba odbraniti i očuvati našim životom, sa našom hrabrom Armijom našu zemlju, njen opstanak i sadašnje političko uređenje, a time ujedno sreću i blagostanje našeg naroda. (Burno odobravanje i aplauz.)

Istodobno izjavljujemo sa ovoga mjesta, iz ovog doma, da je pored ostalih protivnarodnih djela d-r Mačeka i njegove okoline donošenjem ovoga našeg budžeta zapečaćeno njegovo voć-

stvo kao i njegove okoline, nad hrvatskim narodom u ovoj našoj državnoj zajednici i da je faktički i istinski vođa Srba i Hrvata i ostalih naših naroda samo maršal Josip Broz-Tito, koji je ujedinio sve naše narode u zemlji, stvorio bratstvo i jedinstvo ravnopravnu zajednicu svih naših naroda.

Glasam za budžet i Finansiski zakon, što ćete i vi, drugovi, svakako učiniti. (Odobranje.)

Претседавајући: За реч се пријавио народни посланик д-р Александар Жижа.

Д-р Александар Жижа (*Изборни срез Нови Сад I, НР Србија*): Другови и другарице народни посланици, питање расправе и гласање буџета поставља се као питање поверења у Владу и њезину политику. Како буџет примамо и за њега гласамо тим изражавамо пуно поверење у Владину општу политику.

1) Имамо поверење у њезину вањску политику.

У спољној политици тражимо у сваком слободољубивом народу пријатеља и савезника а желимо да са свима суседима имамо добре односе па и са Италијом, од које ништа њезино не тражимо. Наши захтеви су оправдани и њихово задовољење отвара пут правом пријатељству народа Југославије и Италије. Ми чинимо све да односи међу нама и савезницима из рата буду што бољи, и уопште односи међу свим савезницима да буду такви, јер нам је стало до периода мирног развитка у коме ће наше народне енергије ићи за уклањањем последица окупације и рата и за подизањем културног и економског стандарда целог радног народа.

Заслуга је Владе, ослоњене на огромни капитал народно-ослободилачке борбе, да је положај Републике Југославије, крај свих потешкоћа и неразумевања, данас афирмиран у свету и да га ништа не може пољуљати него само појачати. За Балкан и средњу Европу, без претеривања, Југославија је централни чинилац. Иницијатива коју је подузео претседник Владе маршал Тито посетом Варшави и Прагу симболизира ту политику и ту улогу Југославије. Срдачност манифестација Варшаве и Прага којима је дочекан маршал Тито није само израз традиционалне узајамне љубави братских и славенских народа, које никакав режим није могао помутити, него је и знак вере у нову Народну Републику Југославију.

2) Имамо пуно поверење у унутарњу политику наше Владе, која је поставила за принцип наше унутарње политике:

а) братство и јединство народа, б) праведност и законитост, в) непоштедно сузбијање свега зла из прошлости.

Без потреса, који су очекивали сви непријатељи, па чак и многи забринути пријатељи који нису познавали стварно расположење у народу, решен је проблем Устава са најширом и огромном народном подршком, ликвидирана монархија и проведен принцип федерације.

Место изазивања грађанског рата југословенска Влада у најтежим приликама спровела је организацију и умирење земље, тако да је наша земља једна од најстабилизованијих тачака у послератној Европи.

3) Поверење у финансиску и привредну политику Савезне владе.

На финансиском и привредном сектору послератно нас је време ставило пред велике задатке.

Привредна и финансиска политика Владе вођена је у пркос свих тешкоћа са успехом, тако да је решен наш валутни проблем и стабилизован наш динар. Наша привреда у великом свом делу ратом је уништена и земља претежно осиромашена. Нашим властитим напорима обнавља се привреда. Има још великих тешкоћа, али можемо с поносом казати да смо једна од ретких земаља у послератној Европи са уређеном валутом и са привредом без штрајкова и социјалних немира и где се све радне и производне снаге народа залажу новом вером не само за обнову земље већ и за велико народно привредно дело.

Уређење државног газдинства је први предуслов успешног извршавања ових задатака.

Велико је дело наше финансиске политике и њезиног руководиоца министра Жујовића, који нам је у свом експозеу дао онако тачну и прегледну слику о свим проблемима и недостацима наше привреде и финансиске политике. Тим већа је заслуга што је тај огромни рад извршен истовремено са организацијом новог државног уређења, у коме смо морали све испочетка радити и градити.

Наш Министар финансија израдио је већ непосредно после ослобођења Савезни буџет за период јули-децембар 1945 године. Он је у своје експозеу на седници Претседништва АВНОЈ-а отворено признао да је тај први буџет израђен само према приближним предвиђањима и да је тај буџет према томе једна импровизација. Али је тај напор ипак био користан, јер је омогућио сабирање искустава и детаљну

анализу могућих прихода и потребних расхода. Услед тога било је могуће израдити и предложени буџет који, крај свих својих разумљивих недостатака и непотпуности, ипак даје сигуран финансиски оквир и основицу за извршење државног програма Савезне владе и влада федералних република. Требаће много напора, много савесности и штедње, бољег уређења финансиске и опште управе, а изнад свега више пореског морала и савести да се овај буџет, а по њему и државни програм Владе, оствари.

Тежиште целог нашег живота је на обнови и развоју наше привреде.

Државни сектор привреде, који обухвата готово целу индустрију и новчарство, од пресудне је важности. О раду, реду и напретку државног и задружног сектора привреде зависиће углавном и државне финансије.

Контрола, евиденција, статистика, способно и стручно и комерцијално руководство предуслови су за то. У том правцу има сада још доста недостатака и погрешака, које треба смишљено отстрањивати и зато је добро што је Министар финансија у свом експозеу нарочито нагласио и тражио да управе државних предузећа снесу пуну одговорност за ток пословања, за рентабилност предузећа и односе између радника и управе.

Треба уклањати све што је штетно и неспособно, нарочито тамо где су постављени управници и повереници недорасли својим задацима, јер се показује да је техничко вођство државних предузећа сразмерно на својој висини и одговара задатку, док су тешкоће у комерцијалном и управном руководству.

На задружном сектору чекају нас велики задаци, јер је наше задругарство још у својим почецима, а старе методе не одговарају новом времену.

Треба се чувати опрека и сметњи у раду задругарства и државних трговачких предузећа. Ова државна предузећа показују много недостатака, од којих је већина изазвана несрећеним послератним стањем и несразмером између количине робе и потреба. Државна предузећа преоптеретили су се разним гранама послова, па ће требати њихово пословање и опсег снижити на главне масовне артикле потребне широким народним слојевима. Државна трговачка предузећа не би смела да буду посредници који поскупљују, него уз за-

друге баш главни инструменат што јевтиније и боље дистрибуције тих артикала.

Приватни сектор привреде, контролиран у оквиру општег привредног плана, како је казао потпретседник Владе Кардељ у свом експозеу, имаће упоредо са државним и задружним сектором такође да изврши свој део задатака у нашој народној привреди. Потребно је само што пре и одређеније разграничити рад приватног сектора и дати му, у границама плана и сталне контроле, сигурност и оквир његовог деловања.

У нашој привредној политици не смемо, крај свих оправданих настојања за индустријализацијом и рационализацијом наше привреде, заборавити да је пољопривреда данас главни извор наше привредне снаге и да само о тој снази овиси развитак свих грана привреде. Куповна снага широких земљорадничких маса омогућиће развитак наше нове индустрије. Та куповна снага биће утолико већа уколико се буду могле земљорадничке масе снабдевати са индустриским артиклима најнужнијим за живот, што наравно не зависи увек од политике Владе, јер у томе се осећа велики недостатак у свим земљама Европе. Но, уколико буде могуће израђивање и набавка тих најнужнијих артикала, биће потребно што потпуније изједначење цена пољопривредних артикала. Што бољи, већи и напреднији пољопривредни рад, тим ће бити већа снага пољопривреде да понесе на својим леђима све терете изграђивања нове напредне и народне привреде.

С поносом могу рећи да је Војводина извршила свој задатак, јер је она уствари и била житница наше земље, јер је њена пољопривреда најразвијенија и најнапреднија и уколико ће се о њеном напретку више водити рачуна утолико ће она моћи још више и боље извршавати дате јој задатке.

Колонизација која се спроводи у Војводини има и својих тешкоћа, које су неизбежне и можда ће она за сада смањити допринос, али уколико се те тешкоће указују утолико треба више бриге уложити око њиховог смањења и уклањања.

Народи у Војводини су са пуно љубави примили колонисте и помажу им на сваком кораку, како они не би осетили носталгију за својим старим крајем.

Војвођански градови и села преузели су на се поправку и изградњу разрушеног Срема, а истовремено иде акција за

помагање колониста као и староседелаца Срема, од којих многи, сем згаришта немају нигде ништа, и данас може се рећи да је само пожртвовањем народа Војводине, њезиног руководства, радника и омладине поправљено много села, а становници као и колонисти снабдевени су са разним предметима потребним у кућанству.

На сваки апел наше народне Владе, Војводина ће се спремно одазвати и учиниће све што је могуће за обнову и изградњу наше отаџбине.

Признајући напоре Савезне владе, као члан Фронта Србије и Војводине, и као самостални демократа гласаћу за овај буџет и Финансиски закон. (Одобравање).

Pretsedavajući: Ima reč narodni poslanik Josip Jeras.

Josip Jeras, (NR Slovenija): Drugovi i drugarice narodni poslanici, pred nama je u načelnom pretresu predlog Opšteg državnog budžeta Federativne Narodne Republike Jugoslavije za 1946 godinu. Ovaj je brižno sastavljeni budžet plod višemesečnog saveznog rada odozdo do gore, tj. od mesnih narodnih odbora do vlada narodnih republika pa naviše do saveznog Ministarstva finansija Savezne vlade i obratno.

Nakon iscrpnog ekspozea o Opštem državnom budžetu za 1946 godinu, koji je dao ministar finansija drug Sreten Žujović 6 marta ove godine, na zajedničkoj sednici oba odbora za Privredni plan i finansije, nakon još iscrpnijeg njegovog ekspozea održanog 21 marta o.g., na prvoj zajedničkoj sednici oba doma drugog vanrednog zasedanja Narodne skupštine FNRJ, nakon izveštaja odbora za Privredni plan i finansije oba veća, nakon toga što je svaki od nas i sam proučio taj predlog, uveren sam da smo svi ubeđeni u to od kolikog i kakvog je značaja ovaj predlog budžeta za normalizovanje i napredak naše mlade Republike.

Kao što su narodi Jugoslavije posle veličanstvene pobede u narodnooslobodilačkom ratu postavili svoj politički život na nerazrušive temelje, tako isto i mi, drugovi narodni poslanici, hoćemo da postavimo našu privredu i naše finansije na čvrstu i solidnu bazu, i to je baš jedan od osnovnih zahteva predloga o budžetu.

Naglasio sam da je pitanje naše privrede i s njom u vezi pitanje naših državnih finansija jedan od najkrupnijih i najvitalnijih naših zadataka, koje treba, nakon izglasavanja i proglašenja našeg Ustava, kao temeljnog zakona Federativne Narodne Republike Jugoslavije, da ostvarimo.

Naši narodi sa svojim narodnim vlastima trude se da udarničkim radom i međusobnim takmičenjem postignu što pre najbolje rezultate u obnovi naše napačene i opustošene domovine. Bezbrojni su primeri krajnje požrtvovanosti u tom takmičenju. Tako, na primer, čitam u »Ljudskoj pravici« od 17 ovog meseca poziv Okružnog odbora oslobodilačkog fronta iz Celja na takmičenje u plaćanju poreza. Da li smo mogli nekada i zamisliti slične primere shvatanja narodnih masa, njihovu brigu za zajednicu, za svoju državu i svoj narod. Slične pozive uočio sam i u štampi drugih naših narodnih republika, što ovde konstatujem sa najvećim zadovoljstvom. Iz toga se vidi da narodi naše nove Federativne Narodne Republike Jugoslavije pravilno shvaćaju i cene žrtve koje su podneli borci Jugoslovenske armije u našem narodnooslobodilačkom ratu, ne samo u cilju oslobođenja svih delova naše Jugoslavije pre rata, nego i u cilju oslobođenja naših porobljenih krajeva, koji nisu do sada ušli u sastav naše Federativne Narodne Republike Jugoslavije. Naše su misli, drugovi narodni poslanici, u Julijskoj Krajini, Trstu, Gorici, Istri, u Slovenačkoj Koruškoj. (Burno odobravanje).

Ako pogledamo na budžete predaprilske Jugoslavije, vidimo da su bili sastavljeni po želji privilegisanih, da su bili, dakle, u domenu političkih i čaršijskih klika; u tadašnjim skupštinama debate o budžetima bile su često predmet svada, psovanja, podvaljivanja, raspirivanja narodne mržnje, a pojedini pokvareni političari gledali su i trudili su se da iz budžeta izvuku što veći profit za svoje džepove. Interesi i koristi širokih narodnih radnih masa bili su tim ljudima tudi.

U novoj Jugoslaviji, u Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji, u zemlji prave istinske narodne demokratije ti su budžeti isključivo pitanje, stvar i domen celokupnog radnog naroda.

Neću se upuštati u svojoj načelnoj reči u cifre budžeta, u suštinu rashoda i prihoda itd., sve to nalazimo u ovoj knjizi i dobili smo opširna objašnjenja. Ograničavam se samo na ove konstatacije: prvo, da se iz predloženog budžeta za tekuću 1946 godinu vidi da je izrađen u duhu bratstva i jedinstva, kao najvažnije temeljne tekovine oslobodilačke borbe naroda Jugoslavije. Drugo, da je sastavljače budžeta rukovodila ravnopravnost jugoslovenskih naroda, odnosno pojedinih narodnih republika, njihove faktičke potrebe, stvarno privredno i finansisko stanje u Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji.

Konstatujem sa zadovoljstvom da je predloženi budžet u čisto finansiskom, stručnom i tehničkom pogledu potpuno u

redu; sastavljen je po principima nauke o finansijama. Pri sastavljanju su uvaženi kako principi jedinstvenosti, potpunosti i otvorenosti, tako i principi specifikacije i javnosti — publiciteta.

Na osnovu svega napred izloženog, izjavljujem da ću glasati za predlog budžeta. (Burno odobravanje).

Претседavajući: Дajem одмор од 10 минута.

(После одмора).

Претседавајући: Настављамо начелну дискусију. Као наредни говорник пријавио се народни посланик Милан Смиљанић.

Милан Смиљанић (НР Србија): Изјављујем, другови и другарице народни посланици, да говорим у име своје, као припадник јединственог Народног фронта и изјављујем да ћу гласати за буџет и Финансиски закон за 1946 годину.

Сећам се да сам пре рата, тако 1934 или 1935 читао једну књигу доста популарну која је, чини ми се, била забрањена, и у којој је један чланак носио назив: Хлеб или слобода. Уважени друг који је писао тај чланак поставио је и кроз чланак решавао проблем шта је прече: хлеб или слобода. Расправљајући дошао је до закључка да је слобода преча од хлеба. И наш народ кроз целу своју историју, кад је сам својом судбином одлучивао, није се никада двоумио шта је од тога прече, да ли је пречи хлеб или слобода, него је увек без предомишљања претпостављао слободу хлебу. И последњих година пред рат, кад год се је то питање поставило, да ли хлеб или слобода, да ли благаостање које су нам извесни руководиоци у старој Југославији препоручивали, ако се будемо приближили фашистичким силама, које су изгледале да господаре у Европи, напредни елементи нашег народа увек су одбацивали хлеб, па су казивали — преча је слобода. И 27 марта 1941 г. када је наш народ био за по други пут „почетак буне против дахија“, он је одлучно стао на становиште да је преча слобода него хлеб. И 7 јула 1941, кад је под руководством Комунистичке партије планула прва пушка у Србији, ни онда се није о хлебу мислило, него се стало на становиште да је преча слобода него хлеб. И за све време четворогодишње тешке борбе о хлебу се, па чак ни о самом животу није ни мислило, само се борило за слободу. И кад се прошле године питање слободе, како спољашње тако и унутрашње, решило онако како је и требало, кад је добијена победа над фашизмом у Европи, и кад је створена брана

против тога да се тај фашизам не повампери, кад је доношењем Устава, пре месец два дана, питање наше унутрашње-политичке слободе решено, дошло је, ето сада да решавамо шта ћемо јести и на шта ћемо сести како то наш народ каже да решавамо, питање хлеба, одела, обуће и свега другог што је с тим у вези, да решавамо питања нашег буџета.

Ја бих рекао да су државне финансије увек биле огледало политичког стања, нашег спољашњег положаја и наше унутрашње срећености. Слика у огледалу је онаква какав је и објекат који се огледа. Ако је нешто ружно, не може ни његова слика у огледалу бити лепа; ако је нешто ружно у огледалу не треба зато бацити или разбити огледало. Објекат, оно што се огледа у огледалу, то треба да буде лепо да би слика у огледалу била лепа. Уважени другови предговорници, руководиоци, признали су, то је и друг Кардељ рекао, да наш буџет носи печат недовршености, а и у Одбору за привредни план и финансије другови су рекли и признали да наш буџет има доста недостатака. Ми нећемо да се љутимо што су они то и признали, нећемо да се љутимо на огледало, него ћемо се старати да недостатке поправимо да би слика у огледалу била лепа.

Овај буџет, по мом мишљењу, другови и другарице народни посланици, знак је правог јединства и братства наших народа. Пет народа у нашој демократској федеративној републици Југославији су петоро браће, а шест федералних јединица, шест кеса, ја бих рекао, шест рођених сестара. Ми смо браћа, а кесе су нам сестре, јер ја нисам чуо приликом претреса овога буџета у начелу и приликом разговора, да је ико од уважених предговорника љут због тога или да то пребацује што наша Словенија нпр. даје око 176 милиона динара суфицита, а Босна показује милијарду и по дефицита. Овај буџет, по мом мишљењу, долази као хладан туш за све оне који око 9 часова увече још прислушкују радио-Лондон и очекују нешто „треће“. Он долази као хладан туш да их освети да виде да је јединство и братство наших народа потпуно постигнуто и да је оно „треће“ што треба да дође — ово сада, доношење овог нашег буџета, да их освети и да дођу себи. Исто тако ја бих рекао да је наше основно платежно средство, наш динар, симбол нашег јединства, јер наш динар вреди данас на крајњем југу, у Македонији, исто тако као што вреди горе на врху наше отаџбине, у Словенији. Када је прошле године била замена овога динара за оних

седам разних валута које су тада биле у нашој земљи, када је вршена замена овог динара за онај окупациски, — било је људи који нису желели сређивање наше земље и протурали су вести како нови динар неће вредети и како ће се он поново мењати. Било је чак људи који су наседали тим причама, па збиља онај свој окупациски новац нису променили. Мени се тако десило да ме је пре извесног времена један који је помало реакционарски расположен питао да ли ће се новац опет мењати, јер му је остало непромењено још 10 до 15 хиљада. Рекао сам му да не верујем, јер што је промењено — промењено је и више се неће мењати. Је ли то могуће, каже он, да може да ми пропадне тај новац. Могуће је, одговорио сам му. Шта да радим, пита он, с тим новцем. Не знам шта бих могао друго да ти препоручим него да метнеш те хиљадарке у једну посебну читуљу, па о задушницама, када будеш читао имена твојих умрлих, помени и те хиљадарке, да ти не би сасвим пропале, да би и о њима било трага.

Када је прошле године наш динар мењан било је на његов рачун свакојаких замерки. Једна од замерки била је и та, да тај новац неће да вреди јер нема оног воденог печата, јер је он плод четворогодишње тешке народнословковати. Говорио сам тада: ако нема воденог има крвавих печата, јер је он плод четворогодишње тешке народно-ослободилачке борбе. (Одобравање).

Говорили су други: па какав је то новац кад нема на њему ни министровог ни гувернеровог потписа, нити потписа ма ког другог високог функционера? Њима сам одговарао: Заиста, нема никаквог потписа, али погледајте сваку новчаницу, од једног динара па до хиљадарке, и на свакој ћете видети симпатичан лик нашег борца, који је накривио титовку и претурио брзометку преко рамена па иде сигуран у победу. Ето, та вам је слика боља од сваког потписа! (Аплауз.) А сад бих још додао да над својим новим динаром видимо чврсту, стегнуту песницу нашег друга Црнога и песницу нашег федералног министра финансија Стамболића као и остале петорице федералних министара — како чврсто стегнуте стоје над нашим динаром и чувају га од сваког напада. Нису те песнице знак претњи и застрашивања, већ су на против знак елана и чврсте воље да се вредност нашег новог динара по сваку цену чува, како нам је то пре неки дан друг Црни лепо рекао. (Аплауз.) Најпоследње су још неки

говорили да наш динар, неће вредети, јер нема златне подлоге, пошто је она однета. На то сам одговорио да, истина, нема златне подлоге, али да има нешто друго, нешто важније, и теже од злата, а то су жуљевите руке нашега радника, нашега сељака и наше праве народне интелигенције. Та подлога, обливана свакодневним њиховим знојем, јача је и важнија од самога сувога, жеженога злата. Ту је околност и друг Обрен Благојевић изнео пред Одбором, рекавши да се вредност нашега динара у крајњој линији оснива на добровољном елану и раду наших народних маса.

Задржавајући право да по појединим партијама, приликом претреса буџета, кажем коју реч и изнесем своје мишљење, ево сада, другови и другарице, хоћу са задовољством да истакнем једну околност. После расхода на Министарство народне одбране и на Министарство саобраћаја, по величини, — како видимо из експозеа друга Благојевића долази сума од 4,800.000.000 динара на име помоћи за ивалиде и за све жртве фашизма. Ово је први пут од како је створена Југославија да се показала добра воља да се инвалидско питање једанпут реши како треба. То што су наши инвалиди заиста и заслужили. Ја сам толико пута у цркви, на политичким зборовима и другим местима говорио ово што ћу сад да вам кажем. Један од узрока што је стара Југославија пропала био је и тај што она није успела да реши како ваља инвалидско питање. Кад неко кућу сагради од темеља до слемена, а за њега нема места да се заклони ни под стрехом те куће, онда таква кућа мора да пропадне, мора да гром у њу гађа.

Из приложеног билтена се види да према статистици савезног Министарства финансија има још око 20.000 нерешених инвалидских предмета из ранијих ратова, а то вам је, другови и другарице народни посланици, доказ како се мало у старој Југославији водило рачуна о онима који су је стварали, костима омеђали и крвљу цементирали. Мени је познато да је друг Тито не једном изјавио да ће инвалидско питање, како старих тако и нових инвалида, бити решено како треба и да ће им се дати оно што они збиља заслужују.

Дозволите ми, другови и другарице народни посланици, да вам кажем и то да ја, на пример, као министар пољопривреде Србије жалим што је буџет за свеколику нашу пољопривреду доста мали, око 5 до 6 стотина милиона, и за Савезну владу и за владе свих федералних јединица. Али,

надам се да ћемо ми тај недостатак попунити оним што нам свима претстоји т.ј. личним напорима наших вредних земљорадника, да се наша земља у привреди, нарочито у пољопривреди, што више подигне и ојача.

Дозволите ми да вам наведем да је ево данас орало у нашој Србији 1578 државних и 414 приватних трактора. Ти трактори су распоређени на 130 тракторских станица у Србији, Војводини и Космету и потпуно су снабдевени свима потребама да одговоре своје важном задатку — пролећној сетви. Ти су трактори прошле јесени поорали у Србији и Космету 4951 хектар, а у Војводини 165.000 јутара које су засејани озимим усевама тј. пшеницом, јечмом и ражи.

Има, другови и другарице народни посланици, још доста тешкоћа које у овим несређеним временима тиште наш земљораднички свет, како су већ и неки од уважених предговорника истакли, као што је на пример тешкоћа несразмера између цена индустријских и земљорадничких производа; затим несразмера између цене кукуруза који се одузима од онога који продаје и цене онога који га плаћа и који га једе, тј., онај који га продаје плаћа му се по 2 динара од килограма, а они који га троше у пасивним крајевима плаћају га по 6 динара. Дакле од зрна до амбара кошта два динара, а од амбара до наћава кошта још двапута толико, тј. 6 динара! То је несумњиво једна велика тешкоћа, али ваљда дружије не може бити у овим тешким приликама нашег поремећеног саобраћаја. А какве су биле, а какве су и данас ненормалне и нередовне прилике за калкулацију цена пољопривредних производа навешћу вам ево само један пример. Кад смо постављали питање да поједини окружни и срески одбори одреде колика ће бити пролетос надница за орање са паром волова или коња, докле су поједини срезови наводили три до четири стотине динара као надницу, докле су из других крајева Србије тражили да надница буде 1.500 до 1.800 динара. Та несразмера, другови и другарице народни посланици, долази отуда што је велика оскудица у сточној храни у појединим крајевима и с тиме се овога пролећа мора рачунати. Између осталог од чега је у прошлој години наша пољопривреда имала огромне штете, то је свињска куга која је владала у многим нашим крајевима. Али, као што ћу на завршетку казати, ја се надам да ће се све те тешкоће и сва та питања моћи решити постепено, нашим сложним заједничким радом и напорима.

Другови и другарице народни посланици, и у штампи и у приватним разговорима и говорима на свима састанцима, па и у овом високом дому, ја сам чуо да се истиче питање обнове и изградње свега и свачега. Претставници саобраћаја кажу да је најпречи саобраћај; претставници индустрије кажу да је најпреча индустрија; претставници пољопривреде исто тако, претставници заната износе да је најважније извршити обнову заната итд. Али, ја мислим да је у овоме моменту најпрече и најпотребније питање обнове човека, тј. стварање једног новог типа човека, човека који има од себе да одбаци све старе навике и стара зла и да уђе са новим погледима у нов живот. Ако питање обнове човека будемо најпре решили онда ћемо и сва друга питања решити, а не створимо ли новог човека с новим погледима, не вреди нам све друго што ћемо стварати и обнављати.

А да би обновили старог и створили новог човека, по моме мишљењу, уважени другови и другарице народни посланици, треба на том питању да сарађујемо сви и да у раду координирамо: и кроз школу, и кроз цркву, и кроз одбор, и кроз породицу, и кроз друштво, и кроз заједницу, и ако тако будемо координирали, онда неће бити као оно зидање Скадра на Бојани: што су браћа Мрњавчевићи за дан изградиле, то су виле за ноћ обарале.

Не знам да ли је ових дана ко од вас и колико уважених другова ишло да посети ону изложбу на малом Калемегдану, на којој се износе злочини окупатора и његових помагача. Уважени друг Фране Фрол, кад је отварао ту изложбу, пре 7—8 дана, казао је како је то једна од најнеобичнијих изложби, на томе месту, где су се дотада отварале изложбе уметничких предмета са високим стилем и са високим уметничким идеалима и погледима, сада се отвара једна изложба, рекао је даље друг Фрол, која, ето, треба да покаже једно црно варварско доба, горе доба од Хуна и Татара, које нас је вратило у старо доба, дивљака. Ако нисте видели ту изложбу, ја вас молим да је свакако посетите и да је пажљиво разгледате. Кад код сваке од тих слика будете стали и гледали, доћи ћете до закључка да је човек, као такав, задојен не мајчиним млеком, не млеком од краве ни овце, него да је све оне који су кроз ту изложбу као актери персонифицирани — вучица била задојила. Место љубави међу народима, завладала је таква пакост да је оној латинској изреци — хомо хомини лупус, тј. човек човеку постао курјак, а не човек

човеку — брат. Кад вам препоручујем да ту изложбу видите, није ми намера да мржњу и освету код вас изазивам, те да би према онима који су до тих злочина доводили, песницу стегли и зубима шкргутали него напротив, да гледајући ту изложбу, дођете сви до сазнања, да би требали са своје стране да настојите да овај последњи страшни рат заиста буде — последњи, да међу нама престану злобе, пакости и мржње и једном треба да кажемо: свима који су грешили „Опрости им, боже, јер нису знали шта раде”. Са стабилизирањем прилика, треба, ето, и ми један другом да се приближимо, да један другоме праштамо, јер и са највишег места постоји тенденција за праштање. Друг Тито је не једанпут него неколико пута давао амнестију и опроштај, али, истина, само под три услова. Прво, да сваки онај који моли за опроштај призна да је погрешно. Друго, да се покаје. Али није довољно да само призна грех и да се покаје, већ треба да да доказа о свом покајању. Сада је такав моменат да сви они који желе да се врате с тога погрешног пута, који признају свој грех, који се покају и који покажу плодове свога покајања, могу да заслуже опроштај и њима би требало да се прашта. Свуда где стигнем и станем препоручујем да у нашим међусобним односима отклањамо злу вољу, а отклањањем зле воље створиће се добра воља, и завладаће право братство и јединство у свима слојевима нашег народа.

Друг Жујевић је у свом експозеу рекао да се нада да ће се приходи који су предвиђени овим пројектом буџета остварити са 100%. И ја верујем да ће се приходи тако остварити. Јер, ви сте малочас чули друга народног посланика из Словеније који каже да је био сведоком тога како се фронтловске организације у Словенији такмиче у томе ко ће више порезе да наплати и оствари. И ја сам у народу мога краја видео да се народ у томе такмичи и то истичем тим пре што има извесних ствари које изазивају народ на то такмичење. Прва је ствар у томе што народ види да сада даје порез само својој држави, својој рођеној власти; то је с једне стране. А с друге стране, народ је сада у могућности да контролише утрошак сваког динара пореза и осталих дажбина. Друг Жујевић рече да би сви скупа требало да се укупчамо у то стремљење и да би се тим укупчавањем остварио буџет са 100%. И првомајско такмичење спроводи се у том циљу. У том погледу нарочито предњачи наша омладина, са којом можемо потпуно да будемо задовољни. Ја

сам пре неки дан разговарао са ректором Београдског универзитета, и он ми је рекао да на свом Универзитету има преко 10.000 студената и са великим задовољством ми је изнео да су ред и поредак, рад и схватање дужности код те омладине такви да апсолутно од те наше омладине нема никаквих тешкоћа. Њен рад у сваком погледу је онакав, какав се само може пожелети. Та је омладина својим ударничким радом ту недавно очистила Београд, и тиме десетине милиона новца сачувала и Београду и Србији.

Кад се већ говори о првوماјском такмичењу, треба препоручити свима да се труде да дају поред квантитета и квалитет рада; да се не блефира много с тим, да се не разводњава то такмичење. А да може бити блефирања и разводњавања, допустите ми да вам испричам оно што сам ономад видео у београдском листу „20 октобар”. Неки Ристосије из околине понео за Београд 2 канте млека, па на улазу у Београд потурио канте с млеком под водоводну славину те вода тече у његове канте. Један грађанин га пита: Шта то радиш, Ристосије? А он му одговара: Ја, ето, у ери такмичења повећавам производњу. (Смех). Ми нећемо такво разводњено и блефирано повећање производње, већ хоћемо и тражимо истинско и квантитативно и квалитативно повећање и такмичење.

Напоменух мало пре тешкоће које нам претстоје у сваком погледу, па и у погледу остварења нашег буџета. Тешкоћа се не треба плашити, већ без предаха поћи на посао. Кад сам био мали ђачић говорио нам је стари професор: запамтите децо ово: Тело наше овде на земљи или труне или сагорева. Код људи који непрестано раде који све од себе дају, који су вредни, активни, — код њих тело сагорева; а код људи који не раде, који су лени, инертни, код њих тело труне. И онда нас пита: Шта је достојније, да ли да нам тело сагори у раду или да сатруне од нерада. Па, када нас већ једанпут неће бити те неће, боље је да сагоримо у раду, него да иструнемо у лењости и нераду.

Сећам се да сам од једног свог сељака са Златибора чуо овакву причу: Код једног домаћина дошао неки путник намерник. Добро се почастио и кад је полазио а он домаћину, да му се захвали на лепом пријему и домаћинству рече: Хвала ти, домаћине. Дабогда увек узбрдо ишао никад на брдо не изашао. Зашто ме тако проклињеш, упита га домаћин. Не дао бог, одговори путник, ја сам ти оно што је најбоље желео.

Јер, живот је непрестана борба, непрестан покрет и кад би ти у тој борби, у том покрету изашао на брдо, онда би после тога морао да силазиш низбрдо. Овако је боље: пожелео сам ти да увек идеш узбрдо, да увек идеш на боље и да никад на брдо не изађеш, да не би после морао да идеш низбрдо.

Износећи ову лепу причу, ја бих хтео да изразим своју жељу да и ми све уз брдо идемо и да никад на брдо не изађемо, да се тешкоћа у животу не плашњемо и да, као што војници у војсци на похвалу свога старешине: „Добро је!“ — одговарају: „Стараћемо се“, да и ми кад од наших руководилаца чујемо да је нешто добро урађено, одговоримо да ћемо се старати да од доброга буде врло добро, а од врло доброг да буде одлично. (Аплауз).

Уважени господин Продановић рекао је приликом дискусије о Уставу да је један ватрени републиканац, који се борио за остварење идеала француске републике, доцније мало разочаран у републици рекао: „О, како је република лепа изгледала гледана из монархије!“ Ја бих овим хтео да кажем да ми са своје стране треба све да учинимо, како би нам наша млада република сада из републике гледана изгледала још много лепша, још много милија, још много приснија, него кад смо је раније гледали и прижељкивали из монархије!

Да се вратим опет на почетак и да вам испричам шта ми се скоро у мом ужичком крају десило. Разговарајући тако са мојим сељацима о проблемима који их највише тиште и интересују, један од мојих увек гладних и увек пасивних Ужичана (да би истакао њихов сад најактуелнији проблем — проблем исхране) рече ми: Ето, добро је друже прото, сада само највише певамо песму: „Друже Тито, шта ћемо за жито?“ Ја томе пријатељу одговорих одмах такође у десетерцу. „Биће жита, док је друга Тита!“ (Дуготрајан аплауз). Затим и њему и свима присутним друговима објасних како ја схватам, да ће бити жита, док је друга Тита. Немојте мислити, рекао сам им, да ће друг Тито одмах, чим ви кажете да сте гладни наредити, да вам се пошаље кукуруза, да бисте се ви заситили. Већ кад кажем: биће жита, док је друга Тита, ја онда хоћу да вам речем да се сада о проблему исхране брину све народне власти, почевши од друга Тита па до последњег сеоског одбора. И хоћу да вам кажем још, да ће онај човек и оно руководство које је са великим успехом решило и остварило много теже проблеме — проблеме сло-

боде, проблем братства и јединства наших народа које је остварило једнакост, борећи се за истину и правду, несумњиво сада моћи с успехом да реши и проблем жита, као и све остале проблеме: огрева, одела, обуће, и друге. Њима само треба неограничено веровати и без резерве им следовати. Ето тако ја, другови моји растумачих мојим сељацима шта мислим када кажем да ће бити и жита и свега другог док је друга Тита! И верујући да ће и друг Тито и сви руководиоци решити проблеме и хране и одеће и обуће и све друге који су пред нама, ја ево сада, другови и другарице народни посланици, изјављујем да ћу у начелу гласати за предложени пројекат буџета и за предложени пројекат Финансиског закона. (Аплауз).

Претседавајући: Има реч народни посланик Добросав Томашевић.

Добросав Томашевић (*Изборни срез колубарски, НР Србија*): Другови и другарице, браћо и сестре народни посланици, говорићу као србијански сељак о предлогу нацрта буџета за 1946 годину.

Ето, видите, како се нижу једна за другом тековине народноослободилачке борбе. После дефинитивног прогона окупатора са наше територије, после тешких жртава које су наши народи поднели у тој борби, долази сређење нашег државног живота, а после доношења Устава, најважнији корак у том сређивању је овај нацрт буџета. Буџет је, као што је уважени предговорник прота рекао, огледало, то јест, он је мерило наше снаге, он је одраз наше политичке и економске сређености и борбе ка бољем животу наших народа.

Ми српски сељаци и сав србијански народ, кроз своју националну револуцију, кроз стогодишњу борбу за остварење своје националне независности, тешке смо жртве поднели и тешке борбе издржали. У тој народној борби ми видимо несаломљиву вољу за слободом, несаломљиву вољу за независношћу, за својим државним животом. Та борба која се развијала од почетка прошлога столећа, ето, видимо, завршила се са великом и сјајном победом наше народноослободилачке војске, победом свију народа Јужних Словена.

Другови, тежак је то био период кроз који је прошао српски сељак, наглашујем сељак, јер је он највише страдао, а не заборавимо да је и под Османлијама било таквих као и данас који су се нашли да служе туђину, а то су биле чорба-

ције. О томе на једном месту у Мемоарима проте Ненадовића стоји: „Опколисмо Ваљево, нападасмо, али отуда нам одговорише ватром ваљевски Турци и Срби варошани.“ Позната је и народна песма која казује какво је било стање у почетку устанка: „Ту кнезови нису ради кавзи, ал’ је рада сиротиња раја, која данка давати не може“.

Српски народ, у коме је најмногобројнији био српски сељак, уједињен са добровољцима из свих јужнословенских земаља, и пошто је претрпео албанску голготу, успео је да победама на солунском фронту протера непријатеља из наших крајева и да омогући јединство Јужних Словена. Жртве које смо тада подносили биле су тешке.

Али, после рата, када је успостављена Југославија, догодило се да онај који је у борби био напред — дође позади, а онај који је био позади — напред. А пошто је народ, сељак, у борби био напред, а у миру — позади, није могао одлучивати ни о политичком ни о друштвеном уређењу државе. Народ није учествовао у власти. У земљи настаје партијашење, политиканство, неспоразуми. Ненародни режими и монархија набацали су борбе које су достигле кулминацију, као што знате, у Скупштини погибијом хрватских посланика. Са том погибијом сељак нема везе. Све је то српски сељак и српски радник осудио и са гнушањем одбацио такву једну политику.

Стари режими радили су на томе да Југославију потпуно предају у руке фашистима и да им дезорганизацијом наше војске омогуће да приликом напада имају што мање губитака. А када је непријатељ извршио окупацију, онда су поједини претставници режима који су до зла и довели побегли у иностранство. Тада се Комунистичка партија ставила на чело југословенских народа, а сви родољуби почели су да се дижу на оружје. Ми Срби можемо бити поносни што је прва пушка планула баш у Србији, а специјално ми Ваљевци, јер је планула из руку једног Ваљевца.

Србијански сељачки народ делом је ступао у борбу, делом помагао акцију народнослободилачке борбе. И данас, као српски сељак и припадник Фронта могу констатовати да је од доласка наших прадедова на ову груду, ово први пут да су се Словени ујединили, да нема размирица међу њима, да су се ставили у једну велику словинску заједницу на челу са Совјетским Савезом. А та словенска заједница је гаранција, по моме мишљењу, за напредак: културни, економски и

политички, словенска солидарност је део солидарности свих слободољубивих народа за очување будућег мира, против свих дојучерашњих и будућих агресора.

Да пређем на сам буџет. Другови и другарице, како видите у њему постоји вишак расхода над приходима у износу од близу 6 милијарди динара. Морамо зато да спроводимо штедњу као што је то и друг Министар финансија нагласио. Морамо да настојимо да што више уштедимо и што више произведемо.

Пре рата ми смо имали капиталистичку форму производње. То је та приватна иницијатива, то је тзв. слободна трговина, као што многи хоће да је прикажу. Ја бих се потрудио, ако ми то пође за руком, да истакнем неколико момената из којих ће се видети да то није била слободна трговина, а уколико је била слободна, била је противнародна. У производњи и размени добара разни финансиски магнати, банке и велики поседници стварали су картеле, помоћу којих су вршили експлоатацију свога народа. Једини циљ тих картела био је да се произведена роба прода што скупље, а да се потребне сировине преко властитих организација добију што јефтиније и да тако износ добити буде што већи.

Било је тако да су произвођачи — сељаци своје производе продавали јефтино, а те исте производе радници су и други ситни свет плаћали скупо. И место да држава стане картелима на пут, и она сама улази у картеле. На пример, другови, у картел шећера биле су укључене и држава и фабрика шећера. Ти картели су погађали нарочито нас сељаке. Ми смо принуђени да наше производе продајемо сезонски. Целога лета радимо, а ујесен продајемо наше производе. Трговци и индустријалци груписани у картеле и разне своје организације диктирају пијачне цене и сељак је принуђен да продаје по ниским ценама. Тако смо, на пример, продавали ујесен пшеницу по 80 динара, трговци кад су све од нас куповали и сместили у своје магацине, они су ту исту пшеницу упролеће продавали по 200 и 250 динара.

Насупрот таквој производњи, Народни фронт, народна власт истиче државни и задружни сектор и за производњу и за размену добара. Како ће важну улогу играти државни и задружни сектори у привреди види се из предлога прихода. Како рад државних и задружних предузећа није још усавршен, како је то и друг Министар финансија нагласио, ипак су у буџету прихода предвиђене четири милијарде динара

прихода од тих предузећа. Сав тај новац раније је ишао у џепове капиталиста, а данас иде за опште потребе. Државни сектор, другови и другарице, је најважнији сектор у привреди, а задружни је опет један помоћни сектор за производњу и размену добара и он треба да врши и ону улогу коју су раније вршили трговци у размени добара, тако да се избегне онај начин који је раније владао, да производ прође кроз неколико руку док дође до потрошача. Кад задруге буду произвођачи или једини посредници између произвођача и потрошача, производи ће бити јевтинији и приступачнији народним масама.

С обзиром на рентабилност пољопривреде, с обзиром на то што је наша индустрија још у повоју, а наша пољопривредна производња у екстензивном стадијуму, мени изгледа да је Министар пољопривреде предвидео премалу суму за помоћ и за унапређење наше пољопривреде. Потребно је истаћи једну чињеницу. На пример, у трговини или у занатству не може да се деси да једна болест изазове милионске штете као што то често бива у пољопривреди. Узмимо, другови и другарице, штитасту ваш, која наноси не милионске, него милијардске штете. Због ње су често упропашћени и цели крајеви: воћке, шљиве, коштичаво воће, и све уопште. За време рата није било средстава да се брани од ње, а ни после рата наше фабрике нису стигле да дају довољне количине карболеума да би се могло одбранити од ње. Па онда узмите болести које се појављују на стоци, као свињска куга, која наноси на стотине милиона динара штете и често читави крајеви остану без свиња. О тој опасној болести у нашој привреди треба најозбиљније повести рачуна. Обрадовао сам се кад сам прочитао у штампи да је обезбеђена довољна количина серума од свињске куге и да се дели народу.

Због објективних прилика и политичких режима у прошлости, немања довољно спремних пољопривредних стручњака ни материјалних средстава за побољшање пољопривреде, она је код нас још и данас на ниском ступњу, нарочито у неким крајевима. Оскудевамо у спремним стручњацима који би испитивали које би и какве врсте појединих грана пољопривреде најбоље успевале у нашим климатским приликама. Наравно да су за све ово потребна и материјална средства, и зато сам рекао да је Министар пољопривреде предвидео премалене суме за ове сврхе.

Ја пратим, и врло је интересантно, како се на пољопривреди ради у Совјетском Савезу. Они имају стручњаке који врше опите, имају опитна поља и оно што се покаже да најбоље успева у дотичном крају — то се касније тамо и гаји. Колико они дају томе значаја, види се и по томе што су чак сточарство издвојили из Министарства пољопривреде и створили Министарство за сточарство.

Другови, при крају бих хтео да нагласим да је овај наш буџет, као једна од тековина народноослободилачке борбе и Народног фронта један крупан корак у сређивању наших односа, како унутра тако и споља, како у политичком тако и у економском погледу и он нам омогућава да са Народним фронтом и под мудрим вођством маршала Тита дођемо дотле да се укине, а већ се и укида, експлоатација човека над човеком, да настане благодостање раднога народа села и града и да успоставимо и учврстимо власт рданика и сељака.

Изјављујем да ћу у начелу гласати за овај буџет. (Одобравање).

Pretsedavajući: Reč ima narodni poslanik Tomo Vojković.

Tomo Vojković (*Izborni srez Đurđevac*): Другови и другарце, чују се често prigovori, па čak и од неких посланичких другова, да је cifra од 34 милијарде за наше prilike превише visoka. Ја бих htio да направим један usporед између visине ove cifre и tereta koji је наш narod у bivшој Jugoslaviji morao да podnosi.

Ako uzmemo kupovnu моћ dinara prije rata и njegovu kupovnu моћ sada, s obzirom на sredstva potrošnje, onda dolazimo до zaključka да је njegova kupovna моћ prije rata bila у najmanju ruku три puta veća nego što је danas. Omjer између sadašnjeg budžeta и budžeta stare Jugoslavije, koji се kretao, од 1924 па до 1940 godine, између 11 и 13 милијарди, nije ipak један prema три. Ако dodamo тме да су се samoupravni budžeti од 1924 до 1940 godine kretali између две и три милијарде, onda dobivamo opterećenje naroda у staroj Jugoslaviji између 14 и 16 милијарди годишње. Ако uporedimo 14, odnosno 16 милијарди из 1924, odnosno 1937, 1938 и 1940 godine са 34 милијарде sada, onda nužno dolazimo до zaključka да је ova svota од 34 милијарде, s obzirom на kupovnu snagu dinara onda и sada, mnogo manja nego što је bila prije rata.

Aко gledamo formalno на sam budžet, došli би до zaključka да су svote predvidene за unapređenje poljoprivrede preniske. Ukupna cifra kredita за poljoprivredu, zajedno са

republikanskim budžetima iznosi oko 650 miliona dinara. Uporedimo li te svote sa onima što je poljoprivreda dobijala u bivšoj Jugoslaviji, — na primjer u 1926 godini od budžeta koji je iznosio oko 12 i po milijardi, za poljoprivredu je bilo predviđeno 232 miliona, godine 1938 od budžeta koji je iznosio oko 12 i po milijardi i nešto više, svota za poljoprivredu iznosila je 142,950.000, vidjećemo da je i u tom pogledu danas omjer mnogo povoljniji. Ako opet uzmemo omjer između cjelokupnog opterećenja naroda prije rata, — svote su iznosile sa samoupravnim budžetima od 15 do 16 milijardi, — vidimo da je omjer danas najmanje dva do tri puta i u tome pogledu povoljniji.

Još je nešto potrebno da se uoči kada se pravi paralela između predratnih budžeta i sadašnjeg. U ono vrijeme izdaci koje je država trošila na razne djelatnosti nijesu imali ni direktno ni indirektno povoljan učinak na narodnu privredu uopšte. Kada gledamo danas omjer između ličnih i materijalnih rashoda i kada to uporedimo sa ličnim i materijalnim rashodima za vrijeme stare Jugoslavije, vidjećemo jednu strašno veliku razliku. Mnogi ljudi gledajući sad samo veliku cifru, misle da je ova cifra prouzrokovana prevelikim personalnim aparatom u našoj državnoj upravi. Ja sam pokušao iz sadašnjeg našeg prijedloga budžeta da izdvojim sve one razdjelje u kojima su detaljizirani rashodi, i to od razdjela 1—19, isključujući Ministarstvo narodne odbrane, koje ima jednu globalnu nerazradenu sumu, i dobio sam cifru od 9.987,500.000. Od te svote otpada na lične rashode 3,659.120.740 dinara, na materijalne rashode 6,229,948.160, te na investicije 98,431.100 dinara. Omjer između ličnih i materijalnih rashoda je 36,63% za lične i 63,37% za materijalne izdatke. U budžetu za 1937/38 godinu bilo je ličnih izdataka 5,087,984.017, a materijalnih 5.312,352.852, dok su vanredni krediti iznosili 509,663.131. Odnos između ličnih i materijalnih bio je 46,64% za lične prema 53,36% za materijalne. Kao što se vidi odnos je bio otprilike jednak. Za vrijeme stare Jugoslavije investicije za novogradnje pokazivane su u budžetu. Kad bi mi danas Fond za obnovu zemlje iskazali u budžetu, te kad bi imali Ministarstvo narodne odbrane detaljizirano sa svim rashodima onda bi se odnos između ličnih i materijalnih rashoda po svoj prilici kretao između 25—30% za lične, dok bi materijalni rashodi iznosili od 70—75%. Dakle, mi iz izloženog vidimo da se naše rukovodstvo pri izgradnji i budžeta i zemlje rukovodilo realnim prilikama i da je tražilo od svih činbenika koji su ukopčani u državni aparat maksimum napora i da od njih traži da izvrše sve ono što je čovjek u stanju da učini. Drugo,

kad pogledamo karakter našega budžeta i pokušamo da napravimo paralelu sa budžetima stare Jugoslavije, onda moramo sa zadovoljstvom da zaključimo, da iako živimo u vrlo teškim ekonomskim prilikama, u tom pogledu stojimo mnogo povoljnije nego ranije. Mi danas vidimo da državni privredni sektor u budžetu pokazuje jedan višak od oko 3 i po milijarde dinara. Jačanje tog sektora, razvijanje njegovih snaga, povećanje njegove proizvodnje znači ujedno jačanje i svih ostalih privrednih elemenata u našoj zemlji. I ono što poljoprivreda može biti ne dobije direktno, ono što nije pokazano u budžetu za poljoprivredu, ona dobija to indirektno, iz zajedničkog državnog privrednog sektora, jer nekada su viškovi koje su ostvarili rudnici i ostala industrija išli na uštrb širokih potrošačkih slojeva, dok danas ti viškovi iz ovih privrednih grana idu u korist cjelokupnog našeg naroda i od njih imaju najveću korist najširi i najsiromašniji slojevi našeg naroda, naše radništvo i seljaštvo.

Drugovi, zato što je budžet odraz naše realnosti, odraz naših ekonomskih prilika i naših mogućnosti, ja ću, ne samo discipline radi, nego iz uvjerenja, da glasam za ovaj budžet. (Applauz).

Председavajući: Реč има Ванчо Бурзевски.

Ванчо Бурзевски (*Изборна околија Св. Никола НР Македонија*): Другари народни претставители, ако го прегледаме овој предлог на буџетот, од него можеме да видиме, дека Сојузниот буџет ќе даде огромна дотација на извесни народни републики. Карактерот на таја дотација не е да се одржи привредата и да се одржи економскиот живот на некои народни републики на онаја висина која е имат сега, напротив карактерот на тие дотаци се состојат во тоа што имат за цел оживуење на привредата на секоа од тие републики помагање за да се оспособат во таа мера да идниот буџет на овие републики биде уравнотежен.

Јас ќе се задржам со неколку збора на Македонија. Во предлогот на буџетот за 1946 г. ние гледаме дека Народната република Македонија може со собствените средства да покрие едвај само половината од расходите. Значи, дека 50% од расходите на Македонија треба да бидат подмирани со средства добивени од Сојузното министерство на финансиите. Дали тоа значи дека Македонија е пасивна земја? Кој го познава економското богатство на Македонија не може тоа нешто да тврди. Македонија не е исцрпи само четворогодишната окупација и народно-ослободителната борба. Македо-

нија беше систематски исцрпуена пред оваја и пред првата светска војна. Тоа е главниот узрок кои чини дека Македонија денеска не може да покрие своите сопствени разходи. Исто така изгледа положението и во другите републики, кои не можат со сопствените средства да покриват расходите. Ако се при тоа припомни и нечувената суша од миналата година, тогај ќе биде уште појасно зашто Македонија не може сега за сега да покрие расходите си.

Ако погледаме оваја дотација, која Македонија добива од Сојузниот буџет, и ако се запознаеме со развојот на нашата република за овие две години ние ќе констатираме дека тој развој се повеќе расте. За три месеци на 1945 г. (април — јуни) Македонија доби дотација од 75 милиони динари, а за наредното полугодиште на 1945 г. дотацијата износи 187 милиона, што значи повеќе него двоструко. За оваја година ние гледаме дека таа дотација износи 470 милиона.

Каде идат тие пари, тоа може да се види од буџетот на Народната Република Македонија. 31% од укупниот буџет за 1945 г. се поарчи за целите на привредните министерства: индустрија, рударство, земљоделите и тд. Од тоа за инвестиции во индустријата и рударството отиде 42 милиона динари. Со таја сума се изврши обновата на разрушените индустриски и рударски претпријатија кои постојат во Македонија. Вредноста на предпријатијата кои се обновива со оваја сума од 42 милиона износи околу 500 милиона динари.

За новата 1946 год. предвидени се во буџетот нови инвестиции. Така, сумата за индустријата и рударството износи 42 милиона динари, за обновуенето на постројките и мостовите 30 милиона, а за обновата во земјоделието 10 милиона дин. Новите инвестиции имат за цел да прошират претпријатијата кои веќе постојат и да се створат нови земледелски претпријатија. Условија за тоа има. Исто така многу се погодни и условите за развитието на рударството. И по тој начин Македонија со останалите републики на Југославија ќе крене по патот на прогресот. Овој план за обновуене и изградуене го усвои владата, и тој е единствен за цела Македонија. Таков план постои и за сите останали републики во Југославија. А тоа значи систематско оспособуене на народните републики со цел да можат да ги обноват сите разрушени претпријатија и да отпочнат со изградуенето на нови претпријатија. Со други думи тоа значи взаимна братска помоќ на народите на Југославија во обновата и изградуенето денска, како и

вчера во вооружаната борба. Тоа преставуе економски израз на нашата народна федерација.

Од сето тоа произлага јасно дека големите дотации, кои се дават на поедини републики не значат ништо друго но тенденција со сите можни средства да се помогнат останалите републики во нивните усилија да уравнотежат буџетите своји.

Предлогот на сојузниот буџет помага да народните снаги бидат искористени за општото добро. Од броевите кои се изказани во буџетот и кои се однесуат на Македонија, произлага полното значење на тие намери да се помогнат поедините републики.

Ако така го разбереме и спроведуеме нашиот сојузен буџет, тогаш ние ќе ги развијеме продуктивните сили на народот и буџетот као таков ќе даде на народната Влада големи можности да живите сили на нашиот народ ги тласне напред во смисол да животните условија на нашиот народ бидат од ден на ден поарни. За тоа јас ќе гласам за овој буџет.

Pretsedavajući: Reč ima narodni poslanik Matevž Hace.

Matevž Hace *Izborni srez Rakek — Notranjsko, NR Slovenija*): Drugovi i drugarice narodni poslanici, pred nama se nalazi predlog državnog budžeta. Ovaj je budžet toliko jasan, realan i pregledan, da će ga svaki poslanik lako moći protumačiti biračima u svome srezu.

Može se reći da je ovaj budžet proizvod stvarnosti u kojoj se nalazimo. Iz ekspozee ministra finansija druga Sretena Žujovića vidimo da su vlade u mnogim drugim zemljama u svetu pri stvaranju državnog budžeta i vodenja finansiske politike nailazile na velike poteškoće.

Sasvim je prirodno da u državama u kojima finansisku politiku vodi kapital, državni budžet ne može da bude onakav kakvog bi želele široke radničke mase. U našoj zemlji radni narod svih federalnih jedinica svojski se zalaže za potpunu i što bržu izgradnju naše privrede i on ima puno poverenje u svoju vlast.

U prošlosti u našoj zemlji nije bilo tako. U bivšoj Jugoslaviji niko nije smatrao za potrebno da prilikom donošenja državnog budžeta upita za savet radničke mase — narod. On je o donošenju državnog budžeta bio obavešten jedino preko dnevne štampe, a o nekoj saradnji pri stvaranju budžeta nije bilo ni govora. Radnici u bivšoj Jugoslaviji nisu imali svoje predstavnike u parlamentu. Radničkim masama tada niko nije pola-

gao računa o tome kako će se gazdovati sa državnim prihodima, ili, kako će se sprovesti u delo socijalno zakonodavstvo, koje je tada važno za jedno od najmodernijih u Evropi, no na žalost samo na papiru. O radničkoj klasi u bivšoj Jugoslaviji nije se u svetu čulo ništa, jer je ona tada bila obespravljena raja, koja je bila izložena bezdušnoj eksploataciji. Na hiljade invalida u bivšoj Jugoslaviji, koji su u prošlom svetskom ratu izgubili svoje udove ili zdravlje, bilo je prinudeno da se izdržava pro-sjačenjem, jer im tadanji nenarodni režimi nisu dali ništa. Iz ovoga našeg budžeta mi međutim vidimo da su drugovi invalidi, koji u narodnooslobodilačkom ratu nisu žalili svoje živote za dobro svoje otadžbine, potpuno obezbeđeni.

Potpredsednik drug Kardelj rekao je u svome ekspozu da svaki državljanin treba da voli svoju zemlju kao svoju kuću. Radnici u bivšoj Jugoslaviji državu nisu smatrali svojom kućom zbog toga što je to bila zemlja eksploatatora radnog naroda i baš zato nisu radili za državu onako kako to čine sada. Član 15 Ustava kaže da se država pri sprovođenju privrednog plana uglavnom oslanja na radničke sindikate. Naši su radnici pot-puno svesni svoje uloge u novoj Federativnoj Narodnoj Repu-blici Jugoslaviji i njenom državnom životu i oni će dati sve od sebe da se naša zajednička kuća podigne što pre i što bolje.

Iz ovoga se budžeta dalje vidi i to kako se kreću prihodi i rashodi po pojedinim federalnim jedinicama. Za Federalnu Republiku Sloveniju predviđen je višak prihoda u iznosu od 176 miliona. Ovo je delimično rezultat velike požrtvovanosti i svesti radnog naroda u Sloveniji, koji je uložio sve svoje sile da se privreda u zemlji podigne što pre na onaj stepen koji je po-treban za postignuće bolje budućnosti i blagostanja. S druge strane, to je velikim delom delo naše armije, koja je isterala i potukla fašiste i njihove pomagače tako da nisu stigli da našoj privredi nanesu ozbiljne štete.

Radnici su u Sloveniji, još odmah po oslobođenju, poka-zali svoju svest, kakav odnos treba da bude između radnika i narodne vlasti, između radnika i državnih preduzeća i tamo gde ti odnosi još nisu postigli željenu visinu, to će se postići kulturno-prosvetnim radom u najskorije vreme.

Potpredsednik drug Kardelj rekao je dalje u svome ekspozu da treba svim silama raditi na obnovi privrede naše zemlje. Zadaci koji stoje pred nama zaista su veliki. Veliki su zadaci koji očekuju u ovoj godini našu radničku klasu. Mogu reći, da

radnička klasa Slovenije već ide onim putem koji je u svom govoru o Novoj godini pomenuo naš prvoborac maršal Tito.

Ministar finansija drug Žujović je rekao da treba podići rentabilnost državnih preduzeća. Ja se potpuno slažem sa ovim, samo bih dodao da je potrebno poraditi na tome da se svuda gde je to moguće pomogne i proširi samoinicijativa svakoga radnika i nameštenika koja teži ka: poboljšanju proizvodnje, ubrzanju proizvodnog procesa, poboljšanju kalkulacije itd. Sindikalne podružnice će svim silama nastojati da se rentabilnost državnih preduzeća poveća, jer su svesne da od toga zavisi procvat naše privrede, a samim tim i blagostanje naše otadžbine.

U ovom našem budžetu postoji jedan stav koji govori o investicijama u rudarstvu i u industriji.

Radnička klasa želi da se što više kapitala uloži u državna preduzeća, da se naša zemlja što pre industrijalizuje, jer u tome vidi jemstvo za sigurnu i bolju budućnost.

Naši radnici su svesni da treba još mnogo da se radi na podizanju preduzeća, mostova, na poboljšanju transporta, na izgradnji porušenih domova, škola itd., oni neće žaliti truda, jer znaju za koga rade.

Radnička klasa Federativne Narodne Republike Jugoslavije može biti ponosna što, u vreme kada radnici mnogih drugih zemalja još nemaju slobode, aktivno učestvuje u izgradnji svoje sopstvene kuće, svoje drage otadžbine, za koju je dala toliko žrtava.

Iz napred izloženog, ja se u potpunosti slažem sa projektom državnog budžeta za godinu 1946 i u celini ga usvajam i izjavljujem da ću glasati »za« (Odobranje).

Predsednik d-r Josip Vidmar: Određujem kratku pauzu od 10 minuta i molim drugove narodne poslanike da se sabere u većem broju, jer nije u redu, i ja ne mogu da dozvolim da drugovi govornici govore praznim klupama. Idući put ja ću odrediti prozivku, jer mislim da je stvar svesti i demokratske discipline da poslanici zaista učestvuju u diskusiji. (Odobranje).

(Posle odmora)

Predsedavajući: Nastavljamo sa diskusijom. Reč ima narodni poslanik Galijašević Bećir.

Galijašević Bećir (NR Bosna i Hercegovina): Drugovi i drugarice narodni poslanici, nakon vojničke i političke pobjede u ovom strašnom ratu, kakav ne pamti čovječanstvo, i nakon donošenja Ustava FNRJ, evo pred nama je prvi prijedlog budžeta sa Finansijskim zakonom za 1946 godinu. Pred narodnim

vlastima u izgradnji naše zemlje postavljaju se kao glavni zadaci: privredni i finansiski problemi. O tome je posebno govorila deklaracija Savezne vlade i to je jasno izraženo u ciframa predloženog budžeta.

Okupator je zemlju strašno opustošio, a naročito našu Bosnu i Hercegovinu, Crnu Goru, Kordun i Liku. Oslobođenje je zateklo pustoš po svima granama privrede. Udarničkim radom cijelog našeg naroda na obnovi naše privrede i zemlje u svim pravcima učinilo se stvarno mnogo, da nam se divi čitav svijet. Ovakav rad, koji je, uglavnom, izveden na dobrovoljnoj bazi i sa vrlo malo novčanih sredstava, pridonio je uveliko sređivanju našeg privrednog i finansiskog stanja.

U prijedlogu budžeta za 1946 godinu jasno su izraženi državni prihodi od sva tri sektora naše privrede.

Državni sektor, kao glavni, odigraće najvažniju ulogu kako u industrijskoj proizvodnji i trgovini, tako i u prihodima, koji su najveća stavka po predloženom budžetu.

Naše zadrugarstvo, koje je u naglom razvoju, pored njegove važnosti kako u proizvodnji tako i u izmjeni dobara, daće našem predloženom budžetu kudikamo veće poreze na tečevinu, nego što je u budžetu predviđeno.

Privatni sektor, koji treba da posluži opštoj stvari, kao dopuna državnom i zadružnom sektoru u snabdijevanju širokih narodnih masa, može da odigra vidnu ulogu u ovo prelazno doba.

Raniji nenarodni poreski sistemi bili su takvi da je privatno i pravno lice podnašalo lažne poreske prijave radi toga što je od zarade plaćano, sa drugim poreskim nametima, do 90% poreza na tečevinu od godišnje zarade, a danas po našem poreskom sistemu nije potrebno da se ovo čini, jer visina tečevina na zaradu je umjerena i jednaka kod sva tri sektora privrede.

Naša Savezna vlada nastoji da unese što više planskog rada u našu poljoprivredu, kao glavnu granu naše privrede.

Pored državnih poljoprivrednih imanja, koja se moraju postaviti na rentabilnu osnovu, moramo naročitu pažnju posvetiti organizaciji zadružne obrade imanja u cijeloj zemlji i ako budemo izdašno pomogli našeg siromašnog i srednjeg zemljoradnika raznim načinima za unapređenje poljoprivrede, onda ćemo biti sigurni da ćemo postići i više prihoda nego što je u budžetu predviđeno.

Iz priloženog budžeta jasno se vidi da je naša orijentacija za pokriće budžetskih rashoda — prihod od državnih preduzeća, koja će preduzeća povećati produkciju, a i vrelo dohodaka naših narodnih vlasti. Naše niže narodne vlasti nemaju dovoljno prihoda za pokriće svojih mnogobrojnih rashoda. Treba forsirati stvaranje rentabilnih preduzeća po privrednom planu i treba što prije donijeti odluku koja preduzeća spadaju kojim narodnim vlastima.

Kampanja koja se razvila u cijeloj zemlji za što veću proizvodnju u što jeftinijoj režiji, kako kod industrijskih tako i kod poljoprivrednih produkata, nesumnjivo će nam donijeti ogromne koristi, kako u privredi tako i u našim finansijama. Ujednačenje cijena jednih i drugih produkata imaće ogromnog uticaja na poboljšanje standarda života širokih narodnih masa, kao i na budžetsku ravnotežu.

Bankarstvo, koje je uglavnom državno, u našem privrednom životu svakako je od ogromnog značaja. Naša kreditna politika nije još posve efikasna i ona je u razvoju. Moraće se više pažnje posvetiti kreditiranju zadruga, a naročito kreditiranju za kupovinu sjemena za prolećnu sjetvu. Narod je u Bosni i Hercegovini iscrpljen, a ishrana je ostavila narod bez novaca i naš je zemljoradnik velikim dijelom u nemogućnosti da kupi sjeme. Obzirom na važnost proljećne sjetve, moralo bi se hitno nešto učiniti da zadruge kreditiraju za proljećnu sjetvu one koji nemaju kupovne moći.

U vezi izvršenja predloženog budžeta sa privrednog i finansiskog gledišta, mora se podvući važnost naših šuma, a naročito šuma u Bosni i Hercegovini. Skoro 50% cjelokupnog zemljišta u Bosni i Hercegovini zauzimaju šume, a država od toga posjeduje oko 90%.

Po statistici iz 1938 godine, godišnji prirast šuma u Bosni i Hercegovini iznosi oko 4,300.000 kubnih metara. Ako se vrijednost prirasta uzme po 50 dinara, to je godišnji prihod preko 200,000.000 dinara. 1938 godine izvezeno je iz Bosne i Hercegovine preko jedan milion tona šumskih proizvoda u vrednosti od 890,000.000 tj. 18% vrijednosti cijelog izvoza jugoslovenskog. Godina 1929 bila je jedna od najjačih i te godine vrijednost izvoza bila je preko dve milijarde i sto miliona od šumskih proizvoda u Bosni i Hercegovini.

Poznato je da su u staroj Jugoslaviji u Bosni i Hercegovini šume eksploatisali strani i domaći kapitali tako strašno i neracionalno, i da je ovako dalje ostalo pretila je opasnost da

bi za nekoliko decenija ostali bez šuma. Najveću štetu su napravili strani kapitali sa dugoročnim ugovorima, koji su djelovali u Bosni i Hercegovini na 52 najbolja šumska područja, na kojima je bilo 45 miliona kubnih metara crnogorice i bjelogorice.

Druga nedaća koja uništava naše šume u Bosni i Hercegovini jeste podbjel i krčevine.

Neosporno je da su šume u našoj narodnoj privredi od ogromnog značaja i one će nam donijeti veliku korist u sredivanju naših ekonomskih i finansijskih prilika. Da sačuvamo ovu našu narodnu imovinu, mi moramo tražiti puta i načina kako ćemo šumu što racionalnije eksploatirati i sačuvati od raznih štetočina. Trebalo bi efikasnije progoniti one koji uništavaju naše šume, bilo podbjelom ili krčevinama bez dozvola, i to onako kako se progone špekulanti.

Razumljivo je da se mora voditi računa o snabdijevanju naroda sa potrebama drvetom i da se u ovo mora unijeti više plana i sistema. Poziv Savezne vlade da se brzo pribjegne pošumljavanju goleti, uz pomoć antifašističkih organizacija, urodiće plodom. Sistematskim radom za nekoliko godina obnovićemo donekle naše šume, koje su tako strahovito stradale zadnjih decenija. Bosna i Hercegovina je bogata u rudama i šumama i u planskoj izgradnji naše privrede ona će kao takva odigrati veliku ulogu.

U Bosni i Hercegovini treba posvetiti najveću pažnju, kako je rekao drug Čolaković, podizanju stočarstva, koje je uništeno, unapređenju voćarstva i kulturi duvana, kao glavnim granama poljoprivrede naše republike. Kada se to učini, onda će se brzo oporaviti i osposobiti i u njoj će biti život našim narodima olakšan i dostojan čovjeka.

Da predloženi budžet prihoda i rashoda bude što realniji, obzirom na budžetski deficit od 6 milijardi, može se mnogo učiniti na smanjenju ovoga deficita ako striktno sprovedemo štednju gdje god se to može sprovesti. A gdje god se mogu iskoristiti u opštem interesu široke narodne mase, preko antifašističkih organizacija, na dobrovoljnoj bazi, to moramo da činimo još uvijek onako kako smo to činili u četvorogodišnjoj borbi i kako to zapravo i danas činimo nakon oslobođenja.

Ovaj je budžet ranije raden i budžetska predviđanja u prihodima bila su na bazi 1945 godine, u ono doba, dok naše finansijske ustanove nijesu bile dobro organizovane. Iz dana u dan poboljšava se finansijska služba i, po izjavi samoga Mini-

stra finansija u njegovome ekspozeu, vidi se da će prihodi prebaciti. Ova je vjerovatnost tim veća što je jesenja sjetva bila u cijeloj zemlji dobra, a nadati se da će biti dobra i prolječna. Dobra žetva donijeće uveliko poboljšanje privrednih prilika, pa prema tome i veće budžetske prihode.

Izvršenje budžeta savezno-republikanskih ministarstava, kao i izvršenje budžeta ministarstava narodnih republika, bilo bi, po mome mišljenju, puno efikasnije, brže i jeftinije ako se to prebaci više na okružne odbore. Sreski narodni odbori treba da izvršuju i budžete mjesnih seoskih narodnih odbora, jer naši seoski mjesni narodni odbori nemaju za to kadrova, a to je potrebnije radi same kontrole. Za izvršenje svih budžeta potrebni su stručni kadrovi. Svi znamo da stvarno oskudijevamo sa kadrovima. U tu svrhu nameće se pravedna podjela sposobnih stručnih kadrova, dok sebi ne stvorimo kadrove. U nekim republikama, kao u Srbiji i Hrvatskoj, ima puno više kadrova nego, na primjer, u Bosni i Hercegovini. Mnogo naših zemljaka iz Bosne i Hercegovine, stručnih činovnika, ima i u Srbiji i Hrvatskoj i mislim da bi dobro bilo da se naša Savezna vlada pozabavi ovim pitanjem i da nam prebaci stručne kadrove u Bosnu i Hercegovinu, a naročito po strukama građevinskoj, poljoprivrednoj, zdravstvenoj i finansiskoj. Bosna i Hercegovina bez ovih kadrova neće moći izvršavati sve zadatke, koji stoje pred narodnim vlastima Bosne i Hercegovine.

Imajući puno povjerenja u našu Saveznu vladu, na čelu sa našim maršalom Titom, koja nam je predložila ovaj budžet, i što smatram da je ovaj prijedlog budžeta vrlo dobar, jer su u njemu osigurane tekovine naše četvorogodišnje borbe, izjavljujem da ću glasati za ovaj i ovakav prijedlog budžeta i Finansijskog zakona (Aplauz.)

Pretsedavajući: Ima reč narodni poslanik Petar Mundrić (Aplauz).

Петар Мундрић (*Изборни срез борско-крајински, НР Србија*): Другови и другарице народни посланици, ослобођење, Устав, Република — то су степенице по којима се наша млада држава пење и по речима проте Смиљанића вероватно да ћемо се тако непрекидно пењати, трудећи се да не силазимо.

Кад посматрамо и пажљиво прочитамо билтен и овај наш предлог буџета за 1946 годину, видимо да се заиста, по речима министра финансија друга Жујовића, држава са овим

буџетом појављује као домаћин, а не као експлоататор, јер овај буџет и Финансиски закон ствара народ преко својих народних руководилаца. А ти народни руководиоци, са својим радом до данас, дали су довољно гаранције да ће овај буџет и Финансиски закон моћи да се остваре баш онако како је то и замишљено. Када посматрамо ове цифре у буџету, и вертикално и хоризонтално, видећемо да то наше државно домаћинство жели да се пружи тачно према губеру; да жели да се у раду на напретку целокупног нашег живота, у целој његовој компликованости, ослони само на своја сопствена средства. То је оно што никада у старој Југославији није било ни у једном буџету. Када бисмо класирали овај наш буџет у делове, видели бисмо како се нарочито истичу три главна дела: политичко-управни, економско-привредни и просветно-културни део. Наш народ природно је ишао тим правилним путем. Прво је дошао до своје праве политичко-управне народне власти, па је затим преко привредно-економског напретка радио и желео да дође до просветно-културног напретка. Мењати овај ред било би погрешно, било би неприродно. Политичко-управни део већ је добио своју пуну форму. Са ослобођењем од иностраног окупатора и домаћих издајника, добили смо пуну слободу политичко-управну, привредно-економску и просветно-културну. Не може се пуна слобода замислити тако да постоји само политичко-управна слобода, ако не постоје и привредно-економска и културно-просветна слобода. Нашим народима нико није поклонио ту слободу, већ су је сами извојевали; они ће умети и да поштују и да је сачувају. На привредно-економском пољу треба мало више запети, зато што се наши народи сада појављују као домаћини који треба сопственим средствима да корачају пуним корацима напред. На челу са Привредним саветом при Савезној влади видимо многе ствари. Видимо да се не допушта да дође до инфлације. Жели се и ради са пуном снагом да се сачува стабилност динара и повећа његова вредност, а самим тим ми постепено постајемо све мање зависни од иностранства у привредном и економском погледу. Наша привредна предузећа нису више предузећа за ленствовање, него предузећа за активирање државног буџета. Таква предузећа, подвргнута под строгу контролу државе и под строгу одговорност руководилаца тих предузећа, неће моћи више да изврдавају остварење државног буџета, као што је било раније. То доказују приходи које ова предузећа дају

државном буџету, за ових неколико месеци 1946 г. Кад пођемо мало даље видимо да се, колико год је могуће, настоји да се наши путеви, споредни и главни одржавају и доводе у исправно стање, све ради правилног и доброг саобраћаја.

У буџету Министарства грађевина имамо један новитет који ће бити темељ за наше даље напредовање а то је ставка која говори о изради катастра наших водних снага. Другови и другарице, кад се дође до тачног катастра водних снага у држави, то ће бити даска са које ће се откочити у електрификацију земље. А кад се откочи у пуну електрификацију земље, онда долазимо до тога да ћемо моћи да сачувамо баш оно што рече друг предговорник и шуме и све остало, плус олакшање напретка и индустрије и пољопривреде и свега осталог што је у вези са електрификацијом земље.

Наша трговина, другови и другарице, у заједници са индустријом неће више бити трговина и индустрија оних који желе да свестрано поробе наш народ, наш радни народ града и села, већ оних који желе да га потпуно ослободе. Привредници са навикама из старе Југославије сматрају да ће ето баш ту Народна Република Југославија да поклекне. Не могу привредници са старим навикама да се промене, јер наука каже да су рђаве навике друга природа, и ако човек од њих не може да се отме, он са њима заједно и умире. Ти привредници никако себи не могу да избију из главе да они у бившој Југославији нису били никакав привредни фактор у погледу активизирања буџета, него напротив, фактор који је упропашћивао и пљачкао државни буџет. Они и данас не признају да су сви приходи који су долазили од рада банака, индустрије, трговине и тако даље, у износу од милијарде и не знам колико стотина милиона динара, и који су били остварени преко њих да су те суме уствари претстављале износ који су они опљачкали од потрошача. Са таквим привредницима, који не могу и неће да признају истину и који помало још заваравају један мали део наших чиновника, који се такође даве у својим навикама, лако је изићи на крај.

Нас не може да збуди ни овај вишак расхода, јер тај вишак расхода претставља оно по чему се да видети, по чему су наши руководиоци сигурни у помоћ народа, и то нашег радног народа из села и града и поштене народне интелигенције. Не сећам се тачно у коме се члану Финансиског закона каже да ће се тај вишак расхода покрити непредвиђеним приходима и од обртног капитала Главне државне благајне, али

баш је то мерило, то је тај кантар помоћу кога се заиста правилно мери и утврђује да ће народ кад има своју народну владу њу и потпомагати.

Они несавесни привредници, који су себи набили у главу да су привредници, сматрају да се такмичењем неће моћи остварити овакав буџет и да привреда у Југославији неће моћи да коракне напред без слободне конкуренције. Они долазе до таквог закључка због тога што неће себи да признају да слободна конкуренција уствари значи поробљавање и уништавање радног народа и уништавање установе исте врсте са којом се они конкуришу. Док ми кажемо да је то несоцијално, а са друге стране, кажемо, такође, да је народно такмичење социјално и да ће народ такмичењем да оствари овај буџет. У народном такмичењу огледа се још нешто: огледа се борба за остварење братства и јединства, јер се данас кад се на једном месту заврши посао путем такмичења прелази на друго место и помаже се, а не гледа се скрштених руку како установа на другом месту пропада.

Резултати такмичења биће и повећање вредности нашег динара, а уједно и повећање производа за наше широке народне масе, па ће баш саме радне народне масе доћи до оних производа који су нам најпотребнији.

Солидност овог нашег буџета, другови и другарице, руководи се социјалношћу у пољопривреди, и у задругарству, и у аграрном закону. Пољопривреда, аграрни закон, задругарство то је као „поддео“ у економском делу овог буџета. И поред тога што реакционари кажу да је народ незадовољан, неће да признају да је народ незадовољан зато што ментално нема соли, обуће или одела, како рече друг председник народне владе Србије, него сматрају да је народ незадовољан зато што му се ето не свиђа данашњи систем управе, данашња власт у Југославији.

Наш саобраћај, железнице наше, другови и другарице, има велике задатке. И поред целокупног тог великог задатка, буџет је мали, како за саобраћај, тако и за пољопривреду, и често пута кад се чита билтен, све ми се чини да негде блесне утисак да је друг министар Жујовић некако у опозицији према овом буџету. С друге стране, мислим да смо ми у опозицији према овом буџету, што желимо да буде већи. Али, ако узмемо у обзир ону другу чињеницу, да се ту појављује држава као домаћин са овим буџетом, онда наравно да мора

овако бити. Ако наш саобраћај са овим буџетом успе да оспособи 10 до 11 хиљада километара наше најглавније линије железничких пруга и најнужније вагоне и локомотиве за разне транскорте, онда смо ми успели. И као што рекох малопре, наши руководиоци су дали довољно гаранције да ће планским радом и на овом послу успети.

Сад долази оно где се наша борба води у просветно-културном делу. Ту је највећа мука и борба са неписменошћу нашег народа. Ту неписменост и несвесност нашег народа искоришћавају баш ти реакционари, а наседају многи несвесни или немарни интелектуалци, да тако бушкарају да створе незадовољство. Али наш народ њих добро познаје. Познаје их из дућана, познаје из кавана, познаје из канцеларија, па чак и у оном осећању тежине данашње ситуације њима не верује, али ето тешко му је па прећути, не бори се с њима. Иначе се нама потпуно отвара народна душа у оној борби против остатака четничких двојки и тројки. Ту се види отворена борба народа и ту се види колико је народ задовољан што има данас своју праву народну власт. Ту се види чему теже наши реакционари повезани мало и са спољним реакционарима.

И сад се појављују људи који желе да поново на позорницу светске политике истакну расизам. Ти људи који би желели да истакну расу изнад слободољубивости и човекољубивости када би се избројали тешко да би их се нашло на броју око 180 милиона. А на овој другој страни вероватно је да ће се наћи и преко 180 милиона, па ће они расисти тешко изићи на крај са 180 милиона слободољубивих људи.

Код нас реакционари, не желећи да се укључе у рад, да се зноје, очекују тако нешто лакше, са стране, а ту, у својој кући неће ништа да раде. Зашто? Просто што им се не ради. А, чини ми се, у чл. 32 нашег Устава каже се да без рада неће бити тако обесног и згодног живота.

Буџет Министарства народне одбране и Министарства социјалне политике је нешто што се у бившој Југославији није могло да види. Ту је социјалност, ту је збрињавање, ту је старање о породицама осталих без домаћина у рату, ту је старање о инвалидима, па плус, ту је нека врста нове школе, где се ствара нови човек, да ту нову Југославију уме и да чува и да сачува. Нашим реакционарима не свиђа се што из те школе излазе потпуно нови људи, али је то непроменљива истина.

Има још нешто, другови, што се њима не свиђа. Њима се не свиђа слога у Народном фронту. Таква политичка комбинација, као што је код нас Народни фронт, њима боде очи, ту се они никако не могу да снађу. Они желе на сваки начин да праве разлику између радника и сељака, с једне стране, између сељака и варошанина, с друге стране, и, с треће стране, свуда траже неке празнине које би они још више раширили и направили јаз. Али они су заборавили да су се у таквим јазовима давили. А и сада, ако покушају да ћушну своју главу у такве пукотине тамо ће им глава и остати.

Говорећи о овоме буџету у име Савеза земљорадика, Земљорадничке странке, која је искрени савруг и сарадник у Народном фронту ради остварења програма Народног фронта и ради очувања непомућене слоге и неразушивог јединства између сељака и радника од народне интелигенције, и са пуном вером да ћемо овај буџет остварити, изјављујем да ћу гласати у начелу како за Финансиски закон тако и за буџет. (Буран аплауз).

Претседавајући: Има реч народни посланик Иван Гранђа.

Ivan Granda (*Izborni srez Sv. Ivan Zelina*): Другови и другарice народни zastupnici, pred nama je prijedlog budžeta i Finansiskog zakona za 1946 godinu. Mi stari borci za slogu i jedinstvo južno-slovenskih naroda vidimo u tome budžetu ostvarenje onoga bratstva i onoga jedinstva za koje su se borili i na kome su radili naši najbolji sinovi, počev od opata Križanića pa do Matije Gubca, Ljudevita Gaja, Vladike Štrosmajera i braće Radića, a koju je borbu uspješno dovršio, pokrenuvši sve naše narodne snage u narodnooslobodilačku borbu, veliki maršal Tito.

Budući su moji predgovornici skoro sa svih strana osvijetlili stav našeg budžeta, iznijevši njegove dobre strane, a možda tu i tamo i neke manjkavosti, koje su neminovne, budući je to prvi budžet nakon oslobodenja i uredenja naše nove države, neki su izrazili bojazan da možda taj budžet neće biti potpuno ostvaren, obzirom na razliku između prihoda i rashoda. Već su i moji neki predgovornici naglasili, a ja to i podvlačim, — garancija da će naš budžet biti potpuno ostvaren jeste u našem narodu, u našem radnom narodu sela i grada, u našoj organizaciji Narodnog fronta i ostalim antifašističkim organizacijama u našem narodu, koje će sve prionuti svim silama da

unaprijede proizvodnju i da tako pokrijemo radom sve manjke koji bi se u našem budžetu našli.

Drugi su predgovornici već izjavili da današnje stanje naše privrede nije u onakovom stanju kakvo je bilo nekad u staroj Jugoslaviji i kako je uopšte u svima kapitalističkim državama. Istina, onda su državni prihodi bili donekle izjednačeni s rashodima, ali mi znamo da su mnogo puta ti budžeti podbacili, a podbacili su zato jer je najveći dio prihoda od narodne privrede išao u korist pojedinaca, kapitalista, a nije išao u korist države i naroda.

Drugovi i drugarice, i drug Kardelj je u svome ekspozeu naglasio da naša narodna vlast još tu i tamo ne zadovoljava onako kako bi to trebalo. Nije to nikakvo čudo. Prvo, prošlo je tek nekoliko mjeseci od potpunog oslobđenja i mi smo se našli na sasvim razrušenoj staroj vlasti, i zato možemo biti zadovoljni sa dosadašnjim uspjehom koji je naša narodna vlast postigla. Uzroci da tu i tamo ta vlast još potpuno ne zadovoljava jeste u tome što široke mase naših naroda, pa prema tome i organizacije narodne vlasti, naročito one dolje, mjesne i kotarske, još nijesu potpuno prožete svjesnošću da nema druge vlasti osim vlasti naroda, čije su one pretstavnice. To je i razumljivo kad se zna da je taj narod do juče bio bespravna raja pod kundacima raznih kotarskih prestonika, begova i opštinskih bilježnika. Ali organizacija narodne vlasti svakim danom sve više napreduje. Reakcija u našoj zemlji htjela bi da te male pogriješke naše narodne vlasti iskoristi, ali joj to ne uspjeva.

Naše narodne mase svaki dan vide da idemo korak po korak naprijed i da idemo ka usavršavanju svih naših organizacija narodne vlasti.

Kako su se i neki predgovornici izjasnili da izgleda da je dotacija za poljoprivredu u budžetu preniska, to ću ja o našoj poljoprivredi da progovorim nekoliko riječi. Naša poljoprivreda ne očekuje ne znam kakvu pomoć od Savezne vlade, pošto će i naše republikanske vlade svakako u svojim budžetima osigurati možda nešto veću svotu za napredak naše poljoprivrede. Ali sad u novom sistemu nije toliko važno koliko će dobiti pomoći od državne vlasti u novcu, već je važnije kakav je sistem po kojem će se naša poljoprivreda pomagati.

Mi sad nemamo izgleda, bar u dogledno vrijeme, da nabavljamo za obnovu našeg uništenog stočarstva i rasplodni materijal izvana, kao što se radilo prije, jer ga nijesmo imali do-

voljno u zemlji, ali se od toga nije vidjela neka naročita korist, jer se nije radilo planski. Mi ćemo sad obnoviti naše stočarstvo sa onim što imamo kod kuće i selekcijom ćemo dobiti dobar rasplodni materijal. Naš narod je pokazao veliku istrajnost za vrijeme oslobodilačke borbe, kao i za vrijeme svih teških protivnarodnih režima, kada je ipak u gospodarstvu koračao naprijed. A sad našem narodu neće biti nikakvih prepreka u njegovom radu, te mnogo ne znači koliko dobija pomoći u novcu, jer kako rekoh ovdje se više radi kakav je režim i sistem koji podupire tu privredu. Mi znamo da će, po planskom sistemu, koji će se sprovesti, sva korist koju nam poljoprivreda donese ostati u samom narodu. Naš narod će svojom vlastitom snagom podići i obnoviti teško stanje u kojem se naša poljoprivreda nalazi.

Ja ću sa nekoliko riječi da se osvrnem na političko stanje u našoj zemlji. U prvom momentu poslije konačnog oslobođenja, naš narod je, naročito u Hrvatskoj, bio nekako zabrinut i zastrašen, jer je ostao bez kompasa, budući ga je jedan veliki dio njegovih zastupnika na čelu sa d-r Mačekom u koga je taj zavedeni narod upirao oči, izdajnički ostavio. I uvjerivši se da je bio zaveden lažima taj se narod stao da vraća sebi i ne očekuje više nikakve pomoći od tih vođa koji su ga iznevjerili i izdali, uvidio je da je upućen na svoje vlastite snage. Istina, ima tu i tamo nekih malih pojava kolebljivosti i očekivanja nečega trećeg, što se ne može povratiti i šta nijedan zdrav razum ne vjeruje.

Naš se narod u gornjoj Hrvatskoj pokazao naročito aktivan u posljednje vrijeme kod sprovođenja agrarne reforme. Te rasprave o agrarnoj reformi bile su vrlo žive i skoro na svima tim raspravama narod je tražio da se maksimum koji je zakonom predviđen za pojedine posjednike, a naročito posjede crkava smanji. Skoro jednoglasno na raspravama narod je došao do zaključka da je taj maksimum prevelik, jer da ga i tako crkva neće obradivati sama i traži da se taj maksimum smanji na 2—3 hektara. Drugovi, ja mislim da je svakako naša dužnost da se tim malo pozabavimo i da bi trebalo u tome pravcu izaći u susret skoro jednodušnom zahtjevu naroda i taj zakonski maksimum sniziti.

Naša poljoprivreda i stanje našeg seljaka zagarantirano je politikom cijena koju je do sada vodila naša državna vlast i takva jedna pametna, poštena politika cijena treba da i dalje podupire proizvodnju našeg sela i tako će naša poljoprivreda malo po malo sama da se izvuče iz ovoga stanja.

Premda je drug pretsjednik hrvatske vlade Bakarić malo opširnije pokazao u svome govoru rad predstavnika katoličke crkve u Hrvatskoj, a ja hoću da kažem da je čudan stav tih pretstavnika, a naročito velikodostojnika katoličke crkve. Propovjedali su načela, skoro kao vjersku dogmu, da je svaka vlast od boga, pa su i najkrvaviju vlast Pavelićevu nazivali da je i to vlast od boga. Ali čudno je da ti ljudi neće da priznaju da je od boga današnja vlast, jer ako je ikoja od boga, to je naša narodna vlast, prema onoj narodnoj: glas naroda — glas božiji. Zagonetno je da ti ljudi protiv te vlasti rade i da su spremali čak da podižu i neki križarski ustanak. Ali taj će ih i takav njihov rad upropastiti i treba se pobrinuti da se oni pokaju, te da budu dostojni, kao što je drug prota Smiljanić kazao, da im oprostimo.

Drugovi, budući da su se izredali već mnogi govornici, ne bi bilo zgodno opetovati ono što su oni do sada već rekli. Ja vjerujem potpuno da će se naš budžet stoprocentno ostvariti i da će se naš narod, koji je dokazao i svoju veliku snagu i otpor protiv neprijatelja u narodnooslobodilačkoj borbi, vlastitom snagom, uz takvo rukovodstvo koje danas imamo, podići. Vjerujući u to, zadovoljan sam što mogu glasati za ovaj budžet i Finansiski zakon, kao prvi republikanski budžet u našoj državi. (Dugotrajno odobravanje i aplauz).

Претседавајући: Реч има народни посланик Михаило Ђуровић. (Михаило Ђуровић: Ја нисам тражио реч.) Мени је тако јављено. Онда, има реч народни посланик Дмитар Влахов. (Дмитар Влахов: Не, ја ћу говорити сутра.) Сутра не може.

Овим је листа данашњих говорника исцрпена. Сутра ће говорити петорица ресорних министара, од којих ће неки дати врло важне изјаве. Због тога позивам другове народне посланике да сви сутра дођу на седницу у 16 часова. Тиме ову седницу закључујем, а идућа ће бити са истим дневним редом.

(Седница је завршена у 21,30 часова).

ЗАЈЕДНИЧКА СЕДНИЦА САВЕЗНОГ ВЕЋА И ВЕЋА НАРОДА

Пета седница

(24 марта 1946 године)

Почетак рада у 16,15 часова.

Претседава претседник Савезног већа **Владимир Симић**.

Претседавајући: Отварам пету заједничку седницу оба дома Народне скупштине ФНРЈ.

Данашњи записник водиће секретар Воја Лековић. Молим секретара да прочита записник прошлог састанка.

Секретар Воја Лековић чита записник.

Претседавајући: Има ли примедба на прочитани записник? (Нема). Пошто примедба нема записник се оверава.

Прелазимо на дневни ред, продужење претреса у начелу предлога Општег државног буџета и Финансиског закона за 1946 годину. Реч има министар унутрашњих послова народни посланик Александар Ранковић. (Дуготрајан и френетичан аплауз у свим клупама).

Министар унутрашњих послова ФНРЈ **Александар Ранковић** (*Изборни срез Београд VI, НР Србија*): Другови народни посланици, од проглашења Федеративне Народне Републике и доношења Устава, који је својим истинским демократизмом и напредношћу постао узором и за друге народе иза наших граница, напори Владе иду за усклађивањем свих органа власти и управе, њихове организације и њихове праксе, са новим Уставом и за даљим изграђивањем свих државних органа у духу Устава.

Велики посао овог детаљног изграђивања народне власти на темељима подигнутим у ослободилачкој борби, који су нашли своје усавршене изразе у Уставу, не врши се само путем практичног рада на изграђивању појединих органа и установа, него и даљом изградњом нашег демократског законодавства. То није мали посао. Он захтева времена. Ми смо пред многим државама, које су у време рата биле у сличном положају као и Југославија, у великој предности што смо у самом току рата дали нашој новој народној држави такве јаке и чврсте темеље, да сада можемо у пуној сталожености и без икакве нервне журбе изграђивати детаље наше државне организације.

Ово заседање, сазвано као ванредно у првом реду ради доношења буџета, претставља тек почетак у правцу утврђивања и даље изградње нашег законодавства. Али овом заседању Влада је могла да поднесе тек неколико закона, међу којима највећа важност за коначно сређивање унутрашњих прилика припада законском предлогу о Општој државној контроли и предлогу Закона о браку. Док ће Закон о браку унети ред у једну област живота која се тиче лично сваког грађанина, а у којој је у бившој Југославији владао највећи хаос, дотле ће установа Опште државне контроле дати држави онај неопходни орган који ће обезбедити не само правилно вршење закона него правилно и ефикасно извођење свих задатака, без обзира на којим органима и установама ти задаци леже. Овај законодавни рад, од највеће важности за коначну изградњу целокупне државне организације, продужиће се на следећем редовном заседању које по Уставу мора бити сазвано у априлу. Тада ће Влада бити у положају да поднесе више важних законских предлога, међу којима ће без сумње највећи општи значај припасти предлогу Основног закона о организацији и надлежности народних одбора.

Изграђујући сада савезне органе врховне народне управе на новој основици коју је дао Устав, намеће се као први и неодложни задатак изградња и тачно одређивање надлежности свих нижих органа власти и управе позваних да у месту, срезу, округу и области спроводе и остварују све мере одређене законима, прописима и наредбама виших органа. Без тога би се избори за уставотворне скупштине народних република претворили у голе манифестације, а нама данас и нису потребне такве манифестације него чврсто изграђени органи власти и управе, способни да одговоре за-

дацима који су тако велики и одговорни на свима пољима живота народа и државе.

Оцењујући данашње унутрашње политичко стање и ред у нашој народној Републици, ја сам уверен да састав овога дома гарантује да при тој оцени нико неће заборавити из каквог смо рата изишли, какво смо тешко наслеђе примили, па ни ситуацију коју видимо да влада око нас. Ја сам уверен да народни посланици код којих се политичко интересовање не ограничава на уски круг њиховог изборног среза, и сами располажу са довољно увида у целокупност наших данашњих прилика. Зато сматрам да нећу морати да будем нарочито опширан и да ми неће бити тешко да пред овом Скупштином потврдим уверење које несумњиво влада и које имају сви посланици — а то је уверење да су унутрашње прилике у нашој земљи сређене у високом степену и да народна власт у целини, на челу са овим високим домом и Савезном владом, ужива пуно поверење најширих народних слојева, који све више и све активније учествују у вођењу државних послова, у вршењу државне власти.

Потпуно нови систем наше државне организације и чиставог нашег друштвеног поретка у толикој се мери потврдио и учврстио за ово релативно кратко време од свршетка рата, да можемо с поносом казати да Југославија међу свим земљама које су прошле страхоте рата и фашистичке окупације, стоји на првом месту по чврстини државне власти, по јединству целокупног њеног радног становништва, по тесној повезаности, или тачније речено по јединству народа и државе.

То јединство воље, тежње и напора које карактерише не само овај високи дом него и целу нашу земљу на свим пољима живота исто је толико разумљиво колико је нашим народима и неопходно. У том јединству нема ничег што би оправдало ма чије приповетке о диктатури, о једнопартиском систему. Па ипак, на основу таквих свесно кривих схватања или клевета, често нам долазе разни савети да то јединство, надчовечним напорима и крвавим жртвама стечено, разбијемо и да на његово место опет дође хаос међупартиских гложења. Све нам се то саветује, ето, само ради тога да бисмо заслужили име некакве, тобоже праве демократије. Наши су народи, захваљујући снази коју су показали и изградиле у ослободилачкој борби, у положају да се на такве љубазне савете не осврћу и да непоколебљиво продуже путем који су сами изабрали. У овој земљи реакција нема никакве изгледе,

не само да преузме власт из руку народа, него ни да делимично учествује у власти, па ни да учествује макар као опозиција.

Наша тврдња да се систем наше државе, политичке и друштвене организације у целини потврдио и да је непоколебљиво чврсто срастао с народом, не значи да у раду органа власти и управе нема грешака, да нема многих недостатака. Ми према тим грешкама и недостацима нисмо ни слепи ни равнодушни. Ми смо таква власт, за коју увиђања, признавање и енергично и брзо исправљање грешака сачињава услов опстанка, развитка и напретка. Ради се само о томе да се умеју одвајати грешке и недостаци, разумљиви и објашњиви из многих разлога, од самог система, да се одвајају као појединости од целине и да се не окривљује целина за погрешке овог или оног органа, овог или оног бирократе или могућег насилника. Има грешака из незнања и из нестручности, грешака из превелике, односно лоше схваћене ревности, има грешака из бирократизма. Али, има и злонамерних поступака, свесно срачунатих на компромитовање државних органа и установа, које чине људи који су се у државни апарат увукли као непријатељи.

Завршетак рата, ликвидирајући војну силу окупатора, његових помагача и квислинга — довео је у безизлазан положај приличан број људи који су се годинама активно и са оружјем у руци борили у сарадњи и под командом окупатора, а који нису успели да се пребаце преко границе приликом повлачења немачких јединица. Били су ту у питању људи разних квислиншких војних организација, међу којима су најбројнији и најзначајнији били усташе и четници. Приличан број успео је да се пребаци према Аустрији или Италији, где су наишли на неоправдан и несхватљиво благонаклон пријем и потпору, тако да су, уместо да буду као ратни злочинци и издајници предати нашим властима, они још могли да поред наших граница створе жаришта за продужење терористичке борбе и клеветничке кампање против наше државе.

У свим квислиншким војним формацијама служили су и многи заведени људи, које смо као такве били спремни да ослободимо одговорности, опростимо им издајство учињено у заблуди, и пустимо их да се врате својим кућама и својим редовним занимањима. Биле су дате у том циљу две широке амнестије, које су ослободиле многе хиљаде људи из заробљеничких логора или су омогућиле многим да се врате у

своја села из шума, у које су се у страху од казне били склонили.

Али, питање остатака квислиншких формација није било решено ни амнестијама ни привођењем заслуженој казни оних који су лично били криви за крваве злочине. Треба имати на уму да је требало применити једно веома широко-грудо схватање када смо хтели да у маси тих људи који су се борили против свога народа још у 1944 или 1945 години, гледамо људе заведене, јер оно што је остало у оружаним непријатељским формацијама концем 1944 и све до маја 1945 године, било је оно најокорелије и по строгом мерилу не би никако спадало у заведене елементе. Ипак је била примењена врло широка амнестија. На основу амнестије од 5 августа 1945 године, те наређења маршала Југославије Јосипа Броза Тита од 2 марта тек. године отпуштено је укупно 50.519 ратних заробљеника, док је у последње време амнестирано и 446 осуђеника, који су се већ налазили на издржавању казне.

Није био мали ни број оних који оптерећени тешким злочинима нису имали смелости да се предају властима. Они су остали као одметници, задржали оружје и продужили вршење злочина. То су биле већином мале групе људи, али понегде и у бројнијим групама и пошто више нису могли задржати карактер неких војничких формација силом околности претвориле су се у прсте злочиначке терористичке банде, какве нису ни најмање неки наш специјалитет, него их видимо и у другим земљама, где су остале као траг разбијеног фашизма.

Усташке бандитске групе, састављене у огромној већини од кољаша, наишле су на луну потпору врхова католичког клера и покушале да се реорганизују на тобоже верској бази, т. зв. крижарском покрету. У четничким бандитским групама били су остали још многи официри — команданти, испуњени надом да су још у стању да прошире своје редове и дижу оружани устанак против новог реда ствари. Остао је у земљи и њихов главни вођ — Дража Михаиловић. Различити догађаји у нашем сусетству и повољне вести о њиховој сабраћи преко границе, давали су им наду да ће уживати страну помоћ. Било је — па чак има и данас још — њима пријатељских гласова у иностраној реакционарној штампи, који су њихове снаге преувеличавали и прорицали устанак, нарочито „војске генерала Михаиловића“, — прво — за прошло пролеће, а онда опет — за ову годину, „кад олиста и озелени

гора“. Ја могу данас да изјавим да су се све наде домаће и стране реакције у снагу четничке организације и њену способност, да ма у ком крају наше државе подигну народ против народне власти, у потпуности и коначно изјаловиле. (Жив аплауз).

Ја сам данас у могућности, другови посланици, да пред вама изјавим да је издајник Дража Михаиловић од 13 о. м. у рукама органа народне власти. (Буран аплауз. Министар финансија С. Жујовић: Живео руководилац јавне безбедности друг Ранковић! Сви народни посланици устају и поново бурно аплаудирају).

При томе морам признати да је овај бандит био невероватно вешт у скакутању с брда на брдо, у скривању своје прљаве и злочиначке главе по разним јазбинама наших брда и долина. Али, органи Управе државне безбедности били су вештији, управо — они су показали право мајсторство у откривању и хватању овог изрода нашег народа. (Буран и дуготрајан аплауз).

Хватањем овог издајника разобличена је подла кампања и плитка лаж реакционарне иностране штампе, која је кроз уста разних Рандолфа Черчила, заклетих непријатеља нове Југославије, ширила вест о томе да Дража Михаиловић, као „горски цар“ и тобожњи командант „60.000 до зуба наоружаних војника“, води огорчене борбе у југословенским планинама. Али, у мору тих лажи нема ништа комичније од тврдње да је Дража неколико пута одлазио у иностранство на разговоре, час са краљем, час са Андерсом или са Мачеком и другима. Међутим, за то време, док су непријатељи нове Југославије измишљали јуначке подвиге свог љубимца и ковали планове за повратак на старо, Дража Михаиловић је седео и страховао у својој рупи, чуван од свега 11 војника, преосталих после свога катастрофалног пораза маја месеца 1945 године.

Ни од пуковника Николе Калабића, последњег Дражиног команданта, неће више бити у страху наши сељаци на својим њивама и друмовима нити чобани на својим пањацима и шумама. (Буран и одушевљен аплауз).

Такође више неће угрожавати наша мирна села и становништво ни многи други четнички команданти, који су у последње време вршили злочине према нашем народу. Објављујемо имена само неколико таквих најпознатијих злочинаца и то: потпуковника Рачића, капетана Васића, капетана Васиљевића, војводе Боје Триброђанина, поручника Мишића,

војводе Керовића, капетана Медића, поручника Ајдацића, војводе Буда Босилчића, поручника Милића Бошковића, Марка Котарца, поручника Матића, капетана Бороша, поручника Мирка Томашевића, капетана Леке Дамјановића, Милоша Еркића, Боре Митрановића, пуковника Бороте, пуковника Вранешевића и војводе Раде Радића.

Нисам у могућности да говорим о резултатима досадашње истраге над Дражом, али вам могу поуздано рећи да има пуно разлога због којих многи његови помагачи и савесници у страшним злочинима — било они из иностранства или они који су се, можда и случајно, затекли у нашој земљи — неће мирно спавати после сазнања да је у руке народне правде доспео најдрагоценији живи сведок свих подмуклих планова против наше државе и народа. (Буран и дуготрајан аплауз). Нема сумње, другови, да је Дража Михаиловић био последња нада свих реакционара у земљи и иностранству, који отворено или прикривено раде против Федеративне Народне Републике Југославије. Али те наде остале су само глас вапијућег у пустињи, а ми смо у земљи учинили крај четничком бандитизму једном за свагда. (Одушевљен аплауз).

Дакле, четнички и усташки бандитизам данас је коначно на издисају у нашој земљи. Врло малобројне и потпуно разбијене и неповезане групе од по неколико бедника или усамљених појединаца, с којима ће наши органи убрзо свршити, претстављају последњи ишчезавајући остатак савладаног бандитизма. Њихов руководећи официрски и командни кадар потпуно је уништен или чека на пресуду пред нашим судовима.

Кажњавање ратних злочинаца претставља за нас непоколебљив захтев и принцип народне власти. То је, уствари, један од најоправданијих и истовремено најхуманијих захтева наше напаћене земље. Ми тражимо оне злочинце који су пуне четири године тешке окупације пустошили по нашој земљи, који су одговорни за масовна убиства нашег становништва путем казних експедиција или путем масовних убиства и уморстава кроз познате логоре смрти у нашој земљи или оне у Немачкој. И, најзад, то захтевају са пуним правом хиљаде и хиљаде наших мајки и сестара које су завијене у црно за својим најмилијим.

Међутим, наша Влада у погледу изручивања ратних злочинаца наилази на велике тешкоће и често пута на чудно неразумевање код савезничких власти.

Окупаторски ратни злочинци региструју се у Лондону код Комисије Уједињених народа за ратне злочине. Комисија издаје своје листе, које онда доставља свим заинтересованим владама Уједињених народа и свим савезничким односно окупационим властима у побеђеним осовинским и сателитским земљама у Европи. Окупационе власти дужне су да према савету Комисије Уједињених народа — аутоматски проналазе, хапсе и изручују окупаторске ратне злочинце чија се имена налазе на тим листама.

После више пута поновљеног нашег захтева и америчка и енглеска влада саопштиле су нам да су издале наређење Главном савезничком штабу у Касерти да нам изручи италијанске ратне злочинце, регистроване на листама Комисије Уједињених народа, али, на жалост, Касерта нам није изручила никога ни до данас. Шта више, ми нисмо чули да је Касерта досад ма шта предузела ради кривичног гоњења италијанских ратних злочинаца, није ни једног лишила слободе или предузела било какве превентивне мере упркос свих наших настојања. Напротив, информисани смо да појединци, утврђени ратни италијански злочинци служе активно у војсци, често на високим командним положајима или врше одговорне функције у италијанском државном апарату. Тако на пример генерал Доменико Киничи ради у јавном тужиоштву при врховном војном суду, генерал Александро Макарио је командант дивизије „Калабрија”, генерал Александро Пирцио Бироли ради у министарству рата у Риму итд.

Издајници такође уживају пуну заштиту Главног савезничког штаба у Касерти. Ми смо из Италије добили досад свега пет издајника — од 57 — чије издавање је одобрио Форен Офис. Ради илустрације навешћу само неколико имена крупних издајника за које знам да се налазе у Италији и да су на домаку тамошњих контролних британских власти: „војвода“ Момчило Ђујић и Добросав Јевђевић, капетан Јаков Јововић, Недићев шеф кабинета и Дражин командант генерал Миодраг Дамњановић, Павелићеви министри д-р Вјекослав Јанчић, д-р Ловро Сушић, д-р Миле Старчевић, Павелићеви генерали Матија Чонић и Рупчић, управник бањичког логора Светозар Вујковић и многи други.

Имамо непобитне доказе да се на домаку савезничке власти у Аустрији, од крупнијих издајника налазе д-р Мехмед Алајбеговић, министар бив. НДХ, Вјекослав Блашков, доглавник Вилим Цецеља, Павелићев лични исповедник и усташки потпуковник професор Даниел Црљен, шеф пропа-

ганде усташког покрета, Славко Кватерник, доглавник и министар оружаних снага бив. НДХ, Фридрих Навратил, генерал и министар оружаних снага бив. НДХ, а до недавно тамо се налазио и Анте Павелић.

Да се међународне обавезе изводе споро и незадовољавајуће, најбољи су доказ за то следећи подаци:

Код Комисије Уједињених народа за ратне злочине у Лондону, на наше тражење регистровано је до 15 фебруара 1946 године и то:

Немаца 469, Италијана 662.

Поред овога наша комисија за утврђивање ратних злочина тражила је закључно до 30 јануара 1946 године да се региструје:

немачких ратних злочинаца 678, италијанских ратних злочинца 625.

Према томе, наша држава тражи да јој се изруче до сада утврђени ратни злочинци: Немаца 1.147, Италијана 1.287.

Сем тога, до 21 марта ове године затражено је изручење нашим властима 551 издајника — помагача окупатора у вршењу злочина.

Међутим, ми смо досад добили 17 немачких ратних злочинаца, ни једног италијанског, а само 15 издајника наше земље.

Међу важнијим задацима који спадају у делокруг ресора унутрашњих послова долази посао око сузбијања криминалитета. Овај задатак претставља проблем коме се мора посветити пуна пажња. Решење овога проблема не може се постићи само борбом против криминалитета, јер он има своје дубоке корене и у ранијем друштвеном уређењу. Нема сумње да проблему криминалитета данас треба тражити узроке и у тешким последицама рата и четворогодишње окупације наше земље. Зато се сузбијању криминалитета може допринети не само правилним и пожртвованим радом органа Унутрашњих послова, него и брзим социјалним и економским преуређењем и обновом наше земље.

Кад је реч о криминалитету потребно је указати на једну његову нарочиту врсту а то је: недопуштена шпекулација и црноберзијанство. Та врста криминалитета добила је нарочити замах за време окупације, а врхунац је достигла првих дана по ослобођењу наше земље, када су многи шпекуланти мислили да је дошло њихово право време несметаног и лаког богаћења на рачун широких народних слојева.

И заиста, користећи многе пукотине у нашем државном апарату, младост, малобројност и недовољно искуство наших органа, многи су преко ноћи постајали милионери. Међутим, мере које су предузете против овакве врсте криминалитета показале су одличне резултате. Наши млади кадрови на сектору борбе против криминалитета у погледу искуства данас већ далеко боље стоје. Њиховом даљем оспособљавању и усавршавању пружиће се пуна могућност путем нарочитих курсева и школа.

У борби против криминалитета органи Унутрашњих послова имају дужност помоћних органа јавног тужиоца, а с друге стране дужност органа ислеђења. У својој дужности помоћних органа они извршавају све оне радње и захтеве, које пред њих поставља јавни тужилац. У дужности органа ислеђења, ако је у питању лакше кривично дело, они спроводе ислеђење у потпуности и на крају извиђаја цео предмет достављају надлежном јавном тужиоцу. Ако је у питању теже дело, за које се ислеђење спроводи у виду истраге, органи Унутрашњих послова преузимају само оне радње које су потребне ради прикупљања првих трагова кривичног дела а затим уступају цео предмет надлежном јавном тужиоцу.

На подручју Федеративне Народне Републике Југославије постоји укупно 19 казнено-поправних домова и завода за присилни рад, 49 окружних затвора и 258 средских затвора, што посматрајући по федеративним народним републикама изгледа овако:

Србија:

- 3 казнено-поправна дома и завода за присилни рад;
- 33 окружна затвора и
- 89 средских затвора;

Хрватска:

- 5 казнено-поправних домова и завода за присилни рад;
- 11 окружних затвора и
- 89 средских затвора;

Словенија:

- 7 казнено-поправних домова и завода за присилни рад;
- 4 окружна затвора и
- 18 средских затвора;

Македонија:

- 2 казнено-поправна дома и завода за присилни рад и
- 3 окружна затвора;

Босна и Херцеговина:

- 1 казнено-поправни дом,
- 6 окружних затвора и
- 77 среских затвора;

Црна Гора:

- 1 казнено-поправни дом,
- 3 окружна затвора и
- 13 среских затвора.

На територији ФНРЈ у казнено-поправним домовима, заводима за присилан рад, окружним и среским затворима — има свега 22.578 осуђеника. Од овога броја отпада 5.197 на осуђенике окружних и среских затвора. Та цифра претставља укупни број осуђеника суђених по свима нашим законима.

Стање у казнено-поправним домовима и заводима за присилни рад, по федералним јединицима је ово: Србија: 6.362; Хрватска: 6.609; Словенија: 1.430; Босна и Херцеговина: 1.711; Македонија: 946 и Црна Гора: 323; тј. укупно 17.381.

У поменутим домовима и заводима смештени су осуђеници осуђени на казну присилног рада са лишењем слободе преко шест месеци, док они до шест месеци издржавају казну у окружним и среским затворима.

Осим ових завода, домова и затвора постоје још и логори за припаднике немачких фашистичких организација (културбунд, арбајтсгрупе и сл.), као и логори у које су смештени ратни заробљеници.

Сви осуђеници, сва лица немачког порекла смештена у логоре, као и сви ратни заробљеници уписувају се углавном према својим стручним способностима и физичким снагама у разним пољопривредним, индустријским и другим радовима око обнове земље.

Стање у казнено-поправним домовима и заводима није још ни издалека онакво какво би морало и требало да буде у нормалним условима. Чињеница да још не постоје за читаву земљу јединствени прописи о правима и дужностима осуђеника, закон о издржавању казне који би и у пракси био једнообразан за читаву земљу, најбоље карактерише при-

временост свих досадашњих мера у овој области послова и задатака Савезног министарства унутрашњих послова.

Сада Министарство унутрашњих послова убрзаним темпом ради један законски предлог, којим ће бити отстрањени сви поменути недостаци.

Колико год је наше ново, напредно и демократско законодавство строго и некомпромисно према свима онима који су на било који начин покушали или успели да нанесу штету нашој друштвеној заједници, оно мора бити и васпитно и хуманитарно. Осуђенике треба посматрати као живе људе, који, напослетку, нису једнаки ни по свом карактеру, ни по злочину који су извршили према држави и народу. Зато пред нама стоји један од првих и неодложних задатака — уређење свих послова из области извршења казни.

Осуђенике треба разврстати по извесним одговарајућим категоријама, водећи при томе рачуна о врсти, карактеру и тежини досуђене казне, као и о склоностима сваког осуђеника понаособ. Лакше осуђенике и оне који показују искрено кајање због почињених кривица упућивати на крупније радове на обнови земље, где ће се свакоме пружити неограничена могућност да својим савесним, марљивим и крајње пожртвованим радом не само заслужи многе повластице него да буде предложен за пуштање и пуштен кући пре истека казне. Преваспитавање осуђеника путем културно-просветног рада и стручног оспособљавања у заводским радионицама по разним занатским гранама мора ићи за тим да осуђеници после издржане или опрштене казне постану заиста корисни грађани наше државне заједнице.

По своме саставу, циљевима и задацима Народна милиција је орган народне власти. Основни њен задатак јесте: не само да чува тековине које су наши народи извојевали у тешкој четворогодишњој борби, него да чува и безбедност новог друштвеног поретка, како би се могла несметано спроводити обнова и изградња наше нове државе. Народна милиција врши контролу правилне примене и доследног спровођења у живот закона и наређења централних и месних органа власти, води борбу против кривичних дела, чува државну и друштвену имовину, као и личну безбедност грађана и њихову имовину.

Изникла из народа и у преданој служби своме народу, Народна милиција, у циљу што успешнијег свог рада, мора се ослањати на најшире слојеве народних маса. Само уз њихову свестрану помоћ, а у првом реду уз помоћ радних маса града

и села, она може у потпуности и на време извршити постављене задатке. У том циљу Народна милиција мора стварати и развијати своје помоћне организације: добровољна ватрогасна друштва широм наше земље, снабдевена потребним техничким средствима; установе фабричких чувара које ће плаћати само предузеће, било оно државно или приватно. Народна милиција мора пружити пуну и свестрану помоћ овим и сличним друштвима и организацијама и остварити руководство над њима у погледу извршења задатака из области безбедности.

Према томе, наша Народна милиција имаће да претрпи извесну реорганизацију. Она ће се делити на општу и подручну. Издржавање опште милиције иде, разуме се, на терет државног буџета. Она мора бити оспособљена и тако постављена да може вршити дужности одржавања реда и безбедности на читавој територији државе. Међутим, подручна милиција биће организована на основу споразума органа Народне милиције са државним и друштвеним установама, а плаћање подручне милиције биће пребачено на рачун оних предузећа и установа које она чува. Рад подручне милиције регулисаће се помоћу правила која важе за општу милицију.

Само овако постављена Народна милиција моћи ће одговорити својим задацима, у противном она то неће моћи да учини, с обзиром на њено садашње бројно стање — свега 30.000 милиционера. По народним републикама распоред је следећи: Србија 11.400; Хрватска 8.000; Босна и Херцеговина 6.000; Словенија 2.000; Македонија 1.500 и Црна Гора 1.100.

По гранама милиција је распоређена: милиција јавног реда и поретка 87%; привредно-финансиска милиција 5%; ватрогасна 5% и саобраћајна 3%.

Приликом стварања Народне милиције учињени су велики пропусти, јер њена организација није спровођена једнообразно у свим народним републикама. Њу су, као што је познато, формирали поједини народни одбори, при чему је сваки одбор првенствено водио рачуна о својим локалним потребама. Кад се ово има у виду, онда је сасвим јасно да ће бити тешко тако брзо извршити формацију по војном угледу.

Осим овога, организацију и рад Народне милиције дуго су пратили основни недостаци: материјална необезбеђеност, слаба одећа и обућа, слабе станбене и прехранбене прилике. Али, од августа прошле године органи Народне милиције почели су примати припадности и тако су данас материјално колико толико обезбеђени и они и њихове породице. У целој

држави до сада је подељено: униформи 35.469 пари, шињела 2.806; капа 12.857; цокула 24.005 пари; ћебади 20.078 комада; платна за веш 166.333 м.

У низу успеха које је Народна милиција до данас имала треба напоменути њен допринос у сузбијању криминалитета, нарочито у сузбијању недопуштене шпекулације и привредне саботаже. На том подручју органи милиције досад су запле-нили разне робе у вредности од око 370 милиона динара.

Али организовање и учвршћивање Народне милиције само је једна страна проблема опште државне безбедности.

Зато, другови, дозволите да овога пута кажем неколико речи о Одељењу заштите народа — једној од најлепших тековина велике народноослободилачке борбе наших народа. (Буран аплауз и одобравање). Ја знам да овако лепо не мисле сви о ОЗНИ! (Веселост). Али мислим да ћете се сложити ако кажем да би заиста било право чудо кад би сви овако мислили о таквом једном органу наше народне власти. Заклети непријатељи наше нове државе, реакционари свих боја, диверзанти, саботери, шпијуни, корупционаши, и каква ли све имена немају — никада они, другови, не могу мислити добро ОЗНИ! Тај ред грађана нове Југославије спопадне страховити бес само при помисли на та три слова, а која, уствари значе: Одељење заштите народа. И баш зато што је овај орган наше народне власти био доследан, упоран и неуморан у борби против оваквих елемената, стекао је огромну љубав, углед и поверење у земљи. (Бурно одобравање и аплауз). ОЗНА данас потпуно одговара својој високој дужности — заштити интереса народа и државе. Ја могу рећи само толико да је она, од свог постанка до данас, забележила велике успехе у сузбијању унутрашњих непријатеља и страних агентура. Одељење заштите народа, као што рекох, било је основано у току народноослободилачке борбе, прво као орган Врховног штаба, а касније код Повереништва за народну одбрану НКОЈ, па затим код Министарства Народне одбране. За време рата овакво одељење друкчије није могло ни бити постављено. Али сада, у мирним условима изграђивања и развитка наше државе, створени су сви услови за реорганизацију и ове установе народне власти. У том смислу је извршена извесна реорганизација Министарства унутрашњих послова, где је формирана Управа државне безбедности — УДБ. На ову upravу државне безбедности, то јест на Министарство унутрашњих послова, прелазе сада основне

функције ОЗНЕ, која је тиме битно реорганизована и претстала бити орган Министарства народне одбране.

Нема сумње да је ова реорганизација још један корак даље у продубљивању демократског карактера наше народне власти. Природно је да Управа државне безбедности мора бити јединствена по својој структури и централизована од врха до најнижих својих органа. Само јединственим руковођењем може се обезбедити правилан рад, општи увид и пуна контрола одозго до доле, јер не треба никад заборавити да је и непријатељ у нашој земљи јединствен.

Другови посланици, ја мислим да све ове чињенице врло јасно доказују да је наша земља на путу пуне демократске консолидације унутрашњих прилика. Истовремено то још једном показује колико су тенденциозне клевете о томе да код нас нема демократије, да у нашој земљи влада терор и да је на стотине хиљада грађана бачено у затворе и логоре.

Избори за уставотворне скупштине народних република и за народне одборе несумњиво ће дати још више потстрека општенародним напорима не само за учвршћивање него и даље изграђивање наше народне демократије. Ти избори ће омогућити народним масама да после свих искустава из рата и послератне обнове поново манифестују своју вољу.

Руководећи принцип у изградњи наше нове народне власти и наше народне демократије јесте да држава мора да буде извршилац воље већине народа, а у првом реду широких радних слојева. То је најбоља гаранција срећније будућности и благостања наших народа. Тим принципом руководићемо се и убудуће као и до сада, и нико нас не може скренути са тога за нашу земљу и народ једино могућег пута. (Сви народни посланици устају и бурним и дуготрајним аплаузом и овацијама поздрављају завршетак говора Министра унутрашњих послова Савезне владе).

Претседавајући: Има реч Министар пољопривреде и шумарства народни посланик д-р Васо Чубриловић. (Аплауз)

Министар пољопривреде и шумарства ФНРЈ д-р Васо Чубриловић (Изборни срез Добој, НР Босна и Херцеговина):

Другови и другарице народни посланици, за време овога рата пољопривреда читаве Југославије претрпела је огромне штете. Хиљаде села је попаљено, народ расељен или уни-

штен, стока одведена или поклана, пољопривредни инвентар развучен или до краја истрошен. Нарочито је страдало сточарство, које у знатном делу земље претставља најважнију пољопривредну грану. Целокупна штета нанета пољопривреди цени се на стотине милијарди динара.

Из података којима располажемо о бројном стању стоке у Југославији 1939 и 1946 године то се јасно види:

Уништено је за време овога рата:

коња	780.000
говеди	2,300.000
оваца	5,200.000
коза	865.000
свиња	1,910.000
живине	21,100.000

Ово су велике цифре и мањкови. Али није само тешка штета нанета сточарству у овом великом бројном смањењу стоке; у квалитативном погледу оно је још теже страдало и последице су, нарочито с обзиром на потребу његове обнове, веома тешке. Непријатељ је одвео само преко 1.500 најбољих ергелских приплодних грла из државних и приватних ергела: из Демир Капије, Скопља, Љубичева, Карађорђева, Илока, Вуковара, Сарајева, Липице и других. Поред овога одведен је велики број најелитнијих приплодних грла из приватног и задружног одгоја.

И све друге гране наше пољопривреде претрпеле су огромна смањења и велике штете. Воћарство, које је важна пољопривредна грана у нашој земљи и основни извор прихода многих реона, претрпело је велику штету у броју стабала: у 1939 год. било је око 74,118.000 родних стабала, а 1945 године само 64,351.000. Према врсти воћа то бројно смањење овако се одразило:

Родних стабала	1939	1945 год.
Шљива	44,600.000	38,355.000
Јабука	8,811.000	7,930.000
Крушака	4,622.000	3,974.000
Ораха	2,778.000	2,455.000
Кајсија	773.000	618.000

Бресака	1,704.000	1,363.000
Трешања	2,070.000	1,863.000
Вишања	1,040.000	936.000
Дуња	556.000	500.000
Кестења	993.000	893.000
Маслина	4,689.000	4,220.000
Смокава	958.000	862.000
Бадема	375.000	337.000
Наранци	39.000	33.000
Лимуна	14.000	12.000

Укупно стање 1939 год. било је 74,118.000, а 1945 год. 64,351.000.

Милијардске штете претрпело је и наше ратарство. Пољопривредне машине, пољопривредни алат, у којима нисмо богзна како добро стајали ни раније, однете су, уништене и оштећене у великом свом делу. Уништено је или одвучено око 1500 трактора, преко 5000 разних парних машина и мотора, око 13.000 разних вршалица, 120.000 круњача и сечки, 23.000 ветрењача, 380.000 плугова, 12.500 сејалица за стрмне усеве, 82.000 сејалица за кукуруз, око 8.000 жетелица, 485.000 сељачких кола, 255.000 амова, 1,250.000 хл. винске буради и велики број прскалица, као и осталих пољопривредних справа и алата.

Државна добра и установе претрпела су исто тако велику штету у зградама, намештају, инвентару, инструментима, библиотекама итд. која износи око милијарду динара.

У приликама оваковог уништења затиче и преузима народна власт нашу пољопривреду. Речи маршала Тита да смо у заоставштину примили једну разорену земљу, односе се на првом месту на наше село и на пољопривреду.

Одмах и без икаквих одлагања, постављен је пред наше Министарство пољопривреде један од најважнијих, али и најтежих задатака: организација и извршење пролећне сетве у 1945 год. са средствима са којима се располагало и без обзира на тешкоће везане за ратне операције, које су тада још вођене на нашем подручју. Добро је позната чињеница да се у старој Југославији са предратним бројем запрежне стоке, алата и машина, са нормалним, ничим несметаним распоредом јесењег и пролећњег посла, обрада земље једва обављала. Пред каквим су тек проблемом стајали наши руко-

водиоци пољопривреде у пролећној сетвеној кампањи 1945 год., када је број запрега сведен свега на половину, а алати и машине и на 1/3 предратног стања, када је благовремена набавка горива и мазива услед ратних операција била готово неизводљива, када се у највећој могућној мери оскудевало у људској радној снази, у семену које је народ у тешким данима окупације морао појести, када је, поврх свега тога 50% оне површине која се нормално обрађује у јесен, остало услед ратних операција необрађено, односно за неопходну обраду у пролеће. (Само у Војводини око 800.000 кат. јут.), а уз све још огромне транспортне тешкоће, повећаване потребом транспорта за фронт.

Па ипак народне власти, иако још младе и неискусне, успевају да реше са великим успехом и овај најтежи проблем. Није се имала обрадити само редовна површина земљишта под пролећним усевима, него и преко милион и више хектара заосталих од нередовно свршене јесење сетве. Успех је међутим могао бити постигнут само зато што су предузете изузетне мере, што је сетва схваћена као општенародна ствар, у којој су мобилисани не само пољопривредници и њихове породице, него и народноослободилачке власти, антифашистичке организације, радници и омладина, дакле читав народ. Савезно министарство пољопривреде предложило је и донета је наредба о мобилизацији сточних запрега за обраду земље, наредба о организацији пољопривредних машинских станица, наредба о ангажовању радне снаге из пасивних крајева и градова за пољопривредне радове. При свим окружним, среским, општинским односно месним народним властима образовани су посебни одбори или комисије за сетву, чија је дужност била да се старају око обраде и сетве и око што рационалнијег искоришћавања расположиве људске и сточне радне снаге као и машина. Врховно руководство над целокупном сетвеном акцијом у Војводини имала је Комисија за сетву, образована одлуком Привредног савета и снабдевена свим потребним овлашћењима. У савезном Министарству пољопривреде и у федералним министарствима образовани су тада у ту сврху одбори за сетву. Додављање потребне радне снаге вршено је уз помоћ Главног одбора Јединствених синдиката радника и намештеника и народних антифашистичких организација, Министарства социјалне политике и Министарства саобраћаја, које је много учинило бесплатним превозом радника, сточних запрега и трактора. Око 60.000 радника било је на тај начин ангажовано у пољоприв-

вреди Војводине овим изузетним мерама. Тако је овим напором свих народних снага и расположивих сретстава успело да се обради око 90% необрађене земље, а у Војводини и преко 95% од пре рата обрађиваних површина.

Међутим, упркос овако великом успеху као резултату заједничких напора народа и власти, жетва у 1945 и целокупна ратарска производња услед незапамћене суше која је захватила читаву земљу с једне стране и заосталости и слабе обраде ораница пре рата и за време окупације с друге стране, дају принос за 50% мање од предратног. Од суше су нарочито страдали усеви пшенице и осталих жита, затим сено и сточна храна. Укупна производња појединих жита, укључивши ту и кукуруз, износи 430.000 вагона, тј. око 45% мање од предратног просека. Код хлебних жита положај је отежан и тиме што је, узимајући у обзир затечене залихе, више од половине целокупне производње ових жита у Војводини, а на Србију са Војводином долази преко 2/3 укупне количине хлебних жита у целој земљи. Отуда је проблем прехране свих осталих народних република и превоза хране из Војводине постао и један од неколико централних и горућих проблема које је требало решити у години 1945.

Производња индустриског биља је знатно мања од предратне. Под шећерном репом је засејано око 36.000 хектара, а под сунцокретом 60.000 хектара. Принос је међутим био испод осредњег. Конопље је услед недостатака семена засејано око 20.000 хектара и највећи део је остављен за семе у новој сетвеној кампањи. Производња сена и друге сточне хране је смањена у највећој мери, те је изузев Војводине исхрана стоке преко зиме била у осталим крајевима угрожена у највећој мери. Овако тешко стање изазвано великом оскудицом сточне хране, унеколико је ублажено настојањем народних власти у заједници са државним железницама на пребацивању расположивих количина концентроване и кабасте хране у најугроженије крајеве. Пред исто тако тешким задатком стајале су народне власти у јесењој сетвеној кампањи 1945 године.

У складу са потребама осталих грана народне привреде израђен је план сетве за јесен 1945 и пролеће 1946 године са задатком да се засеје свако парче земље и по сваку цену постигне принос из 1939 године.

И при реализовању јесењег плана сетве морало се борити с многим тешкоћама: поред недостатка семена, ради чега је било потребно преbacити из Војводине за остале

народне републике озиме пшенице око 2990 вагона, овса 748 вагона, ражи 245 вагона, јечма 585 вагона, још и против истих тешкоћа као и у пролећној сетви, ма да смо тада, благодарeћи помоћи УНРЕ располагали нешто већим тракторским парком, већим и боље обученим бројем тракториста, као и бољом организацијом оправке трактора и целокупне машинске службе.

За разлику од 1945 године, у пролеће 1946 имамо редован пољопривредни план за обраду и засејавање, узимајући у обзир да је озима пшеница засејана на око 2,000.000 ха и тиме је готово достигнута предратна површина.

У плану сетве за ову годину форсиране су индустријске културе, као неопходне за производњу сировина за индустрију шећера и уља, затим повртарске културе, као основна исхрана становништва и пићно биље као основа обнове и унапређења сточарства. Оно што се не засеје овим културама, увек има довољно времена за обраду и сетву кукуруза.

Као метод за проширење индустријских култура контрахирање се показало као најефикасније. Нарочито код шећерне репе резултати за ову кампању достижу у производно најјачим подручјима до 100% од предвиђених површина. Кудеља ће бити засејана целокупном расположивом количином семена. Дobar део домаћег бољег и увезеног из иностранства семена сеје се на државном пољопривредном сектору у сврху обезбеђења семена за 1947 годину. Остатак ће ићи на индустријску кудељу. Неће се моћи у овој години достићи предратни ниво производње поглавито због несташнице семена. За сунцокрет као важну сировину за масноће има довољно времена и довољно семена да се засеју све планом предвиђене површине. Уосталом он ће доћи после сејања свих других култура, као и кукуруз, на све површине које не засејемо планом одређеним културама.

Лан је у великом заостатку иза предратних површина. И индустријска потреба и потреба становништва диктују развој ове културе. Због несташнице семена ми у овој години не можемо достићи предратни ниво.

С обзиром на захтеве индустријских култура предузете су све мере да се за њих обезбеди озима обрада земљишта, као важан фактор за њихов добар принос. Све расположиве количине вештачког ђубрива резервисане су и употребљавају се за индустријске биљке. Где је недостајало, учињени су нарочити напори да се до њега дође, нарочито од бољих сорта, као на пример репа, кудеља, рицинус. Овим се мерама

нарочито обезбеђује довољно семена за ове културе у 1947 години, што ће нам омогућити да свој план рада не само остваримо у садашњем износу но и даље да га развијемо.

Воћарство — Као и с другим пољопривредним гранама, с воћарством излазимо из рата тешко оштећени. Многа до сад родна стабла мораће се искрчити и избацити из производње као последица оштећења и слабе неге. Као важна привредна грана многих специјалних реона, с обзиром на унутрашње потребе, а нарочито на извоз, мора се што пре приступити његовом обнављању и унапређењу. Основна мера обнове јесте масовна производња воћних садница најбољих сорта. Планом је предвиђено за 1945—46 око 700.000 нових садница. То није довољно, јер се потреба креће око 5,000.000 комада, али је ово добар и реалан почетак. Мере за негу воћњака, а нарочито за заштиту од болести и штеточина су исто тако битан услов за коришћење онога што нам је остало у воћарству, и за младе воћњаке. Такве мере и средства су у примени у свим народним републикама, и то у појачаној мери више но икад досад. У Србији, Хрватској, Босни и Херцеговини и Црној Гори путем колективног рада сељаштва у нарочитим бригадама сузбија се штитаста ваш на шљиви, калифорниски штиташ на воћкама и остале штеточине.

Прерада воћа. — Воћарство је значајна и корисна привредна грана ако се воће рационално искористи. И пре рата смо у том погледу рђаво стајали. У крајевима Босне и Херцеговине, Црне Горе и Македоније, где је воћарство било важна грана, није било ниједне фабрике за предаду воћа. Од 60.000 сушница за шљиве уништено је преко 30%. Владе народних република већ увелико обнављају ове сушнице сопственим напорима. Прерада воћа међутим улази у план рада и Савезне владе и народних република као изузетно важан проблем и са гледишта његовог коришћења за исхрану становништва и са гледишта користи за наш трговински биланс његовим извозом.

Виноградарство и подрумарство. — Виноградарство је уништено са скоро 30% своје површине. Подрумарство је остало без потребних судова и без својих потреба за правилан рад. Запуштеност остатака винограда још само повећава ово тешко стање. Његова обнова намеће се најбржим путем производњом обиља калемова од најбољих стоних сорта. План ове производње интензивним радом повратиће нас у старо стање за пет година. Иако одмах после рата

нисмо могли произвести више од две трећине потребног плавог камена за винограде, данас већ подмирујемо широко своје потребе и имамо вишка за извоз. Међутим, сав остали прибор потребан за ову грану као прскалице, муљаче, филтер-апарати, а нарочито судови за подруме недостају у великој мери. С обзиром и на предатно неповољно стање нашег подрумарства, његовој обнови приступа се пуним замахом на новим основама, на државном и задружном сектору. Само организацијом колективног рада у подрумарству могу се применити најбоље методе рада за његов правилан развој.

Суптропске културе. — Један од најважнијих проблема наше националне привреде јесте питање производње наших суптропских културних биљака: памука, пиринча, опијумског мака, сезама, арашида, анасона и др. Ове скупоцене наше културне биљке, чији су увезени производи у предатним годинама дубоко задирали у наш трговински биланс, гајиле су се до рата једино у Македонији, дајући овој области, поред осталих карактеристика, специјални значај.

Предатна наша производња поменутих културних биљака заузимала је површину од око 21.000 хектара, што је чинило око 3,3% од оранице Македоније. Ради тога за увоз њихових различитих продуката плаћали смо просечно годишње иностранству суму од око 332.000.000 динара, а за само памучно влакно око 265.000.000 динара. Но ако даље узмемо у обзир све ове памучне артикле, које смо израђене увозили из иностранства, онда се наш увоз памучног влакна и других памучних израђених артикала кретао од 1—2 милијарде динара годишње.

Новим планом рада Савезног министарства пољопривреде установљено је да ми у нашој земљи имамо природних могућности да ове наше скупоцене културне биљке, а нарочито памук, толико потребне нашој националној индустрији, можемо засада произвести без већих инвестиција на површини од око 85.000 хектара. То значи повећати просторно нашу предатну производњу за више од четири пута.

Културу памука, чија је сировина питање националних потреба и у миру и у рату, поред македонског увешћемо још и у нова подручја, и то у једном делу Црне Горе и у херцеговачко-далматинском подручју, где имамо повољних природних могућности за производњу првокласног памучног влакна за индустријску прераду. Тако ћемо нашу предатну

производњу памука, која је највише износила око 6.500 хектара, повећати за око седам пута.

Постављеним програмом и планом рада и задацима који су стављени у дужност нашим научно-истраживачким установама, бићемо у могућности кроз неколико година, уз примену експериментално-научних метода, да ове наше суптропске културне биљке проширимо и ван граница њиховог данашњег ареала, те да већину од њих произведемо у нашој земљи за подмирење наших потреба.

У циљу што брже обнове и подизања народног сточарства, у 1945 и 1946 години предузет је низ мера, као:

Откупљено је у земљи 154.000 приплодних оваца за пострадале крајеве Босне и Херцеговине, Црне Горе, Далмације, Лике, Кордуна, Баније и Санџака. За ову набавку Привредни савет одобрио је 50 милиона динара. Ова је акција имала огромног успеха у обнови овчарства оних крајева који су највише настрадали у рату.

Прошле године у Бугарској је набављено 40 пастува, 80 кобила, 200 бикова, 100 крава и 2.000 оваца. Најбољи пастуви и кобиле задржани су за обнову државних ергела, а остала стока углавном је додељена НР Босни и Херцеговини.

Од Унре је примљено 4.059 коња, 7.592 муле и 1.083 краве.

У току прошле године обновљене су многе државне ергеле које су у рату биле уништене, а основане су и нове ергеле, као и пастувска станишта. Извршена је реонизација коња као и лиценцирање пастува. Услед тога што је непријатељ уништио и опљачкао најелитнија расплодна грла из државних установа, сточарских задруга и од приватних одгајивача, садашњи расплодни материјал слабог је квалитета, што нам знатно отежава и оспорава рад на обнови и подизању сточарства. Ово нарочито важи за коњарство и говедарство. У Хрватској и Словенији лиценцирано је 1.155 пастува.

Рађено је на реорганизацији сточарског задругарства, јер здраво и напредно сточарско задругарство има да допринесе велики удео у обнови народног сточарства. У земљи имамо око 700 разних сточарских, живинарских и пчеларских задруга.

У житородним крајевима ФНРЈ предузета је акција товљења свиња. Досад је закључено уговора за 171.000 дебе-

лих свиња. Ради обнове свињарства у пострадалим крајевима, народу се чине олакшице и помаже му се да набави приплодне свиње у Србији и другим крајевима где је свињарство боље очувано.

Поведена је широка акција за што већу производњу живине и кунџа. Оснивају се инкубаторске станице за производњу пилића, које ће се растурати у народ.

Прошле зиме пчеларима је обезбеђено 150 тона денатурисаног шећера за прихрањивање пчела, које због прошло-годишње суше нису биле у могућности да спреме зимницу. Оснивају се државне и задружне радионице за израду оквирних кошница са покретним саћем, како би се у што скоријем времену прешло на модерно пчеларење.

Извршена је набавка семена свилобуба за овогодишњу кампању. Обновљена су многа рибогојилишта и вршена је набавка рибарског алата и прибора од којег углавном зависи подизање нашег рибарства.

Прошлогодишња суша уништила је летину у великом делу земље, услед чега је морао да буде смањен број стоке. Да би се народу помогло у исхрани стоке, уступане су му све количине сточне хране које се добијају као нузпродукти од домаћих пољопривредних индустрија (уљане погаче, суви резанци од шећерне репе, мекиње и друго). Исто тако је дељена храна набављена преко Унре. Од домаће индустрије досад је добивено 30.000 тона, а од Унре 10.000 тона сточне хране. То су биле минималне количине које су унеколико помогле сточарима, али ипак нису могле спречити смањење стоке ради недовољне хране.

Организација пољопривредне службе на новим основама. — Наша пољопривредна служба пре рата имала је исте недостатке као и наша целокупна управна служба тога доба: била је централистичка, бирократизована, нестручно и без плана вођена. Она се ослањала само на рад чиновника агронома, обично само једног у целом срезу, који је био потчињени орган среског начелника. Специјализација је била слабо развијена. Веза између стручног руководства и практичног рада на терену готово никаква. Међутим, да би се спровео у живот програм за успешно унапређивање пољопривреде, неопходно је потребно активизирати широке народне слојеве у самом селу. То никада није могла урадити бирократија својим методама нигде, а ни у старој Југославији. У пољопривредној служби старе Југославије нису

постојали пољопривредни реони, зато се није ни водила брига о великим разликама привредног, социјалног и културног стања појединих пољопривредних области, а још мање о најповољнијим условима гајења разне врсте биља и стоке. О примени савремених агро-техничких мера у старој Југославији не може се ни говорити. Машина је била ретка, прастара ралица употребљавала се у стотине хиљада пољопривредних домаћинстава, биљне и сточне болести наносиле су огромне штете, зато није чудо да је хектарски допринос био код нас пре рата један од најнижих у Европи, а стока по раси и физичкој кондицији једна од најслабијих.

Задаци пољопривредне службе у новој Југославији много су шири. Ми од ње морамо направити општу народну службу. Ми је морамо демократизовати. Стручњака приближити пољопривреднику, а пољопривредника до у последњем селу активизирати у производњи, учећи га да применом тековина савремене науке и технике повећа пољопривредну производњу и по количини и по каквоћи. Још у току напора за обнову пољопривредне производње, савезно и републиканска министарства пољопривреде у току 1945 и 1946 г. приступили су проучавању свих проблема у вези са рационализацијом наше пољопривредне службе и пољопривредне производње.

Аграрна реформа била је прва озбиљна мера којој је наша народна власт приступила, спроводећи кроз њу начело „земља припада ономе ко је обрађује“. Закон о аграрној реформи и колонизацији изгласан је 29 августа 1945 године. До конца те године на основу овог Закона, републиканска министарства пољопривреде издала су своје законе о аграрној реформи и колонизацији. Већ месецима раде по целој држави стотине аграрних судова, одржавају се зборови аграрних интересената у целој земљи и на стотине хиљада хектара обрадиве земље прешло је и прелази из руку великих поседника, цркава и неземљорадника у руке орача и копача. У исто време на земљишним поседима немачких фашиста по Војводини и Славонији насељавају се десетине хиљада партизанских бораца. У самој Војводини населиће се преко 50.000 колониста. Захваљујући томе што аграрну реформу нисмо поверили бирократији него широким народним масама, она се брзо и ефикасно спроводи. Ако се настави рад овим темпом, до конца ове године она ће бити довршена и испуниће се вековни сан нашег сељака — да земљу за

обрађивање има само онај ко је сам обрађује. У Војводину је досад пребачено преко 30.000 колониста-бораца. Хиљаде породица налазе се на путу. До краја пролећа главни посао ће бити довршен.

Ова велика измена у земљишном поседу, без сумње имаће утицаја на пољопривредну производњу. Међутим, мере које су народне власти предузеле преко машинско-тракторских станица и пољопривредних комисија доделом стоке и инвентара, семена итд. биће довољне да спрече веће штете. Главна пољопривредна комисија у Војводини која је у току 1945 године успешно обрадила земље конфисковане од Немаца, наставила је свој посао и у сетвеној кампањи 1946 год. и поред насељавања колониста у Војводини. Колонисти помагани од пољопривредне комисије, машинско-тракторских станица и сељачких радних задруга, успеће да и ове године обраде колонистичку земљу у Војводини. Читавим низом курсева народне се власти труде да насељене борце што пре поуче и оспособе за напредне пољопривреднике.

Реорганизација пољопривредне службе. — Кад се доврши аграрна реформа и колонизација, Југославија иначе позната као држава ситног и средњег сељачког поседа, постаће то потпуно и у правом смислу те речи. Међутим, тежња наше нове пољопривредне политике, да и поред свега тога организује пољопривредну службу и пољопривредну производњу тако да органски и плански буде повезана са нашом општом пољопривредном производњом, тим пре мора да остане на снази. Све недостатке газдовања на два милиона ситног и средњег сељачког поседа ми ћемо моћи уклонити само тако ако читавим низом опште привредних, организационих и агротехничких мера ту производњу рационализујемо, усавршимо и плански водимо. Данашње пољопривредно руководство наше државе свесно је тежине тога задатка. Зато је оно предузело читав низ мера да се проблеми поставе, проуче, реше, да се створе нове организације, изгради нова пољопривредна служба, како би се ти задаци могли испунити. Савезно министарство поред општег оквирног Закона о пољопривредној служби спрема читав низ оквирних закона из појединих грана, како би дало законску основу новој организацији пољопривредне службе и пољопривредне производње опћенито. Оно је већ приступило реорганизацији управе и стварању нових установа и

прибављању нових сретстава, како би се нова организација могла што пре спровести у живот.

Приликом проучавања законских основа за нову организацију пољопривредне службе, ми смо пошли од основних начела које смо споменули: службу треба демократизовати, приближити народу, увући народне масе као активне чиниоце пољопривредне производње, применити савремена средства технике и науке у организацији и унапређењу службе, пружити ситном и средњем земљораднику путем машинско-тракторске, семенске и фито-санитетске и ветеринарске службе, сва савремена средства за побољшање производње, за борбу против биљних и сточних болести.

Већ смо напоменули говорећи о општој организацији пољопривредне службе да она мора бити демократизована. Шта се мисли под тим? То значи, да наша пољопривредна служба мора бити потпуно уклопљена у организацију народне власти. Да мора бити блиска народним масама, да мора бити блиска самој пољопривредној производњи. Поред тога она мора водити бригу да прошири најсавременије научне методе у пољопривредној производњи код нас. Полазећи од ових начела, савезно и републиканска министарства пољопривреде израђују сада оквирни закон за организацију пољопривредне службе у Југославији. У том закону јасно ће се поделити задаци, компетенције на начелима федерације и демократизације народне власти између Савезног министарства пољопривреде и републиканских министарстава, окружних, среских и месних одбора. При томе ће се особито водити брига да се избегне бирократизам, да служба стоји у непосредној вези са селом и пољопривредом опћенито. Путем пољопривредних комисија као органа народних одбора у селу, срезу и округу, народне масе биће у могућности да активно учествују у решавању свих пољопривредних проблема, почев од израде плана, извођења сетве, до борбе против биљних и сточних болести преко посебних пазака.

Да би се пружила могућност појединим гранама пољопривредне производње да се што боље унапреде, закон предвиђа реонирање пољопривреде без обзира на административне границе. Ови реони под стручним руководством помоћи ће да се производња и прерада појединих врста биља и стоке повећа и унапреди. Оне се неће стварати шаблонски, него појединачно са посебним одлукама и тачно утврђеним задацима и стручним руководством.

Већ смо навели да је у старој Југославији употреба машина и савремених пољопривредних алата, оруђа у обради земље и преради пољопривредних производа била минимална. Овако исцелкан земљишни посед код нас после спровођења аграрне реформе смањио би и онај мали предратни број машина у пољопривредној производњи. Зато је законом од 27 јула 1945 године ударена основица државној машинско-тракторској служби. Организација машинско-тракторских станица појављује се код нас у ослобођеним областима још у току рата. Има их нарочито много у Славонији, Хрватској. После ослобођења, стотине хиљада хектара пустих фашистичких земаља и пострадала запрежна стока код наших сељака захтевали су већу примену машина у обради земље. Зато су се појачали напори од стране савезног и републиканских министарстава пољопривреде на организацији машинско-тракторске службе. Рационално су искористишћавани стари трактори, а Унра нам је послала око 2750 трактора које смо у пролеће и јесен 1945 само мањим делом искористили, јер нисмо имали плугова или су касно стигли. У пролеће ове године биће углавном сви коришћени. Задатак машинско-тракторске службе није само орање помоћу трактора. Она ће морати нашем ситном и средњем земљораднику да стави на расположење све машине потребне у пољопривреди. Још више, машинско-тракторска служба преко својих пољопривредних стручњака помагаће нашем сељаку у примени савременијих агротехничких мера у пољопривреди. Овако замишљена и организована, ова ће служба из године у годину имати све већи значај у повећању наше пољопривредне производње. Организација је млада, тек у изграђивању, недостаје стручно руководство, радионице и резервни делови, кадрови. Републиканска министарства под чијом непосредном управом се налазе машинско-тракторске станице још немају довољно искуства нити врше довољну контролу. Међутим, машинско-тракторска школа савезног Министарства у Земуну, која ће се касније преселити у Винковце преузима на себе изграђивање вишег стручног кадра. Читав низ мера општег организационог и културног значаја предузет је и предузима се да се ова служба стави на што повољнију основу и оспособи за успешан рад. Уз машинско-тракторску службу, која се данас углавном ограничава на плодне равнице Војводине и Славоније, форсираће се и земљорадничке машинске задруге. Оне ће у сарадњи са државном машинско-тракторском службом преузети на себе услу-

живање сељака пољопривредника средњим и малим пољопривредним машинама.

Ни једна служба у старој Југославији није била тако занемарена као семенска. У правом смислу те речи она није ни постојала. Производња и расподела семена препуштена је била приватној иницијативи. Ова је била у рукама трговаца, нестручно и недовољно организована и вођена. Зато није чудо да се у предратној Југославији од 1935 до 1939 увозило просечно годишње семена индустриског сточног биља и поврћа у тежини од 1572 вагона, у вредности од 48 милиона динара. Још више, један од великих узрока ниског хектарског доприноса у старој Југославији потицао је управо одавде, што се као семе није употребљавала квалитетна роба.

Други светски рат и фашистичка пустошења пореметили су и онако малу производњу семена у Југославији. Зато и 1945, а и ове године, један од најтежих проблема у сетвеној кампањи јесте за нас како набавити у довољној количини и доброг семена свих врста пољопривредног биља. Ако ми лањске године нисмо у оним површинама засејали разне врсте индустриског биља и поврћа, то је било добрим делом стога што нисмо имали довољно семена. За сетвену кампању 1946 године ми смо још од августа прошле године почели предузимати читав низ мера да би у земљи и иностранству набавили што веће количине разних врста семена.

Наши чиновници разишли су се били по целој Средњој Европи и сухим златом плаћали семење. На пример, за две хиљаде килограма елитног семена шећерне репе у Чешкој морали смо платити 5 милиона динара, 2.500 динара по килограму. Да смо и ово добили имамо да захвалимо пријатељству чехословачких власти, јер се то семе никоме не даје.

Из наведених примера се види од каквог је огромног значаја семенска служба за нас. Зато је савезно Министарство пољопривреде већ годину дана приступило озбиљном проучавању тога проблема. Први закон који ће оно изнети пред овај дом јесте управо закон о семенској служби. У њему ћемо читавим низом законских мера регулисати селекцију, производњу и контролу при продаји семена. Сама семенска служба издваја се и у Савезном и републиканским министарствима пољопривреде као самостална служба. При савезном Министарству пољопривреде и шумарства оснива се семенска централа, која ће се бавити увозом и извозом семена, располагати семењем на савезним пољопривредним имањима

и вршити расподелу вишка семена из једне републике у другу. Републиканска министарства пољопривреде организуваће своје семенске центре са истим задацима. Републиканска министарства су то већ урадила.

Савезна и земаљска пољопривредна имања преузела су на себе производњу елитног семена, а научно-испитивачки заводи само селекцију и контролу. Према производном плану савезног Министарства пољопривреде, ми ћемо још у току ове године на савезним имањима добити приличну количину семена за житарице. Из Болоње у Италији набавља се 32 вагона елитног семена кудеље, из Совјетског Савеза 3 вагона елитног семена сунцокрета, а из Чехословачке и Мађарске 3.800 килограма елитног семена шећерне репе. Ово ће све бити засејано на савезним имањима, тако да ћемо за кампању 1947 имати довољне количине одабраног семена кудеље и сунцокрета да можемо засејати онолике количине овога биља колико је потребно нашој прерађивачкој индустрији. Шећерну репу, јер је то двогодишња биљка, моћи ћемо из свог семена имати тек у 1948 години. Предузете су мере да путем умножавања семена пићних биљака проширимо у 1947 години површине под детелином луцерком, сточном репом и грахорицом како би смањили оскудицу у сточној храни.

Проблем повртарства је за нас исто тако важан. Оскудица у семену ове године и ту није мања. Да би је смањили, за 1947 годину набавили смо из Бугарске, Мађарске и Данске елитна повртарска семена, на савезним имањима ћемо засејати више хиљада јутара поврћа за производњу семена тако да се надамо да ћемо подмирити потребе једногодишњег поврћа својим семеном за 1947 годину, а двогодишњу за 1948 годину.

Тако стојимо са семенском службом сада слабо, али сложним напором свих чинилаца у нашој пољопривредној служби, ми ћемо је у врло кратком времену оспособити да испуњава свој задатак.

Борба против сточних и биљних болести у предратној Југославији била је врло слаба или готово никако организована. Недостајали су кадрови, држава је давала мала средства на расположење, народ је био необавештен, зато није чудо да су тако велике штете проистицале у нашој пољопривреди сточних и биљних болести.

У време кад је годишња штета од сточних болести цењена у Југославији на 2—3 милијарде динара, држава је

давала једва коју стотину хиљада динара годишње за борбу против свих сточних болести. Ветеринарска служба је била бирократисана или још горе, често пута више упућена на зараду ветеринара или приватних предузећа која су производила лекове, него на стварну борбу против сточних болести.

Велике штете у сточарству од болести у мирном добу повећале су се ратним приликама. Болести су се рашириле на све стране, нарочито свињска куга, сточна куга, антракс на говедима итд. Зато један од првих задатака наше пољопривредне службе у борби за обнову сточарства био је произвести и ставити нашим пољопривредницима на расположење све врсте лекова против сточних болести.

Овај посао је Министарство извршило постављајући јединствену службу снабдевања ветеринарским потребама за читаву земљу кроз државне ветсеруме привредног предузећа Министарства за производњу, промет и расподелу ветеринарског материјала.

Изведена је организација овог предузећа и у његовом саставу се сада налазе производни заводи у Земуну, Новом Саду, Суботици, Чоки, Врбовцу, Калиновци и Загребу, као и продавнице у Сарајеву и Љубљани. У производним заводима је одмах после ослобођења организована производња цевива и лекова, која је у 1945 години задовољила потребе читаве државе у свим биолошким препаратима сем серума против свињске куге. Исто тако произведено је довољно протуметиља за читаву земљу.

Како се је кретала производња у току 1945 године и за два месеца 1946 (јануар и фебруар), показује следећа табела:

Врста цевива или лекова	Произведено	
	у 1945 год. фебр.	фебруара 1946
серум свињске куге	46.00 лит.	10.107 лит.
серум против врбанца	6.758 лит.	829 лит.
серум против прострела	1.126 лит.	214 лит.
серум ждребећака	375 лит.	3 лит.
лимфа овчијих богиња	644.284 доза	— лит.
протуметиљ за овце	2,184.683 капсуле	1,001.700 капс.
протуметиљ за говеда	169.736 капсуле	170.600 капс.

Ово су само најважнији производи које производе државни ветсеруми. Поред њих производе се и други биолошки препарати и лекови. Какав је успех у производњи постигнут види се најбоље код производње серума свињске куге. Док је у ранијој Југославији произвођено годишње око 60.000 серума у свим заводима, у 1945 је само у 4 завода у источном делу државе произведено 46.000.

За 1946 годину израђен је план производње за државне ветсеруме, по коме се предвиђа да се имају произвести ове количине лекова:

серум свињске куге	80.000	лит.
лековити серум против прострела коњских	1.000	„
лековити серум против антракса говеђи	1.000	„
серум против колере перади	2.000	„
серум против анаероба	200	„
серум против тетануса	200	„
серум против врбанца симултани	5.000	„
серум против врбанца лековити	2.000	„
серум против ждребећака	300	„
једнократна вакцина против антракса говеђа	1,000.000	доза
једнократна вакцина прот. антракса коњска	200.000	„
вакцина против колере перади	1.000	лит.
антирабична вакцина	500	„
лимфа овчијих богиња	1,000.000	доза
вирус свињске куге	5.000	„
вакцина против ванаероба	100	„
култура врбанца	500	„
малеин концентрисани	100	„
туберкулин концентрисани	20	„
протуметиљ за овце	3,000.000	капс.
протуметиљ за говеда	750.000	„

Ништа мање штете пољопривреди нису нанеле биљне болести и штеточине, као сточне болести сточарства. Предратна Југославија о томе није водила бригу. Зато у периоду од 1921 до 1931, када је пропало 20 милиона стабала шљива од штитасте ваши, држава је давала годишње 150 хиљада динара за борбу против свих биљних болести. Зато је харала штитаста ваш на шљиви, калифорниска ваш на јабуци. Стручњаци цене годишње штете на 1 до 2 милијарде динара. Међутим, кад смо направили преглед кадрова за борбу против биљних болести, утврдили смо да у целој држави нема више

од 40 стручњака, почев од приправника и асистената. Схва-тајући значај борбе против биљне болести савезно Мини-старство пољопривреде и ову грану службе је осамосталило. У припреми је закон за борбу против биљних болести и штеточина. Научно-испитивачким заводима стављено је у зада-так да још у току ове године оспособе 20 нових стручњака. Проучава се организација борбе против тих болести и по-стављени су задаци нашој хемијској индустрији да прои-зведе потребан број лекова. За све те послове треба времена, треба средстава, а пре свега људи. Надамо се да ћемо у годи-нама које стоје пред нама успети тако да организујемо борбу против биљних болести и штеточина да до минимума смањимо штете у ратарству.

Поред наведених мера које предузимамо да би нашу пољопривредну службу оспособили да правилно врши свој задатак, има још читав низ мера управног и агротехничког карактера које ћемо у току времена применити да би се посао у пољопривреди што правилније и успешније развијао.

Нарочито су важне: утврђивања извођења начина пло-дореда, затим постављање агроминимума, најмањих обавеза у пољопривреди и биљној производњи, коју мора земљо-радник преузети на себе да би ту производњу унапредио, на пример време и дубина орања, заоравање стрњика, прашење, запрашивање семена итсл. Нарочито је важан проблем ђубрења код нас. Грађењем бетонских ђубришта морамо по-правити стајско ђубре, већом применом вештачких ђубрива морамо поправити земљу и оспособити је за већу прои-зводњу. Ми немамо довољно силоса. Недостају нам сушнице и фабрике за прераду воћа. Млекаре наше су примитивне и често пута нехигијенске. О свему се мора повести брига.

Проблем за себе је мелиорација, комасација, електри-фикација пољопривреде итд. За те послове су потребна ве-лика средства, а ми смо свесни да их држава данас не може ставити на расположење пољопривреди. Зато решавање овог проблема остављамо бољим данима и будућности.

Да би се замишљена организација пољопривредне службе и рационализација наше пољопривредне производње извела, потребни су стручни кадрови, научни заводи и ве-лика имања где ће се моћи то све опробати, произвести елитно семе и стока и ставити на расположење ситном и средњем земљораднику. Већ смо говорили о недостатку стручних кадрова у предратној Југославији. Ми данас имамо

свега 1.036 факултетски образованих пољопривредних стручњака, 987 са средњом пољопривредном школом, 756 са нижом пољопривредном школом и свега 741 ветеринара. На седам и по милиона хектара пољршине обрађене земље или на два милиона газдинства то је више него недовољно. Поред тога и овај овако мали број стручњака једнострано је образован. Међу њима претеже агроном општег типа способан да ради у канцеларији или за општа упутства на терену, али неспособан да решава поједине проблеме из уже специјалности. Међутим, пољопривреда има читав низ специјалних грана, преко 50, и те гране може да води само онај стручњак који се у њима специјализовао.

Ми смо били свесни тога да ће без стручног руководства сви наши планови о организацији пољопривредне службе и рационализацији наше пољопривредне производње остати само планови. Зато смо форсирали и форсирамо стварање стручних кадрова. Савезно Министарство пољопривреде помогло је и материјално наше пољопривредне факултете да би могли примити пуни број пријављених студената. Београдски универзитет примио је 1050, а Загребачки 750 агронома и шумара. Републиканска министарства пољопривреде служе се са отварањем средњих и нижих пољопривредних школа и повећавају број нижих стручних кадрова. Међутим, десет средњих пољопривредних школа, 16 нижих пољопривредних школа, 10 специјалних пољопривредних школа, 10 пољопривредних домаћичких школа исувише је мало за потребе руководства на седам и по милиона хектара и два милиона газдинстава. Свесни смо да је данас тешко држави одвојити средства за пољопривредно школство. Међутим, уложени милиони на томе с једне стране вратиће стотине милиона с друге стране. Савезно Министарство пољопривреде спрема оквирни закон о пољопривредним школама. Оно ће се трудити да реорганизацијом нашег пољопривредног школства оспособи нове стручне кадрове за нове задатке. Нарочито ће обратити пажњу на специјализацију агронома како би их што боље оспособило за управљање појединих грана пољопривредне производње.

Још док се израђивао Закон о аграрној реформи и колонизацији, вођству наше пољопривредне службе је било јасно да мали и средњи сељачки поседи неће бити у стању да из државне помоћи у семену и стоци усаврше своју производњу. Зато се Законом о државним пољопривредним до-

брима од 27 јула 1945 створила основа за стварање и организацију савезних и републиканских државних пољопривредних имања. Ова имања имају задатак да производе елитну семенску робу и стоку, да служе за угледна имања за стручно образовање водећих кадрова и пољопривредника опћенито. У том циљу савезно Министарство пољопривреде издвојило је и организовало седам великих имања у укупној величини од 140.942 катастарска јутра. Поједина републиканска земаљска министарства издвојила су себи земаљска имања у величини од 110.384 хектара. На ових 200.000 хектара савезних и републиканских пољопривредних имања испуњаваће се задатци о којима смо говорили. Већ ове године савезна имања производиће, како смо споменули, велики део семена житарица и индустриског биља и поврћа за 1947 годину. Организација ових имања тек је у току. Недостају материјална средства, алати и стока, а руководство је младо, још неискусно. Међутим, за вођење једнообразног пољопривредног књиговодства, јачом контролом, постављањем производних планова, давањем новчаних кредита ми се трудимо да ова имања што пре оспособимо за њихове задатке. Савезна имања су далеко напредовала. Земаљска имања боловаће ове године више, али ће на крају и ова стати на своје ноге.

Откако је пре стотину година Либиг први применио у агрохемији научне методе за повећање пољопривредне производње, науке у вези са пољопривредом огромно су се развиле. Применом научних метода у селекцији семена, применом агротехничких мера у обрађивању земље повећао се хектарски допринос у напредним земљама за последњех стотину година неколико пута. Ово судбоносно засизање науке у пољопривреди напредује и данас невероватном брзином. Сви су изгледи да је права револуција у том питању тек пред нама.

У предратној Југославији проблем примене масовних научних метода у пољопривредној производњи тек се био поставио. Поједини наши пољопривредни стручњаци на универзитетима и изван њих трудили су се да објасне нашој јавности и вођству државе значај науке за пољопривреду. Мало се на томе радило. Осим два факултета и неколико научно испитивачких завода, ми нисмо имали ништа друго стављено науци на расположење за унапређење пољопривреде. Зато је наш допринос хектарски био тако мали, ника-

кве типизације, никакве селекције, све још примитивно, заостало, нерационално, зато и нерентабилно.

Данашње руководство пољопривредне службе код нас дубоко је прожето сазнањем да без свестране примене научних метода при решавању разних проблема пољопривредне производње нема унапређења те производње. Зато од самог почетка нове народне власти и Савезно и републиканска министарства пољопривреде трудила су се и труде да путем оснивања нових научних испитивачких завода и органским укупчавањем тих завода у пољопривредну службу и пољопривредну праксу опћенито пруже и код нас науци могућност да доприносе подизању производње и по количини и по квалитету. Оснивање ових завода многи код нас сматрају као луксуз који би се могао и доцније задовољити кад буде више материјалних средстава на расположењу. Међутим без њих, њихове стручне сарадње и њиховог научно-испитивачког рада немогуће је рационализовати пољопривредну производњу ни у целини ни по појединим гранама. Ми не можемо имати своје семе шећерне репе ако немамо научних завода који ће га одабирати. Ми не можемо водити борбу против биљних болести ако немамо завода који ће ту болест испитивати и онда водити борбу против њих. Ми не можемо имати добру и здраву стоку ако немамо стручњака и установа који ће водити бригу о томе да одгојимо добру стоку и да одбранимо од болести ту стоку.

Зато се надамо да ће и вођство државе и наша јавност разумети значај ових установа за нашу пољопривреду и да ће нас материјално и морално помоћи да ове заводе што пре развијемо и оспособимо за све задатке које пред њих постављамо.

Наши научни заводи, иако са ограниченим средствима и стручним кадром, поставили су већ конкретни план рада и ми очекујемо повољне резултате од тога рада већ у току ове године, нарочито на оплемењивању и селекцији житарица, индустриског биља и поврћа.

Финансиско материјална средства. Један од главних узрока зашто се пољопривреда у бившој Југославији слабо развијала био је недостатак материјалних средстава. Пољопривредни буџети били су увек најмањи. Кредити преко банака готово никакви. Индустриски производи па и средства за производњу сувише скупи. То је био један од великих разлога сталног незадовољства сељака са старом државом.

Однос сељаштва према иовој држави мења се из те меља. Место капиталистичке, монархистичке Југославије изграђује се радничка и сељачка Југословенска Република. Она целокупну своју пољопривредну политику заснива не на искоришћавању слабијег од јачег, него на изграђивању једног привредног и друштвеног система који има да служи интересима радних маса села и града. Са овог становишта треба да проматрају нову државу и наши сељаци.

Горње мисли сам подвукао због тога што сам и сам свестан да средства која пољопривредна служба и пољопривреда опћенито добија данас нису довољна за оне задатке који пред њима стоје. Међутим, ми смо изишли из једног страшног рата. Земља је опустошена, порушен саобраћај, упропашћена индустрија, преполовљена пољопривреда. Поврх свега стари привредни систем у Југославији иначе је оставио анархистички организовану привреду. Немогуће је све надокнадити за годину две дана. Држава оно мало сретстава, што има на расположењу даје најпре тамо где је најнужније и одакле ће имати најбрже и непосредне користи. Данас је освештано правило да без развијене индустрије нема напредне пољопривреде. Ми индустрију пре рата нисмо честито ни имали, и ако хоћемо да је подигнемо и оспособимо да задовољава потребе народа и потребе села, ми морамо у њу уложити сваки динар, сву људску радну снагу. Одрицање се намеће данас сваком грађанину ове земље, био он радник, школован човек, или сељак. Оно је потребно и биће потребно још одређени низ година док не обновимо и не подигнемо нашу индустрију, не изградимо наш саобраћај и не подигнемо нашу пољопривреду. Наше село мора само једно да има пред очима при том, да ово одрицање, ова оскудица није оно одрицање и оскудица из предратне Југославије. Онда неравномерна расподела пореза, разлика у цени индустријских и пољопривредних производа ишла је на његову штету, а у корист трговачко-индустријског финансиског капитала. Међутим, Југославија радника и сељака, ако и сељаку намеће потребу повременог стезања да би се добила средства за повећање производње, то стезање, то откидање од уста неће ићи у корист домаћег и страног капитала, него ће служити као средство за подизање опште производње у земљи. Сваки динар што се узме из села да би се дао у подизање једне фабрике, вратиће се убрзо стоструко опет селу натраг. Само на тај начин, преко политичког и привредног

солидаритета радне масе села и града ми ћемо бити у стању да изградимо нову привредну демократију, у којој ће сви људи бити једнаки и сваки човек добити услове за живот културног човека у XX веку.

Ми с овог становишта проматрамо целокупну политику буџетирања, кредитирања пољопривреде и односа цена у измени добара између села и града.

Поред свега тога што и ми сматрамо да су суме недовољне што их наша пољопривредна служба и наша привреда опћенито добија за своју обнову, кад је упоредимо и поред овако тешких услова данас са буџетирањем старе Југославије и кредитирањем привреде у старој Југославији, видећемо опет огромну разлику. Истина, савезно Министарство пољопривреде са својих 17,395.000 динара буџета изгледа мало, међутим оно је само руководствени орган пољопривредне службе. Кад се узму у обзир буџети које су добила републиканска министарства пољопривреде, онда ће се видети да ти буџети заједно прелазе стари буџет Министарства пољопривреде Југославије, сигурно за два до три пута. То је најбољи доказ колико данас народне власти, и поред тешкоћа у којима се налазимо, полагају на то да се пољопривреда подигне.

Поред редовних буџета, Влада је за ову годину одредила из Фонда милијарду и 200 милиона у материјалу, а 300,000.000.— у готову за обнову наше пољопривреде. Према извештају савезног министра финансија друга Жујовића, пољопривреда је лањске године добила око 1.200,000.000 динара разних врста кредита. Ту нису урачунате суме ванредних кредита, посебних дотација из Фонда за обнову другим министарствима, чији је задатак да помогну обнову села, правку путева, просвету, здравство и томе сл.

Ми смо решили једним законом и дуго година вођену борбу око отплате старих сељачких дугова. Ви знате, другови и другарице, да се пре рата та борба вукла још од 1927 године наовамо и да је она служила као демагошк. средство појединим режимима и владама при изборима, да је она служила као средство зеленашким банкама, да своје дубиозне менице наплате од Аграрне банке готовим новцем, а те менице опет преко Аграрне банке натоваре сељаку и народу. То је питање коначно решено на тај начин, што је највећи део сељачких дугова сељацима опроштен.

Набројали смо материјална средства која је држава досада стављала на расположење пољопривреди и њезиној служби. Не мањи напори се улажу да се путем производње што веће количине сретстава за пољопривредну производњу код других производних министарстава и сретстава за потрошњу задовоље потребе наших сељака. Највећи приговор што се чује у нашем селу, то је да нема довољно индустријских производа. То је тачно, наша индустрија је и пре рата била слабо развијена, рат ју је упропастио још више. Обновити порушена предузећа, окупити расејано радништво и прибавити сировине и погонски материјал није тако лако. Међутим, савезно Министарство индустрије и републиканска министарства индустрије улажу све напоре да што више повећају производњу оних индустријских артикала, који служе повећању саме пољопривредне производње, а исто тако и оних артикала потребних самом сељаку. Све се чини да се потребе села у том правцу задовоље. Понављам да то није тако лако. Оне ће се моћи задовољити тек онда кад ми изградимо нашу индустрију у пуном обиму, искоришћавајући наша привредна богатства, сировине, хидротехничку енергију и угаљ. За то треба сретстава и ми их морамо сви дати, па и село. Нарочито се то тиче пољопривредних машина, алата опћенито. Текстила има све више и биће све више. Исто тако и обуће. Хемиских производа за борбу против биљних болести, као плави камен, има у довољној количини. Кад изградимо у Бору инсталације за искоришћавање сумпорних гасова, биће их још више.

Надамо се да ће се наша индустрија, свесна важности овог проблема и према данашњим могућностима потрудити, да што више задовољи потребе села, појачавајући напоре да подизањем нових предузећа и повећавањем производње задовољи све потребе села. Кад потеку једном реке индустријских производа из наших градова у села, оне неће никад пресушити.

Селу треба, ако хоћемо да произведе довољну количину животних намирница и индустријских сировина, више машина, алата, хемиског ђубрива, лекова против биљних и сточних болести, више уређаја за прераду пољопривредних производа, више одела и обуће, већи конфор. Индустрија и занати ће дати, данас колико могу, а сутра све.

Говорећи о уској вези између обећања пољопривредне производње и дотурања довољне количине данашњих инду-

стриских производа нашем селу, ми смо дошли до проблема измене добара села и града између индустрије и пољопривреде. У предратној Југославији ова измена добара вршила се преко посредничког трговачког капитала. Она је вршена по правилу на штету сељака. Већ и онако велика разлика између цене индустријских производа још више се повећала великим профитима посредничког трговачког капитала. Нова Југославија труди се да маржу што је могуће више смањи, избегавајући посредништво и трудећи се да омогући преко државних предузећа, задругарства, непосредну измену добара. Задругарство је играло у нашој скорој прошлости велику привредну и друштвену улогу у нашем селу, нарочито у Србији. Створено као помоћно средство малог човека у селу и граду у борби против организованог капитализма, онда и код нас у предратној Југославији као и целом свету имало је своје посебне задатке и методе пословања. Међутим, у новој Југославији његови су задаци сасвим друкчији, па према томе и његов однос према држави други. Задругарство у новој Југославији неће бити што је старо задругарство било. Нарочито не у нашем селу. Оно ће бити органски део нашег општег привредног система, уско повезан са осталим секторима наше привредне организације. Оно има да послужи као посредник између 2,000.000 слободних пољопривредних газдинстава и остале привреде у измени добара. На њега ће се ослонити наш ситнији сељак да би организовао производњу и размену свих врста добара и тако се укључио у општи план наше државне привредне производње. У спремању је Закон о задругама. Задругарство не сме да стоји по страни, оно мора да се укључи у напоре пољопривредне службе и народних маса на селу да се повећа производња. Оно мора у своје руке да узме целокупну измену добара између села и града. Оно мора да усклади своје напоре са државним производним министарствима и установама. Зато треба да је с њима што уже повезано. При том, не сме се испустити из вида његова демократска народна традиција. Начело избора управних одбора задруга, начело народне контроле у руковању задругама и њезиним пословањем пренесени из наших старих породичних задруга у наше предратно слободно задругарство, мора се пренети и у наше ново народно задругарство.

Само тако организовано и на такове основе постављено, оно ће испунити оне велике друштвене задатке који пред њим стоје.

Изнели смо у основним линијама проблеме и задатке који стоје пред нашем пољопривредном службом. Трудили смо се и трудимо се да их у духу данашњег времена и напора радног народа села и града што праведније и успешније решимо. Успех не овиси само од нас, него од разумевања и воље свих народа Југославије, да нас у том правцу помогну. Средства која нам се стављају на расположење пружају нам могућност да један део постављених задатака испунимо. Овако велики програми и овако замашни задаци никад се нису решавали у једној години. Они захтевају дугогодишњи систематски и устрајан напор свих нас. У општем замаху од ослобођења наовамо који хвата наше народе, да би напорним радом и властитом снагом обновили своју порушену привреду, и пољопривреда наше земље, како смо видели, учествовала је од самог почетка. Тај напор неће да попусти, унећемо у њега само још више система, још више смишљености и плана. Зато смо дубоко уверени да ћемо уз вашу помоћ и успети.

Другови и другарице, после изгласавања Устава, на темељу његових одредаба Министарство пољопривреде спјело је са Министарством шумарства. Мој је исто тако задатак да вам у основним линијама положим рачун о томе шта је шумарска служба урадила од ослобођења наовамо на подизању шумарства, на искоришћавању и гајењу шума.

Шумарство. — Шуме су један од најважнијих извора народног благостања у Југославији. Од давнине су наше шуме подмиривале народне потребе у дрвету. У шумама су сељаци напасали стоку и одатле црпели још много других производа. Међутим у данашњој фази развитка технике и науке шуме су добиле своје најважније значење као извор индустријских сировина. Пошто се дрво данас све више употребљава за израду многих добара која раније или уопште нису била позната или су се израђивала из неких других врста материјала, као на пр. хартија, то је посед шума и дрвета битан и најважнији предуслов за постанак и развој таквих индустрија. Када ми данас тежимо индустријализацији, онда морамо пре свега водити рачуна о томе са којим сировинама располажемо и према томе и које врсте индустрије можемо да оснивамо. Овде се показује да су наше

шуме, односно дрво, најсолиднији и најдрагоценији темељ наше индустрије.

Међутим, шуме су важне и због оних посредних утицаја које врше на своју околину, на климу, а пре свега на режим воде. Не може се правилно развијати пољопривреда ако у некој земљи нестају шуме, ако харају бујице и проузрокују честе поплаве и пустошења. Шума задржава оборинску воду и постепено је пушта у долине и тако онемогућује поплаве.

Наша држава је била сразмерно богата шумама. Све земље око Средоземног Мора готово су уништиле своје шуме, па су биле упућене да своје потребе подмирују код нас или у земљама северније од нас. Због тога је наша држава имала у погледу извоза дрвета предност пред многим другим земљама. Ово је један од разлога да су и наше шуме током последњих сто година претерано искоришћаване, па се због тога и њихова површина знатно смањила у последњих сто година.

Шумска површина заузима 8,180.000 хектара или 33% од целокупне површине државе. Но ова површина не сме да нас завара, јер је стање шума знатнијим делом врло лоше. Око 1,200.000 хектара шумских површина уопште није обрађено, већ су то чистине или голети. Око 15% од шумских површина запремају шикаре, то су дегенерисане шуме, које не дају користи ни као шуме ни као пашњаци. Даљих 25% од укупне шумске површине заузимају ниске шуме, пањаче, у којима се само изнимно може добити вредно техничко дрво, и служе углавном за производњу огревног дрвета. Према томе, само 45% од свих наших шума заузимају високе шуме, које могу да дају вредне техничке сорimente и у којима се води рационално газдовање.

Значење оваквог стања наших шума најбоље видимо када узмемо у обзир колико нам те шуме дају годишњег прираста. Просечно наше шуме прирашћују по хектару годишње око 2,20 метара кубних, док је на пр. у Данској прираст 4 кубна метра, у Чехословачкој 3,40 кубна метра, а нама суседној Румунији 2,60 кубних метара. По томе се види да је прираст у нашој држави сразмерно најслабији у Европи, и ако су наше климатске прилике повољније за гајење шума. Укупни годишњи прираст наших шума износио је пре рата око 15 милиона кубних метара, а да наше шуме прирашћују

као у Чехословачкој, прираст би износио око 24 милиона кубних метара.

До оваквих тешких последица у шумској привреди дошли смо због нерационалног поступка са шумама у прошлости. Када се у Европи почела осећати све већа несташица дрвета и од када је вредност све више расла, из свих делова Европе долазили су нама разни капиталистички експлоататори који су куповали наше дрво, вршили сече и уништавали наше шуме на начин како је уобичајен у колонијама. Огромна наша богатства отишла су у стране земље, пунила џепове разним предузећима, а нама су остале огољене површине, које нам не доносе никаквих прихода.

Макар да је цео свет знао да овакво господарство са шумама мора да има најтеже последице за наш будући привредни развој, разни режими који су пре рата владали нашом земљом нису нашли снаге и одлучности да то спрече, јер су баш носиоци тих режима имали великих личних користи од таквог уништавања народне имовине.

Но на другој страни морамо признати да и ми у земљи нисмо разумно чували и узгајали наше шуме. Најбољи доказ томе јесу огромне површине шикара, које су настале због тога што се после сече дрвета шума није чувала већ се стално напасала стока, нарочито козе, па смо на местима где су некад расле високе шуме, добили безвредне шикаре.

Па и код трошења дрвета ми нисмо имали мере нити водили рачуна.

Код нас је потрошак дрвета на једног становника износио око 1,32 м³ годишње, док је н. пр. суседна нам Мађарска трошила једва 0,60 м³, а Бугарска 0,70 м³. Нарочито је била нерационална потрошња дрвета за огрев, иако у нашој земљи има довољно угљена да би могли подмирити већи део потреба у огреву.

Неразумним уништавањем шума и расипањем дрвета ми одузимамо себи могућност корисног упослења наше радне снаге. Пре рата, ма да је господарство у шумама и дрварској индустрији било екстензивно, у шумској индустрији и занатима за прераду дрвета било је упослено око 87.000 радника, па је ова грана привреде спадала међу релативно најјаче. Но ни општа статистика не даје нам праву слику о учешћу радништва у шумској привреди, јер велики део радова у шумама има сезонски карактер, па их добрим делом обављају сељаци за време мировања пољопривредних радова. Ти ра-

дови пружају земљорадницима прилику корисног упислења за време јесени и зиме. Но када би ми имали развијену индустрију за прераду дрвета, онда би број радника и величина њихове зараде још знатно јаче утицали на општи ниво народне привреде. Пре рата ми смо највећим делом израђивали огревно дрво, знатан део нашег дрвета који смо извозили био је у облом стању, или смо извозили у најбољем случају резану пиланску робу. Када би смо ми своје дрво сами прерадили и извозили готове производе, наш би народ имао већих могућности зараде у земљи и не би требало да тражи рада у иностранству, како је био случај пре рата.

Све што је досада наведено односи се углавном на прилике које су владале пре рата у старој Југославији. Поставља се питање какво је садашње стање наших шума и наше шумске привреде, јер су се за време рата и окупације десиле многе значајне промене. Окупатор је пре свега искористио наше шуме колико год је то могао. Поготово су страдале шуме у оним деловима државе где народноослободилачки покрет није би нарочито јак, па је окупатор могао да несметано пљачка. Шуме приступачније и ближе прометним средствима постале су жртвом окупатора, а нарочито су вршене честе сече уз путеве и железнице у многим нашим републикама. Рачуна се да је због тих ратних сеча наша дрвна залиха смањена у неким крајевима, нарочито у Србији и Хрватској за 10% према предратном стању. Даља штета је проузрокована нашем шумарству тиме, што се за време рата престало са пошумљавањем и осталим мелиорационим радовима, што ћемо морати надокнадити упорним радом. Највидније су штете које су окупатор и ратни догађаји причинили нашој шумској индустрији. Од примитивних пилана, којих је пре рата било 2281, оштећено је 900, а уништено 780. Од 997 већих пилана оштећено је 416, а уништено је 375. Уништена је наша највећа фабрика целулозе, од двеју фабрика шпер плоча једна је оштећена, а друга је уништена, од 12 фабрика танина оштећено је 7, а уништене су две. Од 2 фабрике за суву дестилацију дрвета једна је уништена а једна оштећена. Од 2 фабрике терпентина и колофона једна је уништена а једна оштећена. Од 3 фабрике шибаци једна је оштећена, а две су уништене. Од 6 фабрика за импрегнацију дрвета 3 су оштећене а 2 уништене. Сем тога уништено је неколико стотина километара шумских

железница и осталих извозних направа, а, затечена транспортна средства су већином уништена.

Након свега тога данашње стање шума може се укратко оцртати овако: дрвне масе расположиве за сечу данас су мање, него што су биле пре овога рата. Уништена прометна средства и направе онемогућују нам данас искоришћавање многе удаљеније шуме, тако да засад не долазе у обзир за наше снабдевање и обнову. Из тога следи нужда да у јачој мери искоришћавамо приступачније шуме, што претставља веома велику опасност за будући развој наше шумске привреде. Врло тешке последице оставио је рат у погледу радне снаге. Баш они крајеви који су давали најбоље шумске раднике највише су страдали, у тим крајевима највећи су губици у крви, тако да данас влада акутно помањкање радника у шумама. Сем тога велика је оскудица у алату, која се постепено ублажава, али ипак је још увек стање незадовољавајуће.

Из свих тих разлога данас шумска привреда није још у стању да подмири најважније и најхитније потребе земље у шумским производима. Уз највеће напоре једва се доспева да се прибави дрво за потребе обнове железница и грађевинарства, за руднике и индустрију. Снабдевање војске и грађанства огревним дрветом, макар да се већ знатно побољшало, ипак је још далеко од тога да би задовољило потребе.

Тешка искушења која смо преживели треба да нам буду уједно и поука за правилно газдовање са дрветом.

Ако нас оправдани разлози нису могли пре рата убедити да треба штедети поготово са огревним дрветом, да треба дрво заменити угљем, да треба највећу пажњу посветити правилној изградњи огњишта и пећи у кућама, и ложишта у индустријским погонима, ако смо расипали дрво у грађевинарству место да смо употребљавали бетон или неки други материјал, то нас садашња оскудица директно присиљава да се одлучимо на такве мере у циљу штедње дрвета. Мора се истакнути да се баш у овим последњим месецима опажају врло значајне промене у том правцу. Наши градови углавном прелазе на ложење угљеном, свуда се настоји да се нађе замена за дрвну грађу, коју је врло тешко набавити. Овај развој, који је дошао као последица садашњег стања, пружа нам боље изгледе за будућност. Наши напори треба да иду за тим да штедња дрвета нађе што већу примену и на селу.

Обнова и унапређење шумарства мора се изводити смишљено и плански. План рада је један од најбитнијих предуслова за постизавање реалних успеха. Ради тога је шумарство међу првима приступило изради привредног плана за читаво државно подручје за 1946 годину, у ком плану су предвиђене шуме које се имају експлоатисати, сортименти који се имају израдити у циљу да би се подмириле потребе које су пријављене шумарским установама. На тај начин дошло се до конкретних закључака које задатке на подручју шумарства треба да у 1946 години изврше поједине народне републике, а такође је утврђено коме ће оне продавати произведено дрво.

Да би се ти задаци могли заиста и завршити потребна су пре свега финансиска средства, па је израђен план финансирања за прву половину 1946 године и предложен је Министарству финансија.

Даље су утврђене потребе у алату, машинама и погонским средствима које су неопходне за извршење плана. Настојало се код тога да се у највећој могућој мери сва та средства набаве у земљи, тј. да се осталим привредним гранама стави у задатак да произведу она добра која су потребна шумској привреди. Упоредо са тим предузето је све што је било могуће да се путем Унре и на рачун репарација набави оно што у земљи не можемо произвести.

Пошто су шумски радови неко време запињали и због тога што шумски радници нису били довољно снабдевени животним намирницама, постигнут је споразум са Министарством трговине и снабдевања, према којем су за шумске раднике издвојени посебни континенти у складу са тежином рада ових радника.

Увиђајући да је лоше стање наших шума последица пљачкашке експлоатације од стране страних и домаћих капиталистичких предузећа и да шумска привреда од сече па до израде дрвених фабрика чини нераздвојну целину која се у интересу шума и шумске индустрије не сме раздвајати, утврђен је још у месецу јуну 1945 споразум између Министра индустрије и Министра шумарства ФНРЈ према којем је руководство пиланске индустрије, укључујући и осталу механичку прераду дрвета на постројењима у вези са пиланама, прешло у надлежност шумарства.

Но упркос тога што је шумарство од ослобођења до сада руководило не само шумском привредом у ужем сми-

слу, већ и шумском индустријом, треба истаћи да основни проблем наше шумске привреде лежи у повећању прираста у нашим шумама, како у погледу количина, тако и у погледу квалитета. Већ је напред речено да је просечни годишњи прираст по хектару један од најслабијих у Европи, иако су баш климатске и стојбинске прилике нарочито повољне за узгој шума. Код рационалног и напредног газдовања, оне исте површине шума које ми сада имамо морале би дати дво-струки годишњи прираст.

Као последица лошег поступка са нашим шумама у ближој и даљој прошлости и сатирања шума од стране окупатора, површина голети, крша, живог песка и закржљалих шикара нарасла је на 2,5 милиона хектара, чије је 10% површине наше државе отргнуто од нормалне производње.

Ова тако велика, мало плодна и у разним видовима штетна површина једва ако одбацује годишњи бруто приход од 50 милиона динара. Када је будемо привели шумској и пољопривредној производњи, приход са те површине ће премашити 500 милиона динара годишње.

Овај велики привредни финансиски губитак за нашу државу повећава се штетама које наносе бујични потоци пољопривреди и саобраћају, јер су бујични потоци последица обешумљености наших планина.

Непрегледни крш на Словеначком и Хрватском Приморју, у Херцеговини и Црној Гори и простране голети у Македонији и југоисточној Србији отежавају живот тамошњег становништва, те су и главни узрок њиховог печелбарства и емигрирања због економске беде.

Услед будућег пораста становништва, нарочито у брдским крајевима, и све шире употребе дрвета у земљи у вези са индустријализацијом, потребе у дрвету ће из године у годину расти. Ако се процес сатирања шума не заустави и ако се не приступи интензивном пошумљавању голети и регенерацији шикара, наша ће држава у догледно време од извозне постати увозна земља дрвета.

Пошумљавање голети пре првог светског рата, са незнатним изузетком у северо-западном делу државе, може се рећи да није ни вршено.

У периоду 1918—1941 године пошумљено је свега 25.000 хектара голети и регенерисано 77.000 хектара шикара! Овако ништавни радови на пошумљавању су резултат не-

схватања важности шума, несистематског рада и несарадње народних маса на овом послу.

Наша нова шумско-привредна политика неће ићи старим путевима. Она ће почивати на одржавању и јачању постојећих шума, на брзој регенерацији шикара, на планском пошумљавању и мелиорирању голети и крша, на уређењу бујичних потока и на планском искоришћавању шумских производа. На овај начин ће се производна снага наших шума ојачати тако, да ће трајно подмиривати потребе наше земље на дрвету и омогућити извоз дрвних прерађевина у друге државе.

Из ове и овакве политике следује логичан закључак — да решавању проблема пошумљавања треба приступити плански, стручно и са довољним материјалним средствима.

Да би пошумљавање голети пошло успешним путем и спроводило се на великим површинама, поред плана, стручности у раду и државних финансиских средстава нужно је да цео наш радни народ добровољно помогне акцију пошумљавања и јачања наших шума и да се кроз тај рад и напоре преваспита у правцу подизања, чувања и правилног искоришћавања шума.

План пошумљавања за ову годину је израђен и већ се спроводи у дело. Према плану, у овој години ће се пошумити око 6.000 хектара голети и старих сечина, привешће се регенерацији 38.000 хектара шикара, повећаће се број шумских расадника и производња од 20 милиона у прошлој на 50 милиона шумских садница у овој години и радиће се на уређивању оних бујичних потока, који наносе штете железничким артеријама и пољопривреди.

Прикупља се и сређује материјал за израду петогодишњег плана на пошумљавању голети и уређењу бујица, који ће у сваком случају бити готов још у току ове године.

У правцу финансиских средстава за све ове радове, поред редовних буџетских средстава народних република, нужно је обезбедити и средства савезног карактера, која ће интензивно помагати подизање шума и уређење бујица од општег државног интереса, јер у извесним нашим републикама које обилују голетима и бујицама од општег значаја, баш услед тих голети и бујица има мање средстава за извођење тих радова у право време.

Ослањајући се на сарадњу радног народа и његових масовних организација, на плански рад и стручно руководство шумарских органа и на финансијска средства која ће се шумарству осигурати за ове сврхе, верујемо у нову и успешну епоху пошумљавања која је пред нама.

Преносећи шумарску службу у састав народних власти, ми смо пошли са становишта да ће народ и његова народна власт најбоље чувати, неговати и искоришћавати шуме.

У минулој години интензивне обнове земље, услед велике несташнице дрвета, у многим подручјима наше државе бесправне сече узеле су нежељени замах. Ове године се талас бесправних радњи у нашим шумама ублажава, али још увек постоји. Тешко наслеђе прошлости овде се нарочито испољава. Укорењена заблуда у сељачким масама да је шума неисцрпива и да је ничија и свачија, не може се одмах сузбити. У разбијању ове заблуде морамо ангажовати све прогресивне снаге и наше народне власти.

У бесправним сечама наших шума учествују не само појединци који оскудевају у дрвету за кућну потребу, већ и они који са украденим дрветом шпекулишу.

Пресуђивање шумских штета се слабо врши, а казне се у правилу не извршавају, чиме се код горосеча ствара менталитет за даље несметано харчење шума у циљу личне зараде.

Овове се мора стати на пут тиме што ће се кућне потребе у дрвету осигурати сваком грађанину и то легалним путем, а на оне који бесправно секу шуме ради шпекулације и личног богаћења имају се применити строге казне, чија ефикасност лежи у брзом доншењу пресуда и у фактичном извршењу изречене казне.

Како је добро чување основица јачања шума, то ћу настати свим средствима која ми стоје на расположењу, а уз вашу сарадњу народних власти и поштених земљорадника, да се бесправне сече шума у најкраћем времену сведу на минимум.

*

Шуме и шумска земљишта која су на основу Закона о аграрној реформи и колонизацији одузета од ранијих власника, према одлуци Аграрног савета, стављају се под привремену управу министарства народних република надлежних за шумарство. Том одлуком дате су све потребне

директиве да се у тим шумама спроведе стручна управа и у њима господари по принципу трајности прихода, а да се код тога не доведе у опасност производна способност земљишта и шума.

На основу ове одлуке Министарство је издало нужна упутства, али према подацима којима располажем, спровођење у живот ове одлуке није нашло места у свима народним републикама, чиме се наноси штета овим шумама, а тиме и државној шумској привреди уопште. Настојим да се у интересу ових шума одлука Аграрног савета спроведе у живот као неопходно корисна.

Изнео сам вам главне задатке шумарства од рата наовамо. Рекао сам вам да се трудимо да ту службу, која је у старој Југославији била према народу непријатељска и полициска, демократизујемо и приближимо народним масама.

Савезно Министарство пољопривреде и шумарства спрема за организацију шумарске службе одговарајуће законе. Оно ће се при томе држати начела која сам овде подвукао.

Ми се надамо да ће наше државно руководство наша јавност и широке народне масе схватити значај шума за нашу земљу. Надамо се да ћемо, организујући службу на новим основама, дајући јој нове задатке, примењујући нове методе и у чувању и у гајењу шума и у пошумљавању, као и у експлоатацији шума, избећи оне грешке које су се догађале у прошлости.

Надамо се да ће шуме овако вођене, овако чуване, врло брзо доћи до стања у коме ће се попунити недостаци који су настали услед нерационалног пустошења у њима и да ће оне, дајући дрво, дајући хлад и свеж ваздух, као и заштиту против бујица испунити своје задатке.

Изнео сам вам основне проблеме мога Министарства. То је трајало дуже времена. Проблеми су замршени, важни, а моја је дужност била да вама, као претставницима народа Југославије то изнесем, јер само у сарадњи са вама ми ћемо моћи добити оне законске основе које су нам потребне за организацију службе. Само ћемо преко вас моћи добити она средства која су нам потребна да би пољопривреду и шумарство подигли на онај ступањ који они по својој важности заслужују. (Дуготрајно одобравање).

Претседавајући: Одређује се одмор од пола сата.

(После одмора).

Претседавајући: Настављамо претрес у начелу предлога Општег државног буџета и Финансиског закона.

Реч има народни посланик, министар Бане Андрејев. (Аплауз).

Министар рударства ФНРЈ Бане Андрејев (НР Македонија): Другови народни посланици, Министарство рударства је новоформирано министарство. Оно је пре рата било саставни део Министарства шумарства и није имало задатак за руковођење и планско развијање рударске привреде, која је била препуштена више личној иницијативи, стихијности и према сналажењу и интересима појединаца. Тако се рударска политика у нашој земљи развијала и зависила од интереса добитака појединих иностраних концерна, који су гледали једино на рентабилитет уложеног капитала, а не на општепривредни рударски значај који је рударство требало да одигра у нашој земљи. Овде треба истаћи да је највећи део рударства био у рукама иностраног капитала, који је у рудницима угља имао 31%, у рудницима метала 98,4%; а 50% извађене железне руде извозило се у иностранство, док се из истих разлога није развијала производња нафте, иако је за то било услова и могућности. (Покушаји које је чинила стара Југославија приликом бушења нафте, претставници појединих нафтних компанија већ су увече имали извештај, док је Министарство добијало извештај тек после 2 дана).

После ослобођења и победе народне власти, са оваквом политиком морало се престати и у рударској политици узети сасвим нови правац. Ми смо приликом одвајања Министарства руда од шумарства прилично времена лутали, тражећи правилне организационе форме и вршили неколико реорганизација, док се напоследку, уз помоћ стручњака и саветника, нисмо задржали на данашњој форми организације. Ми смо трамо да ова форма није дефинитивна, јер ће живот и искуство у раду показати њене добре и рђаве стране, и према томе искуству мораћемо се прилагођавати потребама наше рударске привреде.

Према садашњој организацији у Министарству је овако организован рад: оно је раздељено на функционална и оперативна одељења, при чему оперативна одељења руководе одељеним гранама рударства, угља, метала, црне металургије, нафте и неметала. Овако је постигнут јединствен начин руковођења и јача повезаност између Министарства и предузећа у погледу производње као и контроле. Овај рад је показао

добрих резултата, а било је услед неизграђености руководећег апарата и грешака у погледу компетенција и делокруга рада. Функционална одељења имају задатак да извршавају опште послове руковођења и контроле у рударству и састоје се од: планског, техничког, финансиског, контролног, персоналног и општег одељења. Да би удовољили преким потребама рудника, због неорганизовања наше привреде ми смо били приморани да сами обезбеђујемо рудницима снабдевање у техничком материјалу, исхрани и другом. У ту сврху ми смо организовали рударски набавни завод, чиме смо постигли јединствено снабдевање рудника и обезбедили њихов рад у тешком времену и општој оскудици. По неки пут је и ту долазило до колизија са организацијама за снабдевање и расподелу.

Другови посланици, пред вама је буџет и ви ћете из њега видети како ће он бити искоришћен. Али ја мислим да рад Министарства за вас није толико интересантан колико рад наше рударске привреде, и због тога мислим да кажем неколико речи о раду од ослобођења до данас и о плановима за даљи рад и развој наше рударске индустрије.

Угаљ. У Југославији смо пре рата (1939 год.) имали 132 рудника угаља, а од 32 рудника сваки је производио преко 50.000 тона годишње. У 1939 години 14 рудника каменог угаља производило је 446.000 тона — што претставља 88.500.000.— динара;

73 рудника мрког угаља производили су 4.312.000 тона — 632.000.000.— динара.

45 рудника лигнита производило је 1.310.000 тона — 113.400.000.— динара.

Укупно је произвођено преко 6.000.000 тона, што је претстављало вредност од око 834.000.000.— динара.

Ова производња није задовољавала потребе земље, нарочито у квалитетном угаљу. Због тога смо пре рата били принуђени да увозимо из иностранства кокс, антрацит и каменог угаљ — 400.000 тона годишње.

Власништво у угљеној индустрији пре рата било је: државно 31%, приватно 38%, страног власништво 31%.

На дан ослобођења затекли смо угљену индустрију већим делом потпуно уништеном, а оно што је било остало, било је тако оштећено и израбовано, да је врло мало било способно за експлоатацију. Потпуно је било уништено 25 рудника са 25% предратне продукције. Од 14 рудника каменог

угља пет је уништено са 55% предратне производње; од 73 рудника мрког угља 13 је уништено са 20% предратне производње. Од 45 рудника лигнита 7 је уништено са 25%. Укупно оштећење рудника износило је преко 60% предратне продукције и то: у Србији 60%, у Босни 48%, у Хрватској 80%, у Словенији 45%, у Македонији 30%. Производња 1 јануара 1945 године износила је свега 72.000 тона, док је у исто време у 1939 години била 506.000 тона, што износи око 15% предратне производње.

Материјална штета и штета на инсталацијама која је учињена рудницама угља износи: код каменог угља 411 милиона динара, код мрког угља једну милијарду 353 милиона, код лигнита милијарду и 346 милиона, свега 3 милијарде 109 милиона динара. Пљачкашким радом непријатеља уништена је вредност супстанце у износу:

камени угаљ	1,500.000 то	=	293,000.000.—	динара
мрки угаљ	13,000.000 то	=	1.775,000.000.—	„
лигнит	5,000.000 то	=	430,000.000.—	„
	Свега око		<u>2.498,000.000.—</u>	динара

По ослобођењу, Влада и народ поставили су пред наше Министарство задатак да обезбедимо земљу најпотребнијом сировином за покретање индустрије и саобраћаја, горивом — угљем. Зато смо били присиљени да мобилишемо све расположиве снаге, те смо уз помоћ народа и војске, са врло оскудним средствима постепено савлађивали тешкоће. За обнову рудника угља дате су велике суме новаца, а још више је дато добровољним радом радника, војске и народа. Прво што се пред нас постављало било је оспособљавање јама. Из потопљених рудника морали смо исцрпити воду, санирати зарушавања и јамске пожаре, оспособити уништене инсталације врло оскудним техничким материјалом. Да би доскочили недостатку у техничком материјалу, ми смо од свих резерви по рудницама извршили рационалну расподелу по читавој земљи, како би се што пре најважнији рудници угља оспособили за продукцију. Били смо принуђени да сами организујемо сечу јамске грађе, довоз експлозива, исхрану радника, расподелу кадрова. Овде морамо признати родољубиви и патриотски рад како наших радника тако и техничког особља, који су са самопрегором и пожртвовањем дали све од себе, да би оспособили руднике. Они су често морали импровизирати и оспособити давно одбачене инсталације из

производње, како би задовољили моментане потребе и некако се испомogli. Како је овај рад напредовао види се из пораста производње.

Док је у јануару месецу 1945 године било произведено свега 71.000 тона угља или 15% предратне месечне производње, у фебруару смо имали преко 89.000 тона, у марту преко 93.000 тона, у априлу преко 91.000 тона, у мају преко 160.000 тона, у јуну преко 45%, а од јуна је производња порасла тако да је у децембру достигла око 90% предратне производње — у границама доратне Југославије. Истарски рудници су оспособљени за рад и почели са производњом јула месеца. Њихова производња је порасла до краја децембра за скоро девет пута. Овде морамо приметити да смо ове резултате постигли на рачун производње слабо квалитетног угљена и лигнита, тако да и поред најбоље воље нисмо могли удовољити потребама земље у високо калоричном угљу, јер је уништење рудника каменог и мрког угља било много веће него рудника лигнита, а оспособљавање тих рудника изискује много више материјалних средстава и дуготрајнији рад.

У плану који смо израдили за 1946 годину предвиђа се производња угља већа за око 20% него 1939 године. Али овај план укључује у себе и истарске руднике, који пре рата нису били у Југославији. Овде морамо напоменути, да је удео производње лигнита у 1939 години износио 22%, данас износи 39%, док је производња мрког угља пре рата износила 71%, данас износи само 51%. Према томе, укупна производња у 1946 години знатно ће премашити производњу у 1939 години по количини, док је по квалитету неће достићи. Ако узмемо у обзир резултате производње у јануару и фебруару ове године, ми можемо да утврдимо да је наш план реалан, јер смо предвиђени план испунили: у каменом угљу преко 101%, у мрком угљу преко 107%, у лигниту преко 103%, укупно око 105%; тако смо у јануару већ претстигли предратну производњу угља.

Иако смо постигли врло добре резултате у производњи угља, ми са нашом продукцијом угља не можемо да задовољимо потребе наше земље у угљу, јер нама недостаје висококалорични угаљ: мрки, камени угаљ, антрацит, као и прерађевина од угља — кокс. Због тога су извесне гране привреде у 1945 години морале да стоје, а у 1946 години бићемо принуђени да тражимо помоћ из иностранства у том угљу.

Пред нас се поставља као основни задатак за непосредну будућност, да обновимо, техничким средствима сна-

бдемо руднике, рационализирамо рад, нарочито у рудницима каменог и мрког угља, како би престигли предратну производњу. Као други важан задатак поставља се оплемењавање нискокалоричног угља помоћу сушница, надаље искоришћавање прашине помоћу брикетирања, и продужење рада на испитивању коксовања нашег угља. У ту сврху ми подижемо потребну коксару лигнита у Колубарском басену.

Да би удовољили што више стварним потребама наше земље у угљу, пред нас се поставља задатак да технички усавршимо и повећамо продукцију постојећих рудника и да отворимо нове ревири у Бановићком, Колубарском и Косовском басену. А то ће се моћи и спровести, јер се данас у рукама државе налази по продукцији 67% рудника угља, међу којима и велики рудници мрког угља — Сењски басен, Какањ, Бреза, Бановићи, док у Трбовљанским рудницима држава има око 40%, а и велики басени лигнита — Колубарски, Костолачки, Косовски, Велење и Крека такође су у државним рукама.

Бољом организацијом рада и повећањем производње били смо у стању да у току 1945 године и почетком 1946 смањимо у три маха цену угљу, које је код последњег смањења износило од 4—16% у разним врстама угља од претходне цене. С тим ће бити појевтињен рад индустрије и саобраћаја.

Црна металургија. 1939 године наша земља је располагала са 15 рудника гвоздене руде, од којих су два имала 90% целокупне производње, и 4 рудника манганове руде. Имали смо 10 железара са укупно 8 високих пећи, 13 Сименс-Мартинових пећи и две електро-пећи. Производња сировог железа износила је око 113.000 тона годишње, а сировог челика 226.000 тона годишње, или на главу становника 15 килограма челика, што је у односу на друге европске земље скоро за десет пута мање. По овоме се види да је развитак производње црне металургије у нашој земљи био врло заостао, па смо за подмирење потреба земље морали велики део увозити из иностранства, док је количина руде омогућавала већу производњу, јер је 50% руде извожено у иностранство.

Власништво железара пре рата било је: 30% државно, 54% приватни капитал и 16% страни капитал; а код рудника железа 90% државни а 10% приватни.

На дан ослобођења од 15 рудника гвоздене руде 13 је било потпуно уништено, или 70% предратне производње.

Само рудник Љубија био је 100% уништен, и давао је 50% предратне производње. Сва четири рудника мангана била су потпуно уништена. На дан ослобођења ниједна висока пећ није могла да ради услед оштећења, које се кретало од 5—80%: Ла Далмасиен 19%, Мајданпек 7%, Цапраг 14%, Бешлинац 80%, Вареш 40%, Зеница 9%, Шторе 15%, Гуштањ-Равне 18%, Јесенице 5%. Материјална штета у инсталацијама и постројењима рудника и железара цени се на 1.326.000.000 динара. Количина и вредност супстанце коју је непријатељ искористио износи:

гвоздене руде	1,740.000 т	= 209,000.000.— дин.
правањев. црне металургије	1,000.000 т	= 460,000.000.— „
	<u> </u>	<u> </u>
	Свега	669,000.000.— дин.

Од ослобођења до данас ми смо обновили два велика рудника железa, са 50% предратне производње, руднике мангана са 20% предратне производње и рудник пирита са 70%.

Железаре смо обновили од 65—100%, и то: Ла Далмасиен 70%, Земун 100%, Сартид 100%, Цапраг 100%, Вареш 65%, Зеницу 75%, Шторе 95%, Гуштањ-Равне 100% и Јесенице 100%. Овај капацитет није се могао искористити у 1945 години а и у овој години нећемо моћи још да га искористимо због немања кокса и ватросталног материјала, а у томе смо потпуно зависни од иностранства. И зато смо у 1945 години произвели свега 4.474 тоне сировог железa, што претставља 3% предратне производње.

У овој години предвиђена је по плану производња од 82.000 тона сировог железa или 73% предратне производње. Сировог челика је произведено у 1945 години око 53.000 тона или око 27% предратне производње, и то захваљујући залихама сировог гвожђа и масовном скупљању старог железa. Ваљане робе у 1945 години произведено је око 50.000 тона или око 27% предратне производње. За 1946 годину предвиђена је производња од око 190.000 тона сировог челика, преко 3,5 пута више него у 1945 години односно 85% предратне производње, и око 109.000 тона ваљане робе, око 3 пута више него у 1945 години односно 69% предратне производње.

Ми смо се у производњи црне металургије морали борити са великим потешкоћама. Искористили смо остатке истрошених Мартинових пећи, да би поправили друге. За бело железо, које нам је било тако неопходно, а био је наш

ратни плен, чињене су нам све могуће сметње да га не до-бијемо. Исто тако нам није додељиван потребни кокс, како би искористили наше високе пећи, захваљујући неким међу-народним организацијама, које систематски сметају развитак продукције наше црне металургије, док су исте те органи-зације огромно помагале земље које су биле непријатељи у току овога рата.

Задаци који се пред нас постављају у црној металургији јесу: да потпуно оспособимо како руднике железа, мангана, такође и железаре, снабдемо их потребним техничким сред-ствима, нарочито живиним исправљачима за железару Зеницу и ваљцима за железару Јесенице и Зеницу. И када оспосо-бимо нашу црну металургију и доведемо је на предратну производњу, она још увек неће задовољавати потребе наше земље, јер потребе су око 300.000 тона, а произвести можемо свега око 200 хиљада тона.

Због тога се пред нашу Владу и народ поставља зада-так изграђивања нове железаре, која ће бар у прво време задовољавати потребе наше земље и бити у могућности да производи око 30 килограма челика по становнику. У ту сврху ми смо већ предузели потребне кораке и намеравамо да на бази наших рудника железа у Варешу и Љубији изградимо једну нову железару, која ће имати капацитет од око 250.000 тона белог сировог железа, а 400.000 тона сировог челика. Да би могли да остваримо овај план, потребно је да разви-јемо индустрију ватросталног материјала, за коју имамо све потребне сировине у земљи. Шта више, земље које имају ту индустрију, увозе сировине из наше земље, а продају нама готове продукте. У овом циљу ми вршимо већ потребне припреме.

И у црној металургији са власништвом стојимо врло добро. У рукама државе налази се 90% производње руде, са највећим рудницима Варешом и Љубијом, а и у железарама око 90%, са железарама Вареш, Зеница, Јесенице, Гуштањ, а у Шторама велики део.

Метали. 1939 године имали смо 89 рудника метала, чија је вредност укупне производње износила 879,470.000 динара. Од производње металних рудника у иностранство је извезено: боксита 94%, хромне руде 53%, оловног концентрата 95%, концентрата цинка 86%, концентрата хромне руде 97%, пи-рита 69%, а блистер-бакра са 40—45 грама злата у тони и 80—100 грама сребра у тони — извезено је око 82 процента.

Власништво металних рудника било је 100% у приватним рукама, од чега је било 98% у рукама страног капитала.

Каква је била експлоатација металних рудника, као илустрацију навешћемо само два примера:

1) Од целокупно уложеног капитала у Трепчи до 1939 године према билансима књига било је уложено 2 милиона фунти стерлинга, а на целокупно уложени капитал од 1929 до 1941 године зарадили су 2,732.000 фунти стерлинга. Ово је по билансима, а стварна зарада је много већа.

2) У Борском руднику је од 1931 до 1940 године уложено 546 милиона франака, а зарадили су за исто време по билансу 712 милиона франака, а стварна зарада је већа.

На дан ослобођења од 89 металних рудника било је уништено око 53 рудника, и то 7 потпуно уништених или 22,6% продукције (Леце, Копаоник, хромни рудници, бокситни рудници) а веома оштећени били су Бор, Трепча, Межица, антимонови и молибденови рудници. Оштећење у металним рудницима кретало се од 8—60%. Бор је био оштећен 20%, Трепча 9%, Злетово 16%, Межица 18%, цинкара Цеље 9%, рудник Идрија 30%, Мачкатица 20%, Радушa 18%, Раброво 36%, Ђорџе Петров 39%, Зајача 17%, Лиса 16%, Крупањ 20%, бокситни од 20—25%, Лозовац 60%.

Немци су инвестирали у хромним рудницима око 60%, у руднику олова Злетово преко 30%, у Мачкатици 100%, у Стрнишћу код Птуја 100%.

Вредност штете коју су Немци учинили свим металним рудницима износи око 1.618.000.000.— динара, а вредност супстанце коју су опљачкали за време окупације износи око 3.250.000.000.— динара.

Од ослобођења смо обновили преко 80%. Производња се креће од 32—100% предратне производње. Од 89 рудника ради укупно 19. У току 1945 године од почетка рада повећана је производња бакарне руде за 6 пута, оловне руде за 5 пута, молибденове руде за 3 пута, живине руде 3 пута, антимонове руде 5 пута, хромове руде 5 пута и пиритне 8 пута.

План за 1946 годину предвиђа 1,8 пута више производње бабра, 3 пута више производње олова, 2,5 пута више антимона, 2,5 пута више молибдена, 2 пута више цинка, 2,5 пута више живе.

Задаци који се пред нас постављају код метала јесу: оспособити металне руднике на предратни ниво производње, усавршити њихову техничку производњу, учинити њихове

продукте јевтиније и отворити и разрадити нове руднике према већ учињеним истрагама.

Неметали. Производња неметала у нашој земљи раније није била у сектору рударства и била је занемарена, јер су се предузећа налазила у рукама приватних лица, па су више или мање имала карактер шпекулантских предузећа са малим капиталом. Стога се нису могла развити у оном опсегу који је био потребан и који су пружале могућности налазишта, иако у нашој земљи има налазишта скоро свих неметала, магнезита, гипса, каолина, лискуна, азбеста, асфалта, барита, кварцног песка за стакло, мермера итд.

Ми смо примили ову грану рада потпуно на себе и организовали производњу најважнијих неметала: магнезита, гипса, каолина, мермера, барита и кварцног песка.

Пред нас се постављају задаци не само да повећамо продукцију и организујемо производњу на рационалној бази, већ и изграђивање индустрије, која ће их прерађивати за потребе како наше индустрије тако и за извоз, јер смо ове неметале извозили у иностранство по јевтине паре, а финалне продукте увозили и плаћали по скупе паре.

У томе сектору предвиђа се организовање производње ватросталног материјала.

На дан ослобођења од 65 значајнијих рудника неметала било је потпуно уништено 42, а остали услед оштећења нису могли да раде. У току 1945 године обновљен је рад 17 предузећа. И у овом сектору данас државно власништво претставља значајан део.

Нафта, плин и со. Пре рата испитивањем страних компанија „доказано је да у нашој земљи нема нафте“, јер је то било у интересу тих компанија.

Производња 1939 године из тадашња три ревира, Селница, Пекленица и Тузла износила је само 1.122 тоне за читаву годину дана.

У земљи су постојале три рафинерије, које су углавном прерађивале увезену нафту (Стандард, капацитет 60%, Шел 36%), а био је искоришћаван плин у Бујавици код Липика.

Власништво је било код нафтоносних ревира 76% државно, а 24% приватно.

На дан ослобођења затекли смо рафинерије са следећим процентом оштећења: Шел 70%, Стандард 60%, Мотор Оил 10%, а рафинерија Ромса на Ријечи 90%.

Каснијим испитивањем и бушењима за време рата окупатор је утврдио да у нашој земљи има нафтоносних ревира и почео их је експлоатисати.

Брзим налетом наше војске и свешћу радника, непријатељу је било онемогућено да уништи нафтоносне ревири, тако да су они релативно били сачувани, и тако смо брзо после ослобођења могли да достигнемо максималну производњу окупатора и поред великих тешкоћа због недостатка потребних средстава за производњу и оправку постојећег алата, мотора, пумпи и др.

Наша производња нафте креће се данас од 15 до 20% предратних наших потреба. Немци су велики део гарнитура за бушење однели собом и с овим малим бројем гарнитура које су остале, ми смо у току прошле године постигли приличне резултате.

План производње за 1946 годину предвиђа знатно повећање продукције нафте. Ако би имали довољно сретстава за производњу (бушачких гарнитура и остало), ми бисмо за пар година могли повећати производњу за преко 300% и тако би задовољили целокупне потребе наше земље.

Потребне инвестиције у нафти амортизовале би се врло брзо и учинили би смо нашу земљу независну у овоме важном артиклу. Јер, базу за даљи развитак ми већ данас имамо и будућа експлоатација почела би на сигурним научно утврђеним резултатима.

Ми смо предузели мере за испитивање и организовање индустријске експлоатације битуменских и парафинских шкриљаца. Наша досадашња испитивања дала су лепе резултате и отварају широке перспективе развитка и експлоатације ове сировине која садржи састојке који се могу претворити у течно гориво.

Код нас се врше интензивна испитивања и припреме за могућност експлоатације камене соли. У овом правцу ми имамо такође лепих резултата, тако да би могли земљу учинити независном од увоза соли из иностранства.

Из досадашњег излагања види се да смо се у сектору рударства борили и боримо се са техничким проблемима, проблемима организационе природе у погледу компетенција и организације рада предузећа и великих басена. Нарочито тежак проблем претставља снабдевање техничким материјалом, исхрана радника и недостатак радничких насеља, уз то финансиска средства и још увек недовољно организована брза и добра финансиска контрола. Најтежи проблем прет-

ставља недостатак стручњака и квалификованих радника у рударству и топлиничарству.

У току обнове ми смо радили на решавању ових проблема и могло је бити и било је извесних пропуста и грешака, као што су: недовољно обухватање проблема појединих предузећа — тако да је и долазило до обнове нерентабилних предузећа, — или да нисмо решили питање власништва и правна питања појединих предузећа. Уз то је и у 1945 години било посвећено мање пажње него што је то потребно сигурности у раду у рударству, што је једна од најважнијих ствари.

Захваљујући напорима чиновника у Министарству, радника и намештеника у предузећима, проналажена су решења и онде где су изгледала немогућа: оправке машина које досад никада у нашој земљи нису вршене. Најзначајније од ових је пуштање турбина у Борском руднику, Трепчи, Креки итд. Затим су искоришћавана постројења која су изгледала застарела и била много оштећена.

Организацијом предузећа на бази личне одговорности руководиоца и помоћу такмичења повећана је продуктивност рада, и без механизације и квалификоване радне снаге. У току прошле године само у рудницима угља порасла је продуктивност рада од 0,2 на 0,6, што при данашњем тешком стању постројења претставља сасвим задовољавајућу цифру.

Проблем снабдевања решавали смо искоришћавањем старих залиха, али не можемо бити сигурни да ћемо тај проблем засада решити без увоза из иностранства. Предузимамо мере за оспособљавање извесних предузећа да израђују потребни алат и машине за рударство.

Снабдевање рудника храном и одећом побољшало се у току 1945 године, захваљујући помоћи Унре и јачању наше индустрије.

Недостатак стручњака и квалификоване радне снаге схватили смо врло озбиљно и енергично приступили организовању курсева, школа у предузећима и по градовима, да би повећали кадар радника у рударству. Треба одати признање чиновницима министарстава, који бесплатно предају и руководе на нашим курсевима.

Давањем предности у снабдевању рударских и металуршких радника, повећањем плата и подизањем колонија, такође можемо привући умногоне раднике за сталан рад у рудницима. На свим предузећима испитују се норме рада и установљују нове, те и то помаже стварању квалификованих

рударских радника, и већ у току 1945 године број нових радника који су стекли квалификације пење се на хиљаду. (Бурно одобравање и аплауз у дворани).

Претседавајући: Реч има савезни министар саобраћаја Тодор Вујасиновић.

Министар саобраћаја ФНРЈ Тодор Вујасиновић (НР Босна и Херцеговина): Другови и другарице народни посланици, као и за све остале ресоре, тако је и за Министарство саобраћаја буџет у својој основи финансиски израз програма радова. Он одређује оквир плана рада овога ресора за 1946 годину. Али у цифри предвиђеног буџета за Министарство саобраћаја мислим да нећу погрешити ако кажем да назиремо могућности остварења главнине плана нашег привредног програма. Јер, његово остварење биће утолико могућније уколико саобраћај одговори своме задатку.

Иако се ради о буџету за 1946 годину, не могу а да се не осврнем на пословање Министарства саобраћаја у 1945 години. Ова два пословања међусобно се повезују и програмски чине целину. Морам напоменути при томе нешто о условима под којима се тај рад одвијао, јер само тако можемо добити праву слику о свему што је досад учињено и потом шта намеравамо да урадимо у 1946 години.

Пустошења и разарања која је непријатељ систематски вршио у нашој земљи нарочитом су жестином погодила наш саобраћај. Као документацију навешћу само најкарактеристичније податке:

Грађевинска служба на железници:

	уништено или оштећено	обновљено у процентима	
мостова	1.082	920	85%
тунела	60	45	75%
гор. строј	6.140 км.	5.520 км.	90%
зграда	5.302	860	16%

Машинска служба на железници:

	уништено или оштећено	од тога обновљено у %	
радионица	45%		55%
локомотива	80%		40%
вагона	70%		60%

Речна пловидба:

Уништено или оштећено:

путничких бродова 95%

теретних бродова 70% од тога већ обновљено 44%

шлепова 71%

дрварица 93%

Ту морамо напоменути да се око 300 наших објеката налази у водама изван Југославије, при чему се примопредаја објеката који су се налазили у експлоатацији Црвене армије управо сада завршава. Што се тиче објеката који се налазе на сектору Линца, тј. у англо-американској зони, наилазимо на велике тешкоће око њихова враћања, ма да смо удовољили свим потребним формалностима. Напомињем да до данас није враћен ни један објекат.

Полазећи од чињенице да је саобраћај кичма привреде и да од његовог успостављања зависи обнова земље, исхрана становништва, те политички престиж како у унутрашњем тако и у вањском погледу, није било тешко поставити основну линију рада тј. задатак да у што краћем року и по сваку цену успоставимо саобраћај на главним линијама и повежемо што пре све крајеве наше земље.

Захваљујући прегнућу најширих народних маса, наше војске и саобраћајног особља, обнова је вршена заиста рекордном брзином. Она је вршена провизорно и захтева још много до њеног нормализирања. Као пример напоменућемо да је обнова пруге Земун—Загреб вршена готово упоредо са напредовањем наше Армије (а била је оштећена преко 80%) и уствари била извршена за нешто око 70 дана. Истим темпом обнављане су и остале гране саобраћаја, тако да је успостављан прилично једновремено на свим линијама. Данас од најважнијих пруга једино још нису у саобраћају ибарска, вардарска и личка, те линија Загреб—Сисак—Новска. Само захваљујући таквом раду, саобраћај је могао да углавном одговори великим постављеним транспортним задацима, који су пред њим стајали нарочито у другој половини прошле године. Могу са задовољством да констатујем да су војни задаци били нарочито последњих месеци 100% извршавани, док су храна за пасивне крајеве и производи Унра-е били достављени до у најдаље крајеве наше земље. Укупан превоз у 1945 години достигао је, без обзира на неједновременост ослобођења земље, нешто преко 50% предратнога превоза (у последњим месецима и преко 80%).

Превоз хране у последњим месецима достигао је проценат од 110% предратне количине. Подбацно је, не нашем кривицом, превоз грађевинског материјала и дрвета.

Вредност обнове извршене у 1945 години огромна је и пење се на неколико милијарди динара док је у њу по буџету утрошено свега 900.000.000 динара. Разлика између ових цифара претставља добровољни допринос наших народа и Армије нашем саобраћају, што најбоље показује како су они схватили важност његове обнове.

Приступивши експлоатацији наилазили смо на огромне тешкоће.

Наследивши стари управни апарат и бирократски начин управљања, који је био нарочито карактеристичан у овом Министарству, наилазили смо на много тешкоћа у прилагођавању новим условима рада тј. задовољавању тадашњих војних и привредних потреба. Морамо напоменути да ни многе установе у том периоду нису правилно схватиле улогу нашег саобраћаја и често су га несвесно злоупотребљавале и тиме наносиле штету како саобраћају тако и нашој привреди.

Хоћу да нагласим да количине робе коју је саобраћај у стању да превезе не зависе само од стања возних сретстава и организације саобраћаја, него и од тога како се клијентура односи према саобраћају. Сваки вагон или шлеп који ма и један дан више него што је нужно стоји на утовару или истовару одузет је привреди неповратно. Међутим, то је и данас један од најтежих наших проблема. Исто тако постоје чести случајеви несавесно малог коришћења простора.

Недовољност управног апарата, непријатељски став неких са железнице и ван ње, несташица и лош квалитет основног материјала, слабо стање провизорно оспособљених пруга и возних објеката, немање основних командних елемената, претстављали су ванредне тешкоће и захтевали велике напоре и упорност за њихово савлађивање. Појмљиво је да се при оваквом стању тешко могао остварити потпуно економичан и систематизован рад, али ми смо успели, без обзира на све, да спроведемо линију рада.

Ако се успех у пословању саобраћаја мери радом који он извршује, што је с обзиром на његову намену најправилније, мислим да је наш саобраћај задовољно с обзиром на све околности.

Од ослобођења до данас наше железнице превезле су преко 15.000.000 тона робе. А овај рад није мали. При томе је важно да је овај превоз извршен углавном благовремено

и тиме задовољене војничке и привредне потребе и обезбеђена исхрана становништва. Наши изгледи у успех у 1946 год. далеко су већи, тако да у погледу саобраћаја нећемо бити далеко од предратних могућности, ма да располажемо са знатно мањим средствима. Превоз робе и путника знатно смо повећали и још ћемо га повећати, тешкоће у том повећавању опадају, а експлоатациони трошкови већ показују смањење.

При постављању плана у прошлој години Министарство саобраћаја морало се је у своме раду више него ма који други привредни ресор прилагођавати конкретним приликама да би задовољило основне потребе привредног развитка и обнове земље, као и своје сопствене обнове. Разумљиво је што се при таквом стању ствари морало лутати по извесним питањима.

Година 1945 у саобраћају претставља период квантитивног стварања, где се у већини случајева није могло водити рачуна о економији, планском раду или опште систематизованом раду. Послови су често били наметани околностима и извођени у знаку иницијативе појединаца, елана народних маса, војске и саобраћајног особља. Овакво пословање поред веома позитивних резултата, наравно у многоме подлеже критици, јер није ни економично ни планско, али њега је било тешко избећи. И баш ти елементи који дају услова критици као и разни други уочени недостаци послужили су у Министарству саобраћаја као основа да своје пословање у 1946 години постави на здравије и реалније основе. Тако, на пример, 1945 г. јасно се испољила потреба прелаза на планско превозење а његово увођење, и поред великог отпора и неразумевања, омогућило је саобраћају да изврши своје задатке. Усавршавањем ове методе рада отвара се широка могућност у погледу превоза и економије у 1946 год. Други важан моменат је приступање нормирању за мерење количине рада и нормирању за мерење количине утрошеног материјала. Тај посао је већ у току и показује извесне резултате. Побољшање стања угља даје нам могућности за увођење низа нових теретних и особних возова те одмењивање низа ограничења којима смо морали прибећи у току прошле године. Ревизија провизорно оспособљених пруга, коју смо прошлог месеца започели, даће могућности избацавања низа успорених вожњи (којих имамо око 1600) те тиме омогућити убрзање нашег саобраћаја. Потпуно сам сигуран да ћемо ради

тога моћи потпуно остварити приходе предвиђене нашим буџетом.

У плану нашег рада у 1946 години углавном остаје довршавање и повезивање започетих пруга, тако, на пример, личке пруге која треба да буде довршена најкасније до 1 маја, качаничке пруге, која треба да буде довршена у току идућег месеца, ибарске пруге, која има да буде довршена до краја године, довршавање пруге која спаја Загреб преко Сиска са Новском. Од већих објеката треба да буде довршен панчевачки мост, који ће бити у току лета завршен и који ће повезати Банат са осталим крајевима наше земље. Осим тога, у последњем часу ушла је у наш програм једна нова градња, којој смо морали прибећи да бисмо помогли нашој привреди решавајући на тај начин проблем снабдевања квалитетног угља, а то је градња пруге Брчко—Бановићи којом желимо да спојимо железницом један од најбогатијих наших басена квалитетног угља. Ту пругу по нашем буџету не би могли изградити, али захваљујући свести наше омладине, која је понудила добровољно радну снагу, надам се да ћемо је моћи на време завршити.

По питању возног парка поставили смо један скроман програм да га остваримо утолико уколико је потребно да одговори плану превозења предвиђеном за ову годину.

Мере предузете од стране овога Министарства да се дође до основних елемената дају нам довољно гаранције да ће наш план рада за 1946 годину бити много потпунији, односно да ће година 1946 значити прелом у пословању, јер се стварно приступило систематизацији рада. Буџет за 1946 годину дат је после озбиљног проучавања и верујем да је усклађен са могућностима остварења предвиђеног плана, при чему смо водили нарочити курс на штедни до највећих могућих граница. Из програма су морали изостати сви они радови који нису неопходни. При томе је нарочито рачунато са знатно вишим радним ефектом и осетним смањењем материјалних издатака. Ово се може најбоље илустровати поређењем буџета Министарства саобраћаја бивше Југославије из 1940/41 и данашњег нашег буџета: узмемо за пример рад железница у 1946 години, који је рачунат на 80% предатног, из периода који упоређујемо. При томе је важно поменути да су плате регулисаних службеника повишене за око 80%, радника 200%, а најнужнијег материјала 200—300%.

Буџет бивших југословенских железница 1940/41 год., износио је 3.760.000.000 динара док наш данашњи, без обзира

на стање у коме се наш саобраћај још налази и без обзира на све поменуте повишице, износи свега 5.018,000.000 динара. Сличан однос је и у речној пловидби. Разлика између ових цифара је очита и јасно говори о реалности нашег данашњег буџета и о томе да је кроз њега проведен принцип максималне штедње и да је рађен на бази озбиљно одабраних и стварних чињеница. При високо смањеном финансиском ефекту (мислим на издатке) предвиђамо осетно побољшање нашег саобраћаја како по количини тако и по квалитету. Све ово не би било могуће да при изради нисмо водили рачуна о већини елемената од којих зависи рационално пословање, те да нисмо савладали тешкоће које су ометале у прелажењу на плански и систематски рад. (Буран и дуготрајан аплауз).

Претседавајући: Реч има народни посланик Моша Пијаде (Аплауз).

Моша Пијаде (*Изборни срез Београд I, НР Србија*): Другови народни посланици, говорећи о буџету, говорим у своје лично име.

Прошле године учињена су два покушаја с утврђивањем општег државног буџета, први још док је рат трајао, за тромесечје април—јуни, а други за друго полугође 1945 године. Сада је пред нама први годишњи буџет. Већ је од предговорника било довољно истакнуто да само постављање једногодишњег буџета, у овим нашим условима где се наследство ратних пустошења још тако снажно осећа, претставља једну победу. Ја делим у потпуности то мишљење.

Буџет је у неку руку један економско-финансиски устав и треба да буде одраз оног друштвено-економског уређења које је у нашој земљи плод демократске борбе и демократског развитка наших народа, а које смо недавно имали прилике да утврдимо у основном закону наше народне републике, у Уставу.

Доводећи овако предлог буџета у везу са Уставом, морамо признати да у којечему он не би могао издржати строгу критику начела утврђених у Уставу. Овај предлог буџета још није потпуно одговарајући израз друштвено-економског система заснованог нашим Уставом. И Влада и сви ми остали свесни смо свих недостатака које овај предлог буџета садржи у том погледу.

Али данас није могло бити друкчије. И ја мислим да би се могло казати да ће највећи значај и заслуга овога предлога буџета бити у томе што ће створити оне услове и ону

подлогу на основу којих ће идуће године бити могуће поставити буџет који ће у потпуности одговарати стварном карактеру нашег новог друштвено-економског поретка. Зато је разумљиво што и излагања Министра финансија и заменика Претседника Владе садрже као важан елемент једну здраву и озбиљну самокритику. А зато, с друге стране, овај предлог буџета не трпи никакву јевтину критику која би само по речима могла бити начелна и добронамерна, јер не би узела у обзир реалне услове овога часа.

Многи истински демократски елементи у свету с правом су још за време рата констатовали да је народноослободилачки покрет у Југославији створио чуда. Поменимо само стварање једне моћне победничке војске из ничега и претварање међусобне мржње и покоља у нераздрживо братство и јединство наших народа. Основа за стварање тих чуда лежала је у моралним особинама наших народа, у висини њихове политичке свести и у поседовању једног руководства свесног тих народних особина, дубоко увереног у револуционарне снаге народних маса и чврстог и доследног у вољи да развитак наше земље и наших народа држи на линији општег историског напретка.

Али код буџета се ради о материјалним стварима и ту су чуда мање могућа, боље рећи искључена су. Међутим, нашем Министру финансија мора се одати најпуну пријазњу за начин како је наше државне финансије извео победоносно из тешког хаоса који смо наследили. (Аплауз). Он није имао нити има претензије да буде чудотворац, али сам имао прилике да видим многе искрене људе из других држава које су биле за време рата у сличном положају са нама, како се чуде на који смо начин ми успели да повољно решимо извесна економска и финансиска питања која они нису успели да реше. Довољно је само поменути чврстину нашег динара и одржање новчаног оптицаја у разумним границама.

Та мала чуда нашег Министра финансија губе карактер и малих чуда и постају сасвим објашњива чим их посматрамо у склопу целокупности нашег новог политичког и друштвеног система. У оквиру те велике целине има свакако још много штошта што шкрипи, што тој целини не одговара, чак и што је противно њој. Али нико не треба од нас да очекује да преко ноћи остваримо материјални рај на основици оних страшних рушевина које нам је рат оставио у наслеђе.

Наш народ разуме и доказује то невиђеним радним еланом који га је захватио. Он зна да „рај“ — његово материјално благостање и високо културни живот који жели постићи — није близу и није неки поклон који се може добити ма из чије руке, него да тражи дуге године великих његових сопствених напора у раду, у раду који није схваћен само као наметнута нужност, него као свесно примљена обавеза према својој сопственој будућности и који се врши предано и одушевљено у јасно одређеном циљу.

Целина у којој ми посматрамо и овај буџет као један њен део није само наша економска стварност, нису само материјални услови наше обнове и даље изградње, него читав наш систем, наша народна демократија. Само у њој могу бити узроци свих постигнутих успеха, а само у њеној недограђености леже узроци многих још постојећих недостатака. Зато је даље изграђивање нашег истински демократског друштвеног поретка на економској основици, која њему одговара, наш општи и најважнији задатак.

Али баш та велика целина наших нових друштвених и економских односа, наша демократија, наша народна власт, наилази код неких реакционарних листова у иностранству на осуду. Ми, међутим, немамо разлога да верујемо да одговорни државници демократских држава неће показати сву потребну вољу и способност да схвате нашу истину онаквом каква она јесте. И мислим да ћемо још имати прилике да благодаримо Винстону Черчилу за услугу коју је демократском свету учинио својим говором у Фултону доиста против своје воље. (Дуготрајан аплауз).

Врло је тешко схватити да би ма ко нашао уживање у томе да тако брзо после свих преживелих грозота и ужаса тек минулог рата покуша бацити свет у страх од једне неизмерно страшније катастрофе. Уображавајући да он може мирно спавати, он је покушао да поквари сан читавом демократском свету, а нарочито ономе који има привилегију његове антипатије, свету који за њега лежи источно од линије Штетин—Трст. Источно од те линије он види „тиранију“, „комунистичке или неофашистичке државе“, „тоталитарне системе“, „тоталитарне полицијске владе супротне принципима демократије“, „компактне олигархије које оперишу преко привилеговане странке или политичке полиције“, једном речи, која је такође његова, „комунистичке пете колоне“, а све то покривено „гвозденим завесом“ иза које његове очи виде све те „мрачне чињенице“. (Аплауз).

Има у свему томе једна доиста мрачна чињеница: заборављање на величанствену борбу и на огромне жртве које је дао Совјетски Савез за спас демократије у свету. (Аплауз). Има једна велика мрачна чињеница у заборављању политике мира, која је увек била велика одлика Совјетског Савеза. Али ми овде говоримо само за себе, за једну од тих држава која је источно од Трста за још неко време, јер се надамо да ће се Трст бар толико помаћи на исток да ће доња завршна тачка духовите линије морати да се помакне нешто даље на запад од Трста. (Буран и дуготрајан аплауз). Велико дело и жртве Совјетског Савеза у минулом рату наши народи неће никад, никад и никад заборавити! (Дуготрајно одобравање). Ми се никада нећемо огрешити о осећање захвалности Совјетском Савезу, које му дугују наши и толики други народи. И ми смо дубоко уверени да то не може заборавити ни један други народ.

Али ми не заборављамо ни оно што су наши народи допринели победи демократије, победи Уједињених народа. Не заборављамо и никада нећемо заборавити све ужасе које су наши народи имали да преживе у тој борби. Погледајте само ону малу изложбу зверстава која су окупатори и њихове слуге учинили нашој земљи. Народ способан да тако што заборави и да не казни, не би заслужио да живи под сунцем. Мислим да би ову изложбу требало слати свуда по свету да читав свет види и да му се стави пред очи да не заборави, јер има много света који није био окупиран, који није то гледао тако изблиза као ми, који није осетио преко својих сопствених леђа све те ужасе и све те грозоте. Али ми то не можемо нити заборавити, нити опростити, нити не казнити.

Пребацити после свега тога изразе тиранија, тоталитаризам, диктатура, пета колона итд. са фашистичких злочинаца на народе и покрете, на антифашисте, који су дали највеће жртве у непомирљивој и доследној борби против тог царства фашистичког дивљаштва — то је подвиг за који нико не би требало да узме на себе одговорност.

А када онда видимо како многи наши ратни злочинци — усташки и четнички кољашки — шетају по Италији, Грчкој и Корушкој, да се у близини наших граница њима не спречава окупљање, организовање и стварање веза, постављање штабова, канцеларија у Трсту, Корушкој, Лерину итд. — када видимо да такви издајници који су се годинама борили под Немцима и за Немце против нас и савезника,

уживају помоћ и одобравање, да и тај последњи злочиначки олош добија преко реакционарне штампе чак ореоле мученика који су побегли од наше свирепе диктатуре, — онда је доиста тешко тражити да нас такве ствари испуне осећањима поверења.

Упоредите сад фултонски говор са мудрим и тако охрабрујућим речима генералисимуса Стаљина, који је америчком новинару рекао да Организацији Уједињених народа придаје велики значај пошто је она озбиљан инструменат за очување мира и међународне безбедности, чија се снага састоји у томе што базира на принципу равноправности држава а не на принципу господарења једних над другим.

Ми одушевљено поздрављамо речи овог великог човека савременог света. И који се човек у свету, који није изгубио осећање човечности, неће сложити са Стаљиновим речима да „данашњу бојазан од рата“ изазивају акције извесних политичких група које се баве пропагирањем новог рата и које сеју семе раздора и несигурности?

А зато, јер се и код нас налази изврнутих људи који полагају наде у нови рат, стављамо на срце нашој штампи, активистима и члановима свих масовних народних организација и свакоме свесном грађанину да прихвати и неуморно ради на остварењу савета који даје велики Стаљин:

„Неопходно је потребно да јавност и владајући кругови држава организују широку контра-пропаганду против пропагатора новог рата и за обезбеђење мира, како ниједан иступ пропагатора новог рата не би остао без одговарајућег отпора од стране јавности и штампе, како би на тај начин потпаљивачи рата били благовремено раскринкавани и како им се не би давала могућност да злоупотребљавају слободу штампе против интереса мира“. (Аплауз). Ја сам уверен да ће ванредни пријем на које су ове изјаве генералисимуса Стаљина наишле у одговорним круговима Сједињених Америчких Држава изазвати у нашој земљи велико задовољство.

Али као услов да се оствари и учврсти међународно поверење, да Међународна организација доиста постане сигурно оруђе мира и безбедности потребно је да, уместо да демократске земље буду жигосане као пета колона, буду укинута већ једанпут таква огњишта фашизма као што је, на пример, Франкова Шпанија и да се под фирмом демократије не намећу народима реакционарни режими које они осуђују и не желе. Услов за то је међусобно поверење и

искреност жеље за миром. Услов је за то да се не допусти да се ратни хушкачи користе слободом речи и слободом штампе, јер онда те слободе постају само оруђе за уништење слободе. Услов је за то да не штају по Европи разне војске које носе униформе и чинове одређених држава а нису војске тих држава. Услов је за то не само да се правилно цене жртве које смо дали за општу ствар савезничких народа, него да се разуме да је наша демократија демократија, јер је дело самог народа и јер је он такву хоће и неће друкчију. А да је она истинска демократија показује најбоље утицај који је она вршила и врши и изван наших граница и признање на које она наилази у многим демократским државама и у свима демократским круговима света. Зар би иначе било толике сродности између нашег Устава и устава Народне Републике Албаније? Зар би народи Пољске и Чехословачке с таквим одушевљењем дочекивали нашега Маршала и подржавали са нашом земљом тако присне пријатељске везе? Зар би Талијани Трста и Пуле били за присаједињење Југославији кад би се радило само о националном а не и о демократском опредељењу?

Ми одбијамо све клевете против наше демократије. Ми имамо пуно право да се њоме поносимо, јер је она једна и нераздвојна са херојским подвигом који су наши народи остварили у борби против фашизма. Апсурдно је и помислити да би онаква доследна и херојска борба против фашизма могла да роди нешто друго а не најдоследнију истинску демократију, као што је апсурдно замислити да се онаква доследна антифашистичка борба могла родити из нечег другог а не из најдоследнијих демократских идеја и стремљења најширих народних маса.

Једна од ствари која изазива осуде реакционара јесте и ово наше народно-фронтовско јединство у народу, у Влади, у овом високом дому. Има таквих заступника „демократије“ који би сматрали да имамо демократију ако би видели у нашој земљи хаос, међусобну борбу група, па и грађански рат, који реакционарним фантастама из неких иностраних назадњачких редакција још увек изгледа могућ и на дневном реду у нашој земљи. А ја мислим да ће данашње излагање друга Ранковића и ту причу завршити. А ми ћемо се трудити да то јединство очувамо и још више развијемо, да уклонимо и оне недостатке који понегде крње потпуно јединство свих добрих фронтоваца на терену. Погледајте стварност овог Парламента! Смита ли каквој демократији оваква

пуна једнодушност наших народних претставника? Шта има на тој једнодушности што би бацило сенку на демократски карактер ове куће? Или погледајте како раде наши одбори, Законодавни на пример. Тако сложан, складан рад свакако није тако лако наћи у другим демократским парламентима. Дискусије су живе, па често и ватрене, али нема тога члана Одбора који би макар што казао или предложио а што не би ишло за тим да се законски предлог учини још бољим и у садржају и у форми. Па зашто онда то не би била демократија?

Другови народни посланици, не могу да завршим а да се не осврнем на данашњи говор друга Ранковића. Мислим да је она институција, која изазива толики бес неких страних новинара, нарочито сада када се ради о питању Трста и наших праведних захтева — када треба Југославију, народну и републиканску, што више укаљати, упрљати — да она институција коју непријатељи наши тако страшно мрзе — ОЗНА заслужује у пуној мери оно признање, које јој је овај Парламенат данас и дао.

Друг Ранковић је само кратко известио о успеху Одељења заштите народа, о сређивању прилика у нашој земљи и о потпуно извршеној ликвидацији четничко-ушастког бандитизма. А још пишу пискарала по свету да ће, ето, сада — а исто су тако писали и прошлога пролећа — сада, чим озелени лист, Дража са својих 50 хиљада — 60 хиљада добро наоружаних војника (министар рада *Вицко Крстуловић*: 200 хиљада!) ето, неки кажу и 200 хиљада, да се налази свега 50 км. јужно од Београда — подићи устанак. Али, сада више није јужно од Београда, него је баш у Београду. (Ироничан смех и одобравање говорнику).

Другови, ако друг Ранковић буде једног дана нешто више казао о свима напорима и вештинама које је било потребно употребити да се до свих тих резултата дође, онда ћемо, мислим, још више схватити да је тачна његова реч о томе да је та установа на врло великој висини. Ја се радујем што смо ми могли да јој одамо признање у часу када нам је друг Министар унутрашњих послова рекао и оно о њеној реорганизацији, о њеном превођењу из Министарства народне одбране у Министарство унутрашњих дела, у Одељење државне безбедности. Испуњен задовољством што је наша земља у политичком погледу, у унутрашњим односима данас једна од најсрећенијих, и вероватно најсрећенија од

оних држава које су биле под фашистичком окупацијом, изјављујем да ћу са највећим задовољством гласати за предложени буџет и Финансиски закон. (Дуготрајно одобравање).

Претседавајући: Високи доме, листа говорника по претресу у начелу предлога Општег државног буџета и предлога Финансиског закона за 1946 годину је исцрпена и објављујем да је претрес у начелу предлога Општег државног буџета са предлогом Финансиског закона за 1946 годину завршен.

Под претпоставком да у овоме ванредном заседању не буде још једна заједничка седница, ја молим овај дом за одобрење да могу потписати записник данашње седнице. А ако буде још која заједничка седница, наравно у томе случају записник ће бити прочитан и ово овлашћење неће бити потребно. Даје ли Скупштина ово одобрење? (Даје). Онда закључујем ову седницу и пре него што се разиђемо молим народне посланике који желе да узму учешћа у дискусији у појединостима по буџету и Финансиском закону у својим домовима да се у току сутрашњег дана, до седнице која ће се одржати у засебним домовима, пријаве своме Претседништву. Дискусија ће се, према Пословнику, водити по разделима и према томе ће сваки од народних посланика моћи да одреди о коме разделу жели да говори. Када ће се седница одржати биће објављено на уобичајеном месту. Немам шта друго да саопштим сем то да ће се претрес у појединостима и гласање у начелу извршити у сваком дому посебно.

(Седница је закључена у 20,40 часова).

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Четврта седница

(25 марта 1946)

Почетак рада у 16,15 часова.

Претседавао претседник Владимир Симић.

Претседник: Отварам четврти редовни састанак II ванредног заседања Савезног већа Народне скупштине.

Записник данашњег састанка водиће секретар Стеван Јовичић. Изволите чути записник III редовног састанка.

Секретар Стеван Јовичић чита записник III редовног састанка.

Претседник: Има ли примедба на прочитани записник? (Нема). Пошто примедба нема објављујем да се записник оверава.

Изволите саслушати молбе народних посланика за отсуства: Стјепан Новосел моли седам дана отсуства ради хитних и неодложних послова; Мајхен Владо моли десет дана отсуства ради хитних службених послова; Томо Кутурећ моли два месеца боловања, према лекарском уверењу; Хуснија Курт моли четири дана отсуства ради хитних и неодложних послова; Душан Грк моли четири дана отсуства ради хитних и неодложних послова; Васо Бутозан моли десет дана отсуства због болести; Никола Иванчевић моли отсуство са седница 23 и 24 марта ради хитних и неодложних послова у Петровграду; Едхем Побрић моли седам дана отсуства ради хитних службених послова; Едхем Чамо моли седам дана отсуства ради хитних службених послова; Мујо

Хоџић моли отсуство од 25 марта до 2 априла ради хитних и неодложених послова; Карло Мразовић моли да му се одобри боловање до 15 априла, према лекарском уверењу.

Предлажем Већу да тражена отсуства одобри онако како су и тражена. Прима ли Веће мој предлог да се тражена отсуства одобре? (Прима). Објављујем да су тражена отсуства одобрена.

Приспеле су Већу нове молбе и жалбе, које се упућују Одбору за молбе и жалбе.

Прелазимо на дневни ред: гласање у начелу о предлогу Општег државног буџета и Финансиског закона за буџетску 1946 годину. Према Пословнику гласање у начелу врши се дизањем руке. Ко је за предлог у начелу, нека дигне руку. (Сви присутни народни посланици дижу руку). Хвала. Да ли има неко ко је против? (Нема). Нема. Објављујем да је предлог Општег државног буџета и Финансиског закона за буџетску 1946 годину у начелу прихваћен у Савезном већу Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије једногласно. (Буран аплауз.)

Прелазимо на претрес у појединостима. Према Пословнику, и дискусија и гласање врши се по разделима.

Молим известиоца друга Стамболића да прочита први раздео Општег државног буџета за 1946 годину.

Известилац Петар Стамболић чита све партије I раздела буџета расхода од партије 1 до закључно партије 125 према предлогу и извештају Одбора за привредни план и финансије.

Претседник: Ко жели да узме реч у дискусији у појединостима по првом разделу предлога буџета за 1946 годину, нека се јави. (Не јавља се нико). Пошто се нико не јавља, онда, у смислу Пословника, приступамо гласању по првом разделу Општег државног буџета за 1946 годину. Глас се дизањем руке. Ко је за први раздео, онако како га је известилац прочитао, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Не јавља се нико). Објављујем да је први раздео Општег државног буџета за 1946 годину онако како га је известилац прочитао у Савезном већу Народне скупштине прихваћен једногласно.

Известилац чита све партије II раздела — Министарство унутрашњих послова, и то од партије 126 до закључно партије 138.

Претседник: Жели ли ко да узме учешћа у дискусији по другом разделу предлога Општег државног буџета — Министарство унутрашњих послова? (Нико се не јавља за реч). Пошто се нико не јавља, стављам на гласање II раздео предлога Општег државног буџета за 1946 год., онако како га је известилац прочитао. Ко је за то да се прими други раздео — Министарство унутрашњих послова, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Хвала. Је ли ко против? (Није). Према томе објављујем да је у Савезном већу Народне скупштине једногласно прихваћен други раздео предлога Општег државног буџета за 1946 годину.

Молим известиоца да прочита III раздео — Министарство просвете.

Известилац чита све партије III раздела предлога Општег државног буџета 1946 год. — Министарство просвете, и то од парт. 139 до закључно партије 181.

Претседник: Жели ли ко да узме учешћа у дискусији по III разделу предлога Општег државног буџета — Министарство просвете? (Нико се не јавља за реч). Пошто се нико не јавља за реч, стављам на гласање III раздео предлога Општег државног буџета за 1946 год., онако како га је известилац прочитао. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Хвала! Има ли ко да је против? (Нема). Нема. Објављујем да је Савезно веће Народне скупштине једногласно прихватило III раздео предлога Општег државног буџета за 1946 годину.

Молим известиоца да прочита IV раздео предлога Општег државног буџета 1946 год. — Министарство финансија.

Известилац чита све партије IV раздела предлога Општег државног буџета за 1946 год. — Министарство финансија и то од парт. 182 до закључно парт. 205.

Претседник: Ко жели да узме учешћа у дискусији по IV разделу предлога Општег државног буџета за 1946 год. — Министарство финансија, нека се јави за реч. (Нико се не јавља). Пошто се нико не јавља за реч, стављам на гласање IV раздео предлога Општег државног буџета за 1946 год., онако како га је известилац прочитао. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Хвала. Има ли ко да је против? (Нема). Нема. Према томе, објављујем да је Савезно веће

Народне скупштине једногласно прихватило IV раздео предлога Општег државног буџета за 1946 год. — Министарство финансија, онако како га је прочитао известилац.

Молим известиоца да прочита партије V раздела предлога Општег државног буџета за 1946 год. — Министарство правосуђа.

Известилац чита V раздео предлога Општег државног буџета за 1946 год. — Министарство правосуђа, и то од партије 206 до закључно партије 242.

Претседник: Ко од народних посланика жели да узме учешћа у дискусији по разделу V — Министарство правосуђа, нека се јави за реч. (Нико се не јавља за реч). Не јавља се нико за реч. Стављам раздео V — Министарство правосуђа на гласање, онако како га је прочитао известилац. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко да је против? (Нема). Објављујем да је V раздео Буџет министарства правосуђа за 1946 годину у Савезном већу Народне скупштине прихваћен једногласно.

Прелазимо на VI раздео.

Известилац чита све партије VI раздела — Министарство грађевина, и то од партије 243 до 267.

Претседник: Ко жели да узме учешћа у дискусији у појединостима о VI разделу нека се јави за реч. (Нико се не јавља за реч). Пошто се нико не јавља за реч, стављам на гласање VI раздео, онако како га је прочитао известилац. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко да је против? (Нема). Објављујем да је VI раздео — Министарство грађевина за 1946 годину у Савезном већу Народне скупштине прихваћен једногласно.

Прелазимо на VII раздео.

Известилац чита све партије VIII раздела — Министарство народног здравља, — и то од партије 268 до партије 381.

Претседник: Ко жели да узме учешћа у дискусији по VII разделу — Министарство народног здравља — нека се јави за реч? (Нико се не јавља). Нико. Стављам VII раздео Општег државног буџета — Министарство народног здравља — на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нико не диже руку). Објављујем да је

VII раздео општег државног буџета за 1946 godinu, привхаћен једногласно.

Известилац чита VIII раздео — Министарство социјалне политике — од партије 382 до закључно партије 413.

Претседник: По овом разделу јавио се за реч д-р Јерко Радмиловић. Има реч д-р Јерко Радмиловић.

Д-р Јерко Радмиловић, (Izborni srez Brač—Hvar—Vis): Drugovi i drugarice narodni poslanici, ja sam se javio za riječ zbog toga što — kao što vidite — ovaj razdio nosi naslov Ministarstvo socijalne politike, iako je Ministarstvo socijalne politike, kao što vam je poznato, likvidirano, i više ne postoji.

Od bivšeg Ministarstva socijalne politike treba da se razviju dvije nove grane državne uprave, koje imaju svoj izvor u tom Ministarstvu socijalne politike, a to je: Komitet za socijalno staranje i novoosnovano Ministarstvo rada. Zato bih želio da povodom tih činjenica skrenem pažnju na neke stvari i da dam potrebna objašnjenja.

Poznato nam je vrlo dobro da je u staroj Jugoslaviji državna vlast tretirala radničku klasu kao predmet socijalnog staranja, a pitanje rada kao predmet eksploatacije radničke klase. Usljed toga u staroj Jugoslaviji postojalo je Ministarstvo socijalne politike i narodnog zdravlja, koje je uz staranje o bolesnima, invalidima itd. uključivalo i radničku klasu. U novoj Jugoslaviji, međutim, pitanje položaja radničke klase pretstavlja centralnu pažnju u radu državne vlasti. Zato je razumljivo što je naš Ustav, što je naša nova država, predvidila Ministarstvo rada kao posebnu granu državne uprave.

Zbog toga ovaj razdio koji nosi naziv: Ministarstvo socijalne politike ne postoji više. Ovi krediti koji su predviđeni treba da budu upotrebljeni za Komitet za socijalno staranje i za savezno Ministarstvo rada.

Međutim, kao što vidite iz ovih partija koje su označene, biće potrebno da se objasne pojedine stavke, a to je u bivšoj partiji 399 i 400. To su partije sa milionskim iznosom i zbog toga smatram da bi trebalo da se unese uvid u te partije. Partija 399 odnosi se na invalidske potpore i to invalida iz balkanskog rata, svjetskog rata i aprilskog rata stare Jugoslavije. U toku budžetskog perioda polovine prošle godine isplaćeno je na ime invalidskih potpora i dohodaka 156.899.808 dinara. Ali, obzirom da se kod sudova nalazi veliki broj neriješenih invalidskih pred-

meta iz ranijih ratova, iz vremena stare Jugoslavije, koja nije uspjela niti da formalno riješi ova pitanja, to je za 1946 godinu predviđen kredit u visini od 360 miliona, dakle, nešto više od dvostruko utrošenog kredita za prošlu polovinu godine, jer će u toku ove godine biti riješeno neriješene molbe brojnih invalida iz minulih ratova. Pretpostavlja se da takovih molbi ima oko 15.000. Zato se ova predviđena suma može smatrati i kao realna i kao naročito opravdana.

Drugo, partija 400 predviđena je za lične i materijalne izdatke oko izdržavanja potpuno nezbrinute djece palih boraca Jugoslovenske armije i žrtava fašističkog terora u visini od 410,433.000 dinara.

Ova partija predviđa kredite za izdržavanje samo one djece palih boraca i žrtava fašističkog terora koja su ostala bez oba roditelja i bez igdje ikoga i koja su kao takva već smještena o trošku Savezne vlade u dječijim domovima, ili u drugim porodicama, koje traže da im se naknadi obećana hranarina za primljeno nezbrinuto dijete.

Prema podacima narodnih republika ovakove djece ima u dječijim domovima 14.419, a po privatnim porodicama 21.612.

Polazeći sa gledišta koje je utvrdila zajednička komisija Ministarstva socijalne politike i Ministarstva finansija, da će izdržavanje djeteta u dječjem domu za vrijeme od jednog mjeseca stajati 1.000 dinara; da će izdržavanje jednog djeteta u privatnoj porodici stajati 500 dinara mjesečno i da će biti potreban iznos od 1.500 dinara za svako dijete godišnje za odjeću, obuću, rublje, lijekove i školski pribor — proizlazi da će za izdržavanje 14.419 djece u dječjim domovima trebati 173,028.000 dinara; za hranarinu za 21,612 djece smještene po privatnim porodicama dinara 129.672.000; i za troškove za nabavku dječje odjeće, obuće, posteljine, školskih knjiga i tome slično za 36.031 dijete u domovima i dječijim kolonijama, kao i daljnjih 36.791 nezbrinute djece po privatnim porodicama koje ne traže hranarinu, ali su djecu primile pod uslovom da ista budu snabdevena odjećom, obućom, lijekovima, školskim knjigama, što čini ukupno 107,733.000 dinara. Prema tome nema sumnje da se i ova predviđanja treba da ocijene ne samo kao realna, već također i kao naročito potrebna. U novoj Jugoslaviji ne smije se dogoditi, kao što je to bilo u staroj Jugoslaviji, da dopustimo da vrijeme izliječi rane nanesene našoj djeci. U staroj Jugoslaviji jedini socijalni problem koji je bio riješen, a koji nije

riješila stara Jugoslavija, to je bilo pitanje nezbrinute ratne siročadi, iz prostog razloga što je Jugoslavija trajala 23 godine, i što su ta nezbrinuta siročad postala punoljetna, odnosno prestala biti djeca. Međutim, kao što sam kazao, pošto ovaj budžet predviđa potrebe ne samo za socijalno zbrinjavanje, nego predviđa i potrebe za organizaciju novoosnovanog Ministarstva rada, koje će biti i te kako brojne, s obzirom da pitanje socijalnog osiguranja i pitanje uredjenja radnih odnosa radničke klase nije regulisano i mi tom pitanju još nijesmo prišli, a ukazuje se neodložna potreba da se jednom pride tom velikom problemu i da se udare bar temelji za njegovo pravilno rješenje u budućnosti. Ako se tome još i doda da u ovu granu državne uprave, pod Ministarstvo rada, treba da potpadnu useljenički i iseljenički poslovi i da se u vezi s tom službom postavlja pitanje organizacije te službe, kako u unutrašnjoj zemlji, tako i u inostranstvu, onda nema sumnje da su ove cifre izražene u ovom razdjelu potpuno opravdane.

Zbog toga ću glasati za ovaj razdio, a smatram da će i svi drugovi to isto učiniti. (Odobranje).

Претседник: Да ли жели још ко да узме реч код раздела VIII — Министарство социјалне политике? (Нико се не јавља). После ових врло корисних обавештења које смо добили од друга народног посланика Радмиловића, прелазимо на гласање VIII раздела Општег државног буџета, — Министарство социјалне политике. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко да је против? (Нема). Објављујем да је VIII раздео Општег државног буџета за 1946 годину — Министарство социјалне политике — прихваћен једногласно.

Молим известиоца да пређе на IX раздео.

Известилац чита IX раздео предлога општег државног буџета за 1946 годину — Министарство трговине и снабдевања, и то од партије 414 до 470.

Претседник: Ко жели да узме учешћа у дискусији по IX разделу — Министарство трговине и снабдевања, нека се јави за реч. (Нико се не јавља). Пошто се нико не јавља за реч стављам IX раздео — Министарство трговине и снабдевања, како га је известилац прочитао, на гласање. Ко је за овај раздео нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли кога против? (Нема). Објављујем да је IX раздео — Министар-

ство трговине и снабдевања, прихваћен једногласно. Изволите чути X раздео.

Известилац чита X раздео — Министарство индустрије, од партије 471—486.

Претседник: Жели ли ко да говори о X разделу? (Нико се не јавља). Пошто се нико не јавља за реч, стављам X раздео — Министарство индустрије, како га је известилац прочитао на гласање. Ко је за овај раздео, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је X раздео — Министарство индустрије, прихваћен једногласно.

Изволите чути XI раздео — Министарство пољопривреде.

Известилац чита XI раздео — Министарство пољопривреде, од партије 487 до 533.

Претседник: Ко жели од народних посланика да узме учешћа у дискусији о појединостима у XI разделу — Министарство пољопривреде — нека се јави за реч. (Нико се не јавља). Пошто се нико не јавља за реч, стављам на гласање XI раздео — Министарство пољопривреде. Ко је за овај раздео, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Пошто нико није против, то објављујем да је XI раздео — Министарство пољопривреде — прихваћен једногласно.

Молим известивоца да прочита раздео XII — Министарство шумарства.

Известилац чита раздео XII — Министарство шумарства, од партије 534 до 543 закључно.

Претседник: Ко жели да узме учешћа у појединачној дискусији о XII разделу нека се јави за реч. (Не јавља се нико). Пошто се нико не јавља за реч, стављам на гласање XII раздео — Министарство шумарства — онако како га је известилац прочитао. Ко је „за“ нека дигне руку. (Сви присутни посланици дижу руку). Има ли кога против? (Нема). Објављујем да је XII раздео прихваћен једногласно. Молим известивоца да чита даље.

Известилац чита XIII раздео — Министарство рударства — од партије 544 до 560 закључно.

Претседник: Жели ли ко да узме учешћа у појединачној дискусији с XIII разделу — Министарство рударства? (Нико

се не јавља за реч). Пошто се нико не јавља за реч, стављам на гласање XIII раздео — Министарство рударства. Ко је за прочитани XIII раздео, нека дигне руку. (Сви присутни посланици дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Пошто нико није против, објављујем да је XIII раздео општег државног буџета за 1946 годину — Министарство рударства, у Савезном већу прихваћен једногласно. Молим известиоца да чита даље.

Известилац чита XIV раздео — Министарство саобраћаја — од партије 561 до партије 705 закључно.

Претседник: Да ли ко жели да узме учешћа у појединачној дискусији о XIV разделу — Министарство саобраћаја? (Нико се не јавља за реч). Пошто се нико не јавља за реч, стављам на гласање XIV раздео — Министарство саобраћаја. Ко је за прочитани XIV раздео, нека дигне руку. (Сви присутни посланици дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је XIV раздео општег државног буџета за 1946 годину — Министарство саобраћаја, у Савезном већу прихваћен једногласно. Изволите чути даље.

Известилац чита XV раздео — Министарство колонизације, — од партије 706 до партије 733 закључно.

Претседник: Ко жели да узме учешћа у дискусији о XV разделу нека се јави за реч. (Нико се не јавља за реч). Нико се не јавља за реч. Стављам XV раздео на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Хвала. Има ли ко да је против? (Нема). Нема. Објављујем да је XV раздео — Министарство колонизације — Општег државног буџета за 1946 годину у Савезном већу Народне скупштине прихваћен једногласно. Молим известиоца да пређе на XVI раздео — Министарство за Конституанту.

Известилац чита XVI раздео — Министарство за Конституанту, — од партије 734 до партије 741 закључно.

Претседник: Да ли жели ко да узме реч у појединачној дискусији о XVI разделу. (Нико се не јавља за реч). Стављам XVI раздео на гласање, онако како је прочитао известилац. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко да је против? (Нема). Нема. Објављујем да је XVI раздео — Министарство за Конституанту — Општег државног буџета за 1946 годину у Савезном већу Народне скупштине прихваћен једногласно.

Прелазимо на XVII раздео — Министарство иностраних послова.

Известилац чита XVII раздео — Министарство иностраних послова — од партије 742 до 769 закључно.

Претседник: Ко жели да узме учешћа у дискусији по XVII разделу — Министарства иностраних послова — нека се јави за реч. (Нико се не јавља за реч). Нико се не јавља за реч. Стављам XVII раздео на гласање, онако како га је прочитао известилац. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко да је против? (Нема). Нема. Објављујем да је XVII раздео — Министарство иностраних послова — Општег државног буџета за 1946 годину у Савезном већу Народне скупштине прихваћен једногласно.

Прелазимо на XVIII раздео — Министарство пошта, телеграфа и телефона.

Известилац чита XVIII раздео — Министарство пошта, телеграфа и телефона — од партије 770 до партије 919 закључно.

Претседник: Жели ли ко да узме реч у дискусији по разделу XVIII? (Не јавља се нико). Пошто се не јавља нико, стављам на гласање раздео XVIII Општег државног буџета за 1946 годину онако како га је прочитао известилац. Ко је за, нека дигне руку. (Сви народни посланици дижу руку). Хвала. Има ли кога да је против? (Не јавља се нико). Нико. Објављујем да је XVIII раздео, Министарство пошта, телеграфа и телефона, Општег државног буџета за 1946 годину у Савезном већу Народне скупштине прихваћен једногласно. Прелазимо на XIX раздео.

Известилац чита XIX раздео — Министарство информација, од партије 820 до партије 1041 закључно.

Претседник: Чули смо XIX раздео — Министарство информација. Ко жели да узме учешћа у дискусији по овом разделу, нека се јави за реч. (Нико се не јавља). Нико се не јавља за реч. Стављам на гласање XIX раздео предлога Општег државног буџета за 1946 год. — Министарство информација, онако како га је прочитао известилац. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Хвала. Има ли ко да је против? (Нема). Објављујем да је XIX раздео — Министарство информација, предлога Општег државног буџета за

1946 год. у Савезном већу Народне скупштине прихваћен једногласно. Прелазимо на XX раздео.

Известилац чита XX раздео — Министарство народне одбране — партија 1042.

Претседник: Чули смо XX раздео — Министарство народне одбране. Ко жели да узме учешћа у дискусији по овом разделу, нека се јави за реч. (Нико се не јавља за реч). Пошто се нико не јавља, стављам на гласање XX раздео. Ко је за, нека дигне руку. (Сви народни посланици дижу руку и сложено и дуготрајно аплаудирају). Објављујем да је XX раздео — Министарство народне одбране — предлога Општег државног буџета за 1946 год. прихваћен једногласно и са одобравањем. Прелазимо на XXI раздео — Буџетски резервни кредити.

Известилац чита XXI раздео — Буџетски резервни кредити, партије 1043 и 1044.

Претседник: Чули смо XXI раздео. Ко жели да узме учешћа у дискусији по овом разделу, нека се јави за реч. (Нико се не јавља). Пошто се нико не јавља, стављам XXI раздео на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли кога да је против? (Нема). Нема. Објављујем да је XXI раздео — Буџетски резервни кредити, предлога Општег државног буџета за 1946 год. у Савезном већу Народне скупштине прихваћен једногласно.

Претседник: На тај начин идући по разделима и држећи се Пословника Савезног већа Народне скупштине, прихватили смо одељак А — предлога Општег државног буџета за 1946 год., — Расходи — и прелазимо сада на одељак Б — Приходи.

Молим известивоца да прочита I раздео — Посредни порези.

Известилац чита партије I раздела — Посредни порези, и то од партије 1 до закључно партије 6.

Претседник: — Чули смо први раздео одељка Б — Приходи и то: Посредни порези. Ко жели да узме учешћа у појединачној дискусији, нека се јави за реч. (Нико се не јавља за реч). Пошто се нико не јавља за реч, стављам на гласање први раздео одељак под Б — Приходи, и то: Посредни порези. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко да је против? (Нема). Објављујем да је први раздео —

Посредни порези — Општег државног буџета за 1946 годину у Савезном већу прихваћен једногласно.

Прелазимо на II раздео.

Известилац чита II раздео: Минополи, и то партију 7.

Претседник: Жели ли ко да узме учешћа у појединачној дискусији о II разделу, нека се јави за реч. (Нико се не јавља за реч). Пошто се нико не јавља за реч, стављам III раздео — Минополи — (одељка под Б — Приходи) Општег државног буџета за 1946 годину на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли кога против? (Нема). Објављујем да је II раздео прихваћен једногласно.

Прелазимо на III раздео.

Известилац чита III раздео: Државна привреда, и то све партије од 8 до 15.

Претседник: Ко жели да узме учешћа у појединачној дискусији по III разделу — Државна привреда — нека се јави за реч. (Нико се не јавља за реч). Пошто се нико не јавља за реч стављам на гласање III раздео. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли кога против? (Нема). Објављујем да је III раздео — Државна привреда, под Б Приходи, Општег државног буџета за 1946 годину у Савезном већу прихваћен једногласно. Прелазимо на IV раздео.

Известилац чита IV раздео: Административни и разни приходи, и то од партије 16 до партије 33 закључно.

Претседник: Чули смо IV раздео — Административни и разни приходи Општег државног буџета за 1946 годину до рекапитулације, где се понављају оне цифре о којима је већ гласано.

Ко жели да узме учешћа у дискусији по IV разделу, нека се јави. (Нико се не јавља). Стављам на гласање IV раздео. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Ко је против, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Објављујем да је IV раздео — Административни и разни приходи Општег државног буџета за 1946 годину прихваћен од Савезног већа Народне скупштине једногласно.

На тај начин, идући по Пословнику, по разделима, ми смо у појединостима гласали за расходе и приходе Општег државног буџета за 1946 годину.

По члану 44 Пословника, одмах се прелази на претрес и гласање о Финансиском закону. Пре него што то учинимо одређујем кратак одмор од 10 минута.

(После одмора.)

Претседник: Настављамо рад. По Пословнику на реду је претрес и гласање о предлогу Финансиског закона. Ми смо извештај Одбора за привредни план и финансије и једнога и другога већа саслушали на заједничкој седници. Сад молим известиоца да држећи се Пословника чита чл. 1 Финансиског закона за буџетску 1946 годину.

Извештилац чита наслов, поднаслов и члан 1 Финансиског закона.

Претседник: Ко жели да узме учешћа у дискусији о чл. 1 нека се јави за реч. (Нико се не јавља). Не јавља се нико. Стављам на гласање чл. 1 заједно са насловом и поднасловом, онако како га је извештилац прочитао. Ко је за чл. 1, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Ила ли ко против? Нема. Објављујем да је чл. 1 Финансиског закона, заједно са насловом и поднасловом, у Савезном већу, Народне скупштине једногласно прихваћен, према извештају Одбора за привредни план и финансије.

(За овим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком поједином члану, једногласно усвојило све чланове предлога Финансијског закона за буџететску 1946 годину, од чл. 2 до закључно члана 52, према амандманима Владе ФНРЈ и извештају Одбора за привредни план и финансије).

Претседник: Има реч министар финансија друг Сретен Жујовић.

Министар финансија ФНРЈ Сретен Жујовић: Ја имам један амандман за допуну чл. 14 Финансијског закона. Предлажем да се у првом реду, првог става, члана 14 после речи „Сва министарства“, додају речи „Главн извршни одбор Аутономне покрајине Војводине, извршни одбор Аутономне Косовско-метохијске области, обласни,“ а затим се ређају како у члану 14 већ стоји: окружни, срески, градски итд.

Ово је случајно изостало и зато би требало да се унесе у члан 14.

Претседник: Молим известиоца да се изјасни о овоме амандману Министра финансија.

Известилац: Ми смо у Одбору дискутовали о томе и мислили смо да то није било нарочито потребно, али смо доцније увидели да би згодније било да се прихвати овај амандман и ја га у име Одбора прихваћам.

Претседник: Ко је за овај амандман Министра финансија нека дигне руку? (Сви дижу руку). Хвала. Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је амандман Министра финансија у члану 14 Финансиског закона прихваћен једногласно. На тај начин ми смо сагласно Пословнику претрес и гласање у појединостима завршили. Сада се прелази, сагласно члану 39 нашег Пословника, на гласање у целини. Гласање у целини увек се врши поименце. Зато молим секретара да чита имена народних посланика, а гласаће се за и против. Глас се за буџет и за Финансиски закон коначно, у целини.

Секретар Воја Лековић прозива посланике да гласају.

Гласали су за: Аголи д-р Неџат, Алексоски Борис, Андрић Ратомир, Антић Милоје, Антолић Фрањо, Антуновић Ристо, Апостолов Васко, Арсов Љубчо, Аугустинов Мата, Бабић Антун-Туна, Бакрач Јозо, Банак Јосип, Баричевић Перо, Беловуковић Милан, Бериша Рифат, Бећирић д-р Тодор, Блажевић Јаков, Богданов Душан, Богданов Ђура, Божовић Никола, Боројевић Јован, Борштнар Јоже, Бохинц Андреј, Бошковић Ђорђе, Бреџљ д-р Маријан, Бркић Душан, Бубањ Андрија, Буљан Вице, Бурић Хасан, Бурзевски Ванчо, Василев Ђорџи, Васиљевић Живан, Вејновић Светозар, Веселинов Јован, Видовић Никола, Виловић Мустафа, Випотник Албин, Влатковић Немања, Влахов Димитар, Војновић Петар, Војковић Томо, Вркљан Анте, Вујићи Милорад, Вукадиновић Ђуро, Вукашиновић Иван, Вукмановић Светозар-Темпо, Вулин Сава, Вучковић Сретен, Гаџи Фрањо, Гајиновић Вујица, Гајић Гојко, Гаџић Радован, Гашпар Јан, Геренчевић Павле, Гигов Страхил, Гиздић Драго, Година Фердо, Госпић Светолик, Гранђа Иван, Гранфил Тома, Грбић Чедо, Гргурић д-р Јаков, Грубић Чедо, Грујић Радован, Груловић Аћим, Дамјановић Божидарка-Кика, Даниловић Угљеша, Девеџић Душан, Дорошки д-р Јован, Дошен Илија, Драгин Рада, Драушник Јурица, Ђермановић Живота, Ђорговски Васил, Ђукановић Перо, Ђукић Пане, Ђурђевић Чеда, Ђуровић Лазар, Ђуровић Михаило, Ерчић Живко, Жигић Раде, Жижка д-р Александар, Жујовић Сретен, Зековић Вељко, Зечевић Влада, Зечевић Славко, Зе-

чевић Стево, Иванов Андреј, Иванчевић Никола, Ивић Стје-пан, Јакшић Никола, Јанковић Љубо, Јарамазовић Лајчо, Јеленц Алеш, Јеремић Воја, Јовановић Блажо, Јовановић д-р Драгољуб, Јовановић Ђура, Јовановић Иса, Јовановић Ра-дош, Јовановић Спасоје, Јовановић Станимир, Јовићевић Павле, Јовичић Стеван, Јојкић Ђурица, Јоксимовић Момир, Јосиповић Србољуб, Јоцић Живојин, Јуранчич Јоже, Кара-беговић Осман, Карајовић д-р Драгомир, Карнер д-р Иво, Кеџмановић д-р Војислав, Ковачевић Митар, Ковачевић Урош, Ковачић Иван, Комадина Петар, Комненић Симо, Ко-рен Јаков, Косановић Сава, Косовац Младен, Костић Вели-мир, Кохаровић д-р Александар, Коџбек Јоже, Кочевар Франц, Крањец Мишко, Крзнар Ђуро, Кризну Хасан, Крстић Бошко, Крстић Светозар, Крстуловић Вицко, Крце Павао, Кузмановић д-р Славко, Колишевски Лазар, Кухар Ловро, Лазин д-р Сава, Лакуш Филип, Лалић Ђуро, Лампрет Јоже, Лековић Воја, Лерик Иштван, Лукић Костадин, Луцић Грго, Љујић Велибор, Љујић Воја, Малески Владо, Малишић Панто, Мандић Глигорије, Мандић Пашага, Маринко Миха, Марковић Драгослав, Марковић Момчило, Марковић Не-мања, Марчинковић Јозо, Мاستиловић Новак, Матић Радо-мир, Мачек Иван Матија, Месић Јосип, Међо Томо, Мијато-вић Цвијетин, Мијушковић Радован, Микуж д-р Метод, Ми-лојевић Милоје, Минић Милка, Минић Милош, Минчев Ни-кола, Мирковић Новица, Михаиловски Кирил, Московљевић д-р Милош, Мркоци Марко, Мундрић Петар, Нађ Коста, Не-дељковић Миодраг, Нешић Светомир, Нешковић д-р Бла-гоје, Никодијевић Тихомир, Николић Живојин, Нимани Џа-вид, Новаков Душан, Новосел д-р Шиме, Омановић Хамдија, Опачић Станко, Остовић Адам, Павловић Михаило, Павло-вић Павле, Пахић Лука, Пашалић Едхем, Пенезић Слободан, Перунички Миле, Петровић Душан, Петровић Ратко, Петро-вић Славољуб-Ђера, Петрушев Кирил, Плавшић Лазар, По-лич Зоран, Половић Марко, Попов Живан, Поповић Горо-љуб, Поповић Јован, Поповић Коча, Поповић Љубомир, По-чуча Миле, Првчић Стјепан, Прибић Милан, Прибићевић д-р Раде, Пуцар Ђуро-Стари, Радмловић д-р Јерко, Радовановић Миливоје, Радовановић Милија, Радуловић Таса, Рамљак д-р Анте, Рапаић Ђиро, Рац Винце, Рашовић Милош, Релић Петар, Реџић Енвер, Рибар д-р Иван, Рибникар Владислав, Рикановић Илија, Савић Брано, Салаи Јожеф, Салај Ђуро, Светек Франце, Секељ Јожеф, Симеоновић Јанко, Симеунче-

вић Гавро, Синановић Хамдија, Смајовић Василије, Сремец д-р Златан, Стамболић Петар, Станковски Борис, Стефановић Иван, Стефановић Миливоје, Стојадиновић Михаило, Стојановић Богољуб, Сучић Мартин, Тодоровић Мијалко, Тодоровић Симо, Толо Нико, Томашевић Добросав, Томшич Вида, Трајковић Александар, Трифуновић Светислав, Туцман Јосип, Темерлић д-р Хамдија, Фајфар Тоне, Ференчина Томо, Филаковић Имро, Филиповић Сулејман, Фотев Богоја, Хасанагић Хилмија, Хаџе Матевж, Хаџи Мустафа Хасан Шукри, Хаџић Бошко, Хотић Месуд, Хоџа Мехмед, Хоџа Фадил, Хоџић Мујо, Хукић Мехмед Алија, Хумо Авдо, Цветић Боса, Цветнић Милија, Црнобрња Богдан, Чакић Бошко, Чалић Душан, Чаушевић Чауш Иван, Ченгић Ферид, Чешњај Томо, Чобански Спасоје, Чубриловић д-р Васо, Џојић Анто, Шакић Јован, Шарац д-р Заим, Шатев Павел, Шаћири Исмет, Шевић д-р Александар, Шегрт Владо, Шиљеговић Бошко, Шкаре Станко, Шнудерл д-р Макс, Шпиљак Фрањо, Шутић Анте.

Отсутни: Бакарић д-р Владимир, Белинић Марко, Бисић Милорад, Бркић Звонко, Броз Јосип Тито, Бутозан д-р Васо, Веселинов Мунџан Станка, Глухић Омер, Гретић Ивица, Грк Душан, Ђурић Љубодраг, Ђурић Момчило, Ивековић д-р Младен, Јакић Велимир, Јакшић Мато, Јанић Владо, Кардељ Едвард, Кидрич Борис, Кимовец Франце, Кнез Јурица, Ковачевић Вељко, Крчић Мирко, Кузмановски Боге, Курт Хуснија, Кутурец Тома, Куфрин Милка, Лесковшек Франц, Леши Акиф Мустафа, Мајхен Владо, Марковић Милош, Маркотић Мато, Миклаужић Јосип, Милосављевић Љубинка, Миљковић Мито, Мразовић Карло Гашпар, Мугош Душан, Наумовски Круме, Нацева Мара, Новаковић Груја, Новосел Стјепан, Пајковић Ђоко, Перичин Марко, Перковић Миле, Пијаде Моша, Побрић Едхем, Поповић Милентије, Ранковић Александар, Рибич Иван, Ритиг д-р Светозар, Самарџија Стево, Стефановић Светислав, Суботин Иван, Сутловић Рикард, Ђурувија Тоде, Узуновски Цветко, Ференчак Иван, Фрнтић Елизабета, Хебранг Андрија, Хољевац Већеслав, Хрибар Јанез, Цетинић Марин, Чамо Едхем, Ченто Методи, Чолак Петар, Шпиљак Мика, Шпрљан Гуште.

Претседник: Има ли ко од народних посланика који је присутан а да није прозван? Нема. Објављујем да су гласала 282 народна посланика и сви су гласали за.

На овај начин предлог Општег државног буџета са Финансиским законом за 1946 годину у Савезном већу коначно је усвојен и биће у смислу чл. 63 Устава и чл. 45 Пословника упућен Већу народа на решавање. (Аплауз).

Пре него што закључимо седницу, дајем кратак одмор од 10 минута и молим народне посланике да буду ту, јер пре закључења седница морамо одредити дневни ред за идућу седницу.

(После одмора)

Претседник: Настављамо седницу. Саопштавам да је Савезно веће од Већа народа Народне скупштине ФНРЈ примило следећи акт:

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

ВЕЋЕ НАРОДА

Бр. 164

25 марта 1946 год.

Београд

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

Београд

Веће народа Народне скупштине на свом IV редовном састанку II ванредног заседања, одржаном 25 марта 1946 године, коначно је усвојило предлог Општег државног буџета са предлогом Финансиског закона за 1946 годину.

На основу члана 63 Устава и члана 44 Пословника Већа народа доставља се Савезном већу на решавање у прилогу дефинитиван текст предлога Општег државног буџета са предлогом Финансиског закона за 1946 годину, онако како га је Веће народа усвојило.

Веће народа Народне скупштине ФНРЈ

Секретар,

Нинко Петровић, с. р.

Претседник,

Јосип Видмар, с. р.

Пошто смо дневни ред данашње седнице исцрпili, то Претседништво предлаже Савезном већу следећи дневни ред за наредну седницу:

1) решавање о предлогу Већа народа о Општем државном буџету са предлогом Финансиског закона за 1946 годину;

2) претрес предлога Закона о општој државној контроли;

3) претрес предлога Закона о државним матичним књигама;

4) претрес предлога Закона о браку;

5) претрес предлога Закона о ученицима у привреди; и

6) претрес предлога Закона о оснивању и надлежности суда за поморски ратни плен.

Да ли Савезно веће прима предложени дневни ред? (Прима).

Пошто Веће прима предложени дневни ред, објављујем да је дневни ред како је малопре прочитан прихваћен.

Данашњу седницу закључујем, а идућу заказујем за 26 март, у 16 часова.

(Седница је закључена у 19,55 часова.)

ВЕЋЕ НАРОДА

Четврта седница

(25 марта 1946)

Почетак рада у 16.20 часова

Претседавао председник Јосип Видмар.

Претседник: Високи доме, другови и другарице, отварамо четврти редовни састанак II ванредног заседања Већа народа и молим друга секретара Нинка Петровића да прочита записник прошле седнице.

Секретар Нинко Петровић чита записник трећег редовног састанка.

Претседник: Има ли примедба на овај записник? (Гласови: Нема). Примедба нема, према томе записник се оверава.

Прелазимо на дневни ред: претрес предлога Општег државног буџета и Финансиског закона за буџетску 1946 годину. Пошто је завршена дискусија у начелу, која је у сагласности оба већа одржана на заједничким седницама, прелазимо на гласање у начелу. Гласаће се дизањем руке. Ко је за, нека дигне руку. (Посланици гласају). Има ли ко против? (Нико не гласа против). Нема. Објављујем да је предлог Општег државног буџета и Финансиског закона за буџетску 1946 г. у начелу примљен.

Прелазимо на претрес у појединостима. Молим друга известиоца да чита раздео по раздео.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић (НР Црна Гора:) Другови и другарице, пошто је извјестилац Финансиског одбора друг Гошњак отсутан, то ћу ја прочитати први

раздео. (Чита све партије првог раздела од партије бр. 1 до 125 закључно према предлогу Општег државног буџета и према извештају Одбора за привредни план и финансије. Приликом читања партије бр. 40 један глас: Овде се цифре не слажу.)

То је због тога што је партија бр. 40 — Набавка одијела и обуће за служитеље и шофере — у износу од 70.000 динара, брисана и додата партији за репрезентационе трошкове, тако да сада ова партија износи 320.000 динара. Према томе, укупан износ ове главе износи 17,327.000 динара.

Претседник: Тражи ли ко реч о I разделу расхода предлога буџета? Има реч друг Милан Смиљанић.

Милан Смиљанић (НР Србија): Другови и другарке народни посланици, у предлогу буџета, глава VI, код Привредног савета видимо да су предвиђене стручне комисије, као Комисија за задругарство, Комисија за привредну обнову земље, за Савезни уред за цене, за Државни ревизиони завод, али не видим да је предвиђена комисија за регулисање верских питања. Међутим, при свакој федералној јединици постоји комисија за верска питања, па држим да би свакако било потребно — иако су црква и вера одвојене од државе — да и код Савезне владе постоји та комисија, те бих желео да од друга известиоца сазнам шта се мисли са питањем те комисије.

Претседник: Жели ли још ко реч? (Нико се не јавља). Не жели нико. Има реч заменик известиоца.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић: Ја бих желио да одговорим укратко на ово питање друга проте Смиљанића о комисији за вјерска питања. Не улазећи у то, јер ми је и немогуће да улазим у питање те потребе као посебног питања, могао бих да нагласим да се буџетом не оснивају нити се укидају каква надлештва, буџетом се предвиђају само приходи и расходи који постоје на основу позитивних закона и уредаба. Према томе, у овоме буџету не може бити ријечи о стварању те комисије.

Претседник: Стављам на гласање I раздео расхода предлога буџета за 1946 годину. Ко је за овај раздео, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Хвала. Има ли ко против? (Нема). Према томе I раздео је примљен.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић чита II раздео — Министарство унутрашњих послова — партије 126—138 закључно.

Претседник: Жели ли ко реч о II разделу? (Нико). Пошто нико не тражи реч, стављам II раздео на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је раздео II примљен. Молим известиоца да прочита III раздео.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић чита III раздео — Министарство просвете, — партије 139—181 закључно.

Претседник: Тражи ли ко реч о разделу III? (*Рато Дугоњић:* Молим за реч). Има реч народни посланик *Рато Дугоњић*.

Рато Дугоњић (*НР Србија:*) Овде стоји: субвенција омладинској групи Централног одбора УСАОЈ. Та група као таква не постоји, него постоји Омладинско културно друштво. Мислим да би то требало исправити у тексту да се не би доцније погрешно тумачило.

Претседник: Тражи ли још ко реч? (Нико).

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић: Не бих имао ништа против, уколико сматрамо да је потребна та стилска промена. (*Милош Царевић:* Да ли је ова партија за УСАОЈ или није? *Д-р Хинко Кризман:* Централни одбор располаже).

Претседник: Стављам III раздео овакав какав је на гласање. Ко је за овакав раздео, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Раздео III је примљен. Прелазимо на IV раздео — Министарство финансија.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић чита IV раздео, — Министарство финансија — и све партије овога раздела од партије 182 до 205 закључно.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме разделу? (Нико). Стављам IV раздео на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Хвала. Има ли ко против? (Нема). Раздео IV је примљен.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић чита раздео V — Министарство правосуђа — и партије овога раздела почев од партије 206 до партије 242 закључно.

Претседник: Тражи ли ко реч о V разделу. (Нико се не јавља). Пошто нико не тражи реч, стављам V раздео на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Хвала. Има ли ко против? Нема. Раздео V је примљен. Изволите чути VI раздео.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић чита VI раздео — Министарство грађевина глава XX и партија 243 до 267 закључно.

Претседник: Жели ли ко реч о VI разделу? (Нико се не јавља). Пошто се нико не јавља, стављам раздео VI на гласање. Ко је за нека дигне руку. (Сви дужу руку). Хвала. Има ли ко против? Нема. Раздео VI је примљен. Изволите чути раздео VII.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић чита раздео VII — Министарство народног здравља — и партије од 268 до 381 закључно.

Претседник: Жели ли ко реч о разделу VII? (Нико се не јавља). Пошто се нико не јавља, стављам раздео VII на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Хвала. Има ли ко против. Нема. Раздео VII је примљен. Изволите чути раздео VIII.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић чита VIII раздео расхода — Министарство социјалне политике, — партије 382 до 413 закључно.

Претседник: Тражи ли још ко реч о овоме разделу? (Нико). Стављам на гласање раздео VIII расхода. Ко је за овај раздео, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је раздео VIII примљен. Изволите чути даље.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић чита IX раздео расхода. — Министарство трговине и снабдевања, — партије од 414—470 закључно.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме разделу? (Нико). Стављам на гласање раздео IX. Ко је за овај раздео, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је раздео IX примљен. Изволите чути даље.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић чита раздео X — Министарство индустрије — партије 471 до 486.

У овом раздјелу има исправака према извјештају Финансиског одбора и то код парт. 473 (оправка, одржавање

и чишћење зграда и инвентара), која је предвиђена у суми од 170.000 динара, а сада је смањена на 100.000 динара; даље, код партије 479 која се од 12,000.000 динара смањује на 8,000.000 динара и код партије 482 која се од 4,350.000 смањује на 2,350.000 динара, тако да укупна сума овога раздјела на Министарство индустрије износи 34,801.000 динара.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме разделу? (Нико). Стављам на гласање X раздео. Ко је за овај раздео у суми и по партијама како је известилац прочитао према извештају Одбора за привредни план и финансије, нека дагне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је раздео X примљен. Изволите чути идући раздео.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић чита раздео XI — Министарство пољопривреде — партије 487 до 533 закључно.

Претседник: Жели ли ко реч о овоме разделу? (Нико). Стављам на гласање XI раздео. Ко је за овај раздео, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је раздео XI примљен. Изволите чути следећи раздео.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић чита XII раздео — Министарство шумарства — партија 534—543.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме разделу? Не тражи нико. Стављам раздео XII на гласање. Ко је за овај раздео, нека дигне руку. Хвала. Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је раздео XII примљен. Изволите чути раздео XIII.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић чита XIII раздео — Министарство рударства — партија 544—560.

Претседник: Тражи ли ко реч о XIII разделу? Не тражи нико. Стављам раздео XIII на гласање. Ко је за овај раздео, нека дигне руку. Хвала. Има ли ко против? Нема. Раздео XIII је примљен. Изволите чути раздео XIV.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић чита раздео XIV — Министарство саобраћаја, партија 561—705.

Претседник: Тражи ли ко реч о овом разделу? (Нико). Стављам раздео XIV на гласање. Ко је за овај раздео нека дигне руку. (Сви). Хвала. Има ли ко против? (Нема). Раздео XIV је примљен. Изволите чути раздео XV.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић чита раздео XV — Министарство колонизације — партија 706—733.

Претседник: Тражи ли ко реч о разделу XV? (Нико). Стављам на гласање раздео XV. Ко је за овај раздео, нека дигне руку. (Сви). Хвала. Има ли ко против? (Нема). Раздео XV је примљен. Изволите чути раздео XVI.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић чита раздео XVI — Министарство за Конституанту — партија 734 до 741.

Претседник: Тражи ли ко реч о разделу XVI? (Нико). Стављам раздео XVI на гласање. Ко је за овај раздео, нека дигне руку. (Сви). Хвала. Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је раздео XVI примљен. Изволите чути раздео XVII.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић чита раздео XVI — Министарство за Конституанту — партија 734 тије 742 до 769.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме разделу? (Нико). Стављам раздео XVII на гласање. Ко је за раздео XVII нека дигне руку. (Сви). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је раздео XVII примљен.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић чита XVIII раздео — Министарство пошта, телеграфа и телефона — од партије 770 до 919 закључно.

Претседник: Тражи ли ко реч о овом разделу? (Нико не тражи реч). Стављам XVIII раздео Општег државног буџета за 1946 годину на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Хвала. Ко је против? (Нико не гласа против). Објављујем да је XVIII раздео — Министарство пошта, телеграфа и телефона примљен. Прелазимо на XIX раздео.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић чита XIX раздео — Министарство информација — од партије 920 до 1041 закључно.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме разделу? (Нико). Не тражи нико. Стављам XIX раздео расхода на гласање. Ко је за овај раздео, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Према томе XIX раздео је примљен.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић чита XX раздео — Министарство народне одбране — парт. 1042.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме разделу? (Нико). Стављам XX раздео расхода на гласање. Ко је за овј раздео, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Хвала. Има ли ко против? (Нема). XX раздео расхода је примљен.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић чита XXI раздео — Буџетски резервни кредити — партије 1.043 и 1.044.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме разделу? (Нико). Не тражи нико. Стављам XXI раздео расхода на гласање. Ко је за овај раздео, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Хвала. Има ли ко против? (Нема). XXI раздео расхода је примљен.

Претседник: Прелазимо на приходе — I раздео.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић чита: Б Приходи — I раздео — Посредни порези — партије 1—6.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме разделу? Има реч народни посланик друг Јегдић.

Јован Јегдић (НР Србија): Другови народни посланици, код пореза на пословни промет видимо суму од 88 милиона динара као приход. А међутим на страни 69 у глави XLV — Управа државних железница, расходи, предвиђен је порез на пословни промет у суми од 670 милиона динара и на страни 61 у глави XLIV — Главна управа речног саобраћаја, предвиђа се као расход порез на пословни промет од 18,300.000 динара. То је 688,300.000. Од ове своте даје се народним републикама 642 милиона. Према томе, не могу да замислим да се само даје 88 милиона кад и државни и задружни сектор плаћају порез на пословни промет.

Претседник: Тражи ли још ко реч? (Не). Има реч извештач.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић: Другови народни посланици, сматрам за потребно да дам кратко објашњење. Осим ове ставке прихода од пореза на пословни промет у износу од 88 милиона има још, као што је примјетио друг посланик, у члану 4 тач. а) Финанског закона, наплата прометног пореза у укупном износу од 642 милиона, што је уступљено народним републикама. Дакле, ове цифре укупно збројене претстављају укупну порезу на пословни промет.

Другови, наш порез на пословни промет није више онакав какав је био прије рата, из простога разлога што је привреда уништена и што више нема промета робе као

прије рата. Та се пореза наплаћује на квантум добара и износ цијена. Зато ми нијесмо могли предвидјети већу ставку него што је ова. Уколико дође до веће наплате ове врсте пореза, утолико ће се смањити буџетски дефицит.

Претседник: Стављам I раздео прихода на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је I раздео прихода примљен. Прелазимо на раздео II прихода.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић чита II раздео — Монополи — парт. 7

Претседник: Тражи ли ко реч? (Нико). Стављам II раздео на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви посланици дижу руку). Има ли ко против? (Нико). Објављујем да је II раздео прихода примљен. Прелазимо на III раздео.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић чита III раздео прихода — Државна привреда — парт. 8—15.

Претседник: Тражи ли ко реч о III разделу? (Нико). Стављам III разред прихода на гласање. Ко је „за“ нека дигне руку. (Сви посланици дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је III раздео прихода примљен. Прелазимо на IV раздео прихода.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић чита IV раздео прихода — Административни и разни приходи — парт. 16—33.

Претседник: Тражи ли ко реч? (*Јован Јегдић:* Молим за реч). Има реч народни посланик Јован Јегдић.

Јован Јегдић: На страни расхода био је при Министарству финансија пензиони допринос од око 1 милијарде динара издатака, а не види се где је ушао пензиони допринос као примитак. Да ли су плате унесене по одбицима или целе?

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић: Од пензија се одбија за чиновнички пензиони фонд односно од радника и намјештеника за фонд социјалног осигурања. Одбијају се извјесни проценти предвиђени по закону и они иду у те фондове. Они не могу ући у државне приходе. Према томе, онај износ од скоро милијарду динара чисти је издатак из државне касе.

Претседник: Жели ли још ко да говори? (Нико). Пошто се нико не јавља за реч, стављам IV раздео прихода на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Ко је против? (Нико). Објављујем да је IV раздео прихода примљен.

Прелазимо на дискусију у појединостима о предлогу Финансиског закона, али пре тога одређујем одмор од 10 минута.

(После одмора).

Претседник: Прелазимо на дискусију и гласање у појединостима Финансиског закона и молим друга народног посланика д-р Војина Царића да чита Финансиски закон главу по главу.

Заменик известиоца д-р Војин Царић чита 1 члан Финансиског закона.

Претседник: Тражи ли ко реч?

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић: Другови, ја сам уствари хтио да дам само унеколико објашњење поводом овог Општег државног буџета. Хтио бих рећи да је ово први наш предлог Општег државног буџета. Он је први Општи државни буџет у два смисла, тј. први је у том смислу што смо ми досад имали само савезни буџет, а међутим тек сада имамо у цјелости обједињен, а у овом предлогу и детаљан савезни буџет и буџете народних република у глобалним сумама. То значи, први пут смо ми сад обезбједили опште држано финансиско јединство. Друго, и у томе је смислу први што је овај предлог буџета први годишњи буџет. Досад смо, као што знате, имали једномјесечни, двомјесечни и тромјесечни буџет и једном буџет за пола године, а ово је први годишњи буџет.

Другови, овај предлог Општег државног буџета израђен је на основу Закона о општем државном буџету који је изгласала Привремена народна скупштина. Главна карактеристика овога Закона, па уједно и овог Општег државног буџета, јесте у томе да је буџет дјело народа. Општи државни буџет радио се одоздо навише од мјесних народних одбора, преко среских и окружних народних одбора, па преко влада појединих народних република до општег народног претставништва ФНРЈ. Тек онда кад овај буџет

у оба дома буде изгласан, он се поново враћа натраг пред народне скупштине појединих народних република, гдје се има уствари да донесе буџет тих народних република. У овом Општем државном буџету, као што видите, предвиђене су само глобалне цифре буџета појединих народних република, не упуштајући се у то откуда су ти приходи, односно куда иду расходи. Шта то значи? Значи да је тим предлогом у духу Закона о општем државном буџету обезбијеђена финансиска самосталност појединих народних република. То је потпуно у складу са законом о уређењу наше народне државе, гдје је свакој од народних скупштина појединих народних република остављено пуно право да сама одређује унутар глобалне цифре како ће располагати расходима по том буџету. Исто тако то се односи и на приходе.

Другови, приходни дио овог буџета, то напомињем по извјесним питањима, исто тако као и расходни дио односи се само на савезне приходе, док су приходи појединих народних република предвиђени само у члану 2 Финансиског закона и то само о глобалним цифрама, а у буџетима народних република биће и детаљно предвиђени приходи тих република. Ко што видите, другови, у овом предлогу ми немамо приходе од многих пореза. Немамо приходе од непосредних пореза, од доходарине, мјесних пореза и пореза на насљеђе, што износи приличну суму. Немамо зато што су ти приходи остављени за буџете појединих народних република.

Даље што бих хтио у том низу мисли нагласити јесте то да исто тако и народне републике изгласавају само глобалне цифре народних одбора, а поједини народни одбори одређују распоред сума својих расхода односно прихода. Према томе, не само народне републике него и сви народни одбори имају пуно буџетско право, тј. право распоређивања расхода одобрених од виших народних власти.

Друг Министар нагласио вам је какве су новчане прилике углавном у европским земљама. Ја ћу рећи само толико, карактеристике ради, да иако ми овдје имамо поприлично замашну цифру од 34 милијарде, та цифра кад се посматра са једног ширег гледишта, кад се упореди са новчаном ситуацијом у европским и другим земљама нимало није висока.

Наш државни дефицит предвиђа се на 6 и по милијарди динара. Ја ћу дати само неколико података да видите како је различита инфлација у другим европским државама. Ви знате да је рат ставио све европске државе пред велике и тешке финансиске издатке и проблеме, и ни једна од европских земаља није успјела да рат финансира путем редовних државних прихода, него су прибјегавале мање више задуживањима — унутрашњим зајмовима — у колико је то било могуће, или спољним зајмовима или инфлацијом, то јест штампањем новчаница, тако да је инфлација у свима државама послје рата била много тежа него прије рата. На примјер у Мађарској, посљератни оптицај према предратном оптицају, рачунајући предратну 1939 годину, већи је око 190 пута, у Бугарској око 12 пута, у Италији око 15 пута, у Грчкој око 320 пута, у Француској око 4 пута, у Енглеској око 3 пута, у Сједињеним Државама око 4 пута, у Турској око 4 пута. Као што видите, оптицај у европским земљама и Сједињеним Државама нагло је порастао као посљедица рата. Једини је Совјетски Савез успио својом привредном и социјалном структуром да одржи курс и ниво рубље на нивоу на коме је она била прије рата.

У нашој држави ми смо затекли, а то је казао и друг Министар, око 292 милијарде разних окупацијских и квислиншких валута, што упоређено са оптицајем у старој Југославији — око 19 и по милијарди динара, износи 15 и више пута, а сада немамо ни тај оптицај који је био прије рата. Исто тако што се тиче дефицита, не вјерујем да сем Совјетског Савеза постоји иједна земља чији су буџети без дефицита. Дефицит је у свима земљама и сви ти дефицити су много већи него у нашем државном буџету. Тако, на примјер, у буџету Француске за 1946 годину дефицит износи 309 милијарди француских франака. Тих 309 милијарди француских франака чине нешто мање него 63% укупног буџета расхода Француске. У Италији за ову годину дефицит износи 360 милијарди лира, у Норвешкој 900 милијарди круна, у Румунији буџет предвиђа 1 билион и 25 милијарди леја.

Другови, хтио бих да вам скренем пажњу на то да у овим нашим приходима нијесу предвиђени приходи из фонда за обнову земље из простог разлога што је тај фонд намијењен за специјалне сврхе, тј. за обнову земље и за

помоћ пострадалим крајевима. Ми се надамо да ћемо у току ове године прикупити из сретстава тога фонда најмање око 4 милијарде динара, или уопште извјестан износ који будемо прикупили, а тај износ биће употребљен за инвестиције појединих грана привреде односно појединих република.

Што се тиче расхода, карактеристично је по овоме предлогу да су ти расходи, не узимајући у обзир расходе из Фонда за обнову земље него само буџетске расходе по овом предлогу, највећи за народну привреду, што значи за све привредне гране. Расходи за народну привреду у процентима износе 29,91% или скоро 30% свих буџетских расхода. Затим долазе расходи на народну одбрану 29,07%, расходи на социјално старање 15,68%, на државну управу 15,05% и расходи на просвјету и народно здравље 10,29%.

Као што видите, другоги, овај буџет ипак је првенствено народно-привредног карактера. Када се томе додају издаци Фонда за обнову земље, укључиво са привредним издацима, онда су наши издаци за народну привреду много већи.

Што се тиче самих прихода, у новој Југославији промјенио се и сам карактер државних прихода. У старој Југославији били су највећи приходи од пореза непосредних или посредних. Томе наравно не треба додавати да су ти порези углавном погађали сиромашне класе, слојеве радништва и чиновништва. Приходи од државне привреде били су веома мали упоређени са пореским приходима. Међутим у овом буџету приходи од пореза не заузимају прво мјесто. Најглавније мјесто заузима приход од државног привредног сектора, сектора који служи као најјача база нашој народној власти.

У том погледу ситуација изгледа овако. Од свих прихода по савезном буџету 53%, дакле више од једне половине, чине приходи од државног привредног сектора, и то ако се не рачунају приходи од монопола соли, дувана и шибица. Приходи од монопола сами доносе 33% од укупног прихода буџета. Приходи од пореза по савезном буџету чине свега 13,4% од свих државних прихода.

Из ових цифара видимо да се битно промјенио и сам карактер привредне ситуације наше земље, а с тим и овог нашег буџета у томе смислу што ми сада очекујемо главни приход не од пореза, него од државног привредног сектора.

Овај порез од привредног сектора по савезном буџету нешто је друкчији код народних република, јер је гро прихода код народних република остао од пореза.

Што се тиче самих пореза, за савезни буџет резервисани су само посредни порези: порез од монопола, царина и прометни порез, такса и трошарина, а на народне републике, односно на мјесне организације народних власти остављени су приходи од непосредних пореза, од доходарине, пореза на наслеђе итд. Приходи од непосредних пореза чине главни дио прихода у буџетима појединих народних република.

Кад је ријеч о порезима морамо нагласити да смо од старе Југославије наслиједили веома тешко, реакционарно и компликовано пореско законодавство. Ми смо за ову годину дана настојали колико смо могли, да се то законодавство укине и да се замијени новим законодавством у духу наше народне власти, наше народе државе. У том погледу измијењени су сви стари закони који се односе на непосредне порезе, и од 6 разних врста непосредних пореза и још 17 осталих приреза остао је једиствени порез, доходарина који води рачуна о личним приликама појединих пореских обавезника и који прогресивно оптерећује сваког пореског обавезника.

Остала је још једна важна материја, материја прометних пореза тј. општег скупног и луксузног пореза на промет и трошарина, који се оснивају на самој цијени робе. Сада је тек у приреми израда једног новог закона о прометним порезима, са прописима који ће се саобразити нашој привредној структури, привредној политици, а нарочито политици цијена.

Што се тиче самог дефицита, другови, као што рекох, кад се узме ситуација у разним другим државама, дефицит је најмањи код нас, али је он ипак за нашу државу, морам признати, прилично тежак и ми морамо настојати у току ове године да овај предвиђени буџетски дефицит смањимо. То ћемо успјети на два једино могућа начина. С једне стране, успјећемо тиме што ћемо се трудити да од предвиђених расхода у овоме буџету на свима линијама, где се буде могло, остваримо уштеде, а с друге стране, што ће расти приходи који су предвиђени, уколико буде све више растао наш привредни сектор. Мислим да ћемо ми те приходе моћи пове-

ћати тако, да ћемо у завршном рачуну моћи очекивати да неће бити оволики буџетски дефицит. Имамо, другови, и досад разлога да то очекујемо. Наиме из података које имамо о прикупљеним државним приходима за мјесец јануар ове године, према ономе што је предвиђено у овом предлогу државног буџета, видимо да су ти приходи већи него они које смо предвидјели по буџету. То нам даје наде да ће се у току наредних мјесеци ове године државни приходи све више повећавати. Тако, на примјер, од порезе на пословни промет предвиђено је по овом буџету 7.335.000 динара а остварено преко 17.000.000 дин., тј. преко 10.000.000 више; код трошарине 14.000.000 мање, код такса преко 22.000.000, код царина преко 11.000.000 више за мјесец дана него што је овим буџетом предвиђено, тако да можемо очекивати да ћемо моћи на крају ове буџетске године ипак имати завршни рачун са мањим дефицитом од овога који је предвиђен овим нашим предлогом Општег државног буџета. Наравно, да бисмо тај дефицит смањили, да би наш буџет био уравнотежен, потребно је прије свега да штедим, потребна је штедња по свима струкама расхода, а исто тако и штедња при руковођењу народном имовином ма у коме облику, потребна је такође контрола на свима оним мјестима гдје су предвиђени државни приходи као и код државних привредних предузећа и имања. Ако будемо успјели у томе питању и ако будемо спровели једну чврсту финансиску дисциплину у сваком погледу, онда ћемо ми овај буџетски дефицит смањити, тако да ће се појавити завршни рачун који ће бити бољи него овај предлог државног буџета. (Аплауз).

Претседник: Тражи ли још ко реч о чл. 1? Не тражи нико. Стављам овај члан на гласање. Ко је за, нека дигне руку. Хвала. Има ли ко против? Нема. Објављујем да је чл. 1 примљен.

(За овим је Веће народа, гласајући о сваком прочитаном члану дизањем руку, једногласно усвојило све чланове Финансијског закона за буџетску 1946 годину, од члана 2 до закључно чл. 11, према амандманима Владе ФНРЈ и извештају Одбора за привредни план и финансије).

Заменик известиоца д-р Војин Царић чита члан 12.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме члану? (За реч се јавља Милош Царевић). Има реч друг Милош Царевић.

Милош Царевић: Једна стилистичка исправка, место речи „који ступају на снагу 1 јануара 1946 године“ требало би да стоји „који су ступили на снагу“, јер смо данас у марту месецу.

Заменик известиоца д-р Војин Царић: О томе је дискутовано у Одбору, па је решено да ипак овако остане.

Претседник: Стављам члан 12 на гласање овакав какав је. Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Хвала. Има ли ко против? (Нема). Нема нико, према томе члан 12 је примљен. Прелазимо на члан 13.

Заменик известиоца д-р Војин Царић чита члан 13 предлога Финансиског закона према извештају Одбора.

Претседник: Тражи ли ко реч о овом члану? (Нико). Не тражи нико. Стављам члан 13 на гласање. Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Хвала. Има ли ко против? (Нема). Нема нико. Члан 13 је примљен. Прелазимо на члан 14.

Заменик известиоца д-р Војин Царић чита члан 14.

Претседник: Тражи ли ко реч о члану 14?

Јован Јегдић: Овде у члану 14 наведени су окружни и градски народни одбори, а није наведен Извршни одбор Војводине а исто тако Извршни одбор области Косова и Метохије, па није јасно да ли се и на те одборе ова одредба односи.

Претседник: Тражи ли још ко реч о овом члану? Хоће ли друг известилац нешто да каже?

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић: Другови, сматрам да се и без тога разумије, јер је овдје ријеч о свима органима народне власти, односно народним одборима. Према томе и када не би било тога у Закону, то се изводи путем аналогije. (Јован Јегдић: Када је предвиђено за градске одборе, онда не треба и за среске). Пристајем на то да ставимо „Народна скупштина Аутономне покрајине Војводине“. (Јован Јегдић: Треба ставити: Главни извршни одбор Аутономне покрајине Војводине. Онда би доследно томе требало рећи и: Главни одбор Косовско-метохиске области).

Претседник: Има реч народни посланик дон Анте Салацан.

Дон Анте Салацан (НР Хрватска): Што се тиче аналогije, у закону нема аналогije. Закон мора бити прецизан.

Претседник: Стављам члан 14 на гласање онако како га је формулисао друг известилац. (Родољуб Чолаковић: Да чујемо формулацију.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић: Другови, измјена би гласила овако:

„Сва министарства, обласни, окружни и градски народни одбори...“ (Јован Јегдић: Треба ставити: покрајински, обласни итд.).

Дакле, та би формулација гласила овако: „Сва министарства, покрајински, обласни, окружни, срески и градски народни одбори...“

Претседник: Стављам члан 14 са изменама које је предложио друг известилац на гласање. Ко је за ову формулацију нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је члан 14 примљен са предложеним изменама. (Затим је Веће гласајући дизањем руку једногласно усвојило све чланове од 15 до 38 закључно).

Заменик известиоца д-р Војин Царић чита чл. 39.

Претседник: Тражи ли ко реч о чл. 39? (Милош Царевић: Молим за реч): Има реч друг Милош Царевић.

Милош Царевић: Не видим у овом пропису одакле ће Министар просвете да плаћа овај зајам, не видим његову ануитетну службу. Њему се овде одобрава да закључи зајам, али се не види ни обавеза Министра финансија да тај зајам плати.

Претседник: Има реч друг Благојевић.

Заменик известиоца д-р Обрен Благојевић: Ово овлашћење предвиђено је у Финансиском закону зато што није сигурно да ли ће доћи до његове реализације. То је једно, а друго — Министар просвјете тражи зајам код државне Хипотекарне банке. Он може да врати тај зајам баш из прихода од спортских игралишта, научних института итд., за које се зајам и тражи.

Милош Царевић: Нисам задовољан одговором д-р Благојевића, јер гарант плаћа зајам. Ми правимо државни буџет

и морамо предвидети одакле ће се вршити ануитетска служба. Ако неће из буџетских средстава из ресора Министарства просвете, или из резервних кредита, или из обртног капитала државне благајне, мора се изрично казати да ће се зајам отплаћивати из тих вежбалишта, иначе би остало неразјашњено како ће се та ануитетска служба зајма вршити.

Д-р Обрен Благојевић: Ја сматрам да план треба да остане како је предложен, јер се зајам може добити само под банкарским условима. Кад Министар просвете буде тражио зајам код Хипотекарне банке, она ће тражити пуну гаранцију. Друго, он може да добије зајам само уз одобрење Министра финансија, као човјека који рукује државном благајном. Према томе, ова одредба треба да остане како јесте.

Претседник: Тражи ли још ко реч о овоме члану? (Нико). Стављам на гласање члан 39 онако како је предложен. Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Већина народних посланика диже руку). Има ли ко против? (Милош Царевић диже руку). Објављујем да је члан 39 примљен са једним гласом против.

(Затим је Веће дизањем руку једногласно усвојило све чланове од 40 до 52 закључно према извештају Одбора.

Pretsednik: Има реч министар правосуда Frane Frol.

Ministar pravosuda Frane Frol (NR Hrvatska): Nakon dopune druga Blagojevića, koju je dao i koja je prihvaćena u članu 14, moje je mišljenje da je i nakon te dopune taj član manjkav. Ja mislim da bi trebalo iza riječi »sva ministarstva« dodati »Glavni izvršni odbor Vojvodine i Oblasni narodni odbor Kosovsko-metohiske Oblasti«, i to radi toga što to ne samo da je u duhu Ustava nego i pravnog stanja koje je postojalo i prije stupanja Ustava na snagu. U članu 105 Ustava govori se o Glavnom izvršnom odboru Autonomne Pokrajine Vojvodine i Oblasnom narodnom odboru Kosovsko-metohiske Oblasti. Ovo pravno stanje postojalo je i prije proglašenja Ustava. Prema tome, trebalo bi u članu 14 ovog Finansijskog zakona staviti poslije riječi »sva ministarstva« riječi: »Glavni odbor Vojvodine kao njen izvršni upravni organ i Oblasni narodni odbor kao izvršni upravni organ Autonomne Kosovsko-metohijske Oblasti«.

Pretsednik: Traži li još ko reč?

Zamenik izvestioca d-r Obren Blagojević: Ukoliko imamo pravne mogućnosti da unesemo ovu izmjenu, slažem se s tim da ovo prilagodimo filološkom smislu, samo ne znam tačno kako se Glavni narodni odbor Vojvodine zvao prije snage Ustava. (*Jovan Jegdić:* Predsedništvo Narodne skupštine Autonomne Pokrajine Vojvodine). Prema tome, ostaviti Redakcionom odboru, jer je Ustav izglasan 31 januara, a budžet stupa na snagu sa 1 januarom.

Ministar pravosuđa Frane Frol: Predlažem da se unese onaj termin koji je postojao prije donošenja Ustava. Uostalom najbolje bi bilo da se ovo prepusti Redakcionom odboru. (*Glasovi:* To je najbolje, slažemo se).

Predsednik: Pošto je drug ministar Frol odustao od svoga predloga, objavljujem da su zaključeni pretres i glasanje u po-jedinostima o predlogu Opšteg državnog budeta i predlogu Finansiskog zakona za 1946 godinu. Sada prelazimo na gla-sanje u celini. Glasaće se pojedinačno. Molim druga sekretara da izvrši prozivku. Glasaće se sa za i protiv.

Sekretar Ninko Petrović proziva narodne poslanike da glasaju.

Glasali su za: Abduraim Mustafa, Aguši Kurteš, Ambrožič Lado, Andrejev Bane, Apostolski Mihailo, Augustinčić Anton, Babić Anto, Babović Spasenija, Bajalski Risto, Barbarić Božo, Bebler d-r Aleš, Berus Anka, Blagojević d-r Obren, Borić Franjo, Bratić d-r Dušan, Brašnarov Panko, Brkić Hasan, Bursać Milan, Vasiljević Dušan, Vidmar Tone, Vlajković d-r Milorad, Vrbovski Pavel, Vujasinović Todor, Vujačić Marko, Vukosavljević Sreten, Galijašević Bećir, Garčević Gojko, Golubović Marinko, Golubović Radonja, Gregorić d-r Pavle, Dapčević Peko, Dimitrijević Spasoje, Dobrašinić Miloje, Dolinšek Tone, Dugonjić Rato, Žižić Živko, Žumer Srećko, Ivoić Dušan, Ilić Dragoljub, Ilić Pavle, Imamović Fadil, Jadrešin Bogde, Jakovljević d-r Stevan, Jegdić Jovan, Jeras Josip, Kavčić Stane, Kardelj Pepca, Komnenić Petar, Kotnik Beno, Krizman d-r Hinko, Kršul Mate, Kulenović Skender, Lautaš Trajan, Lubej France, Lunaček d-r Pavel, Maglajlić Šefket, Malinska Veselinka Đordeva, Manojlović Radmila, Martinovski Nikola, Marušić d-r Drago, Maslarić Božidar, Masnić Petar, Milanković Ivan, Milo-

šević Mira, Miljovski Kiril, Mitrović Božo, Mitrović Mitra, Mićunović Veljko, Mlakar Alojzij, Mojsov Lazar, Nad Gavriilo, Nestorov d-r Dimitar, Nikolić Zora, Novak Ivan, Olah Šandor, Oreščanin Bogdan, Orović Savo, Pavlović Kosan, Pejnović Kata, Perović Puniša, Petrović Mato, Petrović Ninko, Plepelić Stjepan, Pešev Nikola Pančev, Polglajen Franc, Polak Bojan, Popivoda Krsto, Popović Dušan, Popović S. Milan, Popović d-r Miloš, Popović Radovan, Prodanović M. Jaša, Radović Vuko, Radosavljević Dobrivoje, Rebac Hasan, Redža Zećerija, Rkman Dušan, Rus Josip, Saili Dragutin, Salacan Don Antė, Sejfula Kemal, Skerlić Velimir, Snaj Franc, Spirov d-r Boris, Stanković d-r Siniša, Stojanović Aleksandar, Sulejmani Hivzi, Sulejmanovski Nafi, Sučić Florijan, Temelkovski Borko, Todorović Radomir, Tomić Aleksa, Turković Ivan, Četković Jovan, Čišić Husaga, Čurčić Živojin, Filipović Krsto, Frol Frane, Hafner Tone, Hodža Mustafa, Hrnčević d-r Josip, Cajnkar d-r Stanko, Carević Miloš, Carić d-r Vojin, Celeski Lazar, Čiković Tomo, Čolaković Rodoljub, Čubrilović d-r Branko, Džankić Hasan, Šećeragić Murad, Šoti Pal, Šukria Ali.

Otsutni: Aceva Vera, Babić Ljubo, Bakić Mitar, Bevk France, Bojnović Đurad, Varga Ištvan, Veslijevski Naum, Gavrilski d-r Gjorgi, Gaš Aljuš, Gošnjak Ivan, Grbić Mihailo, Đaković Spasoje, Đilas Milovan, Đuričin Milivoj, Župančić Oton, Zatrić Sait, Zogović Radovan, Jurinčić Niko, Kapetanović Hajro, Kerime Muča, Kocbek Edvard, Krajačić Ivan, Markovski Benko, Milivojević Joza, Momčilović Ljuba, Mugoša Andrija, Nazor Vladimir, Naumovski Naum, Nenezić Radojica, Nošpal Tode, Pavić Niko, Papić Radovan, Petrović Nikola, Savić Kirilo, Sejfula Kemal, Smiljanić Milan, Smodlaka d-r Josip, Hamović Rade, Herljević Franjo, Hodžić Džeko, Čalovska Ljiljana, Šentjurs Lidija.

Pretsednik: Glasala su 132 poslanika za. Protiv nije glasao nijedan. Otsutnih je bilo 42. Time je predlog Opšteg državnog budžeta sa Finansiskim zakonom za 1946 godinu u Veću naroda izglasan.

Saopštavam Veću da je Veće naroda primilo od Saveznog veća Naroda skupštine ovaj akt:

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ

SAVEZNO VEĆE

br. 214

25 marta 1946 g.

Beograd

VEĆU NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

BEOGRAD

Savezno veće Narodne skupštine na svome IV redovnom sastanku II vanrednog zasedanja, održanom 25 marta 1946 godine, konačno je usvojilo predlog Opšteg državnog budžeta sa predlogom Finansiskog zakona za 1946 godinu.

Na osnovu čl. 63 Ustava i 45 Poslovnika Saveznog veća dostavlja se Veću naroda na rešavanje u prilogu definitivni tekst predloga Opšteg državnog budžeta sa predlogom Finansiskog zakona za 1946 godinu onako kako ga je Savezno veće usvojilo.

Sekretar

Voja Leković, s. r.

Pretsednik

Vladimir Simić, s. r.

Time je današnji dnevni red ove sednice iscrpen. Iduću sednicu zakazujem za sutra u 16 časova sa sledećim dnevnim redom:

- 1) rešavanje o predlogu Saveznog veća o Opštem državnom budžetu sa Finansiskim zakonom za 1946 godinu;
- 2) pretres predloga Zakona o opštoj državnoj kontroli;
- 3) pretres predloga Zakona o matičnim knjigama;
- 4) pretres predloga Zakona o braku;
- 5) pretres predloga Zakona o učenicima u privredi; i
- 6) pretres predloga Zakona o osnivanju i nadležnosti suda za pomorski ratni plen.

Prima li Skupština ovaj dnevni red? (Prima). Objavljujem da je Skupština za sutrašnju sednicu primila dnevni red.

Današnju sednicu zaključujem, a iduću zakazujem za sutra u 16 časova.

(Sednica je zaključena u 19,50 časova.)

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Пета седница

(26 марта 1946 године).

Почетак рада у 16,20 часова.

Претседавао претседник Владимир Симић.

Претседник: Отварам пети редовни састанак II ванредног заседања Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ. Записник данашњег састанка водиће секретар Љубчо Арсов.

Изволите саслушати записник прошлог састанка.

Секретар Стеван Јовичић чита записник IV редовног састанка.

Претседник: Има ли ко какву примедбу на прочитани записник? (Нема) Примедаба нема, објављујем да се записник оверава.

Прелазимо на саопштења. Изволите саслушати молбе народних посланика за отсуства: Албин Випотник моли отсуство за 26 март о. г. ради хитних послова; Ђоко Пајковић моли 2 недеље отсуства ради лечења, према лекарском уверењу и Душан Мугош моли 3 недеље боловања, према лекарском уверењу.

Предлажем Већу да се тражена отсуства и боловања одобре. Да ли Веће прима овај предлог? (Прима). Објављујем да је тражено отсуство народном посланику Випотнику одобрено, као и тражено боловање посланицима Пајковићу и Мугошу.

Веће је примило изванредан број молби и жалби које се упућују Одбору за молбе и жалбе.

Прелазимо на дневни ред:

Прва тачка дневног реда је: решавање о предлогу Већа народа о Општем државном буџету са предлогом Финансиског закона за 1946 годину.

Претседник Већа народа, ја као претседник Савезног већа и претседници одбора за привредни план и финансије прегледали смо текстове јуче претресаног и изгласаног Општег државног буџета за 1946 годину као и Финансиски закон, и установили смо да је текст Општег државног буџета за 1946 годину и Финансиског закона, који је на јучерашњој седници изгласан у Већу народа и нама послат у смислу члана 63 Устава и чл. 44 Пословника, идентичан са текстом Општег државног буџета за 1946 годину и Финансиског закона који смо ми овде у Савезном већу на јучерашњој седници претресали у појединостима, гласали и изгласали. Према таквом стању ствари Претседништво предлаже да се по предлогу Општег државног буџета на 1946 годину и Финансиског закона, сходно Уставу, приступи његовом гласању у целини, пошто је тај текст, као што је речено, у заједничкој седници у начелу претресен, а у нашем Већу у појединостима такође претресен и дефинитивно изгласан.

Прима ли Веће овај предлог Претседништва? (Прима се).

Приступамо гласању у целини предлога Општег државног буџета за 1946 годину и Финансиског закона, који нам је упутило Веће Народа, сагласно чл. 63 Устава и чл. 44 Пословника и њиховог и нашег.

Молим секретара да чита имена народних посланика. Гласаће се са за и против.

Секретар Стеван Јовичић позива посланике.

Гласали су за:

Аголи д-р Неџат, Алексоски Борис, Андрић Ратомир, Антић Милоје, Антолић Фрањо, Антуновић Риста, Апостолов Васко, Арсов Јубчо, Аугустинов Мата, Бабић Антун-Туна, Бакрач Јозо, Банак Јосип, Баричевић Перо, Беловуковић Милан, Бериша Рифат, Бећирић д-р Тодор, Блажевић Јаков, Богданов Душан, Богданов Ђура, Божовић Никола, Боројевић Јован, Борштнар Јоже, Бохинц Андреј, Бошковић Ђорђе, Бреџел д-р Маријан, Бркић Душан, Бубањ Андрија, Буљан Вице, Бурзевски Ванчо, Бурић Хасан, Василев Ђорџи, Васиљевић Живан, Вејновић Светозар, Веселинов Јован, Ви-

довић Никола, Виловић Мустафа, Влатковић Немања, Влахов
Димитар, Војковић Томо, Војновић Петар, Вркљан Анте,
Вујичић Милорад, Вукадиновић Ђуро, Вукашиновић Иван,
Вукмановић Светозар-Темпо, Вулин Сава, Вучковић Сретен,
Гажи Фрањо, Гајиновић Вујица, Гајић Гојко, Гаџић Радо-
сав, Гашпар Јан, Геренчевић Павле, Гигов Страхил, Гиздић
Драго, Година Фердо, Госпић Светолик, Гранђа Иван, Гран-
фил Тома, Грбић Чедо, Гргурић д-р Јаков, Грубић Чедо,
Грујић Радован, Груловић Аћим, Дамњановић Божидарка-
Кика, Даниловић Угљеша, Девеџић Душан, Дорошки д-р Јо-
ван, Драгин Радивој, Драшник Јурица, Ђермановић Жи-
вота, Ђорговски Васил, Ђукановић Перо, Ђукић Пана, Ђур-
ђевић Чедо, Ђуровић Лазар, Ђуровић Михаило, Ерчић
Живко, Жигић Раде, Жижа д-р Александар, Жујовић Сре-
тен, Зековић Вељко, Зечевић Влада, Зечевић Славко, Зечевић
Стево, Иванов Андреј, Иванчевић Никола, Ивић Стјепан,
Јакшић Никола, Јанковић Љубо, Јарамазовић Лајчо, Јеленц
Алеш, Јеремић Воја, Јовановић Бранко, Јовановић д-р Дра-
гољуб, Јовановић Ђура, Јовановић Иса, Јовановић Радош,
Јовановић Спасоје, Јовановић Станимир, Јовичевић Павле,
Јовичић Стеван, Јојкић Ђурица, Јоксимовић Момир, Јосипо-
вић Србољуб, Јоџић Живојин, Јуранчић Жеже, Карабеговић
Осман, Карајовић д-р Драгомир, Карнер д-р Иво, Кеџмановић
д-р Војислав, Ковачевић Иван, Колишевски Лазар, Ко-
мадина Петар, Комненић Симо, Корен Јаков, Коса-
новић Сава, Косовац Младен, Костић Велимир, Кохаровић
д-р Александар, Коџбек Жеже, Кочевар Франц, Крањец
Мишко, Крзнар Ђуро, Криезиу Хасан, Крстић Бошко, Крстић
Светозар, Крстуловић Вицко, Крце Павао, Кузмановић д-р
Славко, Кухар Ловро, Лакуш Филип, Лалић Ђуро, Лампрет
Жеже, Лековић Воја, Лерик Иштван, Лукић Костадин, Луџић
Грго, Љујић Велибор, Љујић Воја, Малески Владо, Мандић
Глигорије, Манџић Пашага, Маринко Миха, Марковић Дра-
гослав, Марковић Момчило, Марковић Немања, Марчинко-
вић Јозо, Мاستиловић Новак, Матић Радомир, Месић Јосип,
Међо Томо, Мијатовић Цвијетин, Мијушковић Радован,
Микуж д-р Метод, Милојевић Милоје, Минић Милка, Минић
Милош, Минчев Никола, Михајловски Кирил, Московљевић
д-р Милош, Мрковић Новица, Мркоџи Марко, Мундрић Пе-
тар, Нађ Коста, Недељковић Миодраг, Нешић Светомир, Не-
шковић д-р Благоје, Никодијевић Тихомир, Николић Живо-

јин, Нимани Цавид, Новаков Душан, Новосел д-р Шиме, Омановић Хамдија, Опачић Станко, Остовић Адам, Павловић Михаило, Павловић Павле, Пахић Лука, Пашалић Едхем, Пенезић Слободан, Перуничкић Миле, Петровић Душан, Петровић Ратко, Петровић Славољуб-Ђера, Петрушев Кирил, Плавшић Лазар, Полич Зоран, Половић Марко, Попов Жива, Поповић Горољуб, Поповић Јован, Поповић Коча, Поповић Љубомир, Почуча Миле, Првчић Стјепан, Прибић Милан, Прибићевић д-р Раде, Пуцар Ђуро-Стари, Радмиловић д-р Јерко, Радвановић Миливоје, Радвановић Милија, Радуловић Таса, Рамљак д-р Анте, Рапаић Ђиро, Рац Винце, Рашовић Милош, Релић Петар, Реџић Енвер, Рибар д-р Иван, Рибникар Владислав, Рикановић Илија, Савић Бранко, Салаи Јожеф, Салај Ђуро, Светек Франце, Секељ Јожеф, Симеонович Јанко, Симеунчевић Гавро, Синановић Хамдија, Смајовић Василије, Сремец д-р Златан, Стамболић Петар, Станковски Борис, Стефановић Иван, Стефановић Миливоје, Стојадиновић Михаило, Стојановић Богољуб, Сучић Мартин, Тодоровић Мијалко, Тодоровић Симо, Толо Нико, Томашевић Добросав, Томшич Вида, Трајковић Александар, Трифуновић Светислав, Туцман Јосип, Темерлић д-р Хамдија, Фајфар Тоне, Ференчина Томо, Филиковић Ибро, Филиповић Сулејман, Фотев Богоја, Хасанагић Хилмија, Хаце Матевж, Хаџи Мустафа Хасан Шукри, Хаџић Бошко, Хотић Месуд, Хоџа Мехмет, Хоџа Фадил, Хоџић Мујо, Хукић Мехмедалија, Хумо Авдо, Цветић Боса, Цветинић Милија, Црнобрња Богдан, Чакић Бошко, Чалић Душан, Чаушевић-Чауш Иван, Ченгић Ферид, Чешњај Томо, Чобански Спасоје, Чубриловић д-р Васо, Џојић Анто, Шакић Јован, Шарац д-р Заим, Шатев Павел, Шаџири Исмет, Шевић д-р Александар, Шегрт Владо, Шиљеговић Бошко, Шкаре Станко, Шнудерл д-р Макс, Шпиљак Франьо, Шутић Анте.

Отсутни:

Бакарић д-р Владимир, Белинић Марко, Бисић М. Милорад, Бркић Звонко, Броз Јосип Тито, Бутозан д-р Васо, Веселинов Мунџан Станка, Випотник Албин, Глухић Омер, Гретић Ивица, Грк Душан, Дошен Илија, Ђурић Љубодраг, Ђурић Момчило, Ивековић д-р Младен, Јакић Велимир, Јакшић Мато, Јанић Владо, Кардељ Едвард, Кидрич Борис, Кимовец Франце, Кнез Јурица, Ковачевић Вељко, Крчић Мирко, Кузмановски Боге, Курт Хуснија, Кутурец

Тома, Куфрин Милка, Лазин д-р Сава, Лесковшек Франц, Леши Акиф Мустафа, Мајхен Владо, Малишић Панто, Марковић Милош, Маркотић Мато, Мачек Иван-Матија, Миклаужић Јосип, Милосављевић Љубинка, Миљковић Мито, Мразовић Карло-Гашпар, Мугош Душан, Наумовски Круме, Навца Мара, Новаковић Груја, Новосел Стјепан, Пајковић Ђоко, Перичин Марко, Перковић Миле, Пијаде Моша, Побрић Едхем, Поповић Милентије, Ранковић Александар, Рибич Иван, Ритиг д-р Светозар, Самарџија Стево, Стефановић Светислав, Суботин Иван, Сутловић Рикард, Ћурувија Тоде, Узуновски Цветко, Ференчак Иван, Фрнтић Елизабета, Хебранг Андрија, Хољевац Већеслав, Хрибар Јанез, Цетинић Марин, Чамо Едхем, Ченто Методије, Чолак Петар, Шпиљак Мика, Шпрљан Гуште.

Претседник: Објављујем да је 277 народних посланика гласало за, а то је уједно и укупан број народних посланика присутних на овој седници. У смислу члана 63 Устава и члана 45 Пословника Савезног већа овим усвајањем сматра се да је Народна скупштина примила Општи државни буџет и Финансиски закон за 1946 годину. На основу члана 46 Пословника Савезног већа коначни текст биће достављен Президијуму Народне скупштине, у смислу тач. 6 члана 74 Устава, ради проглашења.

Прелазимо на другу тачку дневног реда: претрес Закона о општој државној контроли.

Извештац Законодавног одбора по овом законском предлогу је народни посланик д-р Милош Московљевић.

Извештац д-р Милош Московљевић (Изборни срез посаво-тамнавски, НР Србија): Напомињем да је текст овог извештаја израђен дефинитивно споразумно у Координационом одбору у коме су били заступљени претставници законодавних одбора и једног и другог већа. (Види извештај као прилог на крају књиге).

Другови и другарице народни посланици! Наша Народна скупштина тек данас почиње свој законодавни рад и то овим Законом, који је врло значајан. То што ми доносимо, као први закон, Закон о општој државној контроли, још је један доказ више да се земља наша налази на путу сталне и успешне нормализације и консолидације. Није прошло ни десеет месеци од потпуног ослобођења наше

земље, а успело се да се Југославија прогласи Републиком, да Уставотворна скупштина изгласа први Устав те Републике. Јуче смо изгласали буџет, а данас доносимо овај Закон. Као што видите, Закон који је пред вама врло је кратак, има свега 17 чланова. Али он је врло важан, са далекосежним последицама. Суштина његова сажета је и исказана у неколико реди који се налазе у самоме уводу, у декларативном делу Закона. Све оно што се даље говори, само је обрада идеја које су изнете у Закону и у којим се огледа карактер самог Закона. И ја сам нарочито истакао да је врло важно што је баш овај Закон донет међу првим законима после Устава, јер буџет сам по себи и није стварно прави закон, него један привремени закон нарочите врсте. Шта је циљ нашег Устава, којим се ми можемо похвалити пред многим народима? Циљ му је изградња једне срећне, напредне, праве народне државе путем пуне демократије. Уставне одредбе служе као директива за регулисање свих политичких, социјалних, економских и културних односа и живота у нашој земљи.

Али није довољно донети добар Устав, није довољно донети и најсавршеније законе на основу уставних одредаба. Потребно је оживотворити и Устав и те законе, потребно је остварити његове демократске принципе и високе идеале народноослободилачке борбе. Да би се то остварило, потребно је да народна власт од врха до дна и органи народне управе буду на достојној висини. Наша народна власт се поступно изграђује. Она је поникла за време народноослободилачке борбе из народних одбора. И изграђивала се и у току саме борбе после завршетка рата, па се и данас изграђује. То није лак посао ни у редовним, а камоли у нашим послератним приликама. Јер ми смо за ових пет година преживели у животу наших народа велики преокрет: читаву социјалну и економску револуцију. И када уз то имамо на уму на какве смо тешкоће наишли у изграђивању после четворогодишње окупације и после страшног рата, онда је сасвим разумљиво да изграђивање народне власти и савршена државна управа мора наилазити на свакојаке тешкоће. То су пре свега објективне тешкоће. Те се тешкоће нису могле отклонити само оним позитивним особинама руководиоца наше народне власти наших активиста о којима је приликом начелне дискусије о буџету говорио друг Кардељ, а то су: одушевљење, упорност у спровођењу зада-

така, иницијатива и неуморност у мобилисању широких народних маса. Зато је потребно још нешто друго. Потребно је искуства, јер наша демократија па и наша народна власт су врло младе. Оне су младе узете у целини, а ако хоћете да узмемо и појединачно, међу људима који сачињавају врховну народну власт, сем два три изузетка, нико није раније учествовао у власти, сви ми још неучи, сви имамо да се учимо, да се трудимо у изналажењу правог пута, а сваки онај који ради мора и грешити. И сада наилазимо, поред ових објективних тешкоћа, и на субјективне тешкоће које зависе од људи, а главна је — младост, неискуство носилаца народне власти. Отуда је и сасвим разумљиво да се у току ових неколико година, или да рачунамо од ослобођења, у примени и закона и наредаба наилазило на различне грешке, пропусте и недостатке. То је више пута истакнуто од најмеродавнијих лица, почев од друга Маршала па до друга Кардеља. И баш то истицање мана и недостатака наших, најбоље је средство да се оне отклоне. То је најбољи израз праве демократије. Јер ја не знам да је раније, у старој Југославији, било министара који су отворено признавали недостатке својих органа, а данас, видите, то се чини, то смо толико пута чули. О тим недостацима се говори и у овом самом уводу. Ту се на основу досадашњег искуства у државној управи и народној привреди показало да има неправилности, недостатака, грешака, пропуста, штетончинстава, бирократских навика. Према томе, млада биљка наше народне власти имала је да се бори са свакојаким коровом и задатак је нас свију да тај коров угушимо. Коров, то су те мане на које се наилази при спровођењу и најбољих намера и најбољих закона. Ја се опет позивам на друга Кардеља, који је нарочито истакао и те субјективне сметње на које се наилази у државној управи. Он је казао: да је потребно „да коначно ликвидирамо и последње остатке наше ратне партизанске импровизације, која треба признати, још није сасвим ишчезла из нашег управног апарата“. Он је даље казао: „Време је да сви наши активисти на терену и у свима органима државне управе схвате да је прошло време када је требало радити само по сопственом искуству и по сопственом знању...“ Даље је рекао: „И зато треба енергично сузбити све остатке самовоље, ако би се они још где појављивали, сваку немарност у погледу извршења закона и прописа државних власти, без обзира

на људе који чине такве грешке и без обзира на њихове прошле заслуге.“ Ово су златне речи потпретседника Владе, друга Кардеља и ми их можемо само поздравити. Он је и много раније истакао да руководиоци наше народне власти треба да се чувају мане, коју је он обележио zgodном речи „солунство“. Ми знамо колико је у старој Југославији зла донело то „солунство“, и то не треба да се понови под другим именом. Међутим, баш зато што тога има, а што су и други говорници истицали, и што знамо да има доста случајева да су поједини људи, и то људи који су се случајно нашли у положају да врше власт а који то нису заслужили ни због своје прошлости, ни зато што нису учествовали у народноослободилачкој борби, да су такви људи, скривајући се под разним називима и правећи се највећим фронташима, вршили такве поступке који нису у складу са тековинама народноослободилачке борбе, него их уствари компромитију и тако штете угледу народних власти.

Зато још једанпут кажем да можемо бити захвални што је из тако меродавних уста овде истакнуто да се морамо чувати тих мана, да их морамо угушивати. Међутим, противници данашњег стања и неки добронамерни скептици кажу да није довољно само истицати те мане; треба их исправљати. Ја бих на то казао да се те мане, где год се за њих сазна и где год се то може, и исправљају, али треба радити и наћи један начин да се оне систематски исправљају, а томе треба да послужи баш установљење ове опште државне контроле, јер је њој циљ баш отклањање тих објективних и субјективних сметњи правилном развоју наше народне државе. И овај Закон у своме уводу баш истиче и средства како то да се постигне. Ту се каже да ће се то постићи развијањем духа штедње, рационалним газдовањем, јачањем законитости, потстицањем одговорности, несебичним служењем заједници и сталном одбраном народних и државних интереса. А да та средства имају и успеха треба употребити и добар метод, метод који ће бити најефикаснији, а то је на првом месту тесна сарадња са широким народним масама кроз њихове организације и ослањањем на иницијативу и потпору грађана. Ми смо, другови, и у старој Југославији имали неку контролу, она се звала Главна контрола, али њена контрола била је само рачунска, формулне природе, није била права контрола која би улазила у суштину

ствари, а најмање је била контрола нашег привредног живота. Поред Главне контроле било је нешто контроле у парламенту путем питања и интерпелација, али, ми знамо добро да је та контрола била потпуно неефикасна. Владајући кругови тј. министри слабо су се обзирали на интерпелације народних посланика, а сем тога ниједна од анкета која је имала да утврди какву неправилност или штету по државу никада ништа није свршила. Ова контрола која се данас заводи има много шири, много дубљи значај, она је много сложенија, она обухвата не само надзор над органима државне управе, већ и надзор над свима организацијама и свим привредним предузећима. И то је сасвим на своме месту. Држава данас има много крупније задатке него што је имала у прошлости, нарочито кад се узме у обзир да она данас узима и регулисање привредног живота у своје руке, сасвим је природно да када се почиње један нов посао са неизрађеним кадровима и употребом често људи који су навикли да раде за капиталистичка предузећа, са сасвим друкчијим методама — сасвим је разумљиво да је ту потребно велика и строга контрола. Најзад, та контрола обухватиће и разне друге организације и предузећа из приватног сектора. И то је сасвим разумљиво, јер целокупни живот нашега народа, нарочито привредни, сачињава једну целину, то је један јединствени организам, и ако хоћете да се тај организам правилно развија, потребно је учинити да се развија по једном утврђеном привредном плану, коме ће се потчињавати сви они који раде на сектору народне привреде. И зато ми можемо поздравити одредбе и смисао овога Закона, по коме се ова контрола односи на сва привредна предузећа и све друге друштвене организације.

Што се тиче организационе форме саме контроле, она има тип једне савезно-републиканске установе, тј. контрола је општа: савезна контрола је у тесној вези са контролом појединих република. То је све укупано једно у друго и чини један организам. Да би веза била што јача претседници републиканских контролних комисија су чланови републиканске владе. А и сама процедура контроле показује да ће тај посао бити заједнички и општи, што је, такође, сасвим разумљиво. Јер ако је држава један организам који се мора развијати по једном утврђеном плану у корист целине, онда и та контрола мора бити једна од врха до дна,

и уколико постоји и других контрола, оне се морају укопчати једна у другу и у једном смислу, у истом циљу радити.

Ова контрола, како неко може помислити, није некаква полицајска, жандармска контрола, није јој циљ само да вреба преступнике, који направе некакву погрешку, да се хвата за сваку зачкољицу, да би их стрпала у затвор. Она има позитиван, стваралачки смисао. Она долази као пријатељ, саветник, као учитељ. Јер, као што сам раније истакао, наша народна власт је млада, неискусна, помало и лакомислена, јер је то особина младости, па, неки пут, ако хоћете, и савомољна, понегде претера, а негде не дотера. Зато се она мора полако и поступно уводити у посао и поучавати. Наша народна власт, — ако хоћете да направим једну паралелу, — још је ђак, шегрт. Она има да се учи. Зато је ту баш потребно да ова општа државна контрола дође као добар педагог и учитељ, да саветује, да упути, да поучи, а, богами, по потреби, и да казни, јер казна је, на жалост, још врло употребљиво педагошко средство. Праве демократије не може бити без самокритике и критике, уствари то значи без самоконтроле и контроле. У западним тзв. демократијама контролну власт обично врши опозиција. Ми данас у парламенту немамо опозиције, немамо зато што је огроман део нашег народа био сврстан у Народни фронт и послао нас, чланове Фронта, овамо. Али, ако нема контроле или критике опозиције, која је, ми знамо, врло често била и неоправдана, постоји самокритика, постоји контрола самог народа кроз Народни фронт и кроз друге народне организације. И баш ова општа државна контрола биће средство за самоконтролу народне власти. Она ће допринети да се поступно исправља и усавршава апарат државне управе и унапређује народна привреда. А када се на челу опште државне контроле налази наш уважени друг Кардељ, онда можемо бити уверени да ће ова наша нова установа правилно функционисати и бити од користи за наш народ и нашу народну државу.

Схватајући овако природу и задатак опште државне контроле, Законодавни одбор на својим седницама озбиљно је претресао Закон о општој државној контроли, унео је у њега неке корисне измене, надајући се да ће се Савезно веће са њим сложити и примити овај извештај. (Аплауз).

Претседник: Приступамо претресу у начелу по предлогу Закона о општој државној контроли. Ко жели да узме учешћа у дискусији нека се сходно одредбама Пословника јави Претседништву за реч.

До сада се јавио за реч народни посланик Осман Карабеговић, коме дајем реч. (Аплауз).

Осман Карабеговић (*Изборни срез Бања Лука — град — НР Босна и Херцеговина*): Другови народни посланици, говорим испред групе народних посланика Босне и Херцеговине. Иако је, мислим, дато темељито и опсежно образложење овога пројекта Закона о државној контроли, с обзиром на већ досадашње искуство у раду те контроле и њеном организовању, мислим да ипак треба овдје у Скупштини изнијети извјесне напомене о потреби и карактеру те службе.

Другови народни посланици, и досад и у току самога рата органи наше власти, поготово нижи органи власти, имали су пред собом много једноставнији и ужи задатак него што се поставља тај задатак у посљератном периоду, када су проблеми државне политике и проблеми привреде, проблеми обнове земље, постали врло сложени и компликовани. Нема сумње да се у томе периоду, у склопу свих тих задатака државне власти, како врховне, тако и локалне, поставља проблем како темељитијег увида у све те послове, тако и у само оспособљавање за нове задатке нижих органа државне управе.

Нема сумње да је наша земља, како су то већ и многи другови подвукли, у своме привредном развоју, у овом посљератном периоду, учинила велики корак унапријед. Ми у нашој земљи немамо оне посљератне потиштености, оне, ако хоћете, извјесне клонулости, какву видимо у земљама Западне Европе и у многим другим земљама.

Ми, иако привредно оштећени, можда више него иједна земља осим Совјетског Савеза, показујемо послје рата велику животну снагу, способност и свестране напоре баш у рјешавању свих привредних проблема. Било би природно и разумљиво да се осјећа, пошто смо уложити огромне ратне напоре, једна крајња исцрпљеност, да се осјећа неки унутрашњи умор. Међутим, у Југославији, у земљи у којој је окупатор био најперфиднији баш у уништавању материјалних добара, Југославија показује најживљу снагу у овом посљератном периоду. Мислим да је једини разлог

томе то што народне масе учествују данас у државној политици, што схватају државну привредну политику као своју, што је данас народ поготову радни народ, сељаци и радници, такорећи они које су раније звали малим људима, носилац власти и што се државна и привредна политика данас проводи у виду властите политике тих малих људи. Отуда снага, отуда успјеси у досадашњем раду.

Но, та околност да први пут у историји наших народа долазе на власт, воде и баве се крупним државним проблемима баш они који су раније били тлачени, да они данас морају да се презнојавају и да се баве рјешавањем компликованих посљератних проблема, све то ствара потребу да се брзо, на лицу мјеста, на терену, гдје се живот збива, а живот је компликован и тежак, пружи достојна помоћ.

С те стране контрола има — као што су то другови предговорници већ истакли — своју конструктивну и стваралачку снагу. Но, с друге стране, ми смо срушили један државни поредак, један поредак насиља, један поредак експлоатације, јер је раније држава била у рукама разних клика, она је била средство за угњетавање радних маса. Али, ми, несумњиво, нијесмо још лишили наш државни апарат остатака прошлости, нијесмо га лишили особина старог државног апарата и ми смо, другови, и сами видјели на многим мјестима појаве аљкавости, бирократизма, несавјесности, па чак и директног штеточинства и непријатељског дјеловања, не само у апарату државном него и у самим привредним установама и предузећима. Ја мислим, ако имамо у виду праве проблеме, проблеме конструктивног дјеловања државне контроле и отстранимо остатке прошлости, остатке старог и назадног у односу према држави и њеној имовини, како се то примјећује код извјесног дијела појединих службеника, ако смо свјесни услова под којима се развија и каквим се тешким проблемима бави наша народна власт, онда ја мислим да ћемо имати и реалније погледе на успјех у будућности. Досадашња пракса је показала, како код наших државних органа, тако и код привредних институција, да има доста несистематичности у раду, да има извјесних нескладности у послу, да нема довољно евиденције. Практика доказује да се оштећења државе не састоје само у директној проневијери, у крађи, него и у самој организацији посла, као што то, на примјер, показује наша трговина, гдје роба лежи

у магацинима, гдје лежи умртвљени државни новац и гдје је контрола недовољна.

Мислим да је врло важно како ће наши руководиоци и људи који раде у државној управи, као и у привредним установама, развити дух контроле, каква ће се сарадња развити између органа контроле и органа власти. Нема сумње да ће контрола пружити увида који је досад недостајао врховној државној управи, земаљским управама, да се не само сузбију штеточинства, него да се правовремено отклони недостатак, да се створи један план за солиднију организацију посла.

Ако се овако схвати дух контроле и њен задатак, мислим да ће се брзо осјетити њено постојање као веома корисно и као допуна рада читавог државног апарата. Контрола није ту да парализује или да умањи одговорност или да умањи контролу надлежних фактора државне управе; она је помоћ и тај фактор који ће, пружајући темељити увид и потпомажући развитак посла у самом његовом процесу, омогућити званичним факторима државне власти да се ствар ријеша како је најбоље.

Контрола се неоспорно мора, као и све наше организације до сада, ослањати на народ. Контрола има и тај задатак да омогући правовремено и брзо исправљање тих грешака, јер исправљање грешака у народу позитивно одјекује, а с друге стране утиче и на оне који су је учинили, утиче на пораст савјесности како у државном тако и у привредном апарату. Ако контрола у своме раду покаже резултате баш у исправљању разних грешака и отклањању недостатака у сарадњи са државним органима у краћем временском периоду и ако отклони све оно што је сметало да се учини живот народа бољим и сношљивијим, онда је несумњиво да ће контрола имати подршку народа и да ће, ослањајући се на масовне организације, као што су синдикати и друге организације, с те стране бити велике помоћи и да ће народ разумјети ту контролу као средство одбране, чувања и штићења његових интереса. Таква контрола неће никако умањити компетенције власти. Она ће, дапаче, отклањањем грешака власти, отклањањем недостатака, проневјера и сл. подићи ауторитет наших власти, и показаће се пред народом да је морално и политички јака да се отргне од остатака

прошлости и свега оног што би јој сметало да у потпуности изврши све задатке.

Другови народни посланици, ја мислим да сâм систем организације државне контроле, њена повезаност и централизованост има и смисао да државно врховно руководство дадне увиде у крупне државне проблеме читаве земље и да омогући рјешавање тих проблема из самог центра, како је једино то и могуће. Ја бих зато позвао све народне посланике да гласају за предлог овога Закона. (Одобравање).

Претседник: За реч се пријавио народни посланик д-р Раде Прибићевић.

Д-р Раде Прибићевић (*Изборни срез Двор, НР Хрватска*): Другови и другарице народни посланици, Закон о општој државној контроли има да помаже и надгледа органе државне управе, подужећа и приватну предузимљивост, уколико стоје по закону под надзором државе. Његов циљ је развијање организационих темеља, метода рада за што рационалније, штедљивије газдовање и извршење привредног плана који је пред нас постављен и да се стара за испуњавање законна, наредба, правилника у упутстава виших органа власти, да исправља грешке, неправилности, недостатке и да отклања злоупотребе. Организација контроле спроведена је по принципу демократског централизма по типу савезно-републиканских министарстава, само је још тешња повезаност са савезним органима. Претседник Контролне комисије је члан Владе Федеративне Народне Републике Југославије, а исто тако претседници контролних комисија република и аутономних области су чланови владе односне републике, односно чланови извршног одбора аутономне области. Све чланове контролних комисија изузев Савезне, које именује Претседник Владе Федеративне Републике Југославије, именује и код република и код области и округа Савезна комисија. То је тај њен демократски централизам, где је све од врха до дна повезано. Таква чврста организација омогућује и условава да је могућ брз рад, да је могућа чврста и тврда контрола, да је могућ општи преглед.

Овлашћења контролне комисије су врло велика. Она је у стању да обуставља рјешење и радње, ако се косе са законима, наредбама и правилницима виших органа државне власти. Она одређује дисциплински поступак противу лица и уклања их са послова, а за руководиоце предлаже надле-

жном министру да се уклоне са посла. Кривична дјела уступа јавном тужиоцу. Како видимо, битно код Закона о контроли је поштивање закона, наредба и прописа виших органа народне власти, које сузбијају сваку самовољу и немарно извршење закона. Како је лијепо истакао претсједник Комисије друг Кардељ, свака самовоља и немар у извршењу закона, па макар какве биле велике заслуге у прошлости онога ко то учини, сузбијаће се енергично да би се постигао потребан ред. Контролни органи имају да уклањају бирократске односе, нарочито тамо гдје их има између појединих органа народне власти према народу.

Ова држава је створена на костима најбољих наших синова, у тешким и мучним борбама, у којима је наш радни народ, сељак и радник поднио толико жртава, и они онда имају право да траже од народних власти да поступају са народом правилно, да излазе у сусрет народу, да помажу народу на сваком кораку, да чиновници не буду бирократе који се брину само за то колико имају година службе, права на пензију итд. Контрола ће, уклањајући те недостатке, тамо гдје их има, учинити много. Разумије се она ће и чистити државне органе од свакојаких туђих елемената и оне који су се увукли у поједине народне власти и предузећа, хотећи да изнутра минирају оно што је народ створио. Контрола ће, нарочито код привредне дјелатности, гледати да се што боље појача производња, да се убрза размјена добара и да наш сељак, наши сељачки и раднички слојеви дођу до потребних производа.

Државна контрола осигурава и учвршћује нашу народну власт, она доказује и учвршћује истински демократски карактер наше народне власти, јер се наша народна истинска демократија разликује у темељу од буржоаске демократије. У буржоаској демократији народ једанпут у четири године бира и онда се државни живот развија без икаквог његовог учешћа и контроле. А осим тога постоји читав низ установа гдје народ нема уопште права и могућности да директно учествује. Један од примјера вам је Горњи дом, гдје се чланови истога постављају; па онда имао установу да краљ и претсједник републике могу да укоче један закон, иако су га оба дома изгласала, или као примјер имамо Врховни суд, који може огласити да се поједини закон коси са Уставом.

То се све чинило да се заштите интереси експлоататорске мањине на штету радног народа. Код наше демократије нема о свему томе ни трага, јер наша народна демократија иде за тим да наш народ од дна до врха, од сеоског одбора до скупштина народних република и до Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије, има сву власт и сву контролу у својим рукама. Наша народна власт никога не крије и ничије погрешке не покрива и ко год буде погријешо он ће и одговарати за то. У томе је велика снага наше контролне комисије, она је изражај истинске демократичности наше народне власти, јер у нашој народној власти нема нико други да одлучује осим народа. Кад закон донесе Савезно веће и дом народности, Президијум, који има важне функције, не може да обустави тај закон. То се односи у погледу закона оба дома, то је готов закон. Ова контролна комисија има задатак да се што јаче органски повежу сви органи државне управе и да се осигура јединство и исправно спровођење јединствене државне политике, као и подизање на виши ниво управног и привредног државног апарата. Контролна комисија није неко биро-кратско рачунско тијело, него један жив организам, стално на терену, стално у покрету, у вези са народом, преносећи искуство са једног краја државе на други, критикујући погрешке и исправљајући их. Та контрола није неки Дамоклов мач, који би висио над главом добронамјерних људи, она не кочи иницијативу; та контрола не спутава подузимљивост, та је контрола ту да савјетује да помогне и да се све оно што је позитивно још више уздигне и оснажи, а оно што је негативно да се немилосрдно уклања. Зато ће се све оно што је здраво у нашем народу и нашој држави, а то је огромна већина, обрадовати овој контроли, а од ње ће страховати само оно што не вриједи и што треба да се уклони из државног апарата.

Наша народна власт је поникла из народа, она нема никаквих других интереса него народних, она тражи сарадњу народа са циљем да се на државном послу ради поштено и ефикасно, а да се из управног и привредног апарата избаци све оно што је неспособно и противно политичкој и економској линији наше народне државе. Зато ће ова контролна комисија и ова контрола уопште бити нашем народу од велике

користи. И зато изјављујем да ћу гласати за Закон о општој државној контроли. (Бурно одобравање и аплауз).

Претседник: Нема више пријављених говорника. Прелазимо на гласање у начелу. По Пословнику гласа се дизањем руку). Ко је у начелу за предлог Закона о општој државној контроли, нека дигне руку. (Сви посланицу дижу руку) Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је предлог Закона о општој државној контроли у Савезном већу прихваћен једногласно.

Пре него што приступимо претресу у појединостима, дајем краћи одмор.

(После одмора).

Претседник: Настављамо седницу. На реду је претрес предлога Закона о општој државној контроли у појединостима.

Молим известиоца да чита уводни део, наслов и члан 1.

Известилац д-р **Милош Московљевић** чита уводни део, наслов и члан 1 (Види прилог на крају књиге).

Претседник: Чули сте уводни део Закона, наслов и члан 1. Жели ли ко да узме учешћа у дискусији у појединостима по уводном делу Закона, наслову и члану 1, које је прочитао известилац? (Нико се не јавља за реч). Не јавља се нико за реч. Стављам на гласање уводни део Закона, наслов и члан 1 у стилизацији како је прочитао известилац. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Хвала. Има ли ко против? (Нема). Нема. Објављујем да је уводни део, наслов и члан 1 Закона о општој државној контроли онако како је прочитао известилац у Савезном већу прихваћен једногласно. — (Затим је Веће, гласајући дизањем руку, једногласно усвојило чланове од 2 до 17 закључно према извештају Законодавног одбора).

Претседник: Завршен је претрес у појединостима.

Поступајући по Пословнику прелазимо на гласање о предлогу Закона о општој државној контроли у целини. Молим секретара да чита имена народних посланика. Гласаће се са за и против.

Секретар Стеван Јовичић прозива народне посланике да гласају.

Гласали су за: Аголи д-р Неџат, Алексоски Борис, Андрић Ратомир, Антић Милоје, Антолић Фрањо, Антуновић Ристо, Апостолов Васко, Арсов Љубчо, Аугустинов Мата, Бабић Антун-Туна, Бакрач Јозо, Банак Јосип, Баричевић Перо, Беловуковић Милан, Бериша Рифат, Бећирећ д-р Тодор, Блажевић Јаков, Богданов Душан, Богданов Ђура, Боројевић Јован, Борштнар Јоже, Бохинц Андреј, Бошковић Ђорђе, Брецељ д-р Маријан, Бркић Душан, Бубањ Андрија, Буљан Вице, Бурић Хасан, Бурзевски Ванчо, Василев Ђорџи, Васиљевић Живан, Вејновић Светозар, Веселинов Јован, Веселинов Мунџан Станка, Видовић Никола, Виловић Мустафа, Влатковић Немања, Влахов Димитар, Војковић Томо, Вркљан Анте, Вујичић Милорад, Вукадиновић Ђуро, Вукашиновић Иван, Вукмановић Светозар-Темпо, Вулин Сава, Вучковић Сретен, Гаџи Фрањо, Гајић Гојко, Гајић Радолав, Гашпар Јан, Геренчевић Павле, Гигов Страхил, Година Фердо, Госпић Светолик, Гранђа Иван, Гранфил Томо, Грбић Чедо, Гргурић д-р Јаков, Грк Душан, Грубић Чеда, Грујић Радован, Груловић Аћим, Дамњановић Божидарка-Кика, Даниловић Угљеша, Девеџић Душан, Дорошки д-р Јован, Дошен Илија, Драгин Рада, Драушник Јурица, Ђермановић Живота, Ђорговски Васил, Ђукановић Перо, Ђурђевић Чеда, Ђурић Љубодраг, Ђуровић Лаза, Ђуровић Михаило, Ерчић Живко, Жугић Раде, Жижа д-р Александар, Жујовић Сретен, Зечевић Славко, Зечевић Стево, Иванов Андреј, Иванчевић Никола, Ивић Стјепан, Јакић Велимир, Јанковић Љубо, Јеленц Алеш, Јеремић Војо, Јовановић Блажо, Јовановић д-р Драгољуб, Јовановић Ђура, Јовановић Иса, Јовановић Радош, Јовановић Спасоје, Јовановић Станимир, Јовићевић Павле, Јовичић Стеван, Јојкић Ђурица, Јоксимовић Момир, Јосиповић Србољуб, Јоџић Живојин, Карабеговић Осман, Карајовић д-р Драгомир, Кардељ Едвард, Карнер д-р Иво, Кеџмановић д-р Војислав, Ковачевић Митар, Ковачевић Урош, Ковачић Иван, Комадина Петар, Комненић Симо, Корен Јаков, Косановић Сава, Косовац Младен, Костић Велимир, Кохаровић д-р Александар, Коџбек Јоже, Кочевар Франц, Крањец Мишко, Крзнар Ђуро, Криезиу Хасан, Крстић Бошко, Крстић Светозар, Крстуловић Вицко, Крце Павао, Крчић Мирко, Кузмановић д-р Славко, Колишевски Лазар, Курт Хуснија, Кухар Ловро, Лазин д-р Сава, Лакуш Филип, Лалић Ђуро, Лерик Иштван, Лукић Костадин, Луџић Грго, Љујић Велибор, Љујић Војо, Малески Владо, Малишић Панто, Мандић Глигорије, Манџић Пашага,

Маринко Миха, Марковић Драгослав, Марковић Момчило, Марчинковић Јозо, Мاستиловић Новак, Матић Радомир, Мачек Иван-Матија, Месић Јосип, Међо Томо, Мијатовић Цвијетин, Мијушковић Радован, Микуж д-р Метод, Милојевић Милоје, Минић Милош, Минчев Никола, Мирковић Новица, Михаиловски Ђирил, Московљевић д-р Милош, Мркоци Марко, Мундрић Петар, Недељковић Миодраг, Нешић Светомир, Нешковић д-р Благоје, Никодијевић Тихомир, Николић Живојин, Нимани Џавид, Новаков Душан, Новосел д-р Шиме, Новосел Стјепан, Омановић Хамдија, Опачић Станко, Остовић Адам, Павловић Михаило, Павловић Павле, Пахић Лука, Пашалић Едхем, Пенезић Слободан, Перунички Миле, Петровић Душан, Петровић Ратко, Петровић Славољуб, Петрушев Кирил, Пијаде Моша, Плавшић Лазар, Полич Зоран, Поповић Марко, Попов Живан, Поповић Горољуб, Поповић Јован, Поповић Коча, Поповић Љубомир, Почуча Миле, Првчић Стјепан, Прибић Милан, Прибићевић д-р Раде, Пуцар Ђуро Стари, Радмиловић д-р Јерко, Радовановић Миливоје, Радовановић Милија, Радуловић Таса, Рамљак д-р Анте, Ранковић Александар, Рапаић Ђура, Рац Винце, Рашовић Милош, Релић Петар, Реџић Енвер, Рибар д-р Иван, Рибникар Владислав, Рикановић Илија, Ритиг д-р Светозар, Савић Брано, Салаи Јожеф, Салај Ђуро, Светек Франце, Секељ Јожеф, Симеонович Јанко, Симеунчевић Гавро, Синановић Хамдија, Смајовић Василије, Сремец д-р Златан, Стамболић Петар, Станковски Борис, Стефановић Иван, Стефановић Миливоје, Стефановић Светислав, Стојадиновић Михаило, Стојановић Богољуб, Сучић Мартин, Тодоровић Мијалко, Тодоровић Симо, Толо Нико, Томшич Вида, Трајковић Александар, Трифуновић Светислав, Туцман Јосип, Ђемерлић д-р Хамдија, Фајфар Тоне, Ференчина Томо, Филаковић Имро, Филиповић Сулејман, Фотев Богоја, Хасанагић Хилмија, Хаџе Матевж, Хаџи Мустафа Хасан-Шукри, Хаџић Бошко, Хотић Месуд, Хоџа Мехмед, Хоџа Фадил, Хукић Мехмед Алија, Хумо Авдо, Цветић Боса, Цветнић Милија, Црнобрња Богдан, Чакић Бошко, Чалић Душан, Чаушевић Чауш Иван, Ченгић Ферид, Чешњај Томо, Чобански Спасоје, Џојић Анто, Шакић Јован, Шарац д-р Заим, Шатев Павел, Шаћири Исмет, Шевић д-р Александар, Шегрт Владо, Шиљеговић Бошко, Шкаре Станко, Шнудерл д-р Макс, Шпиљак Фрањо, Шутић Анте.

Отсутни: Бакарић д-р Владимир, Белинић Марко, Бисић Милорад, Божовић Никола, Бркић Звонко, Броз Јосип Тито, Бутозан д-р Васо, Випотник Албин, Војновић Петар, Гајиновић Вујица, Гиздић Драго, Глухић Омер, Гретић Ивица, Ђукић Пане, Ђурић Момчило, Зековић Вељко, Зечевић Влада, Ивековић д-р Младен, Јакшић Мато, Јакшић Никола, Јанић Владо, Јарамазовић Лајчо, Јуранчич Јоже, Кидрич Борис, Кимовец Франце, Кнез Јурица, Ковачевић Вељко, Кузмановски Боге, Кутурец Тома, Куфрин Милка, Лампрет Јоже, Лековић Војо, Лесковшек Франц, Леши Акиф Мустафа, Мајхен Владо, Марковић Милош, Марковић Немања, Марковић Мате, Миклаужић Јосип, Милосављевић Љубинка, Миљковић Мито, Мињић Милка, Мразовић Карло Гашпар, Мугош Душан, Наћ Коста, Наумовски Круме, Нацева Мара, Новаковић Груја, Пајковић Ђоко, Перичин Марко, Перковић Миле, Побрић Едхем, Поповић Милентије, Рибич Иван, Самарџија Стево, Суботин Иван, Сутловић Рикард, Томашевић Добросав, Ђурувија Тоде, Узуновски Цветко, Ференчак Иван, Фрнтић Елизабета, Хебранг Андрија, Хољевац Већеслав, Хоџић Мујо, Хрибар Јанез, Цетинић Марин, Чамо Едхем, Ченто Методи, Чолак Петар, Чубриловић д-р Васо, Шпиљак Мика, Шпрљан Гуште.

Претседник: Објављујем да је за предлог Закона о општој државној контроли гласало 276 посланика и сви су гласали за. Овим је предлог Закона о општој државној контроли у Савезном већу коначно усвојен и у смислу члана 63 Устава и чл. 45 Пословника Савезног већа упутиће се Већу народа на решавање.

На реду је тачка трећа нашег дневног реда. Али у погледу реда у дневном реду, Претседништво има један предлог. Ми смо јуче предложили Савезном већу и оно је прихватило предлог по коме се на трећем месту налази претрес предлога Закона о државним матичним књигама, а на четвртном месту претрес предлога Закона о браку. Пошто је логично да буде на првом месту претрес предлога Закона о браку, а после тога претрес предлога Закона о државним матичним књигама, утолико пре што се Закон о државним матичним књигама позива на Закон о браку, предлажем Већу и молим да прихвати предлог да се учини измена у толико да као трећа тачка буде претрес предлога Закона о браку, а као четврта претрес предлога Закона о државним

матичним књигама. Прима ли Веће овај предлог? (Прима).
Објављујем да је прихваћен предлог да трећа тачка дневног
реда буде претрес предлога Закона о браку, а четврта претрес
предлога Закона о државним матичним књигама.

Дневни ред није исцрпен, али смо завршили већ две
тачке и у смислу Пословника питам Веће да ли прима предлог
да закључимо данашњу седницу. (Прима се).

Данашњу седницу закључујем, а другу заказујем за
сутра, 27 марта, тачно у 16 часова, са продужењем данашњег
дневног реда.

(Седница је закључена у 19,15 часова.)

Početak rada u 16,25 časova.

Prezidant predstavnika Josip Vranar.

Prezidant: Otvaram ovaj redovni sastanak II izrednog zasjedanja Veća naroda. Molim draga sekretara Jožu Mihovića da pročita zapisnik prošle sednice.

Sekretar Joža Mihović: Pročitao je zapisnik šestog redovnog sastanka II vanrednog zasjedanja Veća naroda, održanog 25. marta 1946. godine.

Prezidant: Imam li prisustva na predstani zastupnika (Prima). Imamo li nema zapisa iz ovrata.

Pre prelaza na dnevni red imam li dopisnih Veća naroda gdje narodna poslanika za odsustva.

Prezidant: Dovoljno nam dopisnog izvješća i izvješća radi o radu, a zatim i o radu narodnih poslanika koji su izostali na današnjem zasjedanju, a zatim o radu narodnih poslanika koji su izostali na današnjem zasjedanju, a zatim o radu narodnih poslanika koji su izostali na današnjem zasjedanju.

Prezidant: Veće naroda za ovim ovim predstanim radom i priprema sastanak odsustva. Čitamo li Službina ovaj predlog? (Prima) Dokle, tražimo odsustva za odsustva.

Prezidant: Na dnevni red je prvi tачка današnji predlog Predlog naroda o predlogu Državnog sastanka i predlogom Narodnog zakona za 1946. godine i tako na predlog Službina da se Prezidant Veća naroda i Prezidant Se-

Председnik izjavio je da je predlog Zakona o
 oštroj državnoj kontroli glasila 276 poslanika u svoj su
 glasnici 24. Ovaj je predlog Zakona o oštroj državnoj kontroli
 u Saveznoj veći konstituisan u smislu člana
 61 Ustava i čl. 45 Poslovnika Saveznog veća upućuje se
 veći naroda na razmatranje.

Na veći je tačka treća nakon drugog reda. Ali u po-
 slednjem redu u danom redu. Predsednik ima jedan pred-
 log. Na treću tačku predložila Saveznoj veći i ova je
 prihvatila predlog po kome se na trećem mestu izlazi pre-
 treset predloga Zakona o državnim matičnim knjigama, a na
 četvrtom mestu predlog predloga Zakona o braku. Pošto je
 dogovoreno da bude na trećem mestu pretreset predloga Zakona
 o braku, a potom toga pretreset predloga Zakona o državnim
 matičnim knjigama, utoliko što se Zakon o državnim
 matičnim knjigama nalazi na Zakon o braku, predloženi
 veći i molili da konstatira predlog da se učini izmena u
 tačku da kao treća tačka bude pretreset predloga Zakona
 o braku, a kao četvrta pretreset predloga Zakona o državnim

VEĆE NARODA

Peta sednica

(26 marta 1946)

Početak rada u 16,25 časova.

Pretsedavao predsednik **Josip Vidmar**.

Pretsednik: Otvaram peti redovni sastanak II vanrednog zasedanja Veća naroda. Molim druga sekretara Jozu Milivojevića da pročita zapisnik prošle sednice.

Sekretar Joza Milivojević čita zapisnik četvrtog redovnog sastanka II vanrednog zasedanja Veća naroda, održanog 25 marta 1946 godine.

Pretsednik: Ima li primedaba na pročitani zapisnik? (Nema). Primedba nema, zapisnik se overava.

Pre prelaza na dnevni red imam da saopštim Veću naroda molbe narodnih poslanika za odsustva:

Radovan Zogović moli dvadesetodnevno odsustvo radi lečenja; Mustafa Hodža moli petodnevno odsustvo zbog bolesti; Franjo Borić moli desetodnevno odsustvo radi neodloženog službenog posla; Šandor Olah moli pet dana odsustva radi neodložnog posla; i Vrbovski Pavel moli dva dana odsustva radi hitnog službenog posla.

Predlažem Veću naroda da svima ovim poslanicima odobri i prizna tražena odsustva. Prima li Skupština ovaj predlog? (Prima). Dakle, tražena odsustva su odobrena.

Prelazimo na dnevni red. Prva tačka dnevnog reda je: predlog Saveznog veća o predlogu Opšteg državnog budžeta sa predlogom Finansiskog zakona za 1946 godinu. Imam da saopštim Skupštini da su Predsednik Veća naroda i Predsednik Sa-

veznog veća u saradnji sa predsjednicima odbora za privredni plan i finansije pregledali tekstove predloga Opšteg državnog budžeta i predloga Finansiskog zakona za 1946 godinu, koje su primila oba veća i našli da su tekstovi potpuno identični.

Zbog toga ostaje Veću naroda da jedanput u celini glasa o predlogu Opšteg državnog budžeta sa predlogom Finansiskog zakona za 1946 godinu kako je bio primljen u Saveznom veću. Glasa se poimenično. Molim druga sekretara da izvrši prozivku.

Sekretar Joza Milivojević proziva narodne poslanike.

Glisali su za: Abduraim Mustafa, Aguši Kurteš, Ambrožič Lado, Andrejev Bane, Apostolski Mihailo, Augustinčić Anton, Aceva Vera, Babić Anto, Babić Ljubo, Babović Spasenija, Bajal-ski Risto, Bakić Mitar, Barbarić Božo, Berus Anka, Bojnović Đurađ, Borić Franjo, Bratić d-r Dušan, Brašnarov Panko, Br-kić Hasan, Bursać Milan, Vasiljević Dušan, Vidmar Tone, Vljaković d-r Milorad, Vujačić Marko, Vukosavljević Sreten, Galijašević Bećir, Garčević Gojko, Golubović Marinko, Golu-bović Radonja, Gregorić d-r Pavle, Dapčević Peko, Dimitrijević Spasoje, Dobrašinović Miloje, Dolinšek Tone, Dugonjić Rato, Đuričin Milivoj, Žižić Živko, Žumer Srećko, Ivović Dušan, Ilić S. Dragoljub, Ilić Pavle, Imamović Fadil, Jadrešin Bogde, Jako-vljević d-r Stevan, Jegdić Jovan, Jeras Josip, Jurinčić Niko, Kav-čić Stane, Kardelj Pepca, Komnenić Petar, Kotnik Beno, Kocbek Edvard, Krizman d-r Hinko, Kršul Mate, Kulenović Skender, Lautaš Trajan, Lubej France, Lunaček d-r Pavel, Maglajlić Šef-keć, Malinska Veselinka Đorđeva, Manojlović Radmila, Marti-novski Nikola, Marušić d-r Drago, Maslarić Božidar, Masnić Petar, Milanković Ivan, Milivojević Joza, Milošević Mira, Mi-ljovski Kirili, Mitrović Božo, Mitrović Mitra, Mlakar Alojzij, Mojsov Lazar, Nad Gavriilo, Nestorov d-r Dimitar, Nikolić Zora, Novak Ivan, Orović Savo, Pavlović Kosan, Papić Radovan, Pej-nović Kata, Perović Puniša, Petrović Mato, Petrović Ninko, Ple-pelić Stjepan, Pešev Nikola Pančev, Poglajen Franc, Popivoda Krsto, Popović Dušan, Popović S. Milan, Popović d-r Miloš, Popović Radovan, Prodanović M. Jaša, Radović Vuko, Rebac Hasan, Redža Zekerija, Rus Josip, Rkman Dušan, Sali Dragutin, Salacan Don Ante, Sali Lisi, Sejfula Kemal, Škerlić Velimir, Smi-ljanić Milan, Snoj Franc, Spirov d-r Boris, Stanković d-r Siniša, Stojanović Aleksandar, Sulejmani Hivzi, Sulejmanovski Nafi, Sučić Florijan, Temelkovski Borko, Todorović Radomir, Tomić Aleksa, Turković Ivan, Četković Jovan, Čišić Husaga, Čurčić

Živojin, Filipović Krsto, Frol Frane, Hafner Tone, Hodžić Džeko, Hrnčević d-r Josip, Cajnkar d-r Stanko, Carević Miloš, Carić d-r Vojin, Celeski Lazar, Čiković Tomo, Čolaković Rodoljub, Čubrilović d-r Branko, Džankić Hasan, Šećeragić Murad, Šoti Pal, Šukria Ali.

Obсутni: Blagojević d-r Obren, Bebler d-r Aleš, Bevk France, Varga Ištvan, Veslijevski Naum, Vrbovski Pavel, Vujašinović Todor, Gavrilski d-r Gjorgi, Gaš Aljuš, Gošnjak Ivan, Grbić Mihailo, Đaković Spasoje, Dilas Milovan, Župančić Oton, Zatrić Sait, Zogović Radovan, Kapetanović Hajro, Kerime Muča, Krajačić Ivan, Markovski Benko, Mićunović Veljko, Momčilović Ljuba, Mugoša Andrija, Nazor Vladimir, Naumovski Naum, Nenezić Radojica, Nošpal Tode, Olah Šandor, Oreščanin Bogdan, Pavić Niko, Petrović Nikola, Polak Bojan, Radosavljević Dobrivoje, Savić Kirilo, Smodlaka d-r Josip, Hamović Rade, Herljević Franjo, Hodža Mustafa, Čalovska Liljana, Šentjurs Lidija.

Preтседник: Za predlog Zakona o opštem državnom budžetu i Finansiskom zakonu za 1946 godinu, koji je usvojilo Savezno veće, glasalo je u Veću naroda 135 poslanika i svi su glasali za. Time je ovaj predlog definitivno izglasan. Izglasani tekst Zakona o državnom budžetu sa Finansiskim zakonom za 1946 godinu poslaćemo Prezidijumu Narodne skupštine FNRJ na proglašenje. Sa ovim je prva tačka dnevnog reda iscrpena.

Prelazimo na drugu tačku dnevnog reda: pretres predloga Zakona o opštoj državnoj kontroli. Izvestilac Zakonodavnog odbora je Josip Rus.

Molim druga izvestioca da pročita izveštaj.

Izvestilac d-r Josip Rus (NR Slovenija) čita član po član zakonskog predloga, od člana 1 do člana 17 zaključno, prema predlogu Vlade i izveštaju Zakonodavnog odbora. (Videti predlog i izveštaj Zakonodavnog odbora kao prilog na kraju knjige).

Drug Kardelj je kao pretседник Savezne kontrolne komisije i kao potpretседник Vlade potanko i iscrpno obrazložio značaj i zadatke opšte državne kontrole prema propisima ovoga predloga. Njegovo obrazloženje pred zakonodavnim odborima oba doma bilo je objavljeno u dnevnoj štampi, te bi bilo suvišno ponavljati ta izlaganja. Očigledno je da je cilj obrazloženja druga Kardelja da se postigne poverenje u opštu državnu kontrolu, uređenu prema propisima ovoga predloga.

Dosadašnja praksa Kontrolne komisije kao organa Pretседništva Savezne vlade pokazala je kakva je organizacija po-

trebna za vreme izgradivanja državnog aparata na demokrat-skom i federativnom načelu. Ta načela traže nov državni orga-nizam, nov način, nov smisao i svrhu, nov duh u poslovanju državnog aparata. To nije kontrola nekog policiskog režima koji kontroliše svoj aparat zbog nepoverenja prema narodu. Jedno je kontrola koja čuva odnos potčinjenog činovnika prema njegovom gospodaruvlastodršcu, a drugo je kontrola koja čuva radni odnos upravnog organa prema narodu u vršenju njegovih poslova, poslova njegovog organizovanog produktivnog života. Kontrola, prema propisima ovoga predloga, ne samo da u sva-kom pogledu odgovara demokratskom i federativnom principu, nego prema svome značaju, zadacima i organizaciji hoće što pre i što efikasnije da te principe sprovede u život. Ovako ograni-čena kontrola ima pravi vaspitni značaj, kao što to odgovara duhu istinske demokratije.

Predlog donosi propise o zadacima, o organizaciji i o vršenju kontrole. Zakon je okvirni, a bližu organizaciju kontro-lne službe, unutrašnje poslovanje i rad kontrolnih komisija i inspektora propisaće Savezna vlada.

Zadaci u čl. 1 i 2 tačno opredeljuju značaj opšte državne kontrole u tom smislu da ona pomaže i nadzire celokupno poslovanje u državnim organizacijama oslanjajući se na inici-jativu i potporu građana.

Organizacija je sprovedena na načelu jedinstvenog ruko-vodstva. Opšta državna kontrola ima: Saveznu kontrolnu komi-siju sa generalnim inspektoratima, kontrolne komisije narodnih republika, kontrolnu komisiju autonomne pokrajine, u oblastima i okruzima inspektore i kontrolne organe za ustanove, predu-zeća itd.

Članove pokrajinske kontrolne komisije i inspektore po-stavlja Savezna kontrolna komisija na predlog predsednika po-krajinske kontrolne komisije a uz saglasnost predsednika repu-blikanske kontrolne komisije. Sekretare i članove Savezne kontro-lne komisije postavlja Predsednik Vlade FNRJ na predlog Predsednika Savezne kontrolne komisije.

Vršenje kontrole je u drugom delu predloga sprovedeno prema načelu saradnje sa organima, ustanovama i preduzećima u cilju poboljšanja i razvitka uprave.

Član 15 dopušta žalbu protiv odluka kontrolnih organa.

Član 16 daje svakome građaninu pravo pretstavki i pred-loga za poboljšanje rada državne uprave o kojima kontrolne komisija ima da vodi računa.

Zakonodavni odbor predlaže i preporučuje Veću naroda da predlog Zakona o opštoj državnoj kontroli usvoji. (Aplauz).

Pretsednik Objavljujem da će u Veću naroda druga pretседника Kontrolne komisije Edvarda Kardelja zastupati d-r Jovan Đorđević. Otvaram diskusiju u načelu i pitam druga Đorđevića da li će istupiti u načelnoj diskusiji.

Vladin poverenik d-r Jovan Đorđević: Posle govora koji je dodao Kardelj ne bih imao ništa da dodam. Govoriću samo o konkretnim pitanjima.

Pretsednik: Kao prvi govornik u načelnoj diskusiji prijavio se narodni poslanik Ninko Petrović.

Нинко Петровић (НР Србија): Другови и другарице народни посланици, општа државна контрола која се регулише предложеним Законом о општој државној контроли код нас је новина. У старој Југославији постојала је такозвана Главна контрола. Међутим, та Главна контрола старе Југославије није ни по својој ширини обухватала целу област државног и друштвеног живота, нити је по својој дубини захватала у проблеме од почетка до краја. Стара Главна контрола је имала рачунски карактер, била је формална рачунска контрола. Она је имала за дужност да контролише да ли се издаци крећу у границама закона. Међутим, рационалност утрошка кредита она није испитивала. Према томе, она није по дубини обухватала целу ни ту саму рачунску област, а поготову није захватала целу област на коју се данас проширује наша данашња општа државна контрола. Наша општа државна контрола обухвата уствари цео наш живот и државни, и друштвени, и привредни, нарочито привредни. Она има две задаће. Једна задаћа је помоћ органима народне власти и помоћ органима привреде. С друге стране, она има за задатак и контролу. Колико је оправдана та контрола могао бих вам навести из праксе неколико примера, из којих ћете очигледно видети потребу за оваквом једном општом контролом. Ја сам у пракси имао, рецимо, овај случај: имали смо за задатак изградњу мостова на прузи Краљево—Рашка—Митровица. На изградњи те пруге биле су ангажоване фронтоске организације и њихови руководиоци. При изградњи те пруге било је и саботера, и на тај начин најмлађи наши фронтосци и наша омладинска организација не само што нису извршили посао како треба, него је њихова улога компромитована од стране саботера. Кад се приметило да

на том послу има и саботаже, а онда није било ове установљене државне контроле, онда је руководио са тога посла смењен и рад на изграђивању је правилно постављен и посао је кренуо тако, да су, мислим, сви мостови на тој прузи довршени.

Сад ћу вам навести други случај. У Прахово долазе и железница и лађа. Оне имају извесне везе, а веза им је пошта. Међутим пошта, која је требала да јави железници да лађа долази, то није учинила и због тога 240 путника са лађе није стигло на воз. Поставља се питање зашто и како је могло доћи до тога да пошта не да извештај на време. Пошта је, као што сам казао, била посредник који треба да извести железницу о кретању брода и да каже да ли железница треба да чека или не. Међутим, како је пошта ту дужност аматерски радила, јер јој нико није то ставио у дужност, то она није могла ни да одговара. Државна контрола тада није била установљена, и ово је типичан пример из кога се види да је та државна контрола требала да дође до изражаја и да нареди пошти да она то има да узме за своју дужност, јер никаква правила јој то нису ставила у дужност, него је постојао само некакав споразум између шефа станице и дирекције пристаништа. Међутим, сад постоји општа државна контрола, која има да уреди односе између железнице и паробродског друштва, да се такви случајеви не могу десити.

Исто смо тако прошле године имали још један такав случај са расподелом плавог камена. Сви који су били задужени расподелом плавог камена извршили су оно што треба, и виде се да су све установе које су учествовале у тој расподели извршиле формално све што се од њих тражило, али је плави камен лежао неподељен и та расподела није извршена због тога што неко није имао новаца, други није узео плави камен зато што није имао саобраћајних средстава, а међутим није било органа који ће отклонити све те сметње, те да плави камен стигне на време и где треба. Из ових примера видите шта је задатак наше опште државне контроле. Њена је дужност да налази погрешке, а кад изнађе погрешке, онда те погрешке и недостатке да отстрани благовремено. Њена је дужност да интервенише у сваком правцу где буде потребно.

Ми имамо данас нормалну административну контролу, контролу шефова предузећа и надлештава. То је та перманентна, нормална контрола у предузећима и код администра-

тивних власти. С друге стране, имамо јавног тужиоца који интервенише тамо где се констатује кривично дело, а сада има општа државна контрола која тачно попуњава ту празнину између административне контроле и јавног тужиоца. Дакле, ту празнину у погледу отклањања недостатака и погрешака попуњава сада општа државна контрола.

У раду народних власти као и привредних предузећа мора долазити и до погрешака. На тим погрешкама треба они који греше да се уче, да извлаче закључке, да дискутују, да отклањају погрешке и да онемогућавају нове појаве погрешака у истим случајевима. Наравно, предузећа и власти ће и сами то чинити, али долазе одозго органи опште државне контроле који ће проналазити те погрешке, указивати на њих и помагати да се погрешке отклоне и да се организација постави тако да се оне више не догађају.

Општа државна контрола данас се поставља као орган народне власти, као инструмент у свима областима нашег живота. На пример у привредној области општа државна контрола има не само да контролише да ли се новац троши у границама кредита, него и да контролише на што се троши, како се троши, да ли се рационално искоришћује и да ли би се могао још рационалније искористити, да изналази нове методе рада у привредним предузећима, да указује на њих и упућује руководство како ће трошити новац и водити предузећа.

Исто тако знамо да смо у нашој администрацији, у нашем апарату, наследили приличан број чиновника старе Југославије. Ту и добронамерни људи носе са собом извесну дозу старих навика, извесну дозу бирократизма, и тај бирократизам и поред све добронамерности они често не могу сами да отклоне. Ту се појављује општа државна контрола са задатком да отклони бирократизам, да проналази нове форме администрације, да отклони бирократију.

Предлог Закона о општој државној контроли у свом члану првом углавном поставља задатке и функцију опште државне контроле. Члан први говори о надзору опште државне контроле, о њеној сарадњи, о њеним методама и о повезаности опште државне контроле са народним масама.

Кад је реч о надзору, општа државна контрола има за дужност да надзире организацију тако да уочава све погрешке, све недостатке и да испитује те недостатке и погрешке, и, уколико нађе да погрешке нису злонамерне, она ће их

отклањати, а у случају кривичних дела предавати јавном тужиоцу.

С друге стране, сарадња опште државне контроле са-стоји се у томе да стварно помаже руководствима, органима народне власти и привреде, да им помаже, да их упућује и да их научи како треба отклонити извесне погрешке и недо-статке.

И најзад, органи опште државне контроле, као и сви други органи народне власти, треба да буду у своме раду непрекидно повезани са широким народним масама, јер за-ста само у сталном контакту са народним масама они ће нај-боље видети организационе потребе и у коме правцу треба да се креће рад народних власти или привредних организа-ција и установа.

Ја сам само у неколико речи хтео да укажем на овај законски предлог и изјављујем да ћу гласати за предлог Закона о општој државној контроли. (Аплауз).

Pretsednik: Има рећ други пријављени govornik d-r Pavle Gregorić.

D-r Pavle Gregorić (NR Hrvatska): Drugovi narodni poslanici, mi smo skoro već na koncu prve godine mirnog izgrađivanja naše države. Kroz poslednju godinu dana narodi Jugoslavije uglavnom su ostvarili ciljeve i zadatke koji su bili postavljeni u toku četvorogodišnje borbe za oslobođenje. Federativna Narodna Republika Jugoslavija je ujedno i simbol i stvarnost: simbol ravnopravnosti i jedinstva naroda Jugoslavije, simbol prave narodne demokratije. Federativna Narodna Republika Jugoslavija je ujedno stvarnost — to je bratska zajednica ravnopravnih naroda. To je država kojoj se po njenoj unutrašnjoj strukturi ne može naći ravna ni jedna država u svijetu, ni jedna država koja bi se mogla sa njom uporediti. To naglašavam zato da bi se tačno mogla razumjeti potreba ove ustanove o kojoj se danas govorilo u ovom prijedlogu Zakona o općoj državnoj kontroli. Jer u naročitom obliku naše državne organizacije, u promijenjenoj socijalnoj, ekonomskoj i političkoj strukturi, u tome što je naša država sasvim mlada, nastaju u njenoj izgradnji izvjesne teškoće koje mi svakako moramo prije ili poslije savladati. Ove teškoće predstavljaju nedostaci u našem državnom aparatu i u njegovim ustanovama, u organima naše narodne vlasti, koji se moraju odstraniti, nedostaci koji su neizbježni. Da se upitamo odakle proizilaze konkretno ti nedostaci? U prvom redu, kako sam prije rekao, usljed mladosti naše države,

zatim usljed brzog tempa njenog razvoja neizbježno dolazi do nedostataka i grešaka. Drug Kardelj u svome ekspezu je govorio o tome kako smo često morali improvizovati sasvim na jedan partizanski način. Kako je on rekao, ta ratna partizanska organizacija bila je neizbježna u prvoj godini izgradnje našeg državnog aparata.

Jedan od razloga tih nedostataka, koji su se pokazali u toku ove godine i u organizaciji pojedinih ustanova, i narodne vlasti, i organa državne uprave, bilo je i pomanjkanje novih zakona, koje je sprečavalo izvršenje i tačno funkcionisanje pojedinih ustanova, pojedinih organa narodnih vlasti. Zatim novi organizacioni oblici, novi principi u državnoj organizaciji koji traže novi oblik rada, na koji se ljudi moraju priučiti, a pogotovu oni koji nijesu prošli narodnooslobodilačku borbu, osobito stari kadrovi. Mladi kadrovi koje je izgradila narodnooslobodilačka borba bili su brojčano preslabi da prime na sebe čitav rad i organizaciju državne vlasti. Jedan od razloga tih nedostataka jeste novi stil rada koji zahtijeva sasvim nova načela na kojima se izgrađuje naša unutrašnja državna struktura. Oni su tražili nove organizacione oblike, prema tome nove kadrove, nove ljude koji će razumjeti ta nova načela u organizaciji i radu. Nedostaci su se pojavili i zato što smo morali primiti ogroman broj starih kadrova, od kojih izvjestan dio nije mogao da se saživi sa novim duhom i novim principima, a od kojih su neki otvoreno a neki pritajeno bili neprijateljski raspoloženi. Tako je dolazilo do štetočinstva i sabotaza. Osim toga, važan razlog za nedostatke koji su se pojavili jeste nesnalaženje novih kadrova u novom poslu i usljed toga padanje pod uticaj starih kadrova, usljed čega se kod nas u mnogim ustanovama zacario stari birokratizam koji je naslijeđen od starih kadrova. Često je dolazilo do gubljenja perspektiva kod pojedinaca, pa i do demoralizacije.

Nakon godine dana udarničkog rada postignuti su odlični rezultati u izgradnji našeg državnog aparata. Naš novi Ustav odredio je stalne linije o organizaciji narodne vlasti i postavio je osnovne principe. Došli su već neki važni zakoni, mi ih već donosimo i kroz izvjesno vrijeme donijet ćemo i druge koji će dopuniti izgradnju naše narodne vlasti. To će doprinijeti tome da se učvrsti naša narodna vlast i da se omogući pravilno funkcionisanje svih organa i svih ustanova narodne vlasti i državne uprave.

Zakon o kome mi danas diskutujemo, — o općoj državnoj kontroli — jedan je u nizu zakona koji imaju da omoguće pravilno funkcionisanje državne vlasti, zavodenje pravilnih metoda rada u pojedinim ustanovama, uklanjanje grešaka i sprečavanje nepravilnog rada.

Već član 1 govori opširno o zadacima opće državne kontrole. Vidi se da organizacija državne kontrole treba da ima uvid rada svih ustanova, bilo državnih, bilo ustanova koje imaju bilo kakve veze sa organima državne uprave i podležu kontroli po zakonu. To je razumljivo, jer mi danas stojimo pred tim da planski organizujemo privredu, koja je osnovica za postignuće ciljeva koje smo postavili tokom naše četvorogodišnje borbe, a to je blagostanje našeg naroda.

Dakle, u tom pogledu Komisija će morati vršiti kontrolu ogromnog broja ustanova u Jugoslaviji. Iz toga proizilaze odmah široke kompetencije te Komisije koje su fiksirane u tačkama 11, pa sve do zaključno tačke 15. To je takođe razumljivo uslijed razloga koje sam prije spomenuo. Radi brzog tempa razvitka naši organi vlasti moraće da doskoče raznim greškama, koje se moraju dešavati kod brzog tempa razvitka. Bez takve kompetencije Kontrolna komisija teško bi mogla pravilno da vrši svoj posao. Dokazalo se u toku ove godine da su često vršene male greške preko kojih se prešlo, a koje su imale za rezultat mnogo teže greške. Sve će to moći da se izbjegne kad Kontrolna komisija bude vršila posao onako kako predviđa ovaj Zakon.

Osebjunost strukture naše države isključuje rad po nekoj šablona, nekom primjeru izvana. Zato smo prisiljeni popravljati naš državni aparat samo na osnovu našeg vlastitog iskustva u toku izgrađivanja našeg državnog aparata i njegovih ustanova. Čitava organizaciona struktura organa opće državne kontrole istaknuta u prijedlogu Zakona o općoj državnoj kontroli omogućuje svim organima vlasti i svim ustanovama brzu likvidaciju grešaka, nepravilnosti u funkcionisanju organa vlasti, upravo na osnovu skupljenih iskustava iz čitave zemlje.

Ja bih htio da spomenem samo još jedno. U prvom članu ovog Zakona stoji na kraju ovako:

»U vršenju svojih zadataka organi opšte državne kontrole saraduju sa narodnim organizacijama i oslanjaju se na inicijativu i potporu narodnih masa i građana«.

Ovaj stavak 1 člana Zakona o općoj državnoj kontroli izričito naglašava važnost narodnih masa u vršenju kontrole,

njihovu inicijativu i potporu u radu organa državne kontrole. Time se i zakonski utvrđuje ono što proizlazi iz osnovnih načela na kojima se izgrađuje naša narodna vlast i njeni organi, naime, da su organi opće državne kontrole zapravo organi kontrole širokih narodnih masa, dakle, organi kontrole čitavog naroda.

To su razlozi radi kojih ću glasati za ovaj Zakon.

Pretsednik: Reč ima narodni poslanik Ljubo Babić.

Љубо Бабић (НР Босна и Херцеговина): Другови народни посланици, друг Кардељ, претседник Савезне контролне комисије, у образложењу предлога овог Закона јасно је истакао задатке државне Контролне комисије у оквиру њеног рада и уопште у њеним потребама. Нама је свима јасно да је успостава државне контроле у данашњим приликама насушна потреба и да она долази у прави час.

Ми смо кроз четири године борбе учили наш народ да изграђујући темеље данашње своје нове отаџбине уједно и контролише своју народну власт и да уствари увијек има пун увид у рад органа народне власти. Захваљујући томе, наш народ је и схватио да гради и ствара нешто ново и наш је покрет извојевао оне побједе које је извојевао. Но, у новим приликама обимности и компликованости задатака који стоје пред органима народне власти, за разлику од времена у доба рата, изискују свакако напоре цјелокупног нашег народа и државног апарата као и његово оспособљавање да изврши те задатке. Наша је земља невиђено разорена. Сва тежина задатака на привредном плану, на јачању производње оних артикала који су потребни за најширу масовну употребу и уопште напоре које наша земља чини у инвестиције за које су потребна огромна материјална и финансиска средства, што смо видјели из примљеног предлога буџета, све то скупа говори о замашности задатака који стоје данас пред нашим народном влашћу.

Наша је земља несумњиво показала своју животну способност у рјешавању овога питања, о чему говоре остварени резултати у минулом периоду послје ослобођења. Наша је земља, за разлику од многих других земаља, показала ту животну способност зато што нема зида између народа и власти, што народ схвата државну политику као своју, као народну. Али, измијењена ситуација створила је и нове проблеме у народној власти. Данас у њој учествују радни људи

који никад то досад нијесу имали прилике. То су сељаци и радници којима треба помоћи и тим прије треба обезбиједити пун увид у рад и проблеме као и у брзу и ефикасну помоћ нашим људима, нарочито нижим органима власти.

С друге стране, не може се замислити успјешан ход напријед без стварне, систематске и сталне борбе против остатака прошлости, против оних старих схватања и односа према народу и његовој имовини. Потребно је устати у борбу и спровести је систематски против алкавости, расипништва па у честим случајевима чак и штеточинства.

То су задаци који се по овом законском предлогу стављају пред државну контролу. С једне стране стална помоћ и помагање органима народне власти да се савладају таква питања, а с друге стране прогањање штеточина и оних који нијесу уствари ни заслужили да се налазе у државном апарату.

Неки примјери говоре да има још таквих људи. Случајеви проневјера, које се крећу до крупних цифара 700 хиљада, 800 хиљада, милион итд., говоре да има још људи који се нијесу измијенили и који су задржали стара схватања односа према народу и народној имовини у бившој ненародној држави. Отуда и Закон даје шира овлашћења државној контроли.

Ми морамо бити свјесни тога да треба обезбиједити у будућем раду сигурно извршење постављених задатака пред нас и сигурне успјехе. Отуда се контрола не може схватити, као што су и другови предговорници рекли, само као полициски орган или само као надзорни орган, него као орган који ће стално помагати да се слабости и недостаци отклоне, да се неуки помогну и науче, а да елементе уствари штетне уклонимо из нашег државног апарата.

Контролна служба треба да обезбиједи, свакако уз сарадњу позваних државних фактора, да уопште не дође до грешака, злоупотреба и свега онога што би штетило управо нашим народима и нашој држави. Отуда ће жива сарадња са државним органима на свима питањима која ће се поставити кроз државну контролу бити од прворазредног значења а исто тако и са најширим народним масама, са масовним народним организацијама, јер дужност је сваког нашег грађанина да народну имовину чува као своју и да помогне у отклањању свих недостатака који коче да коракнемо још брже напријед. Зато ће, свакако, наш народ поздравити др-

ношење овога Закона и видјети у њему још један корак ка учвршћивању тековина његове борбе и обезбијеђење да у будућем раду осигурамо бољи живот и бржи напредак наше земље. У то име изјављујем да ћу гласати за овај предлог.

Претседник: Реч има народни посланик Милош Царевић.

Милош Царевић (НР Србија): Другови народни посланици, иако сам као члан Законодавног одбора учествовао у изради овог предлога закона који је пред вама, сматрам потребним, због важности материје, да кажем неколико речи и овде пред Већем.

Доношење овог Закона заиста долази у право време, и то не само зато што ми тиме извршујемо један налог који нам је сам Устав ставио у дужност, него је заиста у народној држави, у држави која се оснива на планској изградњи, а нарочито у ери њене обнове услед свих ратних опустошења, нужно да један орган има један општи увид од најнижих до највиших органа, разних пословодилаца и руководилаца у нашој земљи, да их истиче и да помаже да та планска изградња, да та народна држава заиста пред народом оправдава оно поверење које народ у њу полаже и да увек води рачуна о томе где се и на који начин троше народна добра, оно што народ сам својим радом производи, и на који се начин претварају у извесна друга добра која том народу треба да служе на корист. Овај Закон о општој државној контроли долази да једном младом државном апарату, који је тек у изграђивању, помогне и отуда је врло важно схватити да је међу првим задацима баш онај задатак који јој поставља овај пројекат закона — да помаже, а може се рећи да тек у другом реду долази надзор, који су другови предговорници помињали чак и као неку полициску службу. Сматрам да је врло важно што је прва мисао, руководећа мисао у овоме Закону — да је задатак ове контроле да она својим радом, својим очима, својим пословањем иде на то да помаже целокупно пословање и рад свих органа државне управе, предузећа и осталих народних установа и да том својом помоћи утиче да се организационе форме рада — нове, савремене методе рада — примењују у том пословању и да се на један домаћински, рационалан начин рукује државном односно народном имовином и материјалом који је појединим од тих предузећа, установа или државном апарату поверен на руковање. Јер, ако би се друк-

чије схватило, онда би на први поглед изгледао овај Закон и овај орган који желимо овим Законом да установимо као сувишан поред постојања државног тужиоштва на једној страни и рачунске контролне комисије на другој страни, органа који већ послују. Међутим, он не само да није сувишан и не само да не долази да побрка већи део послова и надлежности јавног тужиоштва на једној страни и рачунске контролне комисије на другој страни, већ да и ту, и код тих органа служи у истом циљу који му је постављен у општем његовом пословању, да и ту служи као спона и да као будно око, одозго до доле и одоздо навише, утиче да тај рад буде рационалан рад и да пословање буде у интересу наше државе.

Мене ни мало не буну што је организација те контроле постављена — не треба бити скроман па говорити о јединственим органима — доста централистички, али је и тај централизам потпуно демократски и потпуно је у духу свих органа наше народне државе, јер један такав оквир, који треба да буде око ње да пази на државну имовину, на народну имовину, на рационално њено трошење и треба да види доле, непосредно одозго, свуда па ма то била република, ма то припадало у део републици или аутономним покрајинама, месним одборима или чак предузећу које може бити и приватно, али које врши у оквиру свога привредног плана део изградње наше земље. То је једини могући начин да одговори оним задацима који управо стоје пред нама, и које желимо да јој поверимо у дужност.

Из тих разлога ћу гласати за овај Закон (Бурани аплауз).

Претседник: Листа говорника је исцрпена. Тражи ли још ко реч? Не тражи нико. Закључујем дискусију у начелу и прелазимо на гласање у начелу. Гласаће се дизањем руку. Ко је за овај Закон, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко против? (Нема). Закон је, дакле, у начелу једногласно прихваћен. Дајем пет минута одмора.

(После одмора)

Претседник: Настављамо седницу. Прелазимо на дискусију у појединостима и на гласање у појединостима.

Молим друга известиоца да чита члан по члан законског предлога.

Известилац Јосип Рус чита увод у Закон о општој државној контроли и члан 1, према извештају Законодавног одбора.

Претседник: Тражи ли ко реч поводом члана првог? (Не тражи нико). Стављам члан 1 на гласање. Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је члан 1 примљен.

(За овим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком прочитаном члану, једногласно и без измене усвојило чл. 2 и 3).

Известилац чита чл. 4 законског предлога са изменама и допунама Законодавног одбора.

Претседник: Тражи ли ко реч о чл. 4? (*Један глас:* Мислим да би овде требало ставити и аутономне области).

Владин повереник д-р Јован Ђорђевић: У погледу структуре наше државне контроле ми имамо Савезну комисију, републиканску и покрајинску, а у областима, без обзира да ли су аутономне или обичне административне, имамо инспекторате.

Претседник: Тражи ли још ко реч о чл. 4? Не тражи нико. Стављам чл. 4 на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Хвала. Има ли ко против? Нема. Изјављујем да је чл. 4 примљен.

(Веће затим дизањем руку једногласно усваја без измена све чланове од 5 до 9 закључно).

Известилац чита члан 10.

Претседник: Тражи ли ко реч о члану 10?

Јован Јегдић (НР Србија): Ја мислим да у трећем реду после речи „новчане књиге“ треба ставити „и изванредан преглед каса“, јер без прегледа и печатења каса не би се могла извршити потпуна контрола.

Владин повереник д-р Јован Ђорђевић: Ја мислим да то није потребно, јер у Закону има довољно овлашћења да се изврши такав преглед. Доцнијим правилницима биће проширена ова материја и онда ће ући у те детаље.

Јован Јегдић: Правилник не може никада бити шири од закона и правилником се не могу дати већа права него што су законом предвиђена.

Гаврило Нађ (НР Србија): Овде се у овоме члану каже за контролу „за извршење овога задатка имају право да прегледају“. Међутим не да „имају право“, него треба рећи да имају дужност, јер често могу да дођу, а да то не изврше.

Владин повереник д-р Јован Ђорђевић: Несумњиво да правилник не може да прошири компетенцију коју има државна контрола по овоме Закону, али сам ја истакао да је компетенција коју је контрола добила довољна да обезбеди једно нормално вршење контроле као што је и преглед касе. Сигурно је да је и преглед касе једна манифестација тога пословања. Није потребно конкретније наводити, јер правилник који ће обрађивати сва ова наређења обухватиће и упут за све прегледе, не само касе него и магацина, складишта итд.

Што се тиче друге сугестије, да треба рећи да контрола има дужност да тај преглед врши, несумњиво је да контролни органи имају дужност да то раде, јер иначе не би били контролни органи. Али није потребно да и то уђе у одредбе Закона јер се само по себи разуме. Овде је главно право које им Закон даје. Стога бих ја предложио да остане овај текст, јер мислим да је ствар објашњена.

Јован Јегдић: Није објашњена. Ми смо овде да састављамо закон. Друг повереник каже да је у пословању то предвиђено, али ако хоћемо да набрајамо и кад се каже „преглед новчаних књига“, онда је од веома велике важности пословања и преглед касе. И зашто се држи тога да те две речи не уђу, кад је то један од постулата правилне контроле.

Повереник Владе д-р Јован Ђорђевић: Ја бих молио друга Јегдића да одустане од свог предлога. Што није текстуелно назначено да треба вршити преглед касе, то не искључује да контроле и то ураде. Овде су наведени само општи типови, општи облици тог прегледа. Преглед касе нема данас толике важности као преглед организације, администрације, књиговодства и свега онога што је са овим у вези. Ја мислим да је овим што је речено да општа државна контрола врши преглед општег пословања сасвим довољно загарантована могућност свих прегледа па и прегледа касе, и да није потребно ништа додати.

Претседник: Прелазимо на гласање. Стављам члан 10 на гласање онако како је предложен. Ако га Веће одбаци, ја ћу ставити на гласање предлог друга Јегдића. Ко је за члан онако како је предложен, нека дигне руку. (Посланици дижу руку). Хвала. Ко је против, (Јегдић гласа против). То је мањина. Објављујем да је члан 10 примљен.

Известилац чита члан 11.

Претседник: Тражи ли ко реч о члану 11? (Јегдић: Молим за реч.) Има реч Јован Јегдић.

Јован Јегдић: Предлажем да се у првом реду иза друге речи „контроле“ ставе речи „у сваком посебном случају“, тако да овај став гласи: „Органи контроле у сваком посебном случају морају за вршење контроле имати писмено пуномоћије...“ То је потребно да пуномоћија не би била генерална него да имају за сваки случај специјално пуномоћије.

Д-р Душан Братић (НР Србија): Другови народни посланици често се позивају на Пословник. Констатујем да се ниједан друг који узима реч у дискусији не придржава Пословника, који у свом члану 39 каже: да сваки посланик може своје предлоге за измену и допуну упутити само преко Законодавног одбора. Премда су они имали на расположењу 7 дана, Законодавни одбор није добио досад још ниједан амандман, изузев данас један по предлогу Закона о браку.

Претседник: Али то не смета да они могу да изнесу своје предлоге у току дискусије у појединостима. Тражи ли још ко реч? Пошто нико не тражи реч, стављам члан 11 на гласање. Ко је за прочитани члан 11, нека дigne руку. (Сви дижу руке). Хвала. Ко је против? (Нико не гласа против). Објављујем да је члан 11 примљен према извештају Одбора.

Известилац чита члан 12.

Претседник: Тражи ли ко реч о члану 12? Пошто не тражи нико реч, стављам члан 12 на гласање. Ко је за нека дigne руку. (Сви дижу руке). Ко је против? (Нико не гласа против). Објављујем да је члан 12 примљен према извештају Одбора.

(Веће је затим джанем руку јендогласно и без дискусије усвојило све чланове од 12 до 17 закључно, према извештају Одбора).

Претседник: Time је дискусија у појединостима и гласање у појединостима закључено. Приступамо гласању у целини. Молим друга секретара да изврши прозивку. Гласа се поименично са за и против.

Секретар **Јожа Миловојевић** прозива народне посланике да гласају.

Glazali su za: Abduraim Mustafa, Aguši Kurteš, Ambrožič Lado, Andrejev Bane, Apostolski Mihailo, Augustinčić Anton, Aceva Vera, Babić Anto, Babić Ljubo, Babović Spasenija, Bajalski Risto, Bakić Mitar, Barbarić Božo, Berus Anka, Bojnović Đurađ, Bratić d-r Dušan, Brašnarov Panko, Brkić Hasan, Bursać Milan, Vasiljević Dušan, Vidmar Tone, Vlajković d-r Milorad, Vujasinović Todor, Vujačić Marko, Vukosavljević Sreten, Galijašević Bećir, Garčević Gojko, Golubović Marinko, Golubović Radonja, Gregorić d-r Pavle, Dapčević Peko, Dimitrijević Spasoje, Dobrašinović Miloje, Dolinšek Tone, Dugonjić Rato, Đuričin Milivoj, Žižić Živko, Žumer Srećko, Ivović Dušan, Ilić S. Dragoljub, Ilić Pavle, Imamović Fadil, Jadrešin Bogde, Jakovljević d-r Stevan, Jegdić Jovan, Jeras Josip, Jurinčić Niko, Kavčić Stane, Kardelj Pepca, Komnenić Petar, Kotnik Beno, Kocbek Edvard, Krizman d-r Hinko, Kršul Mate, Kulenović Skender, Lutaš Trajan, Lubej France, Lunaček d-r Pavel, Maglajlić Šefket, Malinska Veselinka Đordeva, Manojlović Radmila, Martinovski Nikola, Maslarić Božidar, Masnić Petar, Milanković Ivan, Milivojević Joza, Milošević Mira, Miljovski Kiril, Mitrović Božo, Mitrović Mitra, Mlakar Alojzij, Mojsov Lazar, Nađ Gavriilo, Nestorov d-r D Mitar, Nikolić Zora, Novak Ivan, Orović Savo, Pavlović Kosan, Papić Radovan, Pejnović Kata, Petrović Mato, Petrović Ninko, Pešev Nikola Pančev, Poglajen Franc, Popivoda Krsto, Popović Dušan, Popović S. Milan, Popović d-r Miloš, Popović Radovan, Prodanović M. Jaša, Radović Vuko, Rebac Hasan, Redža Zekerija, Rkman Dušan, Rus Josip, Saili Dragutin, Salacan Don Ante, Sali Lisi, Sejfula Kemal, Skerlić Velimir, Smiljanić Milan, Snoj Franc, Spirov d-r Boris, Stanković d-r Siniša, Stojanović Aleksandar, Sulejmani Hivizi, Sulejmanovski Nafi, Sučić Florijan, Todorović Radomir, Tomić Aleksa, Turković Ivan, Četković Jovan, Čišić Husaga, Čurčić Živojin, Filipović Krsto, Frol Frane, Hafner Tone, Hodžić Džeško, Hrnčević d-r Josip, Cajnkar d-r Stanko, Carević Miloš, Carić d-r Vojin, Celeski Lazar, Čiković Tomo, Čolaković Rodoljub, Čubrilović d-r Branko, Džankić Hasan, Šećeragić Murad, Šoti Pal, Šukria Ali.

Otsutni: Bebler d-r Aleš, Bevk France, Blagojević d-r Obren, Borić Franjo, Varga Ištvan, Veslijevski Naum, Vrbovski Pavel, Gavrilski d-r Gjorgi, Gaš Aljuš, Gošnjak Ivan, Grbić Mihailo, Đaković Spasoje, Đilas Milovan, Župančić Oton, Zatrić

Sait, Zogović Radovan, Kapetanović Hajro, Kerime Muča, Krajačić Ivan, Markovski Benko, Marušić d-r Drago, Mićunović Veljko, Momčilović Ljuba, Mugoša Andrija, Nazor Vladimir, Naumovski Naum, Nenezić Radojica, Nošpal Tode, Olah Šandor, Oreščanin Bogdan, Pavić Niko, Perović Puniša, Petrović Nikola, Plepelić Stjepan, Polak Bojan, Radosavljević Dobrivoje, Savić Kirilo, Smodlaka d-r Josip, Temelkovski Borko, Hamović Rade, Herljević Franjo, Hodža Mustafa, Čalovska Ljiljana, Sentjunc Lidija.

Pretsednik: Ima li narodnih poslanika koji nisu bili prozvani? (Nema). Glasala su 132 poslanika i svi su glasali za. Otsutna su 42 poslanika. Time je predlog Zakona o opštoj državnoj kontroli u celini primljen u Veću naroda.

Na osnovu člana 63 Ustava i člana 44 Poslovnika Veća naroda, mi ćemo rezultat našeg glasanja saopštiti Saveznom veću na rešavanje po Poslovniku.

Ovim smo završili prve dve tačke današnjeg dnevnog reda.

Današnju sednicu zaključujem, a iduću zakazujem za sutra, 27 marta u 16 časova, sa dnevnim redom: nastavak pretresa zakonskih predloga o državnim matičnim knjigama, o braku; o učenicima u privredi i osnivanju i nadležnosti suda za pomorski ratni plen.

(Sednica je zaključena u 19 časova.)

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Шеста седница

(27 марта 1946)

Почетак рада у 17,30 часова

Претседавао председник Владимир Симић.

Претседник: Отварам шести редовни састанак II ванредног заседања Савезног већа Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије. Записник данашњег састанка водиће секретар Воја Лековић. Изволите саслушати записник прошлог састанка.

Секретар Љубчо Арсов чита записник V редовног састанка.

Претседник: Да ли има ко какву примедбу на прочитани записник? (Не јавља се нико). Примедаба нема, записник се оверава.

Изволите чути саопштења.

Веће народа Народне скупштине ФНРЈ на основу чл. 63 Устава и чл. 44 свог Пословника доставља Савезном већу на решавање предлог Закона о општој државној контроли, онако како је усвојен на V редовном састанку II ванредног заседања Већа народа одржаном 26 марта 1946 године. Овај изгласани предлог Закона о општој државној контроли у Већу народа ставиће се на дневни ред кад Веће о томе донесе одлуку.

Молбе народних посланика за отсуства:

Перо Ђукановић, моли осам дана отсуства због болести у породици; Миливоје Радовановић моли један дан отсуства ради хитних и важних послова; Фрањо Гажи моли четири

дана отсуства због болести; Мита Миљковић моли петнаест дана боловања и подноси лекарско уверење.

Предлажем Већу да ова тражена отсуства и боловања одобри. Да ли се Веће слаже с тим? (Слаже). Објављујем да се одобравају тражена отсуства и боловања.

Још једно саопштење: идућег заседања издаваће се народним посланицима нове посланичке легитимације, па се умољавају народни посланици који желе да предају нове фотографије за легитимације да их доставе организационом секретару.

Прелазимо на дневни ред. Прва тачка нашег данашњег дневног реда јесте претрес предлога Закона о браку. Извештај по овом предлогу је народни посланик д-р Макс Шнудерл.

Јоже Јуранчић (*изборни срез Ptuj, NR Slovenija*): Ја предлажем Saveznom већу да сада не читам извештај, него да га читам када се саопштавају измене и допуне заједно са предлогом Закона о браку.

Председник: Чули сте предлог народног посланика Јуранчића. Његов предлог састоји се у томе да се извештај, који сви народни посланици имају пред собом, не чита сада, него да се чита када буде читан текст Закона, тј. да се истовремено читају текст Закона и измене и допуне у њему. Да ли се прима овај предлог? (Prima se). Објављујем да је предлог прихваћен.

Молим извештаоца да реферше о Закону о браку.

Извештач д-р Макс Шнудерл (*Изборни срез Maribor—Desni Breg, NR Slovenija*): Другови народни посланици, Законом о браку поčinјемо узаконјење приватног права нове Југославије. Тај Закон тако дубоко задира у лични живот појединаца, опстанак и развитак породице, да морамо размотрити тај проблем мало детаљније. Због тога није сувишно ако се осврнемо на ситуацију, која је постојала до почетка народноослободилачке борбе и на основна начела тога новог Закона, пак ћемо из тога моћи да shватимо сву дубину значења тога новог Закона.

Предратна Југославија имала је круту тенденцију за централизмом. Различити политички режими настојали су да против воље и интереса појединих народа усredsреде сву власт у својим рукама, да теже hegemoniji и centralizmu. Али ипак су предратни режими изоставили да centralно, јединствено за читаву земљу

regulišu jednu od najvažnijih materija, naime, materiju bračnog prava.

Jugoslavija je imala šest državnih bračnih prava i to: za teritoriju Slovenije i Dalmacije, zakone nekadašnje Austrije; za Hrvatsku hrvatski zakon saglasan austriskom opštem građanskom zakoniku; za Vojvodinu i Međumurje mađarsko bračno pravo; za Bosnu n Hercegovinu bosanski zakon; za Crnu Goru stare crnogorske propise; za Srbiju srbijanske propise.

Naravno da se svi ti zakoni, stvoreni u istorijski različitom dobu i pod raznim uslovima narodnog i državnog života, pod uticajem više religija, običaja i shvatanja, nisu slagali i da su međusobno često dolazili u velika protivurečja, a u slučaju sukoba do gotovo nerazrešivih situacija. Uz to bile su umešane neposredno u razne režime bračnih prava i razne crkve sa svojim konfesionalnim bračnim pravom. Na području austriskog bračnog prava, koje je bilo više papinsko od samog pape, sukobio se konfesionalno-civilni propis sa praksom pravoslavne crkve, koja je na osnovu Vidovdanskog ustava o ravnopravnosti crkava i svog crkvenog statuta sklapala brakove protiv normi tih državnih propisa. U drugim pokrajinama su crkveni sudovi primenjivali državno bračno pravo, ili su pak državni sudovi sudili po crkvenom pravu. Šeriatsko pravo je bilo karakteristično za Bosnu i Hercegovinu. Mnogo smetnje o bračnim odnosima prouzrokovala je i starokatolička crkva. A ne samo to. Različiti su bili propisi samog državnog bračnog prava za pripadnike pojedinih veroispovesti. Tako su bili različiti propisi: za formu sklapanja braka, za uslove, smetnje, ništavnost i razvod braka, za katolike, za protestante, za Jevreje i za bezkonfesionalne, u Bosni za Muslimane i u srpskim pokrajinama za pravoslavne. To je sve bilo u jednoj te istoj državi, to je bio haos, nered i anarhija. Kada je došao u pitanje brak između muža i žene različite vere, ili kad se postavilo pitanje koje pokrajinsko bračno pravo treba da se primeni, onda je došlo do skupih parnica, onda je došlo do tragedija i zabuna, i to, ne na štetu vladodržaca nego na štetu pojedinih porodica i njihove djece. Sudovi su morali ići tako daleko u apsurd, da su u sukobu pokrajinskih bračnih prava morali upotrebljavati po analogiji načela međunarodnog privatnog prava!

23 godine država nije učinila ništa da učini kraj tom neizdržljivom stanju. U čitavo ovo doba nije bio izdat nijedan zakon, nijedna naredba ili uputstvo po bračnom pravu. U tom

pogledu bili smo šest stranih država plus tri i više konfesija! Iz toga se vidi da je tadašnja vlast namerno izostavljala regulisanje ove materije, koja je od duhovnog značenja za njene državljane. Namerno, kažem, i zbog toga jer su siromaštvo, analfabetizam, neznanje isto tako kao i nesredene prilike u porodici bili sredstva da bi se zbog zabrinutosti o vlastitoj sudbini lakše skrenula pažnja naroda od njegovih životnih pitanja i da bi se time lakše zloupotrebljavala sudbina naroda Jugoslavije.

Tako je, drugovi narodni poslanici, bilo. To je prošlo. Narodnooslobodilački pokret, istinski narodni pokret svih naših naroda i tome zlu je učinio kraj. Projekt osnovnog Zakona o braku, koji danas leži pred vama kao prvi zakon iz područja privatnog prava, učiniće kraj neredu, haosu i anarhiji, pritisku i pokoravanju. Projekt normira i *razrađuje* jednu istinsku tekovinu naše narodnooslobodilačke borbe.

Taj zakon predaje problem braka isključivo u ruke države, u njenu nadležnost. On unosi red i određene principe, a iskorišćenjem iskustva drugih država, u prvom redu naše stvarnosti, našeg kulturnog razvitka i naših tradicija, on reguliše brak u smislu naprednosti i čovečnosti.

Koje su glavne karakteristike ovoga Zakona?

Zakon je osnovan na članu 26 Ustava, koji proglašuje zaštitu države nad brakom i porodicom i pridržava sebi pravo uredjenja pravnih odnosa braka i porodice. Kao formu zaključenja braka određuje Ustav zaključenje braka pred nadležnim državnim organom, a bračne sporove predaje u nadležnost narodnih sudova. Na osnovu toga propisa razraden je projekt toga Zakona. Bitna karakteristika je, dakle, isključiva nadležnost države po pitanjima bračnog prava, i to za čitavu državu, bez razlike veroispovesti.

Druga karakteristika jeste jednakost u obavezama i pravima supruga, u međusobnom odnosu i u pogledu na decu, na uzajamnu saradnju, na imovinu i slobodan obostrani pristanak.

Osnovna ćelija države je porodica. Porodica se zasniva brakom. Zbog toga Zakon u uvodu deklarise brak kao zakonom uređenu zajednicu života muškarca i žene. S druge strane, ne postoji brak i ništavan je ako nije sklopljen u cilju životne zajednice bračnih drugova. Brak ne sme biti instrumentat, da bi se njime pridobilo državljanstvo neko nasleđe, pasoš itd. Njegov se svečani značaj ne sme profanirati u sebične svrhe.

Nama su neprijatelji prebacivali da ćemo razbiti i uništiti porodicu, propagirati nemoral i stvarati bezprizornike i time onemogućiti porodični život. Ali taj Zakon postavlja protivno ovoj propagandi visoko moralni imperativ u zahtevu vernosti i uzajamnoj pomoći bračnih drugova, u jednakim pravima i dužnostima prema deci i u potpunoj njihovoj ravnopravnosti. Taj Zakon traži da bude brak kao osnova porodice, stabilna i harmonična zajednica muža i žene. Stojeći na osnovu slobodne volje kod sklapanja braka, Zakon poštuje tu slobodu i za vreme postojanja braka, a štiti stabilnost braka tako daleko, da traži i kod sporazumnog zahteva na razvod braka objektivne razloge. Ali sloboda državljana bila bi okrnjena, ako ne bi bio dozvoljen razvod braka tamo gde se zajednički život pokazao neizdržljivim.

Forma braka je, kako rekosmo, civilni brak. Uslovi za to jesu: 1) saglasnost volje između dve osobe različitog pola da sklope među sobom brak; brak iznuden prinudbom ili zabludom nema važnost; 2) monogami princip ukida mnogoženstvo; 3) ne može stupiti u brak umobolno lice ili lice nesposobno za rasuđivanje; 4) ni srodnici do četvrtog stepena, bilo da su srodnici po krvi ili tazbini; izuzetno može sud dopustiti brak i srođnicima četvrtog stepena; 5) ne može stupiti u brak lice koje nije navršilo 18 godina, ali sud može tu dozvoliti dispens.

Brak se zaključuje samo pred narodnim odborom područja na kojem ima jedan od oba verenika svoje prebivalište ili boravište, i koji vodi matične knjige venčanih. Propisana je procedura prijavljivanja i sklapanja braka. Pojedine narodne republike mogu predvideti i obavljanje izvesnih svečanih običaja kod sklapanja braka. Tek posle zaključenja braka pred nadležnim državnim organima, sme se izvršiti venčanje po verskim obredima. To je dosledno izvođenje načela odvajanja crkve od države. Konstitutivni karakter akta narodnog odbora, koji nije samo prosta registracija i slobodna volja, znače originalni sistem u našem bračnom pravu.

Prestanak braka normiran je u duhu savremenih shvatanja. Naše bračno pravo tačno određuje sučajeve nevažnosti braka. Kad nisu bili ispunjeni uslovi za postojanje braka koje sam gore naveo, smatra se da brak nije ni postojao. Ništavan je brak u slučaju postojanja bračnih smetnji kao što su: ako je brak zaključen za vreme trajanja ranijeg braka jednog od supruge.

Ništavan je brak umobolnog lica i lica nesposobnog za rasuđivanje; dalje, brak između srodnika u ravnoj liniji i pod četvrtim stepenom pobočne linije; dalje, ako pri sklapanju braka nisu bila prisutna oba supruga; dalje, ako je dat pristanak u strahu izazvanom ozbiljnom pretnjom ili u zabludi. Trajna opasna ili teška bolest, protivprirodne navike, polna nemoć, ranija osuda zbog beščastećeg dela, bremenitost od drugog lica, nečasno zanimanje, sve to povlači ništavost braka. Ništavost utvrđuje sud. Deca rođena u ništavnom braku ostaju bračna i time se podvlači zaštita koju vrši država nad porodicom.

Brak prestaje smrću i razvodom braka.

Razlozi za razvod braka su samo oni koji bračne odnose toliko poremete da je zajednički život postao neizdržljiv. To su naročito nesaglasnost u naravi, trajni nesporazum, neuklonjivo neprijateljstvo i drugi takvi uzroci. Sem toga se razvod braka može zahtevati i zbog preljube ili ako je bračni drug radio o glavi svog supruga; dalje, zlostavljanje, teške uvrede, nečasni život, neizlečiva umna bolest, zlonamerno napuštanje, trajna odsutnost preko dve godine, osuda zbog određenih krivičnih dela. Brak se smatra da uopšte nije postojao, ako nije bilo slobodne volje i nije sklopljen kod nadležnog državnog organa za sklapanje braka.

Iz toga se vidi u kolikoj meri zakon zahteva da brak bude sređena, stabilna, intimna, čista, harmonična, čovečanska i zdrava zajednica, i kao prirodna posledica toga i sama porodica, ta osnovna ćelija države, a da brak ne bude više lopta između različitih konfesija, pravničkih formula i tuđih interesa. Taj cilj postiže ovaj Zakon samo obligatornim civilnim brakom na osnovu jedinstvenih propisa o braku, podjednako važećim za sve građane čitave zemlje bez razlike vere, i podvrgavajući režim bračnog prava isključivo narodnim sudovima.

Propisi zakona o primeni stranoga prava osnovani su na osnovu principa međunarodnog privatnog prava, teritorijalnog i nacionalnog principa i u saglasnosti kako sa opštim načelima, važećim u međudržavnim odnosima, tako i sa suverenošću naše države.

U pogledu porodičnog imena i imovine uveden je princip ravnopravnosti. Izdržavanju porodice doprinose supruzi srazmerno svojim mogućnostima i sporazumom određuju mesto zajedničkog stanovanja. U pogledu izbora rada i zanimanja ravnopravni su. Svaki suprug zadržava pravo na deo svoje so-

pstvene imovine, a u toku braka radom stečena imovina jeste njihova zajenička imovina. Za obaveze primljene od supruga pre stupanja u brak, odgovara taj suprug sam, dok obaveze preuzete u toku braka za tekuće potrebe zajednice terete oba bračna druga. Nema više zabrane i ograničenja ugovora među supruzima. Pravo na izdržavanje pripada u slučaju nesposobnosti za rad i nedostataka sretstava i jednom i drugom bračnom drugu. Ali, pošto je bračno imovinsko pravo usled običaja u različitim pokrajinama naše države razvijeno u raznim oblicima, to Zakon dozvoljava narodim republikama uredenje tih imovinskih odnosa. Prestankom braka, razvodom ili zbog ništavosti braka prestaje pravo nasledivanja između supruga. Veći pokloni treba da se vrate, a zajednička imovina će se podeliti prema doprinosu svakog bračnog druga. Trošak za izdržavanje i vaspitavanje dece u slučaju prestanka braka određuje sud, koji ima i da odluči kome od roditelja pripadaju deca. Neobezbeđen bračni drug, koji je nesposoban za rad ili nezaposlen, a nije kriv za razvod braka, ima pravo tražiti od svog supruga izdržavanje.

Što se tiče porodičnog imena mogu bračni drugovi birati prilikom upisa braka u matičnu knjigu. Žena može preuzeti muževljevo prezime ili zadržati svoje ili uz svoje prezime uzeti i porodično ime muža, dok muž može uz svoje prezime metnuti porodično ime svoje žene. U slučaju razvoda braka svaki suprug uzima opet svoje ranije porodično ime, no onaj bračni drug koji nije kriv za razvod, može zadržati porodično ime koje je uzeo stupajući u brak.

Važno mesto zauzimaju u ovom Zakonu prelazne odredbe. Stanje brakova je u tom momentu u čitavoj zemlji vrlo neugodno. Ima partizanskih brakova; ima brakova razvedenih od stola i postelje, koji po dosadašnjim propisima nisu dopuštali nov brak; ima pravoslavnih brakova koji nisu važili, ili su važili samo u pojedinim pokrajinama, ili samo po crkvenim ili samo po državnim propisima itd. Svu ovu materiju uređuju prelazne odredbe. Načelno rešava Zakon sledeće:

- 1) svi po dosadašnjim propisima zaključeni brakovi važe;
- 2) po dosadašnjim propisima nevažeći brakovi važe, ako uzrok nevažnosti nije predviđen ovim Zakonom;
- 3) brakovi sklopljeni pred NOO ili pred vojnim vlastima važe ako su bili ispunjeni bitni uslovi i to da nije bilo bračnih smetnji, da nije raniji brak još postojao i da nije bio bračni drug umobolan ili da nije postojalo srodstvo ispod 4 stepena;

4) za bračne sporove u toku važe u načelu propisi ovog Zakona;

5) na osnovu ranije presude o rastavi od stola i postelje može izreći sud na zahtev jedne stranke razvod braka;

6) narodne republike mogu propisati uslove i način osnaženja brakova, zaključenih pre stupanja na snagu ovog Zakona, kojima je po ranijim propisima osporavana punovažnost.

Država preuzima sada režim bračnog prava iz ruku crkava isključivo u svoje ruke. Time se u toj sferi sprovoda načelo odvajanja crkve i države. Ali to ne znači da taj Zakon odvaja narod i crkvu, jer svako može da se venča posle sklopljenog braka pred državnim vlastima, po propisima svoje religije. Međutim, naravno verski propisi nemaju više uticaja ni na formu sklapanja braka, ni na bračne smetnje, ni na koji drugi elemenat u materiji bračnog prava.

Na kraju naglašavam da je to predlog osnovnog Zakona o braku, jer je razradivanje i dopuna bračnog prava prepuštena narodnim republikama, koje će doneti svoje propise prema tradicijama, običajima i potrebama svojih naroda.

Time sam vam, drugovi narodni poslanici, ocrtao kratku sliku o značenju toga demokratskog, savremenog i humanog, a po zakonodavnoj tehnici savršenoga Zakona. Odajem priznanje stručnjacima koji su sastavili ovaj Zakon, koji po zakonodavnoj tehnici i po sadržaju odgovara stanju savremene nauke, a istovremeno vodi računa o karakteristikama i običajima naših naroda. Naša zakonodavna vlast izlečiće tim Zakonom jednu veliku ranu našeg socijalog života a istovremeno će jednoobrazno za sve državljane srediti brak i bračne odnose, učvrstiti osnovnu ćeliju našeg društvenog života, maticu budućih generacija — porodicu u duhu demokratije, pravednosti i istinske čovečnosti.

Ja vam, drugovi narodni poslanici, predlažem da primite ovaj zakonski predlog. (Dugotrajan aplauz).

Pretsednik: Pre prelaza na načelnu diskusiju imam da saopštim Veću da je potpredsednik Savezne vlade i predsednik Savezne kontrole komisije drug Edvard Kardelj uputio Predsedništvu Saveznog veća Narodne skupštine akt koji glasi:

KOMITET ZA ZAKONODAVSTVO
I IZGRADNJU NARODNE VLASTI
FEDERATIVNE NARODNE REPUB-
BLIKE JUGOSLAVIJE

Br. 158
27 III 1946 god.
u Beogradu

**PRETSEDNIKU SAVEZNOG VEĆA
NARODNE SKUPŠTINE FNRJ**

BEOGRAD

Molimo Vas da pre raspravljanja predloga Zakona o braku u sednici Vašeg doma saopštite nacrt amandmana Vlade uz čl. 20 predloga Zakona o braku.

Prilažemo nacrt amandmana sa kratkim obrazloženjem.
Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Potpredsdenik Savezne vlade
i Pretsednik kontrolne komisije,

Edvard Kardelj s. r.

Pošto je potpredsdenik Savezne vlade i pretsednik kontrolne komisije ovde prisutan, molim da saopšti ovaj amandman da ne bi nepoznavanjem amandmana uzeli ovaj predmet u pretres.

Potpredsdenik Savezne vlade i pretsednik Kontrolne komisije Edvard Kardelj, (Izborni srez Ljubljana II, NR Slovenija):

Da bi uskladili Zakon o braku u najvećoj meri sa postojećim narodnim shvatanjima podnosim sledeći predlog amandmana uz čl. 20 predloga Zakona o braku.

»Čl. 20 Zakona o braku menja se i glasi: Ne mogu zaključiti brak među sobom krvni srodnici u pravoj liniji, kao ni rođeni brat ni sestra, brat i sestra po ocu ili materi, stric i sinovica, ujak i sestričina, tetka i bratanac, tetka i sestrić, ni deca rođene braće i sestara i braće i sestara po ocu ili materi.

Nadležni sreski sud može, uzimajući u obzir narodna shvatanja i običaje, dozvoliti brak između dece rođene braće i sestara i braće i sestara po ocu ili materi.«

Obrazloženje: Predloženi amandman unosi u prvobitni tekst predloga Zakona o braku, usvojen od strane zakonodavnih odbora, tu novinu što proširuje bračnu smetnju koja potiče iz

krvnog srodstva od tzv. četvrtoga stepena pobočne linije, odnosno još i na decu rođene braće i sestara odnosno decu braće i sestara po ocu ili materi.

Za razliku od srodnika po pravoj liniji i srodnika po pobočnoj liniji do trećega stepena za koje postoji apsolutna zabrana bračnih odnosa, kod ovih srodnika u četvrtom stepenu pobočne linije amandman predlaže tzv. relativnu smetnju. Nadležni sreski sud može uzimajući u obzir okolnosti pojedinoga kraja, odnosno shvatanja, tradicije i navike naroda naših narodnih republika dozvoliti stupanje u brak ovim srođnicima ili održati zabranu Zakona za bračne odnose među njima.

Ova dopuna čl. 20 se predlaže iz razloga da se ne bi povredila izvesna shvatanja u pojedinim našim narodnim republikama o zabranama za stupanje u brak pojedinim grupama srodnika. S druge strane ova novina, pošto je ova zabrana samo relativna, omogućuje da se postojeće navike i norme za stupanje u brak srodnika i dalje održe. Dodajemo na kraju da ovaj predlog amandmana uz čl. 20 odgovara i pojedinim predlozima amandmana koji su učinili izvesni narodni poslanici, kao i mišljenjima koja su se izrazila po ovom pitanju u izvesnim krajevima našeg naroda, naročito u srpskim pokrajinama.

Претседник: Прелазимо на претрес' предлога Закона о браку. Код односнога члана известилац ће узети у обзир амандман који је сад предложен и тада ће се и о њему гласати. Молим другове посланике који желе узети реч у претресу овог Закона у начелу нека се јаве за реч. Има реч народни посланик Владо Малески.

Владо Малески (*Изборна струшка околија, НР Македонија*): Другари и другарки наодни пратеници, уште во самиот тек на народноослободителната борба кај нашите народи се создадоа подруги разбирања за односот на лугето кон државата, власта, други разбирања на лугето кон многу, до тогај засадени во свеста на поединецот — предрасудоци. Ете зошто е сосем разберливо дека денеска, кога ние во овој висок дом донесуеме закони, треба бездруго да гледаме, на сите тие новосоздадени друштвени и политички односи, ако сакаме законите да бидат навистина резултат и озаконуење на придобивките од нашата народна револуција од 1941 г. наваму.

Вооружаната борба на нашите народи беше и борба за разкинуење на прангите што го запираа друштвениот

развиток, борба за прогресивни принципи во нашиот живот. Од тука и огромното значење на предложениот Закон за бракот кој што ги регулира тие, веќе создадени односи.

Несомнено, овој Закон ќе најде на топол прием меѓу широките народни маси во нашата Народна Република Македонија, — како кај Македонците, така и кај националните малцинства — Турците и Албанците.

Законот за бракот, таков каков е предложен од Законодавниот одбор, клавира кај на сите оние аномалии и на хаосот што кај нас во Македонија беа изразито засилени. Со членот 17 и 23 од овој Закон и со целиот Закон се поставува бракот на здрава основа, се внесува повеќе човечност во тие односи. Во извесни краишта на Македонија имаме такви брачни односи кои што ни најмалку не се во согласие со денешната наша политичка и друштвена стварност. Има случаи кај нас да родителите склучуваат спогодби меѓу себе за венчавање на своите уште малолетни деца и на тој начин се создаваат, често пати несреќи меѓу двата брачни другари, кои што никогаш до стапуењето во бракот не се познавале. Има случаи каде што родителите ги женат своите уште недораснати деца за многу постари жени, како би ја ползуеле нивната работна сила. — Во нашите печалбарски краишта не е ретка појава да мажот со заработените пари на печалба купува невеста, жена која што може би воопште не ја познавал, а уште помалку да се праша истата сака ли да стапи во брак со него. А да не збориме за брачните односи меѓу муслиманите и за правата на жената во тие бракови. Жената е роб, безгласна кукла, која што не се праша за ништо, а најмалку за воспитуењето на своите деца.

Членот 4 од овој Закон, кој што вели:

„Во брачната заедница мажот и жената се рамноправни“ законски ги гарантира правата на едниот и другиот брачен другар и создава нов однос на меѓусебно разбирање.

И време беше да се и законски застане на пат на сите оние неодговорно вршени работи во врска со бракот, од страна на луѓе некомпететни да се мешаат во една толку важна институција за државата и општеството, како што е бракот.

Ако државата го регулира целокупниот политички, економски и културен живот, ако таа ја има грижата за решување маса проблеми во интересот на народот, тогаш е

разберливо зошто е важно да што побргу стапи на снага законот за бракот, зашто е важно да државата го превземе на себе озаконуенето на брачната состојба на своите граѓани.

Нашата народна власт, народните одбори кои што решуат многу покрупни и далекосежни проблеми на нашата државна политика, ќе можат со сигурност да го применуат законот за бракот што ние денес ќе го гласаме. Резултатите од досегашната работа на нашта народна власт, недвосмислено говорат за нејзната зрелост во пребродуењето на мачотиите што се испречуат пред неа, зборуваат да таа не е шегрт во вршењето на својата работа, туку достаточна способна покрај другото, да ги уредуе и брачните односи од граѓаните на ФНРЈ.

Како е овој Закон крајно демократичен, прогресивен, во духот на Уставот што ние неодамна го изгласавме изјавувам дека ќе гласам за него. (Одобравање).

Претседник: Реч има народни посланик д-р Хамдија Ѓемерлић.

Д-р Хамдија Ѓемерлић: Другови и другарице народни посланици, Закон о браку, који се данас претреса у нашем Савезном већу, долази да попуни празнине које су владале у нашем брачном праву и да отклони оне велике противрјечности које су досад биле у тој области. При изradi овога Закона стручњаци су водили рачуна о ономе што је било добро у овом питању код нас, а увели су и нове погледе. Са оним што је било и са овим што је ново, овај наш Закон претставља једну нашу оригиналну творевину. Нарочито треба истакнути да наш Закон о браку сматра брак као врло важну друштвену установу, сматра га као животну заједницу између супруга, а нарочито као темељ породице у нашем друштву и као таквом даје му пуну заштиту државе. Овај Закон уводи ред и отстрањује ону анархију која је досада на томе подручју владала.

Закон о браку прописује детаљне услове под којима се може закључити брак, прописује форму и мјесто закључења, надлежност органа који могу закључити брак и надлежност органа који могу развести брак.

Кад се говори о разводу брака, онда треба истаћи два момента. У добром закону о браку потребно је онемогућити лак развод брака. Јер ако се допусти сасвим једноставан

развод брака, онда се тиме руши углед установе брака. Брак треба да буде једна стабилна, али у исто вријеме и једна хармонична заједница. Зато не треба развод превише отежавати. Како није добро увести једноставан развод брака, тако исто није добро ни превише га отежавати. Наш је Закон у том погледу донио задовољавајуће мјере. Ја нарочито истичем онај став који говори о споразуму за развод код супружника, да ће то служити суду као доказ да је брачна заједница више немогућа.

Сагласно са Уставом, Закон о браку досљедно спроводи равноправност супружника у правима и у дужностима и то једног према другоме, а исто тако њих обоје према дјечи. Наш Закон исто тако води рачуна о здравственом стању супруга. Он прописује, између осталог да вјереници, т.ј. кандидати за брак, између других радњи које треба да учине, треба да се међусобно обавијесте о здравственом стању. Овај члан истина није довољно прецизан, јер није предвидио форму на који начин треба да се обавијесте вјереници, али ово је основни закон, а посебним законом народних република прописале се та форма, с обзиром на прилике у свакој појединој републици.

Прије овог Закона код нас је владао хаос на подручју брачног права. Постојало је шест покрајинских брачних права. Из тога је резултирала неједнакост грађана пред законом. Постојало је изигравање прописа, тако да се у једном мјесту један брак сматрао као законит, док је у другом сусједном мјесту, али у другој покрајини, тај исти брак био сматран као незаконит.

Исто тако, с обзиром на то да су вјерски прописи регулисали брачне односе, имали смо хаотично стање ради тога што извјесне религије нијесу признавале развод брака, што су га друге отежавале, а треће олакшавале. Имали смо једно хаотично стање и честе спекулативне прелазе с једне религије на другу, тако да су људи по два и по три пута мијењали религију и при свакој промјени вјере закључивали нови брак, услед чега су се одједном нашли у новом браку, а за њима су стајале по једна, две или три неразријешене брачне везе.

Нарочито је било тешко питање код мјешовитих бракова. Ту је постојала двострука надлежност у рјешавању брачних спорова. Свака вјерска заједница присвајала је себи

надлежност и тако се појављивала правна несигурност и оштећење оправданих интереса грађана.

Такво је стање било посвуда у старој Југославији. Владајући режими у то вријеме стајали су пасивно и посматрали то стање не мијењајући га. За цијело вријеме трајања старе Југославије на том подручју није ништа учињено да би се завео ред. Видовдански устав донио је само начело да држава заштићује брак, али се на томе кроз цијело вријеме опстанка старе Југославије и остало.

Код нас, у Босни, владало је исто тако хаотично стање. У Босни и Херцеговини постоје три вјере и из тога су резултирали врло незгодни брачни односи, нарочито код мјешовитих бракова. Једна посебност Босне јесте између осталог и примјена шеријатског права. У другим покрајинама постојало је углавном православно и католичко канонско право, а код нас у Босни постојало је и било у примени поред ова два и шеријатско право. Шеријатско право имало је извјесних установа које су биле у супротностима са напредним схватањима о браку. На примјер, из напомене мога предговорника чули сте о полигамији, коју шеријатско право не прописује, али је толерира. У Босни је било случајева полигамије, али ја морам да истакнем да је то била једна изузетна и ријетка појава. Изузев једног среза у Босни, који се налази у Крајини, гдје је полигамни брак заузео шире размјере — што се објашњава специјалним историјским приликама тог краја — у осталим дијеловима Босне и Херцеговине полигамни брак је био изузетак. Има читавих срезова где нема ниједног полигамног брака. То доказује да се правна свијест нашег народа није сложила са полигамним браком.

Поред овога постоји у шеријатском праву још једна установа која жену ставља у један подређен положај. То је једностран отпуст жене, или репудијација. Муж је имао право да отпусти жену, а да претходно и не тражи њену сагласност, нити да наводи разлоге за отпуст. Постојале су додуше за жену извјесне економске гаранције, али је та установа била противна напредним схватањима.

Исто тако је и код развода брака мушкарац био фаворизиран. Муж је имао право на развод брака увијек, а жена само онда ако је приликом склапања брака уговором пред-

видјела за себе право да може да покрене бракоразводну парницу, што она готово редовно није чинила.

Али ја морам да нагласим да је шеријатско брачно право имало извјесних добрих установа, да се оно у извјесном погледу не разликује од закона који ми данас расправљамо. На првом мјесту шеријатско право није сматрало брак као један вјерски акт, него као уговор између брачних другова. Затим, закључење брака вршило се пред државним органима, шеријатским судијама, који су били државни органи. Исто тако развод брака вршио се пред државним органима. Није се чинио никакав вјерски обред. Из тога слиједи да је по својој форми шеријатски брак био уствари цивилни брак. Исто тако и у имовинским односима шеријатско право рјешавало је имовинске односе између мужа и жене напредно, јер је сву имовину, коју је жена доносила у брак, остављало жени да она са њом слободно располаже. Муж је могао располагати са том имовином само тако ако га жена на то нарочито овласти. Исто тако однос према дједи био је доста социјалан.

Примјена оваког шеријатског права у Босни и Херцеговини постојала је све до ослобођења. Послије ослобођења пошто су извјесне институције биле у супротности са тековинама народноослободилачке борбе наше министарство правосуђа, задржавајући установу шеријатских судова, настојало је да примјену шеријатског права доведе у склад са савременим схватањима. У том циљу је министарство правосуђа издало један распис шеријатским судијама по коме се не дозвољава полигамни брак, укида се једнострани отказ брака од стране мужа и наређује се шеријатском судији да приликом склапања сваког брачног уговора унапријед предвиди могућност развода брака за жену.

Након доношења Устава, у коме држава задржава за себе искључиво право да регулише брачне односе, код нас у Босни и Херцеговини, појавила се потреба да се донесе рјешење о шеријатским судовима. Наша народна скупштина донијела је закон, ту скоро, којим је укинула шеријатске судове.

Али послије укидања шеријатских судова осјетили смо и даље једну тешку ситуацију, јер нијесмо имали материјалних прописа, по којима ће судови поступати приликом закључења и развода брака. Врховни суд за Босну и Херцеговину донио је једну одлуку у пленарној сједници и заузео

становиште по томе питању. На основу тековина народно-ослободилачке борбе и угледајући се на законски нацрт који је већ прије био код нас, дао је нашим судовима необавезне упуте како ће да поступају у бракоразводним питањима. И ако ово мишљење Врх. суда није било обавезно, наши судови су га као своје у пракси примјењивали.

Таква је отприлике ситуација била код нас у Босни и Херцеговини до доношења овога Закона.

Доношење овога Закона о браку ми смо очекивали нестрпљиво. Њиме се потпуно рјешава питање о браку и прелази се у нову етапу без потреса, тиме што он важи за будућност. Сам Закон у прелазним наређењима предвиђа да се стари бракови признају као важећи.

Исто тако овај Закон предвиђа да ће посебни закони република разрадити његова начела, јер ово је основни закон и да ће при том водити рачуна о обичајима и традицијама појединих република, уколико они нијесу у сукобу са духом овог основног закона.

До скоро била је код нас велика повика на цивилни брак. То се представљало народу као једно страшило. Данас је свакоме јасно да држава има право, па и дужност да ову материју регулише својим нормама. Присталице нашег Народног фронта упознате су још приликом изборне кампање за Уставотворну скупштину са програмом Народног фронта и специјално са гледањем на ово питање и за њих ту нема ништа ново, они ће прихватити овај Закон као свој и по њему се управљати.

Ја не сумњам да ће наше присташе, присташе Народног фронта, поздравити овај Закон и зато изјављујем да ћу и ја гласати за њега. (Аплауз).

Претседник: Да ли још ко од народних посланика жели да узме реч у начелној дискусији о предлогу Закона о браку? Има реч народни посланик д-р Ритиг.

Д-р Svetozar Ritig, (Izborni srez Đakovo, NR Hrvatska):

Dužnost je i nas svećenika da odredimo svoje stajalište na predloženi Zakon o braku. Nema ni jedne crkve ni vjerske zajednice u našoj Jugoslaviji, a da ne bi poštovala visoko pravo državne vlasti da u oblasti bračnih pitanja donese propise, odredbe i uslove za sklapanje braka svojih građana i time zaštititi svoje velike interese za opći etički boljitak svojih naroda i stvoriti zakon da ne može nijedan brak biti priznat od nje pravova-

ljanim koji nije registrovan u matičnim državnim knjigama. No pri donošenju bračnih zakona treba da narodna vlast nada sve bude pažljiva i oprezna, kako ne bi ozlijedila vjerskih čuvstava svojih državljana. Kada sam koncem januara u Narodnoj skupštini govorio o čl. 26 predloženog Ustava, razlagao sam kako bi bilo potrebno da se novim Ustavom da građanima puna mogućnost i sloboda da sklapaju brak po svom unutrašnjem osjećanju i ubjedjenju, ili po formi civilnoga, ili po formi vjerskoga braka. Ovaj moj prijedlog savršeno odgovara onom temeljnom i suverenom ustavnom načelu slobode savjesti i uvjerenja za svakoga građanina u svim njegovim životnim činima. U kojim činima i djelima dolazi više do izražaja sloboda čovječijske savjesti nego u sklapanju braka, onoga braka od koga zavisi sreća i nesreća dvoje ljudi, čitave njihove porodice, pa dalje struji u život svega društva i naroda. Po mom prijedlogu o sklapanju braka, s jedne strane, stalo bi se na put onoj anarhiji, koja je zaista grubo harala u staroj Jugoslaviji u cijelom kompleksu bračnih pitanja, a s druge strane blagorodno bi se štedilo drevnu predaju i osjećanje naroda, koje stvari iako u njemu često variraju po historiskim i kulturnim karakteristikama, ali su u njemu očigledno jedinstvene u gledanju da bračne stvari spadaju u vjersko područje i da je brak vjerska svetinja. Način za sklapanje pravovaljanih brakova u dvije forme ne bi nikako onemogućivao a ni smetao funkciji državne vlasti u njezinoj brizi i radu za što skladnije uravnoteženje često suprotnih interesnih gledišta različitih vjeroispovijesti u takozvanim mješovitim brakovima. Opće je poznato da ovakav oblik sklapanja pravovaljanih brakova pred državnim i vjerskim forumima postoji u mnogim zemljama gdje je crkva odvojena od države, pa naročito u Saveznim državama Amerike.

Ne mogu da se pri ovom obrazlaganju svojega stajališta ne pozovem na duševnost svega jugoslavenskoga naroda. U njegovoj duševnosti živi neugasivi tajanstveni osjećaj, blagorodni i blagodatni, da njegovo ljudsko biće i život potječu iz svega tjelesnoga, duhovnoga i moralnoga čuvstva njegovih roditelja i pradjedova i da njihov duh živi u pokolenjima. Naši su očevi i djedovi bili progonjeni od nemile sudbine, zaslužjivani od jačih i brojnijih naroda, među sobom nesložni, ali u svome iskonskome duhu bogati, te su nam namrijeli najveće dobročinstvo, baštinu svoga narodnoga genija. Tako se rodilo ovo veliko koljeno, koje je ostvarilo poziv i zavjet jugosla-

venske rase, ostvarilo bratstvo i rodbinstvo slavenskih plemena, ispravilo sve neprijazni mračne prošlosti i učinilo te postadosmo veliki narod i moćna državna zajednica, koja s ostalim slavenskim narodima saraduje na napretku, miru i sreći svega čovječanstva.

Mi smo ponosni na duh i tradicije svojih otaca i djedova. Mi ih ne smijemo rušiti, mi treba da ih čuvamo.

Iz ovih razloga slobodan sam vam, drugovi, još u poslednji čas predložiti, prije nego donesemo konačni svoj zaključak o ovom Zakonu, da podjemo medju narod, svaki u svoj izborni kotar, da čujemo njegovo mišljenje o tom Zakonu i u narednom zasedanju odlučimo onako kako to narod želi. Uvjeren sam da naši narodi nikada ne će dati pristanak Zakonu o braku koji bi u javnom narodnom životu umanjio vrijednost braka sklopljenoga u našim hramovima i u duhu časne djedovske predaje — Eto to su razlozi s kojih ne mogu glasati za predloženi Zakon o braku.

Претседник: Има реч д-р Павел Шатев.

Д-р Павел Шатев (*Изборна кратовско-кривопаланацка околија, НР Македонија*): Другари и другарки народни преставители, предложениот Закон за бракот е демократичен и хуман. Принципијелно јас се слагам со основните начела на овој Закон, али во поединостите би сакал да се задржам на некој членови, бидејќи во пракса можат да се појават различни неудобности и недоразуменија.

Затоа јас сакам тука да се задржам на некој членови и да изнесам своето мислење.

1. Во член осми на Законот се вели: „За обавезе које је један сопруг имао пре ступања у брак, као и за обавезе које створи после ступања у брак не одговара други сопруг и т. д. . . .“

Тука треба законодателот да даде едно поточно и попрецизно определение, инаку овој пропис не може да се прилага во живот.

2. Во член 9 се вели: „Сопрузи могу меѓу собом да склапају све уговоре који нису противни закону и да њима заснивају права и обавезе“.

Другари народни преставители, имаме Закон за бракот, но има и договор за бракот, за женидбата. Тоа се две различни нешта. Како тоа ќе биде во пракса. Нашиот народ — јас највише зборам за македонскиот народ, који толку зао-

станал, не би можел овој договор да го исполни. Затоа и тука треба да се предвиди процедура.

3. Во член 11 се вели: „Ближе одредбе о имовинским односима супруга прописаће се законима народних република.“

Значи, другари, дава се право на поједините републики да направат оделен закон во рамките и во оквирот на овој основен закон. Но, треба да истакнам дека тука овој пропис се ограничуе само во имовинските односи. И тука постои една непрецизност. Зашто? За тоа оти има случаи кога не се тачно определени условијата, као што е случајот кога на супружниците се оставуе да се обавезат за разни скривени болести и т. д. Затоа треба да се предвиди обавезно да постои медицинско уверење. Само тако може да постои еден здрав брак, само тако може да постои една здрава породица.

По член 20 другарот Кардељ направи амадмант и по тој член нема што да кажем.

Во член 29 се вели: „Склапање брака се обавља у службеној просторији нарочито одређеној за то. Но брак се може склопити и на другом месту, ако то будући брачни другови траже и за то наведу важне разлоге.“

Какви причини треба да се наведат не е јасно речено. На пример, муслимани можат да наведат као причина дека жените им носат фереце и се покривени, или пак може да постојат и други причини. Требела тоа да е достаточна?

Во член 58 се предвидуе дека супругот може да тражи развод на бракот ако неговиот друг е осуден за кривично дело против интересите на народот и државата, или ако е осуден на повеќе од три години.

Тоа нешто не може да се допусти, бидејќи ова граница е малка.

Во член 63 се вели: „Пресудом којом изриче развод брака суд ќе одлучити о чувању, воспитању и издржавању заједничке деце.“

Во овој член не се кажуе кој суд е надлежен: окружен или срески. Така на пример во Скопје судовите се недоумица. Окружниот суд вика за такви случају дека е компетентан срескиот суд, додека срескиот суд исто така не ги решава овие спорови. Така минаја 5—6 месеци, а децата остануат без издржавање.

Претседник: Дискусија се води у начелу, а не у појединоцима.

Д-р Павел Шатев: Тогај, јас предлагам да се измени член 11 и да се искористи зборот „имовински односи“, и да се даде право на републиките да си донесат оделен закон за бракот во рамките на овој основен Закон, или пак целиот Закон за бракот да се испрати одново на законодавниот одбор, за да го уште еднаш разгледа. Инаку, во праксата ќе имаме да се бориме со многу мачнотии, инаку мајките и децата нема да бидат заштитени и ќе останат во истото положение во које беја и порано. (Одобравање).

Претседник: Жели ли још ко од народних посланика да говори: (*Stjepan Prvčić*: Molim za reč). Има реč народни посланик *Stjepan Prvčić*.

Stjepan Prvčić (*Izborni srez Koprivnica, NR Hrvatska*):

Другови и другариче народни заступници, приједлог Закона о браку је плод рада наших нараченеи народа. Овај приједлог Закона о браку је један од оних многих закона које смо веч оvdje изгласали. Одгласали смо темелјни закон, демократски најсавршенји Устав, каквoга нема ниједна земља осим Совјетског Saveза, на који, ето, надoveзujemy остале законе. Овај Устав као и остали закони које смо ми оvdje изгласали и које чемо још изгласати наш народ је веч носio у својој души и у својим осјецајима. Другови и другариче народни посланици, нас су оvdje послали наши народи да те његове мисли и осјецаје узаконимо и с њима заједно провадaмо у живот.

Dozvolite ми да се осврнем на овај приједлог Закона у којем се говори о браку, о правима и дужностима брачних другова. Овај Закон зајамчује пуну слободу и развитак обитељи, која је нашим народима била увијек света ствар.

Питамо се како је било у прошлости. У XVII, XVIII, и XIX столјецу обитељ и то селјачка обитељ, била је изложена свим могућим понижењима. Селјачка оmlадина била је изложена самоволји феудалне клике; ниједна брачна заједница није се могла створити, ако се не добие пристанак dotичног феудалног силника или тобожњег духовног pastира. Право прве брачне ноћи припадало је тим сiledжijама. Dogadalo се да се двоје младих ljudi заволе а то не буде по volји господару, он одреди њихове сватове само да би их живе дао закопати у један лијес. I те су и такoве бракове ondaшњи духовни pastiri progлашавали благословеним браковима. Vidimo у том razдобlju да су ти tirани

svu svoju moć iskaljivali u nemoralu nad seljačkom ženskom omladinom, koju bi nasilno odvlačili u svoje mračne dvorove i na mračne rasonode, a mladiće u ropstvo i okove.

Poslije feudalnog doba došlo je gradsko buržoasko doba i s njime buržoaski svijet, koji je pošao istim putem ne pitajući za ničiju čast ni pravo. To je tako daleko došlo da kada bi koja seljačka djevojka bila prisiljena, a toga je mnogo bilo, da ide u grad za zaradom, selo bi govorilo: Propala je, šteta. Otišla je u grad, za godinu dana će se vratiti sa djetetom ili bolesna. — Tako je selo govorilo i tako je gledalo na gradski buržoaski moral. A mnoge su majke strepile za svojim kćerima, koje su pošle u grad za zaradom, u službu kakvom reakcionarnom lihvaru, koji bi govorio: »Vašoj kćerki, biće lijepo kod nas, sve će imati, biće srećna« itd. Prodje godina, dvije, ona se vraća izobličena, bolesna, oronula, dijete nezakonito na rukama. Selo je to dijete nazivalo kopile, a ono nije imalo nikakvih prava. Vrlo često su bila takva poniženja našeg seljačkog svijeta.

Ukoliko je samo taj narod prepatio u ovoj četvorogodišnjoj borbi, gdje nijesu uopšte postojala nikakova obiteljska čovječanska prava, gdje su ti ostaci feudalizma, kapitalizma i fašizma prevršili svaku mjeru. Ubijali su nekaku djecu, silovali kćeri i žene i onako obeščašćene bacali u vodu i vatru. Sve je to, bilo po velikim duhovnim pastirima blagosloveno i bogu ugodno, sa riječima da je narod griješan i da mora trpjeti pokorno, pošto se tu radilo o seljačkoj i radničkoj raji, koje i tako previše ima.

Svi ti stari, srednji i poslednji protunarodni režimi išli su za svojim parazitskim uživanjima, napose se to ispoljilo u ovom četvorogodišnjem ratu, dok je naša narodnooslobodilačka vojska spasavala stotine hiljada djece, žena, staraca, prebacivali ih u Afriku, Mađarsku a potom i Vojvodinu, da je te divljačke horde ne pokolju.

Član 13 ovoga Zakona govori da nema pravomoćnog braka kada nema slobodnog pristanka ženika i nevjeste. Nestaje prisilne ženidbe za neku imovinu, nestaje uopće prisilnog sklapanja braka, što je uvijek urodilo zlim posljedicama. Taj član daje zdrav i pravilan temelj našem bračnom obiteljskom životu, tu će se očitovati ravnopravnost muškarca i žene, tu ne može biti nasilja radi bogatstva, položaja i slično, što je radalo zlu krv, a potom i rastavu braka.

Član 47 istoga Zakona govori: »Djeca rođena u poništenom braku su bračna. Za odnose između roditelja i djece u slučaju poništenja braka važe isti propisi kao i u slučaju razvoda braka.« »Roditelji imaju prema djeci rođenoj van braka iste obaveze i dužnosti kao i prema bračnoj djeci — član 26 našeg Ustava. Vanbračno dijete neće više biti bespravno kopile, koga bi se majke morale stidjeti, i zbog koga bi morale patiti i stradati.

Sve ove zakone koje smo donijeli i koje ćemo još donijeti stvorio je naš narod u svojoj krvi i suzama. Izjavljujem da ću glasati za predloženi Zakon, sa amandmanom potpredsjednika Savezne vlade druga Kardelja. (Odobranje).

Pretsednik: Ima reč narodni poslanik d-r Ivo Karner.

D-r Ivo Karner (*Izborni srez Osijek—grad, NR Hrvatska*): Drugovi narodni predstavnici, kada je načelna riječ o prijedlogu Zakona o braku, onda treba vidjeti dvoje: 1) da li je *načelno* tj. uopće i zašto potreban neki nov zakon o braku; i, 2) da li je predloženi nam nacrt Zakona o braku po svojim načelima podesan da posluži kao osnov za diskusiju u pojedinostima.

Što se tiče prvoga pitanja; da li je uopće potreban neki nov zakon o braku, mislim da će biti jednodušan odgovor svih nas narodnih predstavnika — da jeste. Pravni propisi o braku bili su u Jugoslaviji do oslobođenja neobično različni i protuslojni. Mogli bismo skoro reći da je bilo toliko vrsta pravnih propisa o braku, koliko je bilo pravnih područja. A pravnih područja u Jugoslaviji nije bilo malo jer ih je bilo toliko koliko je bilo i pokrajina. Povrh toga nijesu ti pravni propisi o braku bili državni, nego su u nekim pravnim područjima vladali crkveni propisi o braku. Štaviše u jednom te istom pravnom području za pripadnike jednih vjeroispovjesti važilo je crkveno pravo o braku, a za pripadnike drugih vjeroispovjesti važilo je državno pravo o braku. Tako su, na primer u Hrvatskoj sva vjenčanja obavljali vjeroispovjedni a ne državni organi. Razvode pak, odnosno rastave od stola i postelje, obavljala je država za pripadnike evangelističke i mojsijejske vjeroispovjesti, a razvode odnosno rastave za pripadnike rimokatoličke i pravoslavne vjeroispovjesti obavljala je njihova crkva.

Dalja poteškoća bila je u tome što rimokatolička crkva ne poznaje razvod braka, nego samo rastavu od stola i postelje, kojom se bračna veza ne raskida, nego ostaje i dalje na snazi,

iako bračnici više ne žive zajedno. Tako su se brakovi sklopljeni u rimokatoličkoj crkvi našli u najtežem položaju, ako su se odnosi u braku tako razvili da zajednički život više nije bio moguć. A i u davanju same rastave od stola i postelje, rimokatolička crkva postupila je vrlo škrto, tako da su se mnogi bračnici odvojili, a da potom nijedan od njih nije zatražio rastavu. Na taj način bivalo je da su rimokatolički bračnici, pošto su se odvojili, bilo sa crkvenom rastavom bilo bez nje, odlazili u konkubinate, u kojima su često živjeli srećnije nego u svom ranijem zakonitom braku. Od onih pak koji su od crkvenog suda ishodili rastavu, neki su prelazili na koju drugu vjeru, tamo ishodili razvod svoga ranijeg rimokatoličkog braka i tu se ponovo vjenčali s drugom osobom, premda sve to nije bilo zakonski. Naročito je starokatolička crkva rado primala rimokatoličke bračne odvojenike, u svojoj ih crkvi razvodila i potom s drugom osobom vjenčala. Ti novi tj. starokatolički brakovi nijesu vrijedili za državno područje, nego samo unutar starokatoličke crkve, pa su, dakle, sa gledišta državnih zakona predstavljali konkubinate. Konačno su neki rimokatolički bračni odvojenici bez crkvene rastave prelazili na islam, premda to Zakon o vjeroispovijendim odnosima u Hrvatskoj nije dopuštao, i tu bi onda sklopili brak sa drugom osobom, premda od svoje prve žene nijesu bili ni rastavljeni, akamoli razvedeni. Takav je, dakle, muškarac sada imao dvije žene. Tako su rimokatolički bračnici koji više nijesu mogli živjeti zajedno, kadšto bili unesrećeni za sav svoj preostali život; i to ne možda zato što su nekad bili stupili u brak, nego naprosto zato što iz njega nijesu mogli istupiti. Dakako da su neprilike oko vjenčanja, koja su u Hrvatskoj sva obavljali vjeroispovjedni organi, imali naročito oni vjerenici koji nijesu bili iste vjeroispovijesti, nego je jedan bio pripadnik ove kršćanske a drugi one kršćanske vjeroispovijesti, ili je recimo, jedan bio pripadnik koje kršćanske vjeroispovijesti a drugi pripadnik koje nekršćanske vjeroispovijesti. Tako je, na primjer rimokatolička crkva po ženidbenom zakonu za katolike iz 1856 godine tražila da se brak ima sklopiti u rimokatoličkoj crkvi ako je jedan od vjernika bio pripadnik rimokatoličke vjeroispovijesti. I često se dešavalo da su bili proglašeni nepostojećim, brakovi koji nijesu sklopljeni u rimokatoličkoj crkvi, ako je jedan o vjerenika kod sklapanja braka bio rimokatolik. To se dešavalo unatoč tome što je, međutim, u takvim brakovima bilo već i djece.

Tako je eto sa bračnim pravom i njegovim primjenjivanjem izgledalo u Hrvatskoj, a slično haotično stanje bilo je i na drugim pravnim područjima u staroj Jugoslaviji. Nije stoga bilo čudo da se već u staroj Jugoslaviji čuo vapaj za reformiranjem bračnoga prava i za dovodenjem njegovim u sklad sa potrebama života.

Stara Jugoslavija bila je, doduše, predvidjela reformu bračnog prava, i to uglavnom tako da bi i nadalje crkva vjenčavala tj. sastavljala, a država bi samo rastavljala odnosno razvodila brakove. No i tu jednu reformu nije stara Jugoslavija mogla ostvariti, jer iako država ona je ipak bila nemoćna prema crkvama, koje su i u tom pogledu kočile, stojeći na stanovištu da samo one imaju da brakove sastavljaju i rastavljaju, jer da je brak sakrament, tj. vjerska tajna. Državi su crkve prepustile samo uredenje obiteljsko-pravnih i imovinsko-pravnih odnosa u braku. I dok je stara Jugoslavija premišljala kako bi uklonila kaos koji je u bračnom pravu bivao sve veći, nadošao je i drugi svjetski rat, a s njim i napad na Jugoslaviju, pa kapitulacija njezinih vlastodržaca pred okupatorima i pred vlastitim narodima i potom herojska narodnooslobodilačka borba, u koju su najbolji sinovi i kćeri naroda Jugoslavije kao svoje ideale unijeli mnoge slobodarske ideje, potrebne da se Jugoslavija oslobodi okupatora i trulog starog poretka, koji se za pravo stropoštao još u aprilu 1941. godine.

Od ideja, odnosno ideala koje je narodnooslobodilačka borba oživotvorila i postavila načelima novoga poretka u Jugoslaviji, a koje naročito diktiraju novo bračno pravo u Jugoslaviji, navodim napose ove: 1) jednakost pred zakonom tj. ravnopravnost svih građana Jugoslavije, bez obzira na narodnost, rasu i vjeroispovjest; 2) ravnopravnost žene sa muškarcem u svim područjima državnog, privrednog i društvenog-političkog života; 3) sloboda savjesti i sloboda vjeroispovijesti; 4) zaštita braka i porodice sa strane države; i 5) odvajanje crkve od države.

Kao oživotvoreni i ti ideali ušli su u našu narodnooslobodilačku stvarnost, pa je naš prvi republikanski Ustav i njih zapisao kao načela te stvarnosti, po kojima će se imati da gradi naš pravni poredak. I ne samo to, nego je naš Ustav u pogledu braka postavio i dalja načela, koja proizlaze iz ovih temeljnih načela.

Tako naš Ustav iz temeljnog načela: da su brak i porodica pod zaštitom države — postavlja u čl. 26 kao dalja načela: da **država** određuje pravne odnose braka i porodice; nadalje, da je punovažan samo brak zaključen pred državnim organima i, najzad, da svi bračni sporovi spadaju pod nadležnost narodnih t.j. državnih sudova. Zapravo, ti propisi Ustava, kao osnovnog zakona po kome se imaju graditi budući zakoni, predstavljaju osnovni zakon o braku, dočim predloženi nacrt Zakona o braku predstavlja okvirni zakon, koji će svaka naša narodna republika upotpuniti prema osobenim tradicijama, običajima i potrebama svojih naroda.

Predloženi nam nacrt Zakona o braku primjenjuje sva navedena načela postavljena u narodnooslobodilačkoj borbi i u Ustavu. On naime u prvom redu definira brak kao zakonom uređenu zajednicu života muškarca i žene koju je zajednicu uređila država, za razliku od konkubinata, koji doduše, takode predstavlja zajednicu života muškarca i žene, ali koja nije uređena zakonom, i stoga konkubinat ili »divlji brak« ne rada one društvene, te lične i materijalne posljedice koje rada zakonski brak, premda i konkubinat kadšto rada neke pravne posljedice, kao na pr. po pravnim propisima o socijalnom osiguranju glede vanbračne djece itd.

Nadalje predloženi nam nacrt Zakona o braku Ustavom propisano zaključenje braka pred državnim organima regulira tako, da to zaključenje, u skladu sa važnošću braka i sa shvaćanjem naroda, ima biti u relativno svečanoj formi, t.j. pred pretsjednikom odnosno narodnog odbora, odnosno pred njegovim određenim zamjenikom, pa u prisutnosti vjernika i svjedoka, te u naročitoj službenoj prostoriji i uz pročitavanje zakonskih odredaba o pravima i dužnostima bračnih drugova.

Nadalje se u tom zakonskom nacrtu normira jednakost bračnih drugova u obvezama i u pravima, i to kako u međusobnom odnosu bračnih drugova tako i u odnosu prema djeci, tj. brak — dakle sebe i djecu — dužna su izdržavati oba bračna druga, ne kao dosad samo muž.

Iz toga načela jednakosti bračnih drugova izvire načelo slobodnog obostranog pristanka bračnih drugova u stvarima kućanstva i o mjestu zajedničkog stanovanja. Ženi je čak omogućeno da zadrži svoje porodično ime. Roditeljska vlast pripada podjednako i ocu i majci, a isto tako su oba roditelja dužna svoju djecu ne samo izdržavati nego i odgajati itd. Imo-

vinski bračni odnosi ureduju se zakonskim prijedlogom tako, da u brak u času njegovog sklapanja unesena imovina ostaje odvojeno vlasništvo dotičnog bračnog druga, dočim je u pogledu imovine stečene za vrijeme braka postavljeno načelo da je ta imovina zajednička.

Uslovi za zaključenje braka ograničeni su samo takvim smetnjama koje se sa gledišta osnovnih zahtjeva medicine i društvenih shvatanja ukazuju kao nužne. Neke pak od tih smetnji mogu se ukloniti dispenson (oprostom) sa strane državnog suda, pa se apsolutne smetnje ukazuju malobrojne.

Razvod braka, kao jedan od načina prestanka braka, dopušta zakonski prijedlog svagda, kada su iz ma kog uzroka bračni odnosi toliko poremećeni da je zajednički život bračnika postao nepodnošljiv. Neke od tih razloga zakonski prijedlog i konkretizira. Sporazumno traženje razvoda — uz navod opravdanih razloga — olakšava razvod utoliko što će se u takvom slučaju naročito smatrati da je zajednički život bračnika postao nepodnošljiv.

Ako dođe do razvoda, ne znači to, da muž — kao dosad — mora ženi plaćati alimentaciju u svakom slučaju, kada je do razvoda došlo njegovom krivicom; nego po članu 70 samo neosigurani bračni drug koji je nesposoban za rad ili nezaposlen, a koji nije kriv za razvod braka, ima pravo zahtijevati alimentaciju, ali koju gubi i onda, kada toga postane nedostojan.

Postavlja se još pitanje da li se predloženi nam nacrt Zakona o braku pravilno odnosi prema već sklopljenim brakovima, te prema već riješenim bračnim sporovima kao i prema bračnim sporovima u toku. Zakonski prijedlog, pravno valjane takve brakove ostavlja na snazi, a isto tako ostavlja na snazi i pravomoćno riješene bračne sporove. Oni pak bračni sporovi pred crkvenim sudovima, koji su riješeni tek u prvom stepenu, imaju se — ukoliko se tome ne protivi koji od stranaka — dovršiti u roku od tri mjeseca, jer će inače i takvi sporovi pasti pod nadležnost državnog suda. Naročito je povoljna odredba zakonskog prijedloga: da će narodni tj. državni sud na zahtjev jedne stranke izreći razvod braka na osnovu presude o rastavi od stola i postelje, donijete od nadležnog suda prije stupanja na snagu ovog Zakona. Na taj će način doći do razvoda (raspusta) braka i u onim brojnim slučajevima, gdje usljed pravnih propisa dotične crkve uopće nije moglo doći do razvoda.

Da završim: do takvog modernog i demokratskog zakona, koji u brak i bračne odnose unosi potrebnu jednoobraznost i humanost, mogli smo doći samo kroz narodnooslobodilačku borbu, koja se na taj način ukazuje i kao brakooslobodilačka. (Buran aplauz).

Pretsednik: Želi li još ko od narodnih poslanika da uzme učešća u diskusiji? Ima reč drug Ivan Granda.

Ivan Granda (*Izborni srez Sv. Ivan Zelina, NR Hrvatska*): Drugovi i drugarice narodni poslanici, ja neću ovdje da vam govorim o potrebi i shodnosti ovog zakonskog nacrtu o braku, jer su o tome predgovornici dosta opširno kazali, naročito izvjestilac Zakonodavnog odbora, a i drug monsijor Ritig isto je tako priznao da je neophodno potrebno da se već jednom donese jedinstven zakon i da se riješi onaj haos koji je vladao u bivšoj Jugoslaviji. Jedino je monsijor Ritig pledirao za to da bi bilo potrebno da uz državni brak koji se ovim zakonskim prijedlogom ozakonjuje, postoji još i crkveni brak, samo da bi trebalo te brakove registrovati u državne matične knjige.

Drugovi, ja nijesam pravnik, ali po zdravom razumu mislim da bi, kad bi se taj prijedlog primio, opet nastao haos. Ne mogu postojati dvije vrste brakova. Još jedno što me je ponukalo da uzmem riječ kad nas monsijor Ritig poziva da najprije odemo u narod i da pitamo narod pa da donesemo svoju odluku. Drugovi, mi koji živimo stalno u narodu, mislim da dobro poznajemo mišljenje svoga naroda. Kada ga ne bismo poznavali, onda mislim da ne bismo mogli biti pretsatvnici njegovi. (Aplauz). Narod nas je birao, on nas je dobro poznao: kao što mi poznajemo njega, i zato držim da bi bilo neuputno da mi idemo danas u narod, jer mi smo u narodu bili svakodnevno. Naš narod je dobro prodiskutovao naš Ustav u kome je jasno i glasno rečeno da će uz državni brak svako moći da sklopi i crkveni brak. Ja znam da je narod zadovoljan time kad može uz državni brak da sklopi i crkveni brak.

Izjavljujem da ću glasati za ovaj Zakon. (Aplauz).

Pretsednik: Nema više prijavljenih govornika, i stavljam predlog Zakona o braku na glasanje u načelu. U načelu po Poslovniku glasa se dizanjem ruku. Ko je za ovaj zakonski predlog u načelu, neka digne ruku. (Svi dižu ruku sem jednog poslanika). Ima li ko protiv? (Jedan diže ruku). Objavljujem da je zakonski predlog o braku izglasan sa jednim glasom protiv. (Aplauz).

Na redu je da se prede na pretres Zakona o braku u poje-
dinostima. Međutim, imamo malo vremena s obzirom na pri-
redbu današnjeg dana na koju je pozvat veliki broj narodnih
poslanika i članova Vlade, predlažem jednu dopunu dnevnog
reda: da kao tačka peta dnevnog reda bude rešavanje o pred-
logu Veća naroda povodom Zakona o opštoj državnoj kontroli.
Kao što sam u početku rekao, mi smo od Veća naroda dobili
izglasani predlog Zakona o opštoj državnoj kontroli i, u smislu
Ustava i Poslovnika, treba da o njemu rešavamo.

Prima li Veće ovu dopunu dnevnog reda kao petu tačku?
(Prima). Objavljujem da je tačka peta dnevnog reda prihva-
ćena: rešavanje o predlogu Veća naroda povodom Zakona o
opštoj državnoj kontroli.

Pošto današnji dnevni red nismo iscrpeli, pitam Veće da
li se slaže s tim da današnju sednicu zaključimo. (Slaže se).
Prema tome današnju sednicu zaključujem, a iduću zakazujem
za sutra, u 16 časova sa produženjem današnjeg dnevnog reda.

(Sednica je zaključena u 18,30 časova.)

VEĆE NARODA

Šesta sednica

(27 marta 1946)

Početak rada u 16,30 časova.

Pretsedavao *pretsednik Josip Vidmar*.

Pretsednik: Drugovi i drugarice, otvaram šesti redovni sastanak II vanrednog zasedanja Veća naroda.

Molim druga sekretara Ninka Petrovića da pročita zapisnik prošle sednice.

Sekretar Ninko Petrović čita zapisnik prošle sednice.

Pretsednik: Ima li primedaba na ovaj zapisnik? (Nema). Zapisnik se overava.

Pre prelaza na dnevni red molim Veće da sasluša moj predlog — da drugu tačku dnevnog reda stavimo kao prvu tačku, jer je logičnije da najpre izvršimo pretres Zakona o braku, a posle toga pretres Zakona o državnim matičnim knjigama. Prima li Skupština ovaj predlog? (Prima).

Savezno veće Naodne skupštine na osnovu člana 63 Ustava i člana 45 Poslovnika dostavlja Veću naroda na rešavanje definitivni tekst predloga Zakona o opštoj državnoj kontroli onako kako ga je Savezno veće usvojilo. Predlažem da mi ovaj zakonski predlog stavimo na dnevni red sutra pre ostalog dnevnog reda. Prima li Skupština ovaj predlog? (Prima). Imamo još i dva saopštenja: Potpretsednik Savezne vlade i Pretsednik Savezne kontrolne komisije saopštava Pretsedniku Veća naroda Narodne skupštine da je u smislu našeg Poslovnika odredio

kao svoga pretstavnika na sednici Veća naroda prilikom rasprave projekta Zakona o braku i Zakona o matičnim knjigama d-r Lea Gerškovića, koji će davati potrebna obaveštenja i objašnjenja narodnim poslanicima za vreme diskusije.

Drugo saopštenje: idućeg zasedanja izdavaće se narodnim poslanicima nove poslaničke legitimacije. Umoljavaju se narodni poslanici koji žele da predaju nove fotografije za legitimacije da ih dostave organizacionom sekretaru Narodne skupštine.

Prelazimo na dnevni red. Pošto je Skupština primila da se na prvo mesto stavi pretres Zakona o braku, prelazimo na pretres toga Zakona.

Ima reč izvestilac Zakonodavnog odbora d-r Dušan Bratić.

Izvestilac d-r Dušan Bratić (NR Srbija) čita izveštaj Zakonodavnog odbora Veća naroda o predlogu Zakona o braku.

Josip Jeras (NR Slovenija): Pošto je izveštaj Zakonodavnog odbora Veća naroda otštampan s izmenama i dopunama i pošto smo taj izveštaj primili i pročitali, predložio bih da se izmene i dopune u izveštaju ne čitaju.

Pretsednik: Prima li Skupština ovaj predlog druga Jerasa? (Prima). Predlog je primljen.

Izvestilac Dušan Bratić: Osnova Zakona o braku je potvrda i izvršenje ustavne odredbe iz člana 26 Ustava. Ono što ovaj Zakon donosi novo i karakteristično to je zavođenje obaveznog građanskog braka na celoj teritoriji naše države.

Razumljiva je i neosporna činjenica da je naša država morala da u jednoj važnoj oblasti narodnog života i odnosa svojih građana kao što je brak, unese red i zavede izvesne principe koji odgovaraju nivou političkog i kulturnog razvitka naše zemlje.

Ovim Zakonom celokupna nadležnost u materiji braka koja je bila pod tutorstvom crkvenih ustanova, prelazi potpuno u nadležnost države, koja je reguliše svojim zakonima, od kojih je osnovni ovaj Zakon o braku, koji je danas na dnevnom redu. Država uzima u svoju nadležnost i raspravljavanje svih drugih problema u vezi sa brakom kao što su odnosi prema deci, odnosi materijalne prirode i drugi, koji su u staroj Jugoslaviji bili nepravedno regulisani. Država je zainteresovana u

svim odnosima koji stoje u vezi sa brakom, kako radi harmoničnog uspostavljanja odnosa između bračnih drugova, tako i s obzirom na društvene funkcije koje brak ima.

U staroj Jugoslaviji obavezan građanski brak postojao je u Banatu, Bačkoj, Baranji i Međumurju. U ostalim delovima bio je obavezan crkveni brak. Verski propisi mnogobrojnih ispovesti: rimokatoličke, grkokatoličke, starokatoličke i jermenskog obreda, srpske pravoslavne, rumunske pravoslavne, mojsijeve, muhamedanske, evangelističko-reformatorske i evangelističko-avgustinske određivali su formu i materijalne uslove braka, razloge za razvod braka i rastavu od stola i postelje. Propisi jedne veroispovesti su se dijametralno razlikovali od propisa druge. U praksi su se brakorazvodni sporovi vukli dugi niz godina. Neke veroispovesti imaju dogmu o nerazrešivosti braka i dozvoljavali su samo rastavu od stola i postelje. Takav način rešavanja bračnih sporova pretvarao je brakove u pakao, delio decu u neprijateljske tabore, jer su silom prilika morala da drže ili očevu ili majčinu stranu. Dete je bilo kao predmet ucene da se bračni drug natera da pristane na razvod. O zaštiti interesa dece nije se vodilo računa, dugotrajni procesi su nagonili bračnog druga da živi u konkubinatu iz kog su se radala nezakonita deca, koja nisu bila socijalno zaštićena itd.

Potreba za zavodenjem obaveznog građanskog braka, potreba da se dode do jednog zakona koji će uneti nov poredak u braku, potvrđena je za vreme opštenarodne diskusije o Ustavu kao i u samoj Ustavotvornoj skupštini.

Ustav je u članu 26 doneo nekoliko osnovnih novina koje su nametale potrebu da budu regulisane zakonom. Član 26 Ustava kaže da su brak i porodica pod zaštitom države, da je punovažan samo onaj brak koji je zaključen pred nadležnim državnim organom, da posle zaključenja braka građani mogu izvršiti venčanje po verskim propisima i da svi bračni sporovi spadaju u nadležnost narodnih sudova.

Ove osnovne novine Ustava razrađene su u članovima ovog Zakona, kojima su ostvareni i potvrđeni osnovni principi našeg Ustava.

Princip slobode savesti i odvajanje crkve od države mogu biti obezbeđeni samo zavodenjem obaveznog građanskog braka i oduzimanjem kompetencije u toj materiji drugim ustanovama. Princip ravnopravnosti naših građana, bez obzira na narodnost i veru, nalazi potvrdu i ostvarenje u ovom Zakonu.

Ustav je proglasio potpuno izjednačenje čoveka i žene u svim domenima kulturnog, političkog i društvenog života. Žena je živela u braku pod patrijarhalnim i primitivnim zakonima u kojima je bilo mnogo nedostataka, i uvek na štetu žene.

Ovaj Zakon obezbeđuje jedan naročiti bračni režim i po tome ovaj Zakon pretstavlja jednu našu originalnu i svojstvenu tvorevinu, kako je to rekao drug d-r Jovan Đorđević. On se koristi velikim iskustvom naprednih zemalja, ali isto tako vodio je računa o našoj stvarnosti, stepenu kulturnog razvitka naših naroda, kao i izvesnim tradicijama.

Moram se osvrnuti na klevetničku propagandu, za koju nema nikakvog osnova ni u našoj stvarnosti ni u nameri zakonodavca. Pokušava se, naime, da se uveri svet kako će ovaj Zakon i Zakon o matičnim knjigama udaljiti, odbiti narod od crkve i vere. To je laž najgore vrste, ali u stilu onih mnogobrojnih laži koje šire neprijatelji naše države. Država je svoj odnos prema crkvi postavila i odredila Ustavom onako kako je to u interesu države, naroda i crkve.

Dužnost je sada crkvenih organa i crkvene hijerarhije da oni svoj odnos prema državi i narodu postave i odrede na zadovoljavajući način. To će oni moći učiniti samo onda ako pođu sa stanovišta da je služba interesima države i naroda u isto doba najveća i najidealnija služba i crkvi i veri. U tom slučaju neće na drugoj strani naići ni na kakve zapreke nego će naići ne samo na dobru volju i razumevanje nego i na punu podršku. Vreme je da shvate našu državnu i društvenu stvarnost. Treba da shvate da je u našoj zemlji zagantovana sloboda savesti, kao osnovna lična sloboda i da se neće i ne može dozvoliti da se ta sloboda ugnejtava, presira ili zarobljava makar u kom vidu i makar pod kojim izgovorom.

Nema na svetu, a neće ni biti takog zakona koji bi imao tako čarobnu moć da samo svojim propisima stvara, menja ili ukida uverenja, ubedenja, navike, običaje i tradicije; za to su potrebni i drugi važni faktori kao što su vreme, vaspitanje i drugo.

Mi smo, mislim, četrnaesta država u Evropi koja uvodi obavezan građanski brak. Narodi tih država nisu prosečno ni manje ni više religiozni nego naši narodi, pa držim da u tim državama nije nijedna crkva zatvorena, nijedno svešteno lice nije se odreklo svog čina samo zbog zakona kojim se uvodi obavezan građanski brak. To se neće nikad kod nas dogoditi.

Dokaz nam je za to stanje na onoj teritoriji u našoj državi gde postoji obavezan građanski brak već preko 50 godina.

Što se tiče samog shvatanja braka i njegove suštine, naš Zakon polazi od toga da je brak životna zajednica muškarca i žene i kao osnova porodice treba da bude jedna stabilna zajednica, da ne dozvoli nikakvu anarhiju i nered u porodičnim odnosima, već da to bude harmonična zajednica koja neće krnčiti slobodu naših građana, njihovu individualnost i osnovni interes zaštite dece, koja su naročito predmet staranja našeg Zakona.

To shvatanje je izrečeno u čl. 1 i 2, a njim su protkani i ostali članovi, naročito glava 1 ovog Zakona.

Obzirom na važnost braka, na značaj ovog Zakona kao velike novine, smatrali smo da je potrebno da u uvodne članove 2 i 3 uđu odredbe koje govore o tome da se zaključenje braka i rešavanje svih odnosa koji iz braka proizlaze, predaju u nadležnost državnim organima i da su ovim Zakonom ukinuti i zamenjeni svi dosadašnji državni propisi o braku, a da primena drugih propisa ne može proizvesti nikakve pravne posledice braka.

S tim u vezi namenjeni su i brojevi članova i bivši članovi 1—14 su razdeljeni. Pošli smo sa stanovišta da u članovima 4—7 postavimo moralno-etičke osnove braka, a u članovima 8—14 materijalne osnove braka. Značajna je novina i u članu 9 i 10 koja govori o posebnoj i zajedničkoj imovini u braku.

U nizu članova (čl. 15—25) koji propisuju uslove za sklapanje braka, rukovodili smo se obzirima civilnog prava, medicinskim obzirom i odnosima kulturnih razvoja naših naroda.

Materijalni uslovi za sklapanje braka su: slobodna volja muškarca i žene koji su navršili 18 godina, izjavljena pred nadležnim državnim organom, nadalje da ne postoje zakonom predviđene bračne smetnje — srodstvo u pravoj liniji, srodstvo u pobočnoj liniji do 4 stepena, srodstvo po tazbini prvog stepena, da ne postoji punovažan prvi brak, da bračni drug nije umobolan ili nesposoban za rasuđivanje i da ne postoji odnos usvojitelja i usvojenika. Vanbračno srodstvo je isto što i bračno.

Kod ovog se stavljaju dvojaki prigovori. Jedni prigovaraju da smo granice zapreka zbog srodstva proširili, to su oni gde je dosad po državnim propisima postojalo kao zapreka

srodstvo u pobočnoj liniji do 3 stepena i oni gde je dosadašnjim verskim propisima bila apsolutna zapreka do 3 stepena a relativna zapreka četvrti stepen, koja se mogla dispencijom otkloniti. Drugi prigovaraju da su granice zapreka preuske, pozivaju se na eugeniku, služe se nekim izvrnutim rasnim teorijama, kojima mi osporavamo i naučnu i praktičnu vrednost. Među vama u ovom domu ima i lekara i biologa, pa mogu dati stručno objašnjenje, ali ja držim da smo mi ovo pitanje rešili pravilnom linijom i da to odgovara i medicinskim obzirima i shvatanju naših naroda.

Zakon u tom pogledu ne nameće obavezu nego dozvoljava, a da li će neko uzeti srodnika u petom stepenu zavisi ne od zakona nego od shvatanja, odgoja i etike zainteresovanog lica.

Sreski sud može iz naročito opravdanih razloga dati dozvolu za sklapanje braka i licu ispod 18 godina, no naravno samo onda ako takav brak može i sa medicinskog gledišta da bude stabilan, nadalje dozvolu od smetnji srodstva po tažbini i odnosa usvojitelja prema usvojeniku, u kom slučaju ovaj odnos ipso fakto prestaje.

Što se tiče forme sklapanja braka, nadležan državni organ za sklapanje braka je narodni odbor kod koga se vode matične knjige za područja na kome imaju prebivalište ili oba bračna druga ili samo jedan od njih.

No taj narodni odbor može po želji stranaka ovlastiti drugi narodni odbor da se brak pred njim zaključi.

U ime narodnog odbora sklapanju braka prisustvuje predsednik ili član narodnog odbora koga on odredi, a moraju biti prisutna oba bračna druga, dva svedoka i matičar. Ovim se propisom htela da dá svečanost aktu sklapanja braka. To nije samo registracija nego je konstruktivan elemenat. U izuzetnim slučajevima može nadležni sreski narodni odbor dozvoliti i to samo jednom bračnom drugu da brak zaključi preko punomoćnika.

Zakon tačno propisuje dužnosti predsednika i matičara.

Posle sklapanja braka bračni drugovi ako žele, mogu se venčati po verskim propisima. Lica koja vrše venčanje po verskim propisima ne mogu obaviti venčanje dok supruzi ne dokažu izvodom iz matične knjige venčanih da su zaključili brak.

Glava III govori o nevažnosti braka. Tu treba razlikovati dva slučaja: nepostojeći brak i ništav brak. Samo je jedan slučaj kada se smatra da brak nije postojao, a to je kad saglasnost muškarca i žene da stupaju u brak nije izjavljena pred nadležnim državnim organom (čl. 38 u vezi čl. 15). Smatra se da takav brak nije ni postojao, supruzi kao da nisu bili u braku i takav nepostojeći brak ne povlači nikakve posledice braka, osim ako jedan bračni drug nije znao za taj nedostatak, u kom slučaju nastupaju posledice kao kod poništenja braka. Deca rođena iz tog brasa smatraju se bračna.

Brak se može poništiti samo u slučajevima koji su u Zakonu izrično predviđeni a to su: ranije postojanje braka, umobolnost ili nesposobnost rasuđivanja jednog bračnog druga u času sklapanja braka; srodstvo po krvi ili tazbini koje čini bračnu smetnju po čl. 20 i 21, ranije 17 i 18; nadalje ako pri sklapanju braka nisu bila prisutna oba bračna druga ili jedan od ovih i opunomoćenik drugog; ako je brak zaključen u strahu izazvanom ozbiljnom pretnjom, ili u zabludi u ličnosti i bitnim svojstvima bračnog druga, ili ako je brak fiktivan.

Pravo na podizanje tužbe za poništenje braka imaju ne samo bračni drugovi nego i sva lica koja su neposredno pravno zainteresovana da brak bude poništen, kao i javni tužilac. Iznimka od ovog pravila je ovo: ako je brak zaključen između lica mladih od 18 godina bez odobrenja suda, brak se može poništiti ali ne mora, to čini sud na tužbu roditelja, odnosno staraoca. Druga iznimka: posle prestanka umne bolesti ili nesposobnosti za rasuđivanje, tužbu može podići jedan ili drugi bračni drug; i treće, tužbu za poništenje braka zaključenog pod prinudom ili u zabludi može podići samo bračni drug koji je bio prinuden ili u zabludi, ali samo u roku od godine dana otkad je prinuda prestala ili zabluda uočena, a supruzi su živeli zajedno za to vreme. Inače je pravilo da se tužba za poništenje braka može podići i posle prestanka braka i da pravo na podizanje tužbe ne zastareva. Pravo na podizanje tužbe ne prelazi na naslednike, ali naslednici mogu produžiti već započeti postupak.

Što se tiče razvoda braka predlog Zakona zauzeo je ovo stanovište: brak u ovoj fazi našeg narodnog života treba da bude stabilna zajednica ali u isto vreme harmonična i čovečanska zajednica. Prema tome, uzroci za razvod braka predstavljaju formulaciju izvesnih konkretnih okolnosti koje brak čine

neizdržljivim a s druge strane ne dozvoljavamo potpunu slobodu za rušenje ove važne ustanove u pogledu izvesnih momenta koji često puta mogu da budu prolazni. Prema tome jasno smo predvideli uzroke razvoda, ali smo se zadržali na jednoj širokoj formulaciji, koja je zasnovana na ideji da gde se zajednički život pokazao neizdržljivim, gde su odnosi između bračnih drugova postali nepodnošljivi, sud će ocenjujući sve konkretne okolnosti takav brak razrešiti. A kad postoji sporazum supružnika, konkretni se uzroci razvoda braka tumače mnogo liberalnije nego kad tog sporazuma nema.

Pravo na podizanje tužbe za razvod braka ne prelazi na naslednike, ali naslednici mogu nastaviti započeti postupak u cilju dokazivanja osnovanosti tužbe.

Imovinsko-pravni odnosi posle prestanka braka uređeni su ovim Zakonom na pravedan i socijalan način. U slučaju poništaja braka i u slučaju razvoda braka, suprug koji nije znao za bračne smetnje i suprug koji nije kriv za razvod zadržava primljene poklone a ima pravo da date traži natrag.

Zajednička imovina deli se u svakom slučaju prema doprinosu svakog bračnog druga. Pravo nasleđa prestaje i u slučaju poništaja i u slučaju razvoda; ne može naslediti ni po testamentu ni po kom drugom raspolaganju koje je napravljeno pre razvoda braka.

Deca su naročito predmet staranja ovoga Zakona. Svrha je da deca ni u moralno-odgojnom ni u materijalnom pogledu ne pretrpe štete usled spora svojih roditelja, te da se te razmirice ne odraze ni na duši ni na telu nedužne dece.

Presudom kojom se brak razvodi, sud odlučuje o čuvanju, vaspitanju i izdržavanju dece, imajući pred očima samo interese dece.

Pa i pre presude propisane su mere za čuvanje, izdržavanje itd. deteta.

Što se tiče nadležnosti, svi sporovi koji su u vezi sa brakom, za utvrđivanje postojanja ili nepostojanja braka, tužbi za poništenje braka i tužbi za razvod braka, svi ti sporovi spadaju isključivo u nadležnost okružnih sudova na čijem su području supruzi imali svoje poslednje boravište. Jedino sporovi koji su u prvom stepenu rešeni kod duhovnih sudova imaju se dovršiti kod tih sudova, ako se koja od stranaka tome ne protivi. U slučaju poništenja prvostepene presude, ili ako u njoj ne bude doneta konačna odluka kod višeg duhovnog suda u roku

od 3 meseca od dana stupanja na snagu ovoga Zakona, odluku o bračnom sporu može izreći samo nadležni narodni sud.

Što se tiče primene stranoga prava, uslovi za stupanje u brak stranog državljanina procenjuju se po zakonu države čiji je on državljanin. Jedino u pogledu smetnji koje potiču iz postojanja ranijeg braka, srodstva, umne bolesti i nesposobnosti za rasuđivanje važe odredbe ovoga Zakona i za stranog državljanina koji želi zaključiti brak pred nadležnim organom FNRJ.

Punovažan je u pogledu forme brak koji je zaključio naš državljanin u inostranstvu na način propisan tamošnjim zakonom. No ako oba supruga imaju prebivalište u našoj zemlji i zakluče brak u drugoj državi gde ne postoji građanski brak, onda se takav brak ne može priznati. Može se dogoditi da naši građani iz pograničnih krajeva koji imaju prebivalište na našoj teritoriji odu na teritoriju gde važi crkveni brak i tamo sklope crkveni brak da bi izbegli građanski brak, u tome slučaju mi takav brak ne možemo priznati.

Zakon predviđa krivične odredbe za sve one koji prekrše odredbe ovoga Zakona.

Najzad dolazimo na prelazna naređenja koja sadrže nekoliko praktičnih i važnih odredaba. Brak koji je sklopljen pre stupanja na snagu ovoga Zakona punovažan je ako je bio sklopljen po propisima koji su onda bili na snazi. Brak zaključen pre stupanja na snagu ovoga Zakona, koji po ranijim zakonima ne bi bio punovažan, ne može se oglasiti nevažećim ako uzrok nevažnosti nije predviđen ovim Zakonom.

Zatim odredba da brakovi sklopljeni u vremenu od 6 aprila 1941 godine do stupanja na snagu ovoga Zakona pred vojnim vlastima ili narodnooslobodilačkim odnosno narodnim odborima priznaju se punovažnim ako su bili ispunjeni uslovi iz članova 13, 15, 16 i 17 ovog Zakona. Ovi brakovi moraju se prijaviti radi uvođenja u matične knjige venčanih najdalje u roku od godine dana po stupanju na snagu ovog Zakona. Ako se takvi brakovi u roku od godine dana ne uvedu u matične knjige smatraće se da ne postoje.

Kao što i sam naslov kaže, ovo je Osnovni zakon o braku. On donosi samo opšte i osnovne propise. Razradivanje i dopuna bračnog prava ostaje za zakone narodnih republika, koji će svoje propise doneti prema osobenim tradicijama, običajima i potrebama svojih naroda.

Kao što ste čuli, ovaj Zakon ostvaruje velike principe našeg Ustava o odvajanju crkve od države, o zavodenju obaveznog građanskog braka, o jednakosti čoveka i žene i o ravnopravnosti naših građana. Ovaj Zakon raden je na temelju opšteg narodnog iskustva, vodeći računa o osobenosti naše sredine i naših naroda. On odgovara uslovima našeg političkog, ekonomskog, kulturnog i društvenog života, pa Zakonodavni odbor moli Veće naroda da ga usvoji. (Aplauz).

Pretsednik: Da li želi poverenik Potpredsednika Vlade da dâ kakvo objašnjenje. (*D-r Leo Geršković:* Molim za reč). Ima reč d-r Leo Geršković.

Vladin poverenik d-r Leo Geršković: Drugovi narodni poslanici, u vezi sa izvesnim predlozima iz naroda i predlozima drugova narodnih poslanika, potpredsednik Vlade Edvard Kardelj podnosi sledeći amandman za ovaj Zakon, tako da se član 20 Zakona o braku menja i glasi: (*D-r Bratić Dušan.* To je bivši član 17). Da, to je bivši član 17, sada član 20, koji se menja i glasi:

»Ne mogu zaključiti brak među sobom krvni srodnici u pravoj liniji, kao ni rodeni brat i sestra, brat i sestra po ocu ili materi, stric i sinovica, ujak i sestričina, tetka i bratanac, tetka i sestrić, ni deca rodene braće i sestara i braće i sestara po ocu ili materi.

Nadležni sreski sud može, uzimajući u obzir narodna shvatanja i običaje, dozvoliti brak između dece rodene braće i sestara i braće i sestara po ocu ili materi.«

Obrazloženje za ovaj amandman je sledeće:

Predloženi amandman unosi u prvobitni tekst predloga Zakona o braku, usvojen od strane zakonodavnih odbora, tu novinu što proširuje bračnu smetnju koja potiče iz krvnog srodstva do takozvanog četvrtog stepena pobočne linije, odnosno još i na decu rodene braće i sestara, odnosno decu braće i sestara po ocu ili materi.

Za razliku od srodnika po pravoj liniji i srodnika po pobočnoj liniji do trećeg stepena, za koje postoji apsolutna zabrana bračnih odnosa, kod onih srodnika u četvrtom stepenu pobočne linije amandman predlaže takozvanu relativnu smetnju. Nadležni sreski sud može, uzimajući u obzir okolnosti pojedinih kraja, odnosno shvatanja, tradicije i navike naroda naših

narodnih republika, dozvoliti stupanje u brak ovim srodnicima ili održati zabranu zakona za bračne odnose među njima.

Ova dopuna člana 20 predlaže se radi toga da se ne bi povredila izvesna shvatanja u pojedinim našim narodnim republikama o zabranama za stupanje u brak pojedinim grupama srodnika. Sa druge strane, ova novina, pošto je ova zabrana samo relativna, omogućuje da se ne samo postojeće navike nego i norme za stupanje u brak srodnika i dalje održe. Dodajemo na kraju da ovaj predlog amandmana uz član 20 odgovara i pojedinim predlozima amandmana koji su učinili izvesni narodni poslanici, kao i mišljenjima koja su se izrazila po ovom pitanju u izvesnim krajevima našega naroda, naročito u Srbiji.»

U vezi sa ovim amandmanom biće potrebne neke tehničke izmene kod pojedinih članova, naročito brojeva koji se pozivaju na izvesne članove, pa ću u toku diskusije u pojedinostima podneti konkretne predloge.

Pretnednik: Od prijavljenih govornika za načelnu diskusiju prvi je na redu narodni poslanik Aleksandar Stojanović.

Александар Стојановић (НР Србија): Другови народни посланици, Закон о браку који се налази пред нама на озакоњењу од основне је важности за наш друштвени и биолошки живот. Овај предлог који је пред нама заснива се на начелима која су прокламована још у доба француске револуције, која су од тог доба била стална тежња напредних друштвених група и која су била прихваћена као један од основних идејних захтева покрета народног ослобођења, а иста начела идејна су његова тековина. То је у првом реду световни (грађански) карактер брака, тј. да брак у друштвеном биолошком животу игра основну улогу и да према томе прописи и начела о његовом регулисању не могу бити од споредног и другоразредног интереса за заједницу и да се његово нормирање препусти другим друштвеним групама.

Друго, ако што битно разликује овај предлог од ранијих прописа световног карактера код нас, јесте доследно, практично могуће спроведено изједначење човека и жене у њиховим реалним правима и обавезама у браку.

Таква су начела примљена, било искључиво било у разним компромисним формама, у већини законодавстава културних држава у свету. Код нас не само да нису постојали доследно спроведени принципи наведених начела световно-

сти и једнакости, него и само законодавство је претстављало једно шаренило уредаба, различитих према схватањима појединих верских заједница или локално затечено законодавство још од пре рата 1914—1918 године. Ова начела нису искључиво ни апсолутно могла бити доследно спроведена ни у овом погледу из техничких, практичних и моралних разлога. Народ већ има своју традицију о браку и своју моралну свест о њему. Моралне и обичајне норме о браку постоје као једно од најстаријих друштвених правила у друштву уопште, из разумљивих разлога јер је то тесно везано са самим постојањем човека. Утицај постојећих народних моралних схватања, па и физиолошке чињенице о надмоћности мушког пола над женским, примећује се нарочито у чл. 5 где још увек мушкарчева породична линија долази као проразредна, што је и једна реална чињеница у свим савременим друштвима истоветне или сличне законодавне праксе. У овом предлогу друкчије решење не би одговарало правној свести народа или би било у супротности са постојећим моралним нормама. Један овакав предлог закона данашњице мора да садржи најсавременије захтеве правне политике тј. последње резултате медицинских, биолошких и друштвених наука.

Ја сам био поднео један амандман пре овога говора и нисам знао да ће бити примљен у Влади. Међутим, он је примљен боље него што сам и тражио.

Ако се узме у обзир да су сличне одредбе биле у важности и у феудално доба као средство племства за одржавање чистоте племства, — то сам читао у „Пореклу породице” и у другим књигама — то племство није ипак било ништа напредније од осталог народа, него је чак и више заостајало.

Има код нас, другови, на Косову село Јањево. Ту су наши први рудари још у доба Немањића насељени, то су Саси. Они нису хтели да се жене, било као добри католици или као још бољи Немци, сем из своје средине, тако да су дошли дотле да узима брат сестру за жену. По њиховом броју видимо да су нагло изумирали, тако да их је данас врло мало.

Ако, другови посланици, сматрате, а то је већ и Влада учинила са овим амандманом, да је овај Закон такав да га можемо комотно примити онда и да гласамо за њ, јер је заснован на позитивном схватању друштвеном и има да оза-

кони нов друштвени однос, изједначујући то за све федералне републике Југославије без обзира на веру и народност.

Пошто сматрам да је овај предложени амандман од стране Владе такав да ће бити врло добро примљен у целом нашем народу, а специјално у српском делу народа, изјављујем да ћу гласати за овај законски предлог.

Председник: Као други пријављени говорник има рећ Томо Ђиковић.

Томо Ђиковић (NR Hrvatska): Другови и другарике народни посланци, позната је чињеница да у неким вјерским заједницама склопљени брак има трајан карактер и да је неразведив. Он је vezivao супрушнике до смрти једног или другог брачног друга. Ако је брак био заснован на здравим temeljima, ако су се у браку нашла два srodna bića која заиста pripadaju једно drugome, онда је такав брак био срећан и трајан. Takav брак је osnovna ćелија или јединица из које izvire сва sreća и životna радост koliko samih брачних другова toliko и cele porodice и potomaka из takvog брака. Тако срећан брак је koristan по државу и ljudско друштво, јер sadrži у себи све temelje и друштvene osobine које uvjetuju да се такав брак поштује и cijeni као здрава и sposobna заједница.

Ми imamo разне običaje приликом sklapanja брака у нашем народу. Има крајева gdje је običaj да stupaju у брак premladi брачни другови, neiskusni, nerazvijeni телесно а ни duševно. Много има slučajeva да baš takvi brakovi доживљавају brodolom, јер nijesu prozreli životne teškoće и nedaće које их čekaju и kod prvih životnih prepreka и разочарења падају у међусобне nesuglasice и тако čine заједнички живот nemogućим.

Još има običaja да се не gleda оно naosnovnije приликом stupanja у брак, već игра ulogu материјално stanje једног или другог ženika, а ту običно roditelji праве pritisak и takvi brakovi у mnogo slučajeva доживе žalostan svršetak.

Naš novi Zakon који је danas на pretresu пред nama, obavezuје svakог нашег грађанина и грађанку на sklapanje грађанског брака. Овај је Zakon savremen и демократски и daje mogućности onim брачним друговима који по svом suprotnом карактеру не могу živјети заједно да raskinu такав брак јер nije koristan ни njима ни друштву, као ни држави. Nesumnјиво је да је брак institucija која pokреће здрави друштveni живот народа и државе и zato му се као takvom са стране државе и zakonodavca посвећује много pažње.

Konačno, prihvatanjem ovoga Zakona mi stupamo u red onih država koje imaju već decenijama ovakav zakon i građanski brak, a rezultati su pokazali u tim državama da je takav zakon o građanskom braku koristan i državi i ljudskoj zajednici.

Sve one vjerske predrasude i verige o nerazrešivosti sklopljenog braka, ako je on nepodnošljiv za oba bračna druga, ovaj Zakon briše i predviđa izlaz, jer je bolje rasti se i potražiti novu sreću, nego živjeti u vječnoj netrpeljivosti i nesuglasicama koje ne rađaju dobrim posljedicama.

Brak koji je srećan daje ljudskom društvu zdravo i za život sposobno potomstvo, koje opet stvara nove zajednice i tako se to reda jedno za drugim.

Dokazano je da brakovi koji ne žive srećnim životom ne odgajaju ni potomstvo korisno ljudskoj zajednici. Iz takvih su brakova djeca odana raznim porocima, koje su ili naslijedila ili navikla od roditelja.

Ovaj Zakon daje široke mogućnosti da se brak u našoj državi stavi na nove, zdrave i demokratske temelje, zbog toga izjavljujem da ću glasati za. (Aplauz).

Pretsednik: Kao sledeći govornik prijavio se drug Lazar Mojsov.

Лазар Мојсов (НР Македонија): Предложениот Закон за бракот је регулиран во духот на современите разбирања и на демократските придобивки една многу важна област од нашиот друштвени живот. Борбата на нашите народи во последните години внесе корените промени не само во политичката структура, ами го изврши своето влијание и над самите друштвени односи, овозможуејќи да тие се уредат во духот на новото време и во согласност со желбите на самите народни маси, разкинуејќи ги догмите, предрасудите и штетните и застарели друштвени прописи. По таков начин се створиа предусловија да се уредат и брачните односи во интересот и со участието на државната заедница, да тие не бидат препуштени на религиските обреди и црквените догми и правила. Уведуенето на обавезниот граѓански брак, така како што е тоа одамна сторено во многу земји во светот, е уште еден доказ на доследноста на нашата народна власт кон напредните принципи и со тоа ќе се внесе ред и еднообразност во еден од најважните сектори на друштвениот живот.

Донесуењето на законот за бракот представуе, од друга страна, крајна и неодољна нужда со оглед на тоа, дека изменетите друштвени односи одамна веќе се одразиле и на бракот. Кај нас во Македонија е и многу чест случајот да скоро веќе две години се склучуваат бракови од народните одбори на различни начини, затоа што новата друштвена обстановка не можеше веќе да го спречи оноа што одамна беше станало желба на народните маси.

Несомнено е дека овој Закон ќе најде на топол прием кај широките народни маси во нашата Народна Република Македонија — како кај Македонците, така и кај националните малцинства — Турците и Албанците и др. Законот за бракот, таков што е предложен од Законодавниот одбор, не само што клава крај на сите оние аномалии и хаос во брачните односи кои се кај нас во Македонија изразито засилени, ами исто така внесе и повеќе човечност во тие односи, го поставуе бракот на здрава основа. Стоејќи на крстопатот на разни национални, верски и секакви други влијанија, во Македонија во извесни краишта брачните односи се засноваа под едни со денешната наша политичка и друштвена дејствителност наполно несовестији условија. Има случаи да родителите склопаат спогодба за венчаването на своите деца оште при нивното раѓање, оште кога се тие во лулка и по тој начин се создаваат несреќни и несредени односи меѓу двата брачни другари, кои што до стапуењето во бракот воопште не се ни познавале. Има случаеви, каде што родителите ги женат своите уште непораснати деца за многу постари жени, за да би ја ползуеле нивната работна сила. Има случаеви да во печалбарските краишта мажјата со тешко спечалните пари во тугина купуваат жени кои не ги ни видели. Да не збориме пак за брачните односи кои настануваат кај муслиманите, кои уште повеќе носат отпечаток на друштвена заостаналност и религиозна затуцаност. Во сите тие случаи, взаимното согласие и слободниот пристап на лицата кои стапуваат во брак се потчинети на невидливите окови, што ги наметнуваат лошите „адети“ и сите заостатоци од робското минало.

Предложениот Закон, во членовите 17 и 23 ги оневозможува таквите случаеви и го поставува бракот на здрава основа, правејќи ги брачните другари активни субјекти при неговото склопување, а не луѓе на кои тугјата воља, лошите

адети, религиозните заблуди, судбата, им е предопределила да живеат заедно.

Со својот чл. 4 пак, предложениот Закон ја санкционира рамноправноста на двата брачни другари, заснивајќи го бракот на меѓусобното разбирање и поштуење и одстрануејќи го оноа неспосно положение, при кое едниот брачен другар е крут десно, а вториот покорен и бесправен роб, одстрануејќи ги сите оние патриархални заостатоци наследени од миналото, утврдуејќи ја прокламираната рамноправност на жената со мажот и во таквата важна област на друштвениот живот како што е бракот.

Одземањето на бракот од владавната на црквата и религијата и регулирањето на брачните односи од страна на државната заедница, — доследното спроведуење на начелата поставени во Уставот.

Еднаквоста на супрузите како во обавезите така и во правата взаимното пристапуење и разбирање на брачните другари, регулирањето на имовните брачни односи, современите условија за заклучување на бракот, обезбедуење на децата од поништените и непостоеките бракови, компетенцијата на народните судови при разгледуењето на причините за развод на бракот, овластуењето да законите од народните републики го разработат и дополнат брачното право, согласно на породиците, особените обичаји и потреби на дотичниот народ, — сите тие се ботните обележја кои го прават предложениот Закон напoлно демократски и прогресивен.

Поради сите тие причини, јас ќе гласам за предложениот Закон за бракот.

Претседник: Има реч народни посланик Душан Васиљевиќ.

Душан Васиљевиќ (НР Босна и Херцеговина): Другови и другарице народни посланици, узимајуќи ријеч по предлогу Закона о браку, изјављујем одмах да говорим у своје име, али говорим и као посланик из Босне и Херцеговине и убијеђени приврженик Народног фронта. Ја ћу гласати за овај Закон.

Брак као животна заједница двају лица разног пола спада одвајкада у оне друштвене установе које су у систему и државе и друштва одређивале правац. Стога су се за регулисање односа који проистичу из брака интересовали

сви они који су водили рачуна о приликама у држави, као и они који су се интересовали и вођством у друштву и настојали да у своје руке узму и регулисање односа који проистичу из брака.

Не улазећи дубље у овај проблем, ја ћу само да истакнем једно, а то је да смо у историском развоју друштва у цивилизованим народима и државама дошли и ми, послје тешких искушења у прошлом рату, у положај да преко народне власти, као држава, узмемо установу брака у своје руке.

То није случај, него је то природан ток догађаја и ја се нећу упуштати у све разлоге који су до овога довели, али ћу истаћи једно — да овај Закон није ни у ком погледу производ силе него поуздања у себе и у своју снагу, а у исто доба потреба државе и времена да га држава узме у своје руке.

У хришћанским државама црква је дуго времена руководила па и још и данас у неким државама руководи установом брака. Баш у оним државама које су догматски биле на крајњем лијевој крилу или које су биле компактне као само једне верске заједнице показала се потреба увођења обавезног грађанског брака и то увођење није изазвало нигдје ни у једној држави никакве потресе. Ако погледамо зашто смо ми, зашто је наша држава Федеративна Народна Република Југославија узела у своје руке установу брака, доћи ћемо до закључка да је то била неминовна потреба. Не само неминовна потреба државе као такве и нашег друштва, него и неминовна потреба због тога што по својој друштвеној и верској структури народи Југославије и наша држава нијесу могли ни урадити друкчије него онако како је у овом Закону и у нашем Уставу предвиђено. Вама је познато да се Југославија у вјерском погледу састоји из три велике групације: двије хришћанске, католичке и православне, и једне исламске, поред осталих многобројних хришћанских и других вјероисповјести. У оваквој групацији немогућно је било пустити да се односи у браку регулишу према схватањима, захтјевима и догамама појединих вјероисповјести, јер су и оне саме међу собом стајале у супротности и те супротности, с једне стране догматске а с друге стране можда и политичке, биле су разлог

да се у пређашњој предратној Југославији није могао успоставити један поредак у питању брака, него се таворило. И последица те вјерске разноликости јесте да је наш народ, да су сви народи Југославије морали поднијети велика страдања и велика искушења у току прошлог рата, која би можда била бар у извјесној мјери уштеђена. Увођење обавезе државног брака значи увођење једнообразности схватања и погледа на брак, који су у Југославији до овог времена били различити. Узмимо само двије вјере, узмимо православну и католичку. Догматски и једна и друга признају светост брака и догматски инсистирају да изведу закључке из те светости брака и поред свега тога долазе практично међу собом у сукобе.

Католичка црква признаје тајну брака као светињу и не допушта развод брака.

Православна црква не само да га допушта, него иде и нешто даље од тога, али ни једна ни друга нијесу биле, ни за вријеме аустро-угарске управе у Босни и Херцеговини, ни за вријеме предратне Југославије, у стању да нађу један такав излаз да би се могло једнообразно регулисати питање брака. Ово је било немогуће и због тога што и исламска босанска заједница има своје посебно право из кога произилази да је могућа и бигамија. Већ ове чињенице саме по себи ставиле су нашој држави у задатак да створи једнообразност у брачним односима како приликом закључења, тако и приликом развода брака. У образложењу које је приложено уз овај предлог закона види се јасно да је овај законски предлог основан на свима начелима која су предвиђена у нашем Уставу, а за која је гласало 92% у нашој држави. Дакле, као консеквенцу тога можемо примити да је овај Закон о браку носилац истих идеја које су истакнуте у извјештају извјестиоца Законодавног одбора.

Једна ствар се овдје мора истакнути. На овај начин задовољен је постулат да се искључи бигамија која је допуштена брачним законом код муслимана. Али ја морам да кажем да бигамија није у крви нашега народа у Босни и Херцеговини, гдје су све три вјероисповијести заступљене. Тамо има врло мали број многоженства. Поред свега тога било је нужно донијети једну одредбу. Друкчије није ни могло бити. На основу Устава и на основу закона држава је морала узети регулисање брачних односа у своје руке.

Још једна појава овога Закона, а то је да ће се овим Законом учврстити не само темељи наше државе него и темељи нашег друштва, јер се овим Законом избјегава свако трвење, усљед вјерског или црквеног схватања. Тога је било и раније и то је дало повода људима од науке у пређашњој, предратној Југославији да и они сами пледирају за обавезан грађански брак. То је учинио Београдски универзитет у својим чланцима у „Архиву за правне и друштвене науке“, то су учинили правници у нашој држави, судије и адвокати на својим конгресима када су пледирали да се уведе грађански брак. Разумије се да са стране пређашње Југославије, односно њезиних властодржаца, томе није обраћана пажња, али је обраћана пажња на једну другу страну, а то је да се повежу са претставницима наше цркве у лицу епископата и на тај начин је дошло до нашег Црквеног устава и до Црквеног закона и у оквиру овог закона и до правила о браку. То је било с једне стране, а с друге стране ти властодршци који нијесу могли доћи на овај начин до споразума са католичком црквом остварили су то преко конкордата, који је, као што знате, дао веома негативне резултате. Цркве су увијек хтјеле да баш у питању брака надјачају једна другу и то у питању мјешовитих бракова. Иако је и једна и друга црква признавала светост брака, оне су у питању мјешовитих бракова заузимале једна према другој непријатељско становиште. Оне су дајући дозволу својим сувјерницима за ступање у мјешовити брак стављале њима у дужност да морају свог брачног друга наговарати да промијени своју вјеру и да прими вјеру свог брачног друга.

Због овога је морало у народу доћи до сукоба и у томе можемо тражити и разлоге за велике покоље који су се догађали у току овога рата.

Када посматрамо стање у пређашњој Југославији и стање у данашњој Југославији, онда можемо видјети са колико напретка данас корача наша Федеративна Народна Република Југославија, са колико напретка смо пошли унапријед послје непуне године дана од потпуног ослобођења наше земље.

Природна је ствар да ће код црквених људи и због овога бити отпора према овом Закону, јер разумије се, то спада у њихов домен, али управо са те стране биће дужност

наших народних власти и оних који буду имали улогу при склапању брака да објасне народу вриједност овога Закона са гледишта мира и братске љубави у народу. Са те стране, мислим да баш није ни довољно, по мом мишљењу овом Закону је то једини приговор, у криминалним одредбама наглашено, где се као преступ против овог Закона сматра склапање црквеног брака прије него што би се склопио грађански брак. Разумије се само по себи да не треба допустити омаловажавање овога брака од стране оних који у склапању брака а уз црквени обред хоће да учествују на један други начин а не како је то прописано. И то мора да се кодифицира као кримен, утолико више што се употреба вјере у политичке сврхе предвиђа и према Уставу као кажњиво дјело.

Из ових разлога ја ћу гласати за.

Претседник: Наредни говорник је народни посланик Милош Царевић.

Милош Царевић: Другови народни посланици, говорим у своје име и изјављујем да ћу за овај законски предлог гласати позитивно и у начелу и у појединостима, јер сматрам, другови народни посланици, да се овим и оваквим законом, који спроводи у живот један од основних принципа нашега Устава, постављају чврсти темељи браку и породици као важној друштвеној установи.

Брак као основа породице, која опет стоји под особитом заштитом нашега Устава и нашега Закона, ствара читав низ обавеза и права како између супруга међу собом, тако и између њих и деце. Искључиво право и интерес заједнице, оличени у нашој народној демократској држави и њеној будућности и напретку јесте да се она брине и да чини све да те обавезе које из брака проистичу буду правилно регулисане и правилно извршиване.

Наша народна држава, основана на демократском принципу једнакости свих грађана, без обзира на верске, националне и расне разлике, да би у потпуности остварила ове принципе, морала је увести, како је то лепо и друг предговорник Васиљевић истакао, грађански брак, брак који не зависи од верских разлика брачника, јер ће само на тај начин и сам брак и породица која из њега проистиче бити заштићени од стране државе.

Уосталом у погледу увођења грађанског брака као обавезног ми данас идемо доста утврвеним путем, јер су давно пре нас све напредне и цивилизоване државе пошле тим путем. А пракса од скоро века и по показује оправданост и нужност да држава буде једини гарант у брачним односима.

Одвајањем цркве од државе, који је принцип такође спроведен кроз наш Устав, грађански брак се појављује као обична последица тога уставног принципа. Завођењем грађанског брака и уређењем ове установе искључиво од стране државе, преко државних органа, уређује се овај грађански статус и пружа највећу могућу гаранцију држави да ће пропис правилно бити извршиван, а тиме да ће и наша народна држава према народу у потпуности испунити ову дужност заштитника брака и породице.

Тиме што је грађанима омогућено уставним прописом да после закључења брака пред надлежним државним органом могу извршити и венчање по верским прописима, потврђен је и прокламован један велики уставни принцип, принцип слободе савести грађана. Држава, дакле, не жели овим изјашњењем кроз пројекат закона у то слободно право грађана, у њихов слободан однос према цркви као верника, да се меша. Она тражи од грађана да свој грађански статус регулишу на законом прописани начин пред надлежним државним органом и више ништа. Однос према цркви, њихових верских припадника представља њихову приватну ствар, у коју се држава не меша и не жели да се меша.

Према томе неосновани су сви приговори, који се ту и тамо чују, како држава одузима цркви њена права. Право цркве у овом погледу ничим није окрњено, ако се хоће поштовање слободе савести сваког човека и ако се не стоји на принципу присиљавања појединаца да припада једној верској заједници и да се присилно подвргава њеној верској јурисдикцији. Право државе и њена дужност данас се тачно знају и они су потпуно одељени од цркве као верске институције.

То питање решено је на исти начин увођењем обавезног грађанског брака, као што сам напоменуо, много раније, читав век и више, чак и у оним државама где је доскора утицај цркве на државу и на њен државни и друштвени живот био много јачи него што је то случај код нас

у нашој држави, без обзира на поједине покрајине и без обзира на разноликост вера. Код нас је ово решење, поред других разлога који га оправдавају, нарочито оправдано баш са разлога постојања више признатих верских заједница у нашој држави, па је баш изузимање брака од владавине вере и цркве нужно ради потпуног успостављања верске толеранције и потпуног немешања цркве у државне послове, у њена права и њене дужности. Братство и јединство наших народа као основни темељ наше народне заједнице и наше народне и демократске државе диктује пуно поштовање приципа о слободи савести и равноправности грађана, а то је оно што најпре оправдава овакво решење начина брачних односа и утврђивање законитог пута брачних односа у нашој земљи.

Предлог овог основног Закона о браку који се данас овде узима у претрес уствари претставља само једну карикатуру, један беочуг у низу закона, демократских и народних, који треба да дају нову форму и нови дух нашем друштвеном и правном животу и да региструју оне форме правног развоја које су се у народу појављивале током његове борбе како против окупатора, тако и током његове, може се рећи, вековне борбе против преживелих и статичких установа које му је наметала ненародна владајућа мањина у његовом историском развоју. Овај предлог закона који има свој дубоки корен у устаничкој борби наших народа и чија садржина регулише основну ћелију и друштвеног и правног живота, добија свој пуни значај баш данас кад се спроводе у живот демократске установе нашег Устава, који је данас један од најновијих и, по мом дубоком уверењу, један од најслободољубивијих устава у Европи.

Нашим Уставом и предлогом овог Закона ми уствари данас исправљамо, а ја то хоћу нарочито да нагласим, једну вековну неправду која је притискивала не само нашу друштвену ћелију, нашу породицу, већ и савест свих истинских демократа и поштених чланова наше заједнице. Кад ми данас кажемо у члану 1 пројекта предлога основног Закона о браку да су у брачној заједници муж и жена равноправни, ми тиме уклањамо оне сурове трагове средњевековног назадњаштва, који су се огледали у инфериорности жене и повлашћености човека у свима гранама друштвеног живота.

Треба напоменути овде да је цео правни систем пре 1941 године у нашој земљи и далеко назад био инспирисан овом инфериорношћу жене не само у брачним већ и у осталим правним односима. У којој је мери предлог овог Закона напредан, демократски, свечовечански видеће се из једног кратког, допустите ми, упоредног прегледа духа који провејава кроз овај Закон и оних позитивних прописа који су били на снази до 1941 године. Ја ћу се ограничити на законодавство у Србији, које је у том погледу било донето равно пре 102 године и важило је за цело време до 1941 године скоро без икаквих битних измена.

Србијански Грађански законик, донет као што сам напоменуо 1844 године, управо компилирани аустриски грађански законик од 1801 године, у своме § 110 каже:

„Супруга пак дужна је мужа свога слушати, за њим ићи и где он за добро нађе онде живети.“

Овај рописки положај жене, мајке и трудбенице заувек се чланом 4 нашега предлога закона раскида, јер се у њему каже:

„Сваки је супруг независан у избору рада и занимања. Супрузи одређују споразумно место заједничког становања.“

Дух ове норме, другови народни посланици, уствари је само потврда научних тековина о непостојању икакве биолошке разлике између мушкарца и жене, и тај дух данас провејава целокупним нашим новим законодавством у овој материји.

У коме је степену овај зависни положај жене према човеку био у старом законодавству, до које је висине ова разлика достигла, види се и у случају одвојеног живота мужа и жене. У случају поништаја или развода брака, у § 118 српског Грађанског законика се каже да ће деца мушка до четврте, а женска до седме године бити код матере а после овога доба старости да ће бити предата оцу на старање. Мајка која је изродила децу, која их је задојила и подигла по томе закону била је лишена те благодети да их има, да с њима живи, да их васпитава и да на њих расипа богату материнску љубав ако она ма из каквих разлога, чак и без своје кривице, није могла да настави брачни живот са својим мужем.

Међутим, члан 3 нашег пројекта Закона о браку овај и овакав ненормални однос овако поставља: супрузи имају

иста права и дужности према деци, а у случају развода брака регулише положај деце наш нови пројекат на тај начин што препушта главну бригу суду који доноси пресуду о престанку брака, да он одлучи који ће од супружника чувати, васпитавати и издржавати децу. Наравно, наш пројекат — то је добро — предвиђа да при овој својој одлуци и по слову и по духу закона суд мора ту своју одлуку да донесе на првом месту и готово искључиво у интересу саме деце, чиме се овде још једанпут потврђује онај уставни принцип да деца стоје под особитом заштитом закона.

Из ових примера могли смо видети како ова два закона третирају мужа и жену у оном најужем, најприснијем, интимном домаћем животу у кући и како наш нови закон даје иста права и мужу и жени у тој основној ћелији која се зове породица. Из упоређења пређашњег закона и овога нашег данашњег предлога видите несумњиво колико овај наш предлог иде у корак са данашњим развитком самога друштва. Допустите ми да свратим вашу пажњу на онај живот мужа и жене ван куће, на њихове односе у спољном свету, на манифестације њиховог заједничког живота у њиховим имовинским односима. И овде ћемо видети не мање разлике у корист и повлашћеност мужа по досадашњим старим позитивним прописима нашег законодавства. Какву катастрофалну разлику чини законодавац у погледу удате жене и њенога мужа, можете најбоље видети из § 920 грађанског закона Србије, и право да вам кажем, ја се једва усуђујем да вам га цитирам. § 920 Грађанског закона гласи: „Младолетнима уподобљавју се сви они који не могу или им је забрањено својим сопственим имањем руководити, а таквим се имају сматрати распикуће као и судом проглашени за презадужене и удате жене за живота мужевљева“ (Смех). Другови, народни посланици, не треба губити из вида да је овај законски пропис важио све до 1941 године и да су режими који су долазили на власт све до овога датума често пута имали смелости да се називају демократским. Тековине које данас овим нашим предлогом о браку добијају своју човечанску и хуману форму заиста не дозвољавају да анализирамо овај цитирани параграф тог старог закона, јер ми он већ сада, у времену кад је овај наш предлог још само предлог, изгледа као један анахронизам далеке средњевековне прошлости. Међутим, ево како овај наш предлог закона

о коме ми данас дискутујемо регулише питање способности жене, њена имовна права и њен однос према мужу. Члан 6 каже:

„Имовина коју је један супруг имао у време закључења брака остаје његова сопствена, и он задржава право да управља и располаже њом самостално“.

Исто тако у чл. 7 овај законски предлог изједначаје жену у потпуности са мужем у погледу оне имовине коју су они стекли радом у току брака и проглашује ову имовину заједничком. Ступањ правичности до максимума провејава и овде, а нарочито у другом одељку овог члана 7 где се тежи да она дубока социјална правда, која доминира целокупним нашим друштвеним животом данашњице, треба и мора да продре и у односе брака и породице.

Колики је удео сваког супруга у заједничкој имовини одређује у случају спора суд, при чему ће се водити рачуна не само о заради супруга, већ и о његовој помоћи другом супругу, о његовом вођењу домаћих послова, старању о одржавању имовине и сваком другом облику рада и сарадње на управи, одржавању и повећању заједничке имовине.

Из ових упоређења у односима мужа и жене као субјектата у браку и као носилаца те институције, која се зове брак, могло се видети и најбоље се види какав се гигантски корак чини са овим нашим предлогом Закона о браку, који је тек први и мали део нашег приватног права које долази до позитивности у целокупном развоју нашега друштва, у развоју његових примарних честица, на којима почива држава и прогресивна култура наше средине.

Највиши тип хармоније брачне заједнице темељи се формално у овом пропису члана 9 нашег предлога Закона о браку, после кога би се имало тешко шта више рећи за једнакост, равноправност и дружељубљивост између мужа и жене. Овај члан 9 долази као синтеза брачне хармоније и даје широко поље међусобне љубави супружника, јер им дозвољава да међу собом могу да склапају и све уговоре који нису противни закону и да њима заснивају права и обавезе.

Дозволите ми, другови народни посланици, да поздравим са још неколико речи и одлуку Савезне владе у погледу измене члана 17 Закона о браку у односу на брачне сметње,

који је као релативну сметњу проглашавао четврти степен сродства. Ја мислим да ћете ви ову измену усвојити, а ја нећу да се упуштам ни у физиолошку, ни у медицинску страну овог проблема, али желим ипак да са своје стране, поздрављајући ту измену коју је учинила Влада, изјавим да је она заиста била нужна, нарочито ако се ово питање посматра под углом наших специфично широких сељачких народних маса и прилика у којима оне живе. Са тога разлога овакво решење тога питања данас значи позитивно гледање на стварне односе друштвеног развоја који се манифестују данас у нашем друштву. Јер, питање брачних сметњи, кад се ове јављају као крвно сродство, имало је кроз историју друштва разне видове, али је оно увек решавано поред медицинских разлога, који, изгледа ми, баш за ово сродство о коме је овде реч нису били примарни, увек је решавано баш под утицајем специјалне структуре друштва у даном моменту.

Према томе какав је друштвени развој једне средине — племенско уређење друштва, ступањ задружног живота или ужи породични односи — забрана се кретала од 4 до 6 ступња крвног сродства. Кад је то друштво било у основним примарним облицима племенског уређења, онда су забране ишле и до 6 степена, а кад се спуштало на уже, чисто породичне односе, онда долази до 4 па чак и до трећег ступња сродства. Ми са овим не чинимо неку новотарију, ми само правилно решавамо оно што је било стварно у животу с обзиром на велики број задруга и социјалну средину тих задруга, на њихов начин живота, често пута становања у једној кући или у једној соби, па чак и на једној постељи, што несумњиво оправдава овакво решење какво је данас предложила наша Савезна влада.

Из свих ових разлога, другови народни посланици, изјављујем још једанпут да ћу гласати за овај законски предлог. (Буран аплауз).

Претседник: Пошто многи другови народни посланици желе да посете прославу 27 марта, закључујем данашњу седницу, а идућу заказујем за сутра у 16 часова са дневним редом: продужење начелне дискусије по предлогу Закона о браку.

(Седница је закључена у 18.30 часова).

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Седма седница

(28 марта 1946 године)

Почетак рада у 16.20 часова.

Претседавао председник **Владимир Симић**.

Претседник: Отварам VII редовни састанак другог ванредног заседања Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ.

Записник данашњег састанка водиће секретар **Стеван Јовичић**.

Изволите саслушати записник прошлог састанка.

Секретар Воја Лековић чита записник VI редовног састанка.

Претседник: Да ли има ко какву примедбу на прочитани записник? (Нема). Примедаба нема, записник се оверава.

Изволите саслушати претходна саопштења.

Народни посланик **Методије Андонов-Ченто**, подноси оставку на свој посланички мандат за изборни срез прилепски. Ова оставка упутиће се Мандатно-имунитетском одбору.

Молбе народних посланика за отсуство: **Вујица Гајиновић** моли три дана отсуства због болести у породици; **Симо Комненић**, моли 5 дана отсуства ради хитних и неодложних послова; **Иса Јовановић** и **Лазар Плавшић** моле по четири дана отсуства због пленарне седнице Покрајинског одбора Јединствених синдиката Војводине на којој као руководни функционери имају важне задатке.

Предлажем Већу да ова тражена отсуства прихвати, али молим народне посланике да без велике потребе не траже

отсуства. Приличан број посланика већ је добио отсуства, а вероватно је да ће у овом заседању имати и изван овога дневног реда важних послова, па је потребно да у већем броју посланици буду присутни.

Одобрава ли Веће ова кратка отсуства? (Одобрава).

Објављујем да су тражена отсуства одобрена.

Прелазимо на дневни ред, на претрес у појединостима предлога Закона о браку. Извештавам Веће да је потпретседник Владе и претседник Контролне комисије друг Едвард Кардељ поднео у име Владе још три амандмана која ће саопштити Већу како би се у дискусији у појединостима могли узети и ови амандмани у обзир.

Има реч потпретседник Владе Едвард Кардељ.

Потпретседник Владе Едвард Кардељ (Изборни срез Љубљана II, НР Словенија): Другови, у смислу одредаба Пословника овога дома слободан сам предложити следеће измене уз чл. 87, 88 и 89 предлога Закона о браку, како је предложен у извештају Законодавног одбора.

У члану 87 у ставу првом овог члана место речи „казниће се лишењем слободе” треба ставити „казниће се лишењем слободе или принудним радом без лишења слободе”.

У члану 88 место речи „казниће се лишењем слободе до године дана или новчано до 20.000 динара“ треба ставити „казниће се принудним радом без лишења слободе или новчано до 20.000 динара”.

У члану 89 место речи „казниће се лишењем слободе до шест месеци или новчано до 10.000 динара” треба ставити „казниће се принудним радом без лишења слободе до годину дана или новчано до 10.000 динара”.

Образложење: Казне предвиђене у кривичним одредбама предлога Закона о браку измењене су у законодавним одборима полазећи од тога да ће казна принудног рада без лишења слободе као посебна врста казне бити укинута, па су с обзиром на то у чл. 87, 88 и 89 предвиђене казне принудног рада без лишења слободе замењене казнама лишења слободе. Како ће међутим казна принудног рада без лишења слободе бити задржана у нашем систему кривичних санкција као оправдана казнено-васпитна мера, то предлажем да се сагласно томе изврши промена у наведеним одредбама предлога Закона о браку, у смислу задржавања казне принудног рада без лишења слободе. Ова казна више одговара природи и

тежини кривичних дела предвиђених у глави VII предлога Закона и њоме ће се боље постићи циљ казне.

Претседник: Саслушали смо образложење нових амандмана, које је прочитао потпретседник Владе и претседник Контролне комисије друг Кардељ. На тај начин ови амандмани моћи ће да се узму у обзир приликом дискусије у појединостима.

Прелазимо на претрес у појединостима Закона о браку. По члану 39, 4 одељак, Пословника, дискусија ће се водити по главама, а гласање, разуме се, по члановима. Зато отварам претрес I главе: Дужности брачних другова.

Ко жели да узме учешћа у дискусији у претресу у појединостима по глави I заједно са називом закона и насловом главе нека се јави за реч.

Извините, морам да исправим, ја имам пред собом првобитни текст, па сам пропустио да је прво увод па онда глава I. Према томе отварам дискусију.

Претседник: Пошто се нико није јавио за реч, молим известиоца да чита назив, увод и чланове ради гласања у појединостима.

Известилац д-р **Макс Шнудерл** чита назив Закона, увод и члан 1 према извештају Законодавног одбора. (Видети предлог и извештај Зак. одбора као прилог на крају књиге).

Претседник: Стављам на гласање назив Закона, увод и члан 1 како је прочитао известилац. Ко је за назив, увод и члан 1, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли кога против? (Нема). Нема. Објављујем да су назив, увод и члан 1 једногласно прихваћени. (Веће је затим, гласајући дизањем руку, једногласно усвојило чланове 2 и 3 увода).

Претседник: Прелазимо на претрес главе I. Жели ли ко да узме реч? Пошто се нико не јавља за реч, молим известиоца да чита редом чланове из главе I.

Известилац чита наслов главе I и члан 4 према одборском извештају.

Претседник: Ко је за наслав главе I и члан 4 нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли кога против? (Нема). Нико није против. Објављујем да су једногласно примљени наслов главе I и члан 4.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком прочитаном члану, једногласно прихватило чланове 5 до закључно 14).

Претседник: Прелазимо на претрес чланова главе II. Жели ли ко реч? Пошто се нико не јавља за реч, прелазимо на читање и гласање.

Известилац чита наслов и поднаслов главе II и члан 15, према извештају одборском.

Претседник: Ко је за наслов главе II, поднаслов и члан 15, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли кога против? (Нема) Нико није против. Објављујем да је Веће једногласно примило наслов главе II, поднаслов и члан 15.

(За овим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком прочитаном члану, једногласно прихватило чланове 16—19 закључно).

Претседник: Изволите чути чл. 20. Код овог члана имамо амандман Владе.

Известилац д-р **Макс Шнудерл** чита амандман Владе уз члан 20, који гласи: Чл. 20 мења се и гласи:

„Не могу закључити брак међу собом крвни сродници у правој линији, као ни рођени брат и сестра, брат и сестра по оцу или матери, стриц и синовица, ујак и сестричина, тетка и братанац, тетка и сестрић, ни деца рођене браће и сестара и браће и сестара по оцу или матери.

Надлежни орески суд може, узимајући у обзир народна схватања и обичаје, дозволити брак између деце рођене браће и сестара и браће и сестара по оцу или матери”.

Претседник: Ко је за чл. 20 како га је известилац прочитао, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли кога против? (Нема). Објављујем да је члан 20, који садржи амандман Владе, како га је известилац прочитао, прихваћен у Већу једногласно. Изволите чути чл. 21.

Известилац чита чл. 21.

Претседник: Ко је за члан 21 нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли кога против? (Нема). Објављујем да је члан 21 како га је известилац прочитао једногласно прихваћен. Изволите чути члан 22.

(Затим је Веће гласајући дизањем руку једногласно усвојило све чланове од 22 до 37 закључно, према извештају Законодавног одбора).

Претседник: Прелазимо на претрес главе III — Неважност брака — од члана 38 до члана 54 закључно.

Ко жели да узме учешћа у дискусији по овој глави и односним прописима ове главе Закона о браку, нека тражи реч. (*Макс Шнудерл:* Молим за реч). Има реч народни посланик д-р Макс Шнудерл.

Известилац д-р Макс Шнудерл: Ја бих код члана 42 предложио другу Министру да прошири свој први амандман утолико, да се у ставу другом члана 42 каже: „Ако је брак закључен између сродника по крви или по тазбини између којих је брак могућ само по дозволи суда (чл. 20 и 21), може суд коме је поднета тужба за поништење брака дати ову дозволу накнадно“.

Претседник: Кад будемо дошли до прописа члана 42 Закона о браку, објаснићете поново.

Жели ли ко да узме учешћа у дискусији о овој глави? Пошто се нико не јавља за реч, молим известиоца да чита наслов и чланове главе III.

Известилац чита наслов главе III и члан 38.

Претседник: Ко је за прочитани наслов и члан 38, нека дигне руку. (Сви присутни народни посланици дижу руку). Хвала. Има ли ко против? (Не јавља се нико). Нема. Објављујем да су члан 38, онако како га је известилац прочитао, као и наслов главе III једногласно прихваћени. — Прелазимо на члан 39.

(Затим је Веће гласајући дизањем руку, једногласно усвојило чланове 39 до 41 закључно онако како их је Законодавни одбор предложио).

Известилац чита члан 42 са амандманом д-р Шнудерла.

Претседник: Ко је за члан 42 како је прочитан са амандманом д-р Шнудерла, нека дигне руку. Пошто нема никога против, објављујем да је члан 42 прихваћен једногласно заједно са амандманом. Прелазимо на члан 43.

Известилац чита члан 43.

Претседник: Ко је за члан 43, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? Нема. Објављујем да је члан 43 прихваћен једногласно. Прелазимо на члан 44.

(За овим је Веће, гласајући дизањем руку, једногласно усвојило, према извештају Законодавног одбора, чланове од 44 до закључно 54).

Претседник: Прелазимо на претрес главе IV — Престанак брака. Ова глава обухвата чланове од 55 до закључно члана 71. Ко жели да узме учешћа у претресу у поједино-стима о овој глави нека се пријави за реч. За реч се не јавља нико. Прелазимо на гласање. Изволите чути наслов главе IV и члан 55.

Известилац чита наслов главе IV и члана 55.

Претседник: Ко је за наслов главе IV и члана 55, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема) Објављујем да је Веће једногласно прихватило наслов главе IV и члана 55.

(За овим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком прочитаном члану, једногласно усвојило чланове 56 до закључно члана 71 према одборском извештају).

Претседник: Прелазимо на претрес чланова главе V. Жели ли ко да узме учешћа у претресу ове главе? Пошто се нико не јавља за реч, прелазимо на читање и гласање.

Известилац чита наслов главе V — Надлежност, тужбе и привремене мере у брачним споровима — и члан 72 према извештају одборском.

Претседник: Ко је за наслов главе V и члана 72, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Нико није против. Објављујем да је Веће једногласно прихватило наслов главе V и члан 72. Изволите чути даље.

(За овим је Веће, гласајући о сваком прочитаном члану једногласно усвојило и чланове 73 до закључно 81, глава V).

Претседник: Прелазимо на претрес главе VI — Примена странаго права. Жели ли ко да говори у претресу ове главе? (Не јавља се нико). Пошто се нико не јавља за реч, прелазимо на читање и гласање.

Известилац чита наслов главе VI и члана 82 према извештају одборском.

Претседник: Ко је за наслов главе VI и члана 82, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Пошто нико није против, објављујем да је Веће једногласно усвојило наслов главе VI и члана 82.

(За овим је Веће, гласајући дизањем руку, једногласно усвојило чланове 83 до закључно 86).

Претседник: Прелазимо на претрес главе VII — Кривичне одредбе. Уз ова три прописа ове главе VII постоје амандмани потпретседника Владе друга Кардеља, који су малопре прочитани. Питам народне посланике да ли ко жели да узме учешћа у дискусији о глави VII? (Нико се не јавља за реч). Пошто се нико не јавља за реч, молим известиоца да чита члан 87 заједно са амандманом.

Известилац чита члан 87 са амандманом, потпретседника владе Кардеља.

Претседник: Ко је за прочитани члан 87 заједно са насловом главе VII, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је члан 87 како га је известилац прочитао, заједно са амандманом, једногласно прихваћен.

Известилац чита члан 88 са амандманом потпретседника владе Кардеља.

Претседник: Ко је за прочитани члан 88, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је члан 88, како га је известилац прочитао, заједно са амандманом, једногласно прихваћен.

Известилац чита члан 89 заједно са амандманом потпретседника Владе.

Претседник: Ко је за прочитани члан 89, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је члан 89, како га је известилац прочитао, заједно са амандманом, једногласно прихваћен.

Прелазимо на претрес главе VIII — Прелазне и завршне одредбе.

Жели ли ко да узме реч у дискусији о глави VIII? (Нико се не јавља за реч). Пошто се нико не јавља за реч, молим известиоца да чита наслов главе и члан 90.

Известилац чита наслов главе VIII и члан 90.

- **Претседник:** Ко је за члан 90, заједно са насловом главе VIII. — Прелазне и завршне одредбе — нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је члан 90, заједно са насловом главе VIII једногласно прихваћен.

(Затим је Веће гласајући дизањем руку усвојило једногласно, према одборском извештају чланове од 91 до 98 закључно).

Претседник: Завршен је претрес у појединостима. Приступамо другом и коначном гласању о законском предлогу у целости. Гласаће се поименично са *за* и *против*. Молим секретара да прозива народне посланике ради гласања.

Секретар Воја Лековић прозива народне посланике да гласају.

Гласали су за: Аголи д-р Неџат, Алексоски Борис, Андрић Ратомир, Антић Милоје, Антуновић Ристо, Апостолов Васко, Аугустинов Мата, Бабић Антун-Туна, Бакрач Јозо, Банак Јосип, Баричевић Перо, Беловуковић Милан, Бериша Рифат, Бећирић д-р Тодор, Блажевић Јаков, Богданов Душан, Богданов Ђура, Божовић Никола, Боројевић Јован, Борштнар Јоже, Бохинц Андреј, Бошковић Ђорђе, Брецељ д-р Маријан, Бркић Душан, Бркић Звонко, Бубањ Андрија, Буљан Вице, Бурић Хасан, Васиљев Гјорги, Васиљевић Живан, Вејновић Светозар, Веселинов Јован, Веселинов-Мунџан Станка, Видовић Никола, Виловић Мустафа, Випотник Албин, Влатковић Немања, Влахов Димитар, Војновић Петар, Војковић Томо, Вркљан Анте, Вујичић Милорад, Вукадиновић Ђуро, Вукашиновић Иван, Вукмановић Светозар-Темпо, Вулин Сава, Вучковић Сретен, Гајић Гојко, Гаџић Радосав, Гашпар Јан, Геренчевић Павле, Гигов Страхил, Година Фердо, Госпић Светолик, Гранђа Иван, Гранфил Тома, Грбић Чедо, Гргурић д-р Јаков, Грк Душан, Грубић Чедо, Грујић Радован, Груловић Аћим, Дамњановић Божидарка-Кика, Даниловић Угљеша, Девеџић Душан, Дорошки д-р Јован, Дошен Илија, Драгин Радивој, Драушник Јурица, Ђермановић Живота, Ђорговски Васил, Ђукић Пане, Ђурђевић Чеда, Ђурић Љубодраг, Ђуровић Лазар, Ђуровић Михаило, Ерчић Живко, Жујовић Сретен, Зековић Вељко, Зечевић Влада, Зечевић Славко, Зечевић Стево, Иванов Андреј, Иванчевић Никола, Ивић Стјепан, Јакшић Никола, Јан-

ковић Љубо, Јарамазовић Лајчо, Јеленц Алеш, Јеремић Воја, Јовановић Благо, Јовановић д-р Драгољуб, Јовановић Ђура, Јовановић Иса, Јовановић Радош, Јовановић Спасоје, Јовановић Станимир, Јовичић Стеван, Јојкић Ђурица, Јоксимовић Момир, Јосиповић Србољуб, Јуранчић Јоже, Карабеговић Осман, Кардељ Едвард, Карнер д-р Иво, Кеџмановић д-р Војислав, Ковачевић Митар, Ковачевић Урош, Ковачић Иван, Комадина Петар, Корен Јаков, Косановић Сава, Косовац Младен, Костић Велимир, Кохаровић д-р Александар, Коџбек Јоже, Кочевар Франц, Крањец Мишко, Крзнар Ђуро, Криезиу Хасан, Крстић Бошко, Крстић Светозар, Крстуловић Вишко, Крце Павао, Крчић Мирко, Кузмановић д-р Славко, Колишевски Лазар, Курт Хуснија, Кухар Ловро, Лазин д-р Сава, Лакуш Филип, Лалић Ђуро, Лампрет Јоже, Лековић Војо, Лерик Иштван, Леша Акиф Мустафа, Лукић Костадин, Луџић Грго, Љуџић Велибор, Љуџић Војо, Малески Владо, Малишић Панго, Мандић Глигорије, Мандић Пашага, Маринко Миха, Марковић Драгослав, Марковић Момчило, Марковић Немања, Марчинковић Јозо, Мاستиловић Новак, Матић Радомир, Месић Јосип, Међо Томо, Микуж д-р Метод, Милојевић Милоје, Минић Милка, Минић Милош, Минчев Никола, Мрковић Новица, Михајловски Кирил, Московљевић д-р Милош, Мркоџић Марко, Мундрић Петар, Нађ Коста, Недељковић Миодраг, Нешић Светомир, Нешковић д-р Благоје, Никодијевић Тихомир, Николић Живојин, Нимани Џавид, Новаков Душан, Новосел д-р Шиме, Омановић Хамдија, Опачић Станко, Остовић Адам, Павловић Михаило, Пахић Лука, Пашалић Едхем, Пенезић Слободан, Перуничкић Миле, Петровић Душан, Петровић Ратко, Петровић Славољуб, Петрушев Кирил, Пијаде Моша, Плавшић Лазар, Полич Зоран, Половић Марко, Попов Жива, Поповић Горољуб, Поповић Љубомир, Почуча Миле, Првчић Стјепан, Прибић Милан, Прибићевић д-р Раде, Пуцар Ђуро-Стари, Радмиловић д-р Јерко, Радовановић Миливоје, Радовановић Милија, Радуловић Таса, Рамљак д-р Анте, Ранковић Александар, Рапаић Ђуро, Рац Винце, Рашовић Милош, Релић Петар, Реџић Енвер, Рибар д-р Иван, Рибникар Владислав, Рикановић Илија, Савић Брано, Салак Јожеф, Салај Ђуро, Светек Франце, Секељ Јожеф, Симеоновић Јанко, Симеунчевић Гавро, Синановић Хамдија, Смајовић Василије, Сремец д-р Златан, Стамболић Петар, Стефановић Иван, Стефановић Миливоје, Стефановић Свети-

слав, Стојадиновић Михаило, Стојановић Богољуб, Сучић Мартин, Тодоровић Симо, Толо Нико, Томашевић Добросав, Томшич Вида, Трајковић Александар, Трифуновић Светислав, Туцман Јосип, Темерлић д-р Хамдија, Узуновски Цветко, Фајфар Тоне, Ференчина Томо, Филаковић Имро, Филиповић Сулејман, Фотев Богоја, Хасанагић Хилмија, Хаџе Матевж, Хаџи Мустафа Хасан Шукри, Хаџић Бошко, Хотић Месуд, Хоџа Мехмед, Хоџа Фадил, Хукић Мехмед Алија, Хумо Авдо, Цветић Боса, Цветнић Милија, Црнобрња Богдан, Чалић Душан, Чаушевић-Чауш Иван, Ченгић Ферид, Чешњај Томо, Чобански Спасоје, Чубриловић д-р Васо, Џојић Анто, Шакић Јован, Шарац д-р Заим, Шатев Павел, Шаћири Исмет, Шевић Александар, Шегрт Владо, Шкаре Станко, Шнудерл д-р Макс, Шпиљак Фрањо, Шутић Анте.

Отсутни: Антолић Фрањо, Арсов Љубчо, Бакарић д-р Владимир, Белинић Марко, Бисић Милорад, Броз Јосип Тито, Бурзевски Ванчо, Бутозан д-р Васо, Гаџи Фрањо, Гајиновић Вујица, Гиздић Драго, Глухић Омер, Гретић Ивица, Ђукановић Перо, Ђурић Момчило, Жигић Раде, Жижа д-р Александар, Ивековић д-р Младен, Јакић Велимир, Јакшић Мато, Јанић Владо, Јовичевић Павле, Јоџић Живојин, Карајовић д-р Драгомир, Кидрич Борис, Кимовец Франце, Кнез Јурица, Ковачевић Вељко, Комненић Симо, Кузмановски Боге, Кутуруец Тома, Куфрин Милка, Лесковшек Франц, Мајхен Владо, Марковић Милош, Маркотић Мато, Мачек Иван Матија, Мијатовић Цвијетин, Мијушковић Радован, Миклаужић Јосип, Милосављевић Љубинка, Миљковић Мито, Мразовић Карло Гашпар, Мугош Душан, Наумовски Круме, Нацева Мара, Новаковић Груја, Новосел Стјепан, Павловић Павле, Пајковић Ђоко, Перичин Марко, Перковић Миле, Побрић Едхем, Поповић Јован, Поповић Коча, Поповић Милентије, Рибич Иван, Ритиг д-р Светозар, Самарџија Стево, Станковски Борис, Суботин Иван, Сутловић Рикард, Тодоровић Мијалко, Турувија Тоде, Ференчак Иван, Фритић Елизабета, Хебранг Андрија, Хољевац Већеслав, Хоџић Муго, Хрибар Јанез, Цетинић Марин, Чакић Бошко, Чамо Едхем, Ченто Методи, Чолак Петар, Шиљеговић Бошко, Шпиљак Мика, Шпрџан Гуште.

(После гласања)

Претседник: Објављујем да је укупно гласало 270 народних посланика и сви су гласали за. Овај је предлог

Основног закона о браку у Савезном већу Народне скупштине коначно усвојен, па ће у смислу члана 63 Устава и 45 Пословника бити упућен Већу народа.

Пре него што пређемо на наредну тачку дневног реда, дајем кратак одмор од 10 минута.

(После одмора)

Претседник: Прелазимо на другу тачку дневног реда: претрес предлога Закона о државним матичним књигама.

По овоме законском предлогу известилац је народни посланик Сулејман Филиповић. Да ли се Веће слаже с тим да се извештај о овом законском предлогу, који је раздјељен свима народним посланицима не чита, него да се прочита приликом читања текста предлога Закона? Прима ли Веће овај предлог? (Прима). Објављујем да је Веће примило овај предлог.

Изволите чути известиоца Сулејмана Филиповића. (Аплауз).

Izvestilac Sulejman Filipović (Izborni srez Gračanica, NR Bosna i Hercegovina) čita izveštaj (vidi prilog na kraju knjige), a zatim nastavlja:

Другови народни посланици, пројект Закона који се налази пред вама заснован је на одредби чл. 26 Устава. Законски пројект propisuje vođenje knjiga rođenih, vjenčanih i umrlih, koje su međusobno vezane i čine jednu cjelinu. Vođenje knjiga stavlja se u nadležnost i djelokrug rada narodnih odbora, dakle, organa državne vlasti. Na taj način one postaju javne isprave dostupne narodu i podležne narodnoj i državnoj kontroli.

Ваžност овог Закона уочиће се тек ако се осврнемо на досадашње propise који су ваžили у старој Југославији.

До рата, у погледу вођења матичних књига владало је шаренило и разноликост. На једном државном подручју ваžили су државни propisi, а на другом propisi vjersких организација, негде су матичне књиге водили државни, а у већини крајева органи вјерских организација. За лица без конфесије матичне књиге водиле су се само у Словенији и Далмацији. На осталим подручјима безконфесионалци нису имали гдје да се упишу. Какве су таксе наплаћиване, мимо propisanih државних, није се могло контролисати. Разнолики propisi unosili су не само неједнакост грађана, већ и неједнообразност и по форми и по садржају. Овом хаотичном стању и неједнакости грађана требало је учинити крај.

Ovaj i ovakav zakonski projekat rješava to pitanje na najpovoljniji način. Ujednačujući propise za sve građane bez razlike na vjeru i stavljajući vođenje matičnih knjiga u nadležnost mjesnih, odnosno reonskih i gradskih odbora, išlo se za tim da one budu što pristupačnije narodu. Kako u pojedinim mjesnim narodnim odborima neće biti moguće da se vode matične knjige, to je ostavljena mogućnost da narodne republike odrede da pojedini mjesni odbori, koji imaju uslova i mogućnosti, vode matične knjige i za susjedna obližnja područja. Ovim zakonskim projektom propisano je upisivanje u matične knjige rođenih i umrlih za vrijeme rata u slučajevima gdje to zbog okupacije i ratnog stanja nije bilo moguće sprovesti.

Dosadašnje matične knjige koje nijesu bile u rukama državnih organa biće dostupne narodnoj vlasti time što će se moći prepisivati i što će se moći pregledati.

Iz svega toga može se jasno zaključiti da je ovaj zakonski predlog djelo koje logično proizlazi iz naše narodne demokratije. Njime se sprovodi u djelo jednakost građana, dakle, načelo na kojem počiva cjelokupni život naše države, njime se ostvaruje pravo i autoritet države da vodi poslove koji njoj pripadaju.

Zakon je izrađen u potpunosti po ustavnim principima, jasno i koncizno, te Zakonodavni odbor nije ni u čemu mijenjao načelne odredbe postavljene u njemu. Izmjene i dopune koje Zakonodavni odbor predlaže manje više su jezične prirode, ili čine materiju jasnijom. Jedna od krupnih dopuna u tekstu projekta Zakona učinjena je u članu 53, koji je sada rasčlanjen u dva člana, i to član 52 i nov član 53, no uglavnom ne mijenjajući tendencije prvobitnog predloga. To je učinjeno radi tačnog i nedvojbenog izražavanja smisla. Naime, po prvobitnom članu 52 izgledalo je da onaj dokaz koji se u tom članu spominje nije dovoljna podloga, da se na osnovu istog izvrši ubilježavanje u matične knjige rođenih i umrlih, ali to je sada sa predloženom izmjenom jasno određeno.

Član 53 predviđa slučajeve i način kako treba vršiti upis u matične knjige umrlih onih lica koja su u toku rata izgubila život u masovnim pogubljenjima od strane okupatora ili njegovih pomagača.

Ovakvim propisom išlo se za tim da se izbjegne duga sudska procedura u postupku za proglašenje umrlih. Radi sigur-

nosti u ovim slučajevima ostavljeno je pravo žalbe svakoj stranci koja ima pravnog interesa da dokazuje protivno.

Zakonski projekat treba pozdraviti i s razloga što ga Vlada predlaže među prvima poslije donošenja Ustava, u čemu vidimo konzekventnost i odlučnost Savezne vlade da što prije sprovede u život odredbe Ustava.

Stoga predlažem i molim Savezno vijeće da ovaj zakonski projekat sa izmjenama i dopunama koje se predlažu usvoji. (Aplauz).

Pretsednik: Izveštavam Veće da je potpredsednik Savezne vlade i predsednik Kontrolne komisije drug Edvard Kardelj odredio za svoga poverenika u Saveznom veću profesora d-r Jovana Dorđevića koji će davati nužna objašnjenja u diskusiji o predlogu Zakona o državnim matičnim knjigama.

Otvaram načelni pretres o predlogu Zakona o državnim matičnim knjigama. Ko želi da uzme učešća u ovom načelnom pretresu neka se, shodno Poslovniku, javi za reč. — Ima reč drug d-r Ante Ramljak.

D-r Ante Ramljak (Izborni srez Široki Brijeg — Posušje, NR Bosna i Hercegovina): Drugovi i drugarice narodni poslanici, govoriti o ovom Zakonu o matičnim knjigama, i specijalno dugo govoriti, zbilja nije potrebno, nakon svega onoga što smo čuli u obrazlaganju predloga Ustava i predloga Zakona o braku, jer je ovaj Zakon o državnim matičnim knjigama samo logična posljedica onih dvaju zakona, odnosno onog Zakona o braku i samoga Ustava.

Niko pametan, ja držim, ne može imati ništa protiv da država u smislu ustavnih odredaba vodi evidenciju o ličnom stanju svojih građana. — Svaka zajednica, svako društvo, pa makar to bilo pjevačko ili fudbalsko, svaka pravna zajednica ima pravo da vodi evidenciju o svojim članovima, i to onakvu i onu evidenciju kakvu misli to društvo da treba da ima o svojim članovima. Pa prema tome ko će pametan zahtijevati da država, kao najmoćnija zajednica, ne vodi evidenciju o stanju svojih članova, o stanju državljana, o građanima, i to da ne vodi evidenciju baš o najvažnijem ličnom stanju, o rođenju, o sklapanju braka i o smrti. Ali ipak će se naći ljudi koji, moguće iz ličnih interesa, misle da moraju biti protiv ovog projekta zakona, a drugi opet čisto a priori imaju moć navike i misle da moraju biti protiv svega onoga što naša Narodna skupština

zaključuje. Srećom takvi su ljudi vrlo osamljeni. To su samo pojedinci ili, moguće, neke grupice. Moć navike je važan faktor u ljudskom životu, pa držim i ovi ljudi će se brzo naviknuti na ovaj postupak koji predviđa Zakon o matičnim knjigama, pogotovu će se ti ljudi moći naviknuti jer većina onih koji su baš protivu ovoga Zakona su pripadnici pojedinih crkava i ženedni su, pa se njih najmanje tiče ovaj Zakon o matičnim knjigama; jer su rođeni pa su upisani, a vjenčavati se neće i ne tiče ih se šta će se o njima pisati poslije njihove smrti. Oni će se samom logikom činjenica naviknuti i vidjeće da je opravdano da država kao najmoćnija društvena zajednica vodi evidenciju o svojim članovima i da ne može da prepusti drugom nekom društvu, ili vjerskoj zajednici, ili drugoj organizaciji vođenje tih knjiga. Pogotovu država ne može prepustiti crkvenim zajednicama da vode ovako važne knjige, jer baš te crkvene zajednice nijesu u našoj državi homogene. Svaka od njih bi htjela da radi po propisima koji su nastali nekada u Arabiji, Palestini, Rimu ili bilo gdje. Kada bi nas, građane jedne moderne države takvi raznoliki propisi obavezivali bilo bi, zbilja apsurdno. Da nas obavezuje Tridentski ili Nikejski sabor u čisto necrkvenim stvarima, bilo bi apsurdno, a da nas ne obavezuju zaključci ovakve naše skupštine, sa kakvom se homogenošću ne može pohvaliti ni jedan crkveni sabor.

Drugovi, ove knjige, koje su predviđene ovim Zakonom o matičnim knjigama, nijesu novost, koja će nastupiti donošenjem ovoga Zakona. One postoje po našim narodnim odborima i nijesu ništa drugo nego konstatovanje faktičkog već postojećeg stanja u narodu. Mi ne izmišljamo nekakve novitete i utopije. Mi znamo da je za vrijeme narodno-oslobodilačke borbe nastala potreba da o ovako važnim činjenicama, kao što je rođenje, vjenčanje i smrt, narodno-oslobodilački odbori vode evidenciju. Oni su tim više bili prisiljeni na to, jer u krajevima koje je bila oslobodila narodno-oslobodilačka vojska nije više bilo crkvenih organa, koji su do tada vodili te knjige. Pravoslavni sveštenici u t. zv. zapadnim ili prečanskim krajevima većinom su se razbježali ili su poubijani, a crkve porušene, katolički sveštenici su na žalost pobjegli sa oslobođene teritorije i tako je nastala potreba da sam narod, u nedostatku ovih organa, preuzme vođenje ovih knjiga. Mi znamo da je ZAVNOH izdao u tome pogledu neke odredbe. Znamo da je narodno-oslobodilački odbor u Slavoniji 1-VI-1944 godine izdao uput-

stva o registraciji rođenih, vjenčanih i umrlih i da je već tom prilikom izdao i posebne tiskanice, koje je razaslao pojedinim narodno-oslobodilačkim odborima da vode te knjige. Interesantno je da se baš ta uputstva narodno-oslobodilačkog odbora za Slavoniju u cijelosti sa materijalne strane, ako ne od reči do reči, slažu sa projektom ovoga Zakona. Na primjer, bila je dilema, kao što je to bilo i prilikom donošenja ovoga Zakona, kome narodno-oslobodilačkom odboru da se da u nadležnost vođenje matičnih knjiga: da li mjesnom, opštinskom ili kotarskom odboru, kako su se u ono vrijeme nazivali narodno-oslobodilački odbori, jer je onda postojao i opštinski narodno-oslobodilački odbor, koji je kasnije ukinut. Budući da je teritorija pojedinih kotara koja je bila oslobođena bila vrlo mala, — u Slavoniji bilo je 11 kotara, a nijedan nije bio u cijelosti oslobođen, bili su oslobođeni oni dijelovi koji su bili bliži planinama i šumama, a oni koji su bili bliži saobraćajnim cestama i prugama, a to su mahom bili i centri srezova ili kotara, nijesu bili oslobođeni — i usljed toga, velim, što je oslobođena teritorija bila mala i što mjesni odbori i opštinski odbori nijesu bili još jaki i nijesu imali osoblje koje bi moglo voditi te knjige, bilo je određeno u tim uputstvima da te knjige vode narodno-oslobodilački odbori. Ali je tu predviđeno da čim se osposobe niži odbori, da oni treba da vode te knjige, i to da ih vode u duplikatu i da jedan primjerak treba da dostave sreskom narodno-oslobodilačkom odboru. Dakle, mi vidimo da je isti taj tehnički problem, koji je najviše interesovao i donosiocce, odnosno sastavljače ovoga projekta, riješen na gotovo posve identičan način kao i u ovome Zakonu.

Drugovi, neću više da zloupotrebljavam vašu strpljivost i mislim da nema niko pošten ni pametan ko bi bio protivu ovoga i ovakvoga zakona, pa izjavljujem da ću glasati za njega u načelu, a držim da će te to učiniti i vi svi. (Odobranje i aplauz).

Pretsednik: Ko želi još da uzme učešća u načelnoj diskusiji o ovom zakonskom predlogu? Ima reč narodni poslanik d-r Zoran Polič.

D-r Zoran Polič (*Volilni okraj Maribor—mesto, LJR Slovenija*): Tovariši poslanci, Zakon o matičnih knjigah predstavlja skupno s Zakonom o braku nov korak k realizaciji čl. 26 naše Ustave. Ker pomaga Zakon o matičnih knjigah k realizaciji čl. 26 Ustave je možna učinkovitost izvedbe Zakona o braku prav v

zvezi s tem Zakonom. Zato si mi zdi važno omeniti v tej zvezi tiste značilnosti Zakona, ki mu dajejo to možnost, ki mu omogočajo učinkovitost izvedbe. V tej zvezi bi omenil samo tri momente. Zakon o matičnih knjigah predpostavlja popolno enakost državljanov. Nobena razlika, ki je bila možna dosedaj, ni mogoča po določenih tega Zakona. Ta enakost pa ustvarja istočasno popolno enotnost naše administracije. Drugič, ta Zakon približuje reševanje teh problemov ljudstvu prav zaradi tega, ker zahteva da samo ljudstvo sodeluje pri vodenju knjig, kakor sodeluje pri reševanju problemov Zakona o braku. Po tretji strani pa se mi zdi potrebno poudariti širino, ki jo ustvarja Zakon s tem, da določa le glavne principe, prepušča pa izvedbo potankosti posameznim republikama. Posebno bo važno to za tiste probleme kjer bi posamezni ljudje skušali iskoriščati vodenje starih matičnih knjig proti interesom našega ljudstva. V teh primerih bodo posamezne naše republike uredile stvar tako da ne bo mogel nihče nastopiti proti interesom ljudstva. Prav zaradi tega, da bo zagotovljena učinkovitost Zakona o braku je potrebno, da Zakon o matičnih knjigah v celoti osvojimo, posebno še, ker v celoti odgovarja naši stvarnosti. Zato izjavljam, da bom v celoti glasoval za ta Zakon. (Aplauz).

Pretsednik: Želi li još ko reč u načelnoj diskusiji po ovome zakonskom predlogu? (Niko se ne javlja za reč). Pošto se niko ne javlja dalje, za reč, stavljam na glasanje predlog Zakona o državnim matičnim knjigama u načelu. Glasa se dizanjem ruku. Ko je za predlog Zakona o državnim matičnim knjigama u načelu, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Hvala. Ima li ko da je protiv? (Nema). Nema. Objavljujem da je predlog Zakona o državnim matičnim knjigama u načelu u Saveznom veću prihvaćen jednoglasno.

Prelazimo na pretres predloga Zakona o državnim matičnim knjigama u pojedinostima.

Otvora se pretres po glavi I: Opšte odredbe.

Ko želi da uzme učešća u diskusiji o glavi I — Opšte odredbe — od člana 1 do člana 21 zaključno, neka se javi za reč. (Niko se ne javlja za reč). Ne javlja se niko za reč. Molim izvestioca da čita naziv zakona, naslov glave i član 1.

Izvestilac Sulejman Filipović čita naziv zakona, naslov glave i član 1 prema izveštaju odbora. (Videti izveštaj na kraju knjige).

Pretsednik: Ko je za član 1 zajedno sa naslovom glave I, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Hvala. Ima li ko protiv? (Nema). Objavljujem da je član 1 zajedno sa naslovom jednoglasno primljen. — Prelazimo na član 2.

(Zatim je Veće glasajući dizanjem ruku jednoglasno usvojilo prema izveštaju Zakonodavnog odbora, članove od 2 do 21 zaključno).

Prelazimo na glavu II — Matična knjiga rođenih. — Ko želi da uzme učešće u diskusiji o ovoj glavi, neka se javi za reč. Pošto se niko ne javlja za reč, molim izvestioca da pročita naslov glave II i član 22.

Izvestilac čita naslov glave II i član 22.

Pretsednik: Ko je za naslov glave II i član 22? (Svi). Ima li ko da je protiv? (Nema). Objavljujem da su naslov glave II i član 22 primljeni jednoglasno.

(Zatim je Veće, glasajući dizanjem ruku o svakom pročitanim članu, usvojilo članove 23 do 32 zaključno, prema izveštaju Zakonodavnog odbora).

Prelazimo na glavu III — Matična knjiga venčanih. Ova glava ima tri propisa. Ko želi reč u pojedinačnoj diskusiji po glavi III, neka se javi za reč. Ne javlja se niko. Molim izvestioca da čita naslov glave III i član 33.

Izvestilac čita naslov glave III i član 33.

Pretsednik: Ko je za naslov glave III i član 33, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Objavljujem da je naslov glave III, kao i član 33 Savezno veće prihvatilo.

(Za ovim je Veće glasajući dizanjem ruku o svakom pročitanim članu jednoglasno usvojilo članove 34 i 35 prema izveštaju Zakonodavnog odbora).

Pretsednik: Prelazimo na glavu IV — Matična knjiga umrlih. Ko želi reč u pretresu u pojedinostima ove glave, neka se javi. (Niko se ne javlja). Ne javlja se niko. Molim izvestioca da čita član 36 sa naslovom.

Izvestilac čita naslov glave IV i član 36 prema izveštaju Zakonodavnog odbora.

Pretsednik: Ko je za član 36 sa naslovom, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Objavljujem da je primljen član 36 sa naslovom.

(Veće je zatim, glasajući dizanjem ruku o svakom pročitanoj članu, jednoglasno usvojilo članove 37—43 zaključno prema odborskom izveštaju).

Pretsednik: Prelazimo na glavu V. Želi li ko reč o ovoj glavi? (Ne javlja se niko). Pošto se niko ne javlja za reč, molim izvestioca da čita.

Izvestilac čita naslov glave V i član 44.

Pretsednik: Ko je za član 44, koji sačinjava glavu V, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Objavljujem da je član 44 primljen.

Prelazimo na glavu VI. Kod ove glave postoje dva amandmana i molim pretstavnik Vlade, profesora d-r Jovana Đorđevića da to izloži.

Vladin poverenik d-r Jovan Đorđević: U smislu odredaba Poslovnika Saveznog veća dopustite da vam u ime potpredsednika Vlade FNRJ, koji je predlagatelj ovoga Zakona, učinim predlog za izmene u članu 45 i 46 predloga Zakona o državnim matičnim knjigama, kako je predložen u izveštaju Zakonodavnog odbora vašeg doma.

U članu 45, u stavu 2 umesto reči »lišenje slobode« treba staviti »prinudnim radom bez lišenja slobode«.

U članu 46 umesto reči »kazniće se lišenjem slobode do tri meseca ili novčano do 1000 dinara« treba staviti »kazniće se prinudnim radom bez lišenja slobode do 6 meseci ili novčano do 1000 dinara«.

Prilikom pretresanja predloga Zakona o državnim matičnim knjigama u zakonodavnim odborima izvršene su izmene u predlogu Vlade u tom smislu što je predviđena kazna prinudnog rada bez lišenja slobode u stavu 2 čl. 45 i čl. 46 zamenjena kaznom lišenja slobode. To je učinjeno iz toga razloga što se smatralo da će kazna prinudnog rada bez lišenja slobode kao posebna vrsta kazne biti ukinuta. Pošto će, međutim, ova kazna biti i dalje zadržana u našem sistemu krivičnih sankcija, budući da ona predstavlja jednu važnu kazneno-popravnu meru, kojoj je u prvom redu cilj popravka i prevaspitavanje krivca, i pošto ova kazna više odgovara prirodi krivičnog dela predviđenog u čl. 46, a s druge strane, treba da služi za zamenu novčane kazne u slučaju njene nenaplativosti, to se u tom smislu predlaže izmene u čl. 45 i 46 zakonskog predloga.

Pretsednik: Ko želi reč po glavi VI — Krivične odredbe — neka se javi. (Niko se ne javlja). Pošto se niko ne javlja, molim izvestioca da pročita čl. 45 sa amandmanom Vlade.

Izvestilac čita član 45 sa amandmanom Vlade.

Pretsednik: Ko je za član 45, sa amandmanom Vlade, kako ga je pročitao izvestilac, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Objavljujem da je pročitani član 45 sa amandmanom prihvaćen jednoglasno. Izvolite čuti član 46.

Izvestilac čita član 46 sa Vladinim amandmanom.

Pretsednik: Ko je za član 46, sa amandmanom Vlade, kako ga je pročitao izvestilac, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Objavljujem da je član 46 sa amandmanom prihvaćen jednoglasno. — Izvolite čuti član 47.

Izvestilac čita član 47.

Pretsednik: Ko je za pročitani član 47, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Objavljujem da je član 47 prihvaćen jednoglasno.

Prelazimo na glavu VII — Prelazna i završna naređenja. Želi li ko da uzme reč u pretresu ove glave? (Ne javlja se niko). Pošto se ne javlja niko za reč, molim izvestioca da čita.

Izvestilac čita naslov glave VII — Prelazna i završna naređenja i član 48 prema izveštaju Zakonodavnog odbora.

Pretsednik: Ko je za naslov i ovaj član 48, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Objavljujem da je član 48 sa naslovom glave jednoglasno prihvaćen.

(Za ovim je Veće, glasajući o svakom pročitanim članu dizanjem ruku, jednoglasno usvojilo članove 49 do 57 zaključno prema izveštaju Zakonodavnog odbora).

Pretsednik: Pristupamo drugom i konačnom glasanju o ovome zakonskom predlogu. Glasa se poimenično sa *za* i *protiv*. Molim sekretara da čita imena narodnih poslanika radi glasanja.

Sekretar Stevan Jovičić proziva poslanike.

Glasali su za: Agoli d-r Nedžad, Aleksoski Boris, Andrić Ratimir, Antić Miloje, Antolić Franjo, Antunović Rista, Apostolov Vasko, Augustinov Mata, Babić Antun-Tuna, Bakrač Jozo, Banak Josip, Baričević Pero, Belovuković Milan, Beriša Rifat, Bećirić d-r Todor, Blažević Jakov, Bogdanov Dušan, Bogdanov

Dura, Božović Nikola, Borojević Jovan, Borštnar Jožef, Bohinc Andrej, Bošković Đorđe, Brecelj d-r Marijan, Brkić Dušan, Brkić Zvonko, Buljan Vice, Burić Hasan, Vasilev Gjorgi, Vejnović Svetozar, Veselinov Jovan, Veselinov Munčan Stanka, Vodović Nikola, Vilović Mustafa, Vipotnik Albin, Vlatković Nemanja, Vlahov Dimitar, Vojnović Petar, Vojković Tomo, Vrkljan Ante, Vujičić Milorad, Vukadinović Đuro, Vukašinović Ivan, Vukmanović Svetozar-Tempo, Vulin Sava, Vučković Sreten, Gajić Gojko, Gadžić Radoslav, Gašpar Jan, Gerenčević Pavle, Gigov Strahil, Godina Ferdo, Gospić Svetolik, Granda Ivan, Granfil Toma, Grgurić d-r Jakov, Grk Dušan, Grubić Čedo, Grujić Radovan, Grulović Aćim, Damnjanović Božidarka-Kika, Danilović Uglješa, Devedžić Dušan, Doroški d-r Jovan, Došen Ilija, Dragin Radivoj, Draušnik Jurica, Đermanović Života, Đorgovski Vasil, Đukić Pane, Đurđević Čeda, Đurić Ljubodrag, Đurović Lazar, Đurović Mihailo, Erčić Živko, Žujović Sreten, Zeković Veljko, Zečević Vlada, Zečević Slavko, Zečević Stevo, Ivanov Andrej, Ivanović Nikola, Ivić Stjepan, Jakšić Nikola, Janković Ljubo, Jaramazović Lajčo, Jelenc Aleš, Jeremić Voja, Jovanović d-r Dragoljub, Jovanović Đura, Jovanović Isa, Jovanović Radoš, Jovanović Spasoje, Jovanović Stanimir, Jovičić Stevan, Jojkić Đurica, Joksimović Momir Josipović Srboljub, Jurančić Jože, Karajović d-r Dragomir, Karner d-r Ivo, Kecmanović d-r Vojislav Kovačević Mitar, Kovačević Uroš, Kovačić Ivan, Komadina Petar, Koren Jakov, Kosanović Sava, Kosovac Mladen, Kostić Velimir, Koharović d-r Aleksandar, Kocbek Jože, Kočevar Franc, Kranjec Miško, Krznar Đuro, Krieziu Hasan, Krstić Boško, Krstić Svetozar, Krstulović Vicko, Krce Pavao, Krdžić Mirko, Kuzmanović d-r Slavko, Koliševski Lazar, Kurt Husnija, Kuhar Lovro, Lazin d-r Sava, Lakuš Filip, Lalić Đuro, Lampret Jože, Lerik Ištvan, Leši Akif Mustafa, Lukić Kostadin, Lulić Grgo, Ljujić Velibor, Ljujić Vojo, Majhen Vlado, Maleski Vlado, Mališić Panto, Mandžić Pašaga, Marinko Miha, Marković Dragoslav, Marković Momčilo, Marković Nemanja, Marčinković Jozo, Mastilović Novak, Matić Radomir, Maček Ivan Matija, Mesić Josip, Medo Tomo, Mijatović Cvijetin, Mikuž d-r Metod, Minić Milka, Minić Miloš, Minčev Nikola, Mrković Novica, Moskovljević d-r Miloš, Mrkoci Marko, Nad Kosta, Nedeljković Miodrag, Nešković d-r Blagoje, Nikodijević Tihomir, Nikolić Živojin, Nimani Džavid, Novakov Dušan, Novosel d-r Šime, Omanović Hamdija, Opačić Stanko, Ostović Mihajlo, Pahić Luka, Pašalić Edhem, Penezić Slobodan, Peruničić Mile, Petrović Dušan, Petrović Ratko, Pe-

trović Slavoljub Đera, Petrušev Kiril, Pijade Moša, Plavšić Lazar, Polić Zoran, Polović Marko, Popov Živa, Popović Goroljub, Popović Ljubomir, Popović Milentije, Počuča Mile, Prvčić Stjepan, Pribić Milan, Pribičević d-r Rade, Radmilović d-r Jerko, Radovanović Milivoje, Radovanović Milija, Radulović Tasa, Ramljak d-r Ante, Rapaić Ćiro, Rac Vince, Rašović Miloš, Relić Petar, Redžić Enver, Ribar d-r Ivan, Ribnikar Vladislav, Rikanović Ilija, Ritig d-r Svetožar, Savić Brano, Salai Jožef, Salaj Đuro, Svetek Franc, Sekelj Jozef, Simeunčević Gavro, Sinanović Hamdija, Smajović Vasilije, Sremec d-r Zlatan, Stambolić Petar, Stefanović Ivan, Stefanović Milivoje, Stefanović Svetislav, Stojadinović Mihailo, Stojanović Bogoljub, Sučić Martin, Todorović Mijalko, Todorović Simo, Tolo Niko, Tomašević Dobrosav, Tomšić Vida, Trajković Aleksandar, Trifunović Svetislav, Tucman Josip, Uzunovski Cvetko, Fajfar Tone, Ferencina Tomo, Filaković Imro, Filipović Sulejman, Fotev Bogoja, Hasanagić Hilmija, Hace Matevž, Hadžić Boško, Hodža Mehmed, Hodža Fadil, Hukić Mehmedalija, Cvetić Bosa, Cvetnić Milija, Čalić Dušan, Čaušević Čauš Ivan, Čengić Ferid, Češnjaj Tomo, Čobanski Spasoje, Čubrilović d-r Vaso, Džojić Anto, Šakić Jovan, Šarac d-r Zaim, Šatev Pavel, Šaćiri Ismet, Šević d-r Aleksandar, Šegrt Vlado, Škare Stanko, Šnuderl d-r Maks, Špiljak Franjo, Šutić Ante.

Otsutni: Arsov Ljubčo, Bakarić d-r Vladimir, Belinić Marko, Bisić M. Milorad, Broz Josip Tito, Bubanj, Andrija, Burzevski Vančo, Butozan d-r Vaso, Vasiljević Živan, Gaži Franjo, Gajinović Vujica, Gizdić Drago, Gluhić Omer, Grbić Čedo, Gretić Ivica, Đukanović Pero, Đurić Momčilo, Žigić Rade, Žiža d-r Aleksandar, Iveković d-r Mladen, Jakić Velimir, Jakšić Mato, Janić Vladimir, Jovanović Blažo, Jovičević Pavle, Jocić Živojin, Karabegović Osman, Kardelj Edvard, Kidrič Boris, Kilmovec France, Knez Jurica, Kovačević Veljko, Komnenić Simo, Kuzmanovski Boge, Kuturec Toma, Kufrić Milka, Leković Vojo, Leskovšek Franc, Mandić Gligorije, Marković Miloš, Markotić Mate, Mijušković Radovan, Miklaužić Josip, Milojević Miloje, Milosavljević Ljubinka, Miljković Mito, Mihajlovski Kiril, Mrazović Karlo-Gašpar, Mugoš Dušan, Mundrić Petar, Naumovski Krume, Naceva Mara, Nešić Svetomir, Novaković Gruja, Novosel Stjepan, Pavlović Pavle, Pajković Đoko, Peričin Marko, Perković Mile, Pobrić Edhem, Popović Jovan, Popović Koča, Pucar Đuro-Stari, Ranković Aleksandar, Ribić Ivan, Samardžija Stevo, Simeonović Janko, Stankovski Boris, Subotin Ivan, Sutlović Ri-

kard, Čemerlić d-r Hamdija, Ćuruvija Tode, Ferenčak Ivan, Frntić Elizabeta, Hadži Mustafa Hasan-Šukri, Hebrang Andrija, Holjevac Većeslav, Hotić Mesud, Hodžić Mujo, Hribar Janez, Humo Avdo, Cetinić Marin, Crnobrnja Bogdan, Čakić Boško, Čamo Edhem, Čento Metodi, Čolak Petar, Šiljegović Boško, Špiljak Mika, Šprljan Gušte.

(Posle glasanja)

Pretsednik: Objavljujem Veću da je u drugom i konačnom glasanju po predlogu Zakona o državnim matičnim knjigama ukupno glasalo 256 narodnih poslanika i svi su glasali za.

Ovim je u Saveznom veću Narodne skupštine konačno usvojen predlog Zakona o državnim matičnim knjigama, pa će, u smislu čl. 63 Ustava i čl. 45 Poslovnika, biti upućen Veću naroda na rešavanje.

Saopštavam Saveznom veću da je primljen od Veća naroda akt u kome se kaže:

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ

VEĆE NARODA

Br. 182

28 marta 1947

Beograd

SAVEZKOM VEĆU NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

Veće naroda Narodne skupštine na svom VII redovnom sastanku II vanrednog zasedanja, održanom 28 marta 1946. godine, konačno je usvojilo predlog Zakona o braku.

Na osnovu člana 63 Ustava i čl. 44 Poslovnika Veća naroda dostavlja se Saveznom veću na rešavanje u prilogu definitivni tekst predloga Zakona o braku, onako kako ga je Veće naroda usvojilo.

Veće naroda Narodne skupštine
Federativne Narodne Republike Jugoslavije

Sekretar

Pretsednik

Joza Milivojević, s. r.

Josip Vidmar, s. r.

Predlažem Saveznom veću da rešavanje o predlogu Veća naroda o Zakonu o braku stavimo na dnevni red kao zadnju

tačku. Prima li Savezno veće ovaj predlog? (Prima). Objavljujem da se rešavanje o predlogu Veća naroda o Zakonu o braku stavlja na dnevni red kao zadnja tačka.

Pošto dnevni red koji smo danas imali još nije iscrpen, a završili smo dva zakona, ja pitam Savezno veće da li se slaže s tim da zaključimo današnju sednicu. (Prima se). Zaključujem današnju sednicu a iduću određujem za sutra, 29 marta u 16 časova sa produženjem današnjeg dnevnog reda.

(Sednica je zaključena u 20,10 časova.)

Rođenje: 1874 u 10.22 časova

Predsedavao predsednik Josip Vidmar

Predsednik: Dugavi i drugima, izvazani sedmi dnevni rednik II. vanrednog zasjedanja Veća naroda. Molim drugu sekretara J. J. Mihajlovića da pročita zapisnik prošle sednice.

Sekretar: J. J. Mihajlović čita zapisnik prošlog redovnog zasjedanja održanog 27. marta 1946. godine.

Predsednik: J. J. Mihajlović na ovaj zapisnik? (Niko se ne javlja). Nema. Zapisnik je pročitan.

Pre prelaza na dnevni red pročitava vam sledeći akt:

IZVODNA KOPISI ZAKONA O BRACU

Potpisuje: Vlado

Prešao: Vlado, kopiraju: N. N. N.

23-III-1946 godine

Beograd

PRESEDNIK VEĆA NARODA NARODNE SKUPŠTINE JNAO

Beograd

Stefanović vam je već obavestio da sam, u skladu sa odlukom Veća naroda, odredio za svoga opinionoženika profesora dr. Jovana Radevića za višeg nadzornika projekta Zakona o braku i Zakona o matičnim knjigama.

Moj opinionoženik će davati potrebna objašnjenja i obrazloženja narocnim poslanicima.

Potpisuje: Vlado

predsednik Izvazani kontrolni listovi

Edvard Karšelj, s. r.

